

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ
УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ» (ПУЕТ)**

**ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ**

**Матеріали XL Міжнародної
науково-методичної конференції
(м. Полтава, 25–26 лютого 2015 року)**

**Полтава
ПУЕТ
2015**

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ СОЮЗ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ОБЩЕСТВ
УКРАИНЫ**

**ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ УКООПСОЮЗА
«ПОЛТАВСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЭКОНОМИКИ И
ТОРГОВЛИ» (ПУЭТ)**

**КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ:
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ
СОДЕРЖАНИЯ И ОРГАНИЗАЦИИ
ПРАКТИЧЕСКОЙ
ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ**

**Материалы XL Международной
научно-методической конференции
(г. Полтава, 25–26 февраля 2015 года)**

**Полтава
ПУЭТ
2015**

УДК 378:005.336.3
ББК 74.484.4я431
Я45

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі» заборонено*

XL Міжнародна науково-методична конференція «Якість вищої освіти: вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів» зареєстрована в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації, посвідчення № 771 від 12 грудня 2014 р.

Програмний комітет

Голова: *О. О. Нестуля*, д. і. н., професор, ректор Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Члени програмного комітету:

І. Л. Горюховський, к. політ. н., голова Правління Центральної спілки споживчих товариств України;

В. П. Левицький, перший заступник голови правління Укоопспілки, голова ЦК профспілки працівників споживчої кооперації України;

С. М. Лебедева, д. е. н., професор ректор Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації;

Л. Г. Войнаш, к. е. н., директор Департаменту кадрової політики, освіти і науки Укоопспілки, директор навчально-методичного центру «Укоопосвіта»;

В. В. Кідин, голова правління Спілки споживчих товариств «Споживспілка Полтавської області».

Організаційний комітет:

М. Є. Рогоза, д. е. н., професор, голова, перший проректор Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Н. І. Озуй, к. е. н., доцент, заступник голови, начальник науково-методичного центру управління якістю діяльності Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», менеджер систем якості.

Члени організаційного комітету:

О. В. Карпенко, к. е. н., професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

О. Ю. Марченко, к. фіз. вих., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

О. В. Березін, д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Ю. А. Верига, к. е. н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

В. О. Талалас, к. т. н., доцент, доцент кафедри менеджменту Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Т. В. Капліна, д. т. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

С. І. Нестуля, к. і. н., доцент, доцент кафедри управління персоналом і економіки праці Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Н. В. Герман, доцент, директор науково-навчального центру Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Є. І. Івченко, к. т. н., доцент, директор навчально-наукового інформаційного центру Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Ю. В. Горюдицька, методист науково-методичного центру управління якістю діяльності Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Якість вищої освіти: вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів: матеріали XL Міжнародної науково-методичної конференції 25–26 лютого 2015 року. – Полтава : ПУЕТ, 2015. – 398 с.

ISBN 978-966-184-192-4

УДК 378:005.336.3
ББК 74.484.4я431

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.*

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2015

ISBN 978-966-184-192-4

УДК 378:005.336.3
ББК 74.484.4я431
Я45

Распространение и тиражирование без официального разрешения Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли» запрещено

XL Международная научно-методическая конференция «Качество высшего образования: совершенствование содержания и организации практической подготовки студентов» зарегистрирована в Украинском институте научно-технической и экономической информации, удостоверение № 771 от 12 декабря 2014 г.

Программный комитет

Председатель: *А. А. Нестуля*, д. и. н., профессор, ректор Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли».

Члены программного комитета:

И. Л. Гороховский, к. полит. н., председатель Правления Центрального союза потребительских обществ Украины;
В. П. Левицкий, первый заместитель председателя правления Укоопсоюза, председатель ЦК профсоюза работников потребительской кооперации Украины;
С. Н. Лебедева, д. э. н., профессор, ректор Белорусского торгово-экономического университета потребительской кооперации;
Л. Г. Войнаш, к. э. н., директор Департамента кадровой политики, образования и науки Укоопсоюза, директор учебно-методического центра «Укоопсовита»;
В. В. Кидин, председатель правления Союза потребителей обществ «Потребсоюз Полтавской области».

Организационный комитет:

Н. Е. Рогоза, д. э. н., профессор, председатель, первый проректор Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
Огуй Н. И., к. э. н., доцент, заместитель председателя, начальник научно-методического центра управления качеством деятельности Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», менеджер систем качества.

Члены организационного комитета:

О. В. Карпенко, к. э. н., профессор, проректор по научной работе и международным отношениям Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
О. Ю. Марченко, к. физ. вос., доцент, проректор по научно-педагогической работе Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
А. В. Березин, д. э. н., профессор, заведующий кафедрой экономики предприятия Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
Ю. А. Верига, к. э. н., профессор, заведующий кафедрой бухгалтерского учета и аудита Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
В. О. Талалаев, к. т. н., доцент, доцент кафедры менеджмента Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
Т. В. Каплина, д. т. н., профессор, заведующий кафедрой гостинично-ресторанного и курортного дела Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
С. И. Нестуля, к. и. н., доцент, доцент кафедры управления персоналом и экономики труда Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
Н. В. Герман, доцент, директор научно-учебного центра Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
Е. И. Иченко, к. т. н., доцент, директор учебно-научного информационного центра Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»;
Ю. В. Городишная, методист научно-методического центра управления качеством деятельности Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли».

Качество высшего образования: совершенствование содержания и организации практической подготовки студентов: материалы XL Международной научно-методической конференции 25–26 февраля 2015 года. – Полтава : ПУЭТ, 2015. – 398 с.

ISBN 978-966-184-192-4

УДК 378:005.336.3
ББК 74.484.4я431

Материалы печатаются в авторской редакции языками оригиналов.
Ответственные за изложение, содержание и достоверность материалов авторы.

© Высшее учебное заведение Укоопсоюза
«Полтавский университет экономики и торговли», 2015

ISBN 978-966-184-192-4

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

<i>Гороховський І. Л.</i> Інтеграція науки та практики як важливий чинник реформування кооперативної освіти	19
<i>Рогоза М. Є., Огуй Н. І., Герман Н. В.</i> Сучасні концептуальні підходи забезпечення якості практичної підготовки випускників вищих навчальних закладів.....	24
<i>Чисова Е. А.</i> Всеукраинская программа «Корпорация ПАРУС» – для учебных заведений Украины. Усовершенствование знаний программных продуктов.....	27
<i>Капліна Т. В., Жидецька І. В., Капліна А. С.</i> Досвід організації виробничої практики (стажування) у Польщі студентів напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа»	29

СЕКЦІЯ 1. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ 32

<i>Луговська В. Г., Гайворонська З. М.</i> Вдосконалення методичних підходів та організації навчальної практики з інженерної та комп'ютерної графіки	32
<i>Страшко Л. М., Тищенко Т. М.</i> Методичні підходи до реалізації практичного компоненту підготовки фахівця	34
<i>Володько О. В., Порхунів О. І.</i> Удосконалення змісту навчальної практики з комп'ютерної графіки для студентів напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»	36
<i>Миринов Д. А.</i> Використання графічного контенту при розробці веб-сайтів.....	38
<i>Офіленко Н. О., Кайнаш А. П.</i> Суть і значення навчальної практики у студентів напряму підготовки «Біотехнологія».....	40
<i>Горячова О. О., Баля Л. В.</i> Особливості проведення навчальної науково-педагогічної практики для студентів спеціальності «Товарознавство і комерційна діяльність»	43
<i>Бірта Г. О., Бургу Ю. Г.</i> Методичні підходи щодо змісту та організації навчальної практики студентів магістрів	45

Назаренко Л. О. Методичне забезпечення та організація науково-педагогічної навчальної практики студентів магістрів	47
Ищенко В. Л., Воскобойник В. І. Досвід, проблеми та перспективи вдосконалення навчальної практики з іноземної мови для студентів 1 курсу напряму підготовки «Міжнародна економіка».....	49
Novak L. P. Incorporating it-based learning into language practical training.....	51
Щербина С. Д. Вироблення навичок ділового письмового спілкування протягом навчальної практики з іноземної мови	54
Руденко Н. С. Навчання діловій іноземній мові за технологією «Case Study».....	56
Авраменко В. І., Кононенко О. А. Навчальна практика з іноземної мови як форма удосконалення мовленнєвих навичок студентів	58
Дзекун Ю. О. Роль навчальної практики з іноземної мови у професійній підготовці майбутніх фахівців.....	60
Вишневецька Л. І. Методологічні підходи щодо змісту програми навчальної статистичної практики студентів напряму підготовки «Міжнародна економіка».....	63
Олійник Л. Б. Особливості організації і проведення педагогічної практики магістрів	65
Губачов В. П. Посилення практичної спрямованості практичних занять з навчальних дисциплін циклу професійної підготовки фахівців	67
Тимошенко О. В. Напрями вдосконалення навчальної практики у процесі професійної підготовки фахівців.....	69
Харченко Т. О. Теоретичні та методичні аспекти практичної підготовки студентів	71
Ляхівненко С. М. Організація навчальної практики студентів напряму підготовки «Правознавство» у органах державної виконавчої служби	73

Стрельніков В. Ю. Дослідження якості педагогічної практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи»	76
Семергей Н. В. Естетичні аспекти організації практичної діяльності студентів	78
Шара С. О. Проблеми в організації навчальної практики та працевлаштування для студентів економічного вишу	81
Скляр Г. П., Карпенко Н. М. Досвід організації навчальної практики студентів напряму підготовки «Туризм»	82
Литовченко І. В., Логвин М. М., Тараненко О. О. Досвід організації навчальної туристичної практики студентів напряму підготовки «Туризм»	84
Ольховський В. О. Висвітлення питань захисту інформації та інформаційного продукту в практичній підготовці документознавців	87
Наливайко Н. Я. Чинники якості практичної підготовки студентів.....	89
Макарова М. В. Документо-інформаційне забезпечення виробничих практик студентів фаху «Документознавство та інформаційна діяльність».....	92
Момот Ю. В., Діденко Є. П., Назаренко Е. А. Удосконалення організації виробничої практики студентів під час вивчення хімічних дисциплін.....	94
Копанцева Л. М. Методичні підходи щодо змісту та організації навчальної практики студентів з дисципліни «Хімічний аналіз сировини та матеріалів»	96
Іващенко О. Д. Організація навчальної практики студентів з хімічних дисциплін.....	98
Дмитренко В. І., Гнітій Н. В. Особливості організації навчальної практики на кафедрі хімії ПУЕТ	100
Стебліна К. П. Експериментальні наукові роботи студентів – один із засобів підготовки студентів до навчальної практики.....	102

Бичков Я. М., Дмитрюк Т. І. Методологічні особливості реалізації отриманих теоретичних знань під час проходження технологічної практики	104
Роговий І. С. Дослідження факторів, що формують стан охорони праці під час проходження виробничої практики	105
Нікозять Ю. Б., Дивоняк Ю. І. Вдосконалення організації практичної підготовки студентів при викладанні дисциплін хімічного циклу	106
Колєсчкіна Л. М., Литвиненко Ю. О. Забезпечення інформаційної безпеки та захист документів під час практичної підготовки студентів	109
Пожар А. А. Методичні підходи до підготовки та організації проведення студентами-магістрами відкритої лекції в рамках програми науково-педагогічної практики	111
Воловик Л. Б. Практикум з німецької мови: інноваційні методи навчання	113
Вовк Л. І., Ванжа Н. В. Професійна спрямованість лабораторного практикуму з фізики для студентів-технологів	115
Гончаренко Н. І., Варвянський С. М. Значення гуманітарної освіти для підготовки майбутніх фахівців до практичної діяльності	117
Яковенко А. І., Барилко С. М. Розвиток творчої особистості майбутнього релігійного перекладача у процесі преддипломної практики	119
Мовчан М. М. Страх студентів і практична діяльність	122
Усанов І. В. Практика як філософська категорія	124
Верезомська С. Ж., Карманенко В. В. Тренінги з розвитку професійних практичних навичок: світовий та вітчизняний досвід	126

Аліман М. В., Пантелеймоненко А. О., Корягін О. В.	
Використання досвіду практичної діяльності кооперативних організацій у навчальному процесі	128
Ковальчук І. М., Кириченко Л. М., Бодня Т. О.	
Ділова гра як засіб формування у студентів навичок для успішного проходження виробничої практики	131
Ніколенко С. С., Шаповалов В. О.	
Удосконалення теоретичного навчання як засіб підвищення практичної підготовки	134
Тужилкіна О. В., Рудич Л. В.	
Формування мотиваційних настанов студентів як чинник вдосконалення практичної підготовки	136
Чижевська М. Б., Чижевський В. С.	
Науково-методичні підходи до організації навчальної практики студентів спеціальності «Банківська справа»	139
Дзвинковская Н. А.	
К вопросу об организации учебной языковой практики для студентов-иностранцев экономического профиля.....	141
Любка Камбурова	
Возможности применения и обогащения теоретических знаний посредством обучения студентов в области учета	143
Лиляна Камбурова	
Подход к организации практического обучения студентов по учету	145
Emil Asenov	
Purposes and tasks of the educational practice in the subject «Financial control» in University for national and world economy-Sofia.....	148
Барковська О. Я.	
Напрями вдосконалення організації навчальної та виробничої практики фахівців фармацевтичної галузі	150
Ольховський Д. М.	
Навчальна практика з інформаційних дисциплін: сучасні аспекти підготовки фахівців.....	151
Михал Вархола	
Инновации в учебном процессе с учетом человеческого фактора.....	154

Madona Gelashvili Main aspects of Georgia's investment policy	156
Irma Dikhaminjia, Eliso Lanchava Methodology for conducting professional practice on the example of Georgia.....	160
Khubua Marine, Takalandze Larisa About education quality management.....	162
Озарь С. В. Методичні підходи щодо структури і змісту навчально-виробничої практики фахівців фармації.....	165
Соколенко В. М. Використання ситуаційних завдань у процесі вивчення фізіології	168

СЕКЦІЯ 2. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ... 171

Хмельницька Є. В. Особливості організації виробничої практики студентів напряму «Товарознавство і торговельне підприємництво»	171
Назаренко В. О. Особливості проведення виробничої товарознавчо-технологічної практики для студентів напряму підготовки «Товарознавство і торговельне підприємництво».....	173
Поліщук Л. В., Калашник О. В., Кириченко О. В. Вдосконалення форм практичної підготовки студентів, що навчаються за програмою професійного спрямування «Товарознавство та експертиза в митній справі».....	175
Омельченко Н.В., Мартосенко М. Г. Проблеми та перспективи практичної підготовки товарознавців-експертів	178
Брайко А. С., Лисенко Н. В. Формування професійних компетенцій під час проходження виробничої практики товарознавців-експертів.....	180
Іванова В. В., Іванова О. М. Компетентнісний підхід у навчальному процесі як основа підготовки студентів до проходження виробничої практики	183

Животенко В. О., Карпенко Ю. В. Особливості підготовки звіту з практики студентами економічних спеціальностей	185
Зінченко О. М., Обревко Н. Г. Інноваційний підхід до організації виробничої практики студентів економічного профілю	188
Сергійчук В. О. Основні принципи організації виробничої Практики	190
Стефанюк О. Д. Інноваційні технології організації виробничої практики студентів економічного профілю.....	192
Чоні І. В., Скобельська Н. В. Удосконалення змісту та організації виробничої практики.....	194
Холодний Л. П. Роль практичної підготовки у формуванні спеціалістів для харчових виробництв	197
Дібрівська Н. В., Ястреба Ю. А. Проблеми організації проведення виробничої практики	199
Рогова А. Л., Шидакова-Каменюка О.Г. Організація самостійної роботи студентів у процесі виробничої практики	201
Медведь Л. М., Медведь А. Досвід організаційної (міжнародної) практики студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа».....	204
Положишникова О. І., Положишникова Л. О. Проблеми організації та проведення технологічної практики	206
Олійник Н. В., Будник Н. В. Особливості організації проведення виробничої практики студентів	208
Хомич Г. П., Ткач Н. І. Вдосконалення форм проведення практики у студентів ОКР «Магістр» напряму підготовки «Харчові технології та інженерія».....	211
Єгоричева С. Б. Компетентнісний підхід як основа організації виробничої практики студентів	213
Фастовець А. А., Фисун І. В. Навчання & виробництво: досвід кафедри фінансів.....	216

Скибенко С. Т., Семенова О. М. Порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду організації виробничої практики	218
Онiпко Т. В., Петренко І. М., Саранин В. В. Особливості проведення краєзнавчих екскурсій студентами напряму підготовки «туризм» у ПУЕТ	221
Лебедик Л. В. Наукові основи педагогічної практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи»	223
Петренко С. М., Тодорова І. С. Професійна підготовка студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін	225
Балабан П. Ю., Балабан М. П., Іванов Ю. В. Практична підготовка як важлива складова навчального процесу	228
Тягунова Н. М. Професійні стажування як чинник забезпечення високого рівня компетентності студентів	230
Лісіца В. В., Михайленко О. М. Проблеми адаптації змісту виробничої практики до вимог роботодавців	232
Хурса М. М. Важливість змістовного наповнення методичного забезпечення практики	234
Юрко І. В., Іржавська Л. В. Вплив інтерактивних методів навчання на формування професійних якостей спеціаліста	236
Місюкевич В. І. Організаційні аспекти проведення виробничої практики студентів	238
Нартова І. В. Виробнича практика – засіб удосконалення професійної підготовки студентів	240
Брацун А. О. Вплив рівня практичної підготовки студента на формування іміджу майбутнього комерсанта	242
Любимов М. О., Любимова Ю. А. Інформаційне забезпечення процесу практичної підготовки студентів	244
Смирнова В. Г. Деякі аспекти забезпечення безпеки праці студента-практиканта	246
Оберемок В. М. Удосконалення програми проходження магістерської практики з охорони праці з метою покращення якості виконання відповідного розділу магістерських робіт	249

Никитенко М. І. Вивчення основних прийомів роботи з устаткуванням закладів ресторанного господарства з метою реалізації їх під час проходження виробничої практики.....	251
Кожушко Г. М., Губа Л. М., Кобищан Г. Д. Про необхідність вдосконалення товарознавчо-технологічної та переддипломної практик студентів-товарознавців.....	253
Гончаренко В. В., Клименко В. І. Виробнича практика як важлива форма набуття кваліфікації майбутнього випускника спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка»	255
Шкурупій О. В., Білоброва Т. О., Дейнека Т. А. Наскрізний процес практичної підготовки студентів спеціальності (напрямку підготовки) «Міжнародна економіка» на підприємствах-суб'єктах ЗЕД як невід'ємна складова формування сучасного фахівця.....	256
Гончарова Є. Є. Формування саморегуляції у студентів під час організації їх практичної підготовки	258
Король Т. Г. Читання фахової літератури як компонент практики з іноземної мови.....	261
Сухачова Н. С. Комунікативна компетенція як чинник успішного проходження студентами виробничої практики	263
Мироненко Л. М. Формування професійної спрямованості на практичних заняттях з фізики для студентів-товарознавців ВНЗ.....	265
Карпенко Н. В. Процес взаємодії ВНЗ та підприємств – баз практичної підготовки майбутніх маркетологів	266
Яловега Н. І. Удосконалення змістовної складової виробничої практики студентів-маркетологів	269
Бондаренко В. М. Виробнича практика як одна з найважливіших форм професійної підготовки студентів.....	271
Трайно В. М. Виробнича практика як засіб закріплення отриманих знань	272
Захаренко-Селезньова А. М. Виробниче стажування – перший крок до набуття професійних компетенцій.....	274

Перебийніс В. І., Перебийніс Ю. В. Особливості контролю як функції управління практичною підготовкою	276
Іванюта В. Ф. Удосконалення змісту і організації проведення практики.....	278
Олексенко Л. В. Удосконалення практичної підготовки студентів економічних спеціальностей	280
Верига Ю. А., Гладких Т. В., Кулявець Н. О. Досвід проведення стажувань студентів напряму підготовки «Облік і аудит» на підприємствах та організаціях	282
Кулик В. А. Узгодженість матеріалу дисципліни «облік і аудит» із завданнями виробничої практики студентів напряму підготовки «Менеджмент».....	285
Артюх-Пасюта О. В., Пшенична А. Ж. Проблемні питання організації проходження студентами практики з дисципліни «Аудит»	287
Зюкова М. М. Роль та значення практичної підготовки студентів економічного напряму	290
Ночовна Ю. О., Самбурська Н. І. Проблеми та напрями удосконалення виробничого стажування студентів І та ІІ курсів напряму підготовки «Облік і аудит»	292
Прохар Н. В., Хоменко Н. В. Виробниче стажування студентів: проблеми та перспективи запровадження.....	294
Мельник С. І. Стажування як засіб підвищення якості практичної підготовки фахівців економічного спрямування ...	296
Виноградова М. О. Актуальні питання організації виробничої практики та виробничого стажування студентів напряму підготовки «Облік і аудит»	299
Подольська В. О. Проблеми практичної підготовки студентів в умовах запровадження дистанційної освіти	301
Шевченко О. В. Основні напрями удосконалення виробничих навичок документознавців в комерційному комунікаційному середовищі України	305

Спрінсян В. Г. Проблеми організації практичної підготовки документознавців (на прикладі розгляду в документаційному менеджменті).....	307
Столярчук В. М., Куц Л. І. Проблеми та завдання практичної підготовки сучасного фахівця для готельно-ресторанного господарства.....	309
Прасолова С. П. Актуальні аспекти вдосконалення змісту виробничої банківської практики.....	311
Левченко Л. В. Виробнича практика, як спосіб отримання знань	314
Романова Н. Г., Лозова О. В. Наскрізна практика як один з напрямів вдосконалення змісту та організації проведення виробничої практики студентів.....	315
Овсяннікова С. М., Заброда О. О. Особливості реалізації компетентностного підходу до оцінки виробничої практики студентів	317
Грубич К. В. Елементи комунікаційних телевізійних технологій на прикладі підготовки студентів-тележурналістів до виробничої практики	319
Карпенко О. В., Карпенко В. Д. Завдання, спрямовані на функціонування моделі практико-орієнтованого навчання	322
Манжос О. Ф., Бородай А. Б. Дидактичні питання організації та змісту виробничої практики	326
Вергал К. Ю., Кузьменко О. К. Методичні підходи щодо змісту виробничої практики студентів на 2–3 курсах напряму підготовки «Економічна кібернетика».....	328
Фарісєв А. Г. Інтерактивні форми проведення підготовки студентів до виробничої практики.....	330
Власенко В. А. Методичні та практичні засади організації виробничої практики для студентів-менеджерів в умовах трансформації системи вищої освіти в Україні	332

<i>Омельченко Н. В., Мартосенко М. Г.</i> Проблеми та перспективи практичної підготовки товарознавців-експертів.....	335
<i>Лугівська О. П.</i> Напрями модернізації процесу організації виробничої практики студентів.....	337
<i>Чернявська О. В., Горбунова О. А.</i> Необхідність статистичного спостереження при проходженні виробничої практики студентів економічних спеціальностей	340

СЕКЦІЯ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНІНГОВОГО КОМПЛЕКСУ (НТК) УНІВЕРСИТЕТУ «ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО (ВП)»... 343

<i>Стрілець В. Ю.</i> Переваги і недоліки застосування навчально-тренінгового комплексу «віртуальне підприємство» у практичній підготовці студентів за фахом «Фінанси і кредит»	343
<i>Коросташов О. М.</i> Особливості правової підготовки студентів на базі навчально-тренінгового комплексу	345
<i>Юдін О. М.</i> Проходження виробничої практики студентами на ресурсах віртуального підприємства	347
<i>Рогова Н. В., Рибаків С. С.</i> Віртуальне підприємство готельного господарства у формуванні конкурентоспроможності майбутнього фахівця	350
<i>Захарченко О. М.</i> Навчально-тренувальний банк як невід'ємний елемент практичної підготовки майбутніх фахівців з банківської справи.....	352
<i>Шиндер О. В.</i> Особливості проведення виробничої практики на базі навчально-тренувального банку (НТБ)	355
<i>Рогоза М. Є., Івченко Є. І., Божко В. І.</i> Віртуальне підприємство як фактор системного підходу організації навчально-виробничої практики	357

<i>Ємець Є. М., Карнаухова Г. В., Ємець Ол-ра О.</i> Про проходження практики на базі сектору розробки електронних засобів навчання ПУЕТ	359
<i>Краус Н. М., Краус К. М.</i> Бізнес-інкубатори на базі ВНЗ як навчально-тренінговий комплекс для проходження виробничої практики студентами-магістрами	362
<i>Івасенко О. А.</i> Особливості проведення виробничої практики студентів-маркетологів на базі навчально-тренінгового комплексу (НТК) університету «Віртуальне підприємство (ВП)».....	364

СЕКЦІЯ 4. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКОРДОННОЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (СТАЖУВАННЯ) СТУДЕНТІВ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ 366

<i>Хван А. В.</i> Мовна компетенція, як складова підготовки до закордонної виробничої практики студентів	366
<i>Olena Kobzar</i> Aufbaustudiengang «Wirtschaftsübersetzen und wirtschaftsdolmetschen» als ein internationales studienprojekt	368
<i>Березін О. В., Безпарточний М. Г.</i> Використання іноземного досвіду організації виробничого стажування студентів економічних спеціальностей	371
<i>Дробиш Л. В.</i> Особливості організації виробничої практики у ВНЗ Європейського союзу.....	373
<i>Лугівська Л. А.</i> Зарубіжний досвід проходження виробничої практики студентів та його застосування	375
<i>Фесенко Н. В.</i> Академічна мобільність як фактор інтеграції ВНЗ України у світовий освітній простір.....	378
<i>Маніна Л. І., Рублик Ю. О.</i> Аспекти психологічного програмування безпеки студентів при проходженні виробничої практики за кордоном	380

Франко Л. С. Організація виробничої практики для студентів напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» за кордоном.....	381
Стеценко В. В. Педагогічні здібності та уміння як компоненти майстерності магістра-педагога під час стажування закордоном	383
Вакуленко Т. В., Овчіннікова С. О. Закордонне стажування – елемент підготовки фахівців міжнародного рівня	385
Соколова А. М. Актуальність та шляхи вдосконалення закордонної виробничої практики (стажування) в умовах глобалізації.....	387
Хоружий Г. Ф. Роль закордонної практики у якісній підготовці студентів вищих навчальних закладів України	389

МАЙСТЕР-КЛАС

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 392

Нестуля С. І. Ефективна комунікація у практичній діяльності випускників ВНЗ.....	392
Boberska K. H. The significance of communication skills in professional activity of future lawyers.....	393
Овчаренко О. М. Формування комунікативних навичок майбутніх менеджерів.....	396

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РЕФОРМУВАННЯ КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ

*І. Л. Гороховський, к. політ. н., голова Правління
Центральної спілки споживчих товариств України*

Ювілейна XL Міжнародна науково-методична конференція має вирішити дуже важливе питання: за рахунок яких чинників забезпечити якість практичної підготовки майбутніх фахівців. На наш погляд, це головне питання, яке повинно бути покладено в основу модернізації вищої освіти в Україні, у тому числі кооперативної освіти.

Проблема вищої освіти України полягає не в її якості і технологіях надання освітніх послуг, не в недостатності науково-педагогічного потенціалу українських університетів. Навпаки, в Європі визнають досягнення національної університетської освіти України, високо оцінюють її інтелектуальний потенціал і фундаментальність. Проблема вищої освіти України, на наш погляд, існує в системі професійної вищої освіти, котра не повною мірою відповідає потребам ринку праці. Реальний сектор економіки: бізнесові структури, малий і середній бізнес, крупні промислові компанії європейських країн все більше схильється до скорочення тривалості одержання вищої освіти. Роботодавці підтримують так звану «коротку вищу освіту» за освітньо-кваліфікаційним ступенем бакалавра. Такі фахівці з дипломами про вищу освіту і набутими та сформованими здібностями до безперервного самонавчання протягом усього життя потрібні не тільки в малому і середньому бізнесі, але й в корпораціях, фірмах та інших об'єднаннях.

Чи може стояти осторонь університетська вища освіта системи Укркоопспілки від світових проблем професійного спрямування вищої освіти? Відповідь може бути лише одна – не може. Тому є актуальним питання конкурентоспроможності випускників університетів, яких вони пропонують роботодавцям.

Підготовка фахівців, здатних примножувати національне багатство України, продукувати нові ідеї та вирішувати складні

завдання сучасного виробництва та економіки, можлива лише за умови постійного підтримання високого рівня якості вищої освіти.

Вища освіта може бути визнана якісною за умов задоволення потреб і вимог: особистості як споживача освітніх послуг, замовника-роботодавця, держави та світової освітньої і наукової спільноти.

Споживач освітніх послуг визнаватиме вищу освіту якісною лише в тому випадку, коли ця освіта гарантуватиме йому, як особистості, реалізацію власних здібностей, отримання сучасних знань, умінь і навичок, достатній рівень оплати праці і конкурентоспроможність як фахівця на ринку праці.

Замовник-роботодавець вимагає від фахівця високої професійності, компетентності, готовності до високопродуктивної діяльності, спрямованої на досягнення підприємством конкурентоспроможності.

Держава прагне через вищу освіту забезпечити формування і розширене відтворення інтелектуального потенціалу нації.

Таким чином, можна стверджувати, що якість вищої освіти, визнана на рівні особистості, роботодавця і держави (суспільства), є головним фактором виходу національної вищої школи на європейський освітній і науковий простір. Якість вищої освіти стає гарантом успішності роботи випускників університету і академії системи Укркоопспілки в бізнесі, науці, культурі, мистецтві держав світу.

Якість української вищої освіти може бути забезпечена, перш за все, за рахунок інноваційного розвитку і саморозвитку. Умовами забезпечення інноваційної освіти є наукова діяльність, система професійної освіти та освітня політика університету.

В системі професійної освіти і професійного розвитку – це послідовне введення в зміст освіти культури проектування інноваційних освітніх практик; формування психологічної грамотності, або ширше – психологічної культури педагогічної діяльності; засвоєння норм і культури управління розвитком освіти, діяльністю науково-педагогічних колективів.

Професійно-практична підготовка є важливою складовою якості вищої освіти і конкурентоспроможності випускників університету. Для цього необхідно постійно реалізовувати нові

форми професійно-практичної підготовки, налагоджувати нові стосунки з роботодавцями, практикувати підготовку фахівця на замовлення бізнесових структур.

Перебудова вищої освіти визначає необхідність переходу до випуску фахівців, які володіють фундаментальними знаннями спеціальних дисциплін, які вміють орієнтуватись в різних ситуаціях і будуть використовувати набуті знання на практиці.

Вирішення цих питань можливе через трансформацію механізму взаємодії вищої освіти із роботодавцями, і перш за все, з підприємствами і організаціями споживчої кооперації.

Відродження галузей споживчої кооперації Україні повинно проходити шляхом інтеграції науки та практики. Це не новий напрям, але це конче необхідне за сучасних умов розвитку суспільства, економіки.

Полтавський університет економіки і торгівлі завжди плідно співпрацював з кооперативними підприємствами і організаціями. Співпраця здійснювалася через різні форми: семінари, підвищення кваліфікації практичних працівників і викладачів коледжів й технікумів, науково-практичні конференції, проведення авторських курсів, виконання науково-дослідних тем тощо.

Правління Укркоопспілки готове і в подальшому розглядати різні напрями співпраці з університетом, які будуть спрямовані на відродження економіки споживчої кооперації та на забезпечення впровадження механізму практико орієнтованої вищої освіти.

Споживчій кооперації потрібні нові ідеї, креативні молоді кадри, які дозволять відродити основні положення розвитку кооперації на Україні.

Підготовка висококваліфікованих фахівців не може здійснюватися тільки в навчальних аудиторіях. На наш погляд, нам необхідно разом відродити на сучасній основі бази практики для студентів спеціальностей університету на підприємствах і в організаціях споживчої кооперації. Випускники повинні приходити на роботу вже маючи не тільки достатню теоретичну підготовку, але і певні навички та уміння для виконання конкретних виробничих функцій, виходячи з відповідних посадових обов'язків. Набуття цих навичок і умінь можливо тільки через

проходження практики та виробничого стажування протягом навчання в університеті.

Потрібно продовжувати нашу співпрацю і через виконання науково-дослідних тем. У свій час в Полтавському кооперативному інституті дуже ефективно працювала галузева науково-дослідна лабораторія економіки та організації заготівель сільсько-господарської продукції. Наукові дослідження та рекомендації вчених лабораторії використовувалися у практиці заготівельних і переробних підприємств.

Наскільки мені відомо, у теперішній час в університеті працює Полтавський регіональний центр досліджень і сприяння розвитку кооперації. Університеті має потужний науковий потенціал різної спрямованості, науково-дослідні структурні підрозділи, які виконують різного роду дослідження. За останні 8 років у спеціалізованих вчених радах університету захищено 5 докторських дисертацій (кафедри: економічної кібернетики, фінансів, менеджменту, документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, туристичного та готельного бізнесу), 36 кандидатських дисертацій (економічної кібернетики, бухгалтерського обліку і аудиту, фінансової політики, грошового обігу і кредиту, бізнес-адміністрування та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, менеджменту, міжнародної економіки, комерційної діяльності та підприємництва, економіки підприємства, маркетингу, туристичного та готельного бізнесу, математичного моделювання та соціальної інформатики, експертизи та митної справи, хімії, управління персоналом і економіки праці, економічної теорії та прикладної економіки, технологічного обладнання харчових виробництв і торгівлі, української та іноземних мов), дослідження та рекомендації яких спрямовані на подальший розвиток споживчої кооперації. Науковцями університету зроблений значний теоретико-методичний і практичний внесок до бази наукових здобутків, результатом якого є видання монографій, підручників і навчальних посібників, наукових статей за кордоном і в Україні.

Однак, наукові розробки вчених університету, перш за все, повинні впроваджуватися на підприємствах і в організаціях споживчої кооперації України.

І я приїхав до Вас в університет, на вашу науково-методичну конференцію, саме для того, щоб домовитися про напрями наукової та практичної співпраці між науково-педагогічними працівникам університету й кооперативними підприємствами та організаціями.

Можливо, на першому етапі нам потрібно розробити перспективний план творчої співпраці виходячи із існуючих проблем та сучасного стану розвитку споживчої кооперації, створити творчі колективи науковців, в які будуть входити провідні науково-педагогічні працівники кафедр, докторанти, аспіранти, студенти та фахівці системи Укркоопспілки.

Виконання наукових досліджень з проблематики розвитку споживчої кооперації, я вважаю, буде корисним як системі споживчої кооперації, так і університету. Це, на мій погляд, дозволить науково-педагогічним працівникам підвищити власну кваліфікацію, поглибити практичний досвід про діяльність підприємств. Студенти отримають можливість виконувати наукові дослідження в курсових і дипломних роботах (проектах) за реальними матеріалами підприємств. Це дасть можливість створити умови для опанування реальним інформаційно-аналітичним середовищем, а не віртуальним, «інтернетовським».

У перспективі підприємствам споживчій кооперації потрібно повернутися до відновлення замовлення на підготовку спеціалістів кооперативним навчальним закладам. Тобто виділення адресних коштів на підготовку конкретних фахівців для конкретних кооперативних підприємств, як це вимагає Закон України «Про вищу освіту». Я вважаю, що це буде корисно як для споживчої кооперації, так і для навчальних закладів.

Можна ще довго говорити про напрями нашої співпраці, але, я розумію, що час проведення конференції обмежений. Тому, я бажаю колективу університету плідно провести цей захід, розробити практичні рекомендації, які будуть спрямовані на забезпечення якості практичної підготовки студентів. Я бажаю університету зберегти той сегмент, який ви маєте на ринку освітніх послуг, а в перспективі, розширити його.

СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

М. Є. Рогоза, д. е. н., професор;

Н. І. Огуй, к. е. н., доцент; **Н. В. Герман**, доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одним із ключових аспектів модернізації університетської освіти є створення нового механізму управління якістю освітньої діяльності вищого навчального закладу, який відповідав би вимогам світової та європейської інтеграції. Головною метою цього механізму має бути забезпечення якості вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності університету.

Необхідність забезпечення якості вищої освіти зумовлюється тим, що прискорення науково-технічного прогресу призводить з одного боку, до швидкого старіння інформації, а з іншого – до прискорення процесу оновлення людських знань. Дані процеси є підґрунтям постійного пошуку університетом новітніх підходів до змісту та організації освітнього процесу. Особливо це є актуальним в умовах постійно наростаючої конкуренції на ринках освітніх послуг і праці.

Якість вищої освіти визначає якість підготовки фахівців, що являє собою сукупність компетенцій і характеристик, які визначають готовність фахівців до ефективної професійної діяльності (можливість швидкої адаптації в умовах інформаційних технологій, володіння професійними навичками та вміннями, уміння використовувати отримані знання для вирішення практичних завдань, обґрунтування та реалізації управлінських рішень).

Критерії якості вищої освіти обумовлені рівнем її відповідності встановленим нормам, вимогам, еталонам, стандартам.

Рівень якості вищої освіти є відносною характеристикою якості освітньої діяльності університету, яка забезпечується внутрішніми і зовнішніми чинниками: характером освітніх технологій, складом науково-педагогічного персоналу, станом наукових досліджень, навчально-методичним та матеріально-технічним забезпеченням, фінансовими можливостями тощо.

Новий Закон України «Про вищу освіту» відкриває нові перспективи щодо самостійного визначення змісту освітніх програм підготовки студентів, визначення технологій та організації освітнього процесу в університеті.

Економічна криза в країні, фінансова нестабільність суб'єктів господарювання, неплатоспроможність населення негативно впливає на ефективність діяльності університету. Але явища, спричинені кризою, одночасно, є чинниками, які створюють умови для вдосконалення, модернізації, визначення інноваційних, нетрадиційних напрямів діяльності. І це, в свою чергу, дозволяє піднятися на новий рівень розвитку та досягнення стратегічних цілей.

Стратегічна мета університету полягає у забезпеченні його конкурентоспроможності на вітчизняному та світовому ринках освітніх послуг і праці.

Реалізація цієї мети можлива через виконання таких стратегічних завдань.

Одним із першочергових стратегічних завдань університетської освіти є модернізація та уніфікація навчальних планів підготовки фахівців. В університеті вже кілька місяців виконується робота з підготовки нових навчальних планів у розрізі спеціальностей для студентів набору 2015 року. В основу розробки цих планів покладено принципи системності, структурно-логічної послідовності, уніфікованості, виключення дублювання змісту навчальних дисциплін і надмірної їх кількості. Важливу увагу приділено створенню пакету вибіркового навчальних дисциплін, які формують певні компетенції фахівців у межах кожної спеціальності.

Проект переліку галузей знань і спеціальностей, підготовлений Міністерством освіти і науки України, потребує від університетських науково-методичних груп зі спеціальностей проведення значної роботи з розробки освітніх програм з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», вимог роботодавців, використання конкурентних переваг кафедр та їх науково-педагогічного потенціалу.

Кардинальних змін потребує механізм управління практич-

ною підготовкою студентів. Теоретична підготовка студентів на кожному курсі повинна підкріплюватися певними навичками та вміннями. Отримати та закріпити навички та вміння студенти можуть тільки проходячи практику (навчальну та виробничу) або виробниче стажування на підприємствах різних видів діяльності. У сучасних умовах розвитку та стану підприємств, виконання цієї задачі потребує значних зусиль кафедр через пошук нових форм відносин, співпраці університету та підприємств на взаємовигідних умовах.

Наступним, не менш значимим завданням, без якого не можливе забезпечення виконання вищезазначених завдань, є постійне та систематичне підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу університету. Університет має значні здобутки у формуванні потужного науково-педагогічного потенціалу через підготовку та захист дисертацій на здобуття ступенів докторів і кандидатів наук, написання підручників, навчальних посібників, монографій, виконання науково-дослідних тем на замовлення підприємств різних форм власності. Але, в останні роки має місце тенденція відриву теоретичного навчання в університеті від тих змін, новацій, які відбуваються у практичній діяльності підприємств. Це, певним чином, впливає на рівень якості підготовки студентів, на рівень їх конкурентоспроможності. Тому керівництву факультетів, кафедр слід уважно продумати та сформувати такі підходи до організації підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, які будуть ув'язані з новими вимогами в організації практичної підготовки студентів.

Високий рівень кваліфікації науково-педагогічних працівників є запорукою підготовки якісного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. Університет має потужний банк інтелектуальних знань у формі підручників і навчальних посібників, дистанційних курсів, навчально-методичних посібників для самостійного вивчення навчальних дисциплін, іншої навчально-методичної літератури. Однак, зміст начально-методичної літератури дуже швидко застаріває і потребує постійного оновлення. На це потрібно звернути увагу завідувачів кафедр при формуванні відповідного розділу планів роботи кафедр.

Обов'язковою умовою досягнення високої якості вищої освіти повинна стати система внутрішнього забезпечення якості освіти. Дана система має забезпечити такі заходи: здійснення моніторингу та періодичної актуалізації освітніх програм; проведення моніторингу навчальної діяльності студентів і щорічного оцінювання роботи науково-педагогічних і педагогічних працівників; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників і здобувачів вищої освіти.

Виконання вищезазначених завдань дозволить університету забезпечити якісну практичну підготовку конкурентоспроможних фахівців.

ВСЕУКРАИНСКАЯ ПРОГРАММА «КОРПОРАЦИЯ ПАРУС» – ДЛЯ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ. УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЗНАНИЙ ПРОГРАММНЫХ ПРОДУКТОВ

Е. А. Чисова,
*Координатор программ для ВУЗов Украины
Корпорация ПАРУС*

Корпорация ПАРУС основана в 1990 году и является одним из крупнейших на Украине разработчиков программного обеспечения для управления предприятием.

Корпорация сотрудничает с украинскими ВУЗами в рамках программы «Корпорация ПАРУС – для учебных заведений Украины». На сегодняшний день, программные продукты Корпорации ПАРУС преподаются более, чем в 650 учебных заведениях I–IV уровня аккредитации Украины.

Содействие ВУЗам и учебным центрам в подготовке высококвалифицированных специалистов. Корпорация ПАРУС с 1999 г. начала активно сотрудничать с передовыми украинскими ВУЗами и внедрять полномасштабную программу «Корпорация ПАРУС – для учебных заведений Украины».

Участие в программе «Корпорация ПАРУС – для учебных заведений Украины» предоставляет преподавателям и студентам учебных заведений ряд преимуществ:

Участники совершенно бесплатно получают: ПО, методические материалы, руководства пользователя, презентационный материалы, консультационную поддержку по горячей линии, возможность обучения преподавателей на тренингах как в учебных заведениях так и в учебном центре корпорации.

Так же участники могут найти большое количество информации о программе, тренингах и новостях на сайте нашей компании.

Преподаватели имеют возможность, не затрачивая денежных средств, повысить свои знания в области информационных технологий, и тем самым поднять свой рейтинг. Квалификация подтверждается соответствующим документом.

Студентам и слушателям также предоставляется прекрасная возможность получить необходимые знания в стенах учебного заведения.

Корпорация ПАРУС в рамках программы проводит ряд конкурсов, участие в которых предполагает некоторую материальную заинтересованность студентов и учащихся в повышении своей успеваемости, а также предполагается награждение денежными грантами преподавателей, которые проявили усердие в разработке методик преподавания программных продуктов «Парус».

Обзор программных продуктов которые мы предлагаем для внедрения в учебный процесс:

Парус-Бюджет 7.40 (для Windows) – Это комплексная система автоматизации учетных задач для учреждений, состоящих на государственном бюджете.

Парус-Предприятие 7.40 (для Windows) – простая и удобная, но в то же время мощная полнофункциональная система Парус-Предприятие 7.40 предназначена для использования на предприятиях малого и среднего бизнеса различной отраслевой направленности.

Парус – новая уникальная платформа, созданная с использованием облачных технологий. Данное решение, с одной сто-

рони, отражает в себе богатый опыт накопленных знаний, а с другой стороны, реализовано на основе самых передовых технологий с использованием современных средств разработки и СУБД. Немаловажным свойством этой линейки программных продуктов является возможность работы в среде свободно распространяемого программного обеспечения. Главным преимуществом данного решения является возможность доступа к базе данных из любой географической точки.

Отдельно нужно выделить информационно-аналитическую систему по законодательству Украины «Парус-Консультант», которая содержит более 440 000 нормативно-правовых документов, справочник по бухгалтерским проводкам, набор типовых договоров и бухгалтерских бланков, бизнес-словарь, курсы валют, нормативно-справочные таблицы, а также уникальную информацию рекомендательного и консультационного характера.

Коротко об отдельных модулях систем, которые могут использоваться в учебном процессе их функциональных особенностях, основных возможностях и преимуществах.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (СТАЖУВАННЯ) У ПОЛЬЩІ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Т. В. Капліна, д. т. н., професор; **І. В. Жидецька**, к. т. н., доцент;
А. С. Капліна, ст. викладач
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасний готельно-ресторанний бізнес в Україні, не дивлячись на кризові явища в країні та світі, розвивається достатньо швидкими темпами. Успішне зростання галузі, підняття її на новий більш високий рівень діяльності вимагає підвищення якісного рівня підготовки кадрів, здатних до професійної діяльності на різних ланках управління в підприємствах готельно-ресторанного господарства. Завдяки формуванню у майбутніх фахівців практичних професійних навичок і вмінь планувати, вирішувати виробничі завдання та відповідати за якість їхнього

виконання, можливо вирішити існуючу потребу галузі гостинності у якісних кадрах.

Підготовка фахівців в сфері гостинності проводиться на факультеті харчових технологій, готельно-ресторанного і туристичного бізнесу Полтавського університету економіки і торгівлі за освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст і магістр.

Практична підготовка студентів є невід’ємною складовою і обов’язковим компонентом професійної підготовки майбутнього фахівця. Проходження такої підготовки необхідне для здобуття кваліфікаційного рівня та має на меті набуття студентами професійних умінь і навичок. Згідно із статтею 50 Закону України «Про вищу освіту» (06.09.2014 року) практична підготовка є однією з форм організації навчального процесу. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Одним із важливих моментів проходження практичної підготовки студентів є пошук баз практики (стажування). Але на жаль на сьогодні проблемним питанням залишається незацікавленість вітчизняних підприємців брати на практику студентів університетів. Це пояснюється відсутністю комерційної користі від роботи практикантів, а зарахування студентів у штат викликає збільшення податкових зобов’язань для приватних підприємств. На думку керівників вищих навчальних закладів у освітян на сьогодні відсутні важелі впливу на підприємців.

Тому у пошуках нових джерел практичної підготовки студентів все більше уваги приділяється керівництвом університетів можливості проходження практики (стажування) за кордоном.

У рамках співпраці Полтавського університету економіки і торгівлі із закордонними партнерами впроваджується цілеспрямована програма практичної підготовки студентів напряму «Готельно-ресторанна справа» у Польщі при підтримці Познанської академії гастрономії та харчування.

Розуміючи, що підготовка бакалавра за цим напрямом вимагає проходження студентами 1 курсу—ознайомчої, 2 курсу —

технологічної, 3 курсу – організаційної (міжнародної), 4 – комплексної бакалаврської практик, кафедрою готельно-ресторанної і курортної справи обґрунтована доцільність баз практичної підготовки у Польщі (м. Болеславов і м. Познань) саме студентів 2–4 курсів. Це пояснюється, в першу чергу, навчальними програмами і планами підготовки фахівців.

Позитивним є той факт, що під час проходження практики, як на підприємствах готельного, так і ресторанного господарства відбувається формування у студентів практичних навичок на базі теоретичних знань зі спеціальних дисциплін, отриманих у процесі навчання; придбання досвіду щодо обслуговування споживачів у готелі та ресторані; удосконалення і розвиток професійних навичок для прийняття самостійних рішень у різних виробничих ситуаціях у реальних ринкових умовах. Окрім набуття професійних навичок студенти під час практики удосконалюють свої знання англійської і польської мов.

Таким чином практична підготовка студентів напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа» у Польщі дозволяє майбутнім фахівцям орієнтуватися на використання сучасних ринкових економічних механізмів, які дозволять їм впроваджувати розроблені ними інноваційні технології в діяльність підприємств готельного і ресторанного господарства.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. – К., 2014.

СЕКЦІЯ 1

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ІНЖЕНЕРНОЇ ТА КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ

В. Г. Луговська, к. т. н., доцент;

З. М. Гайворонська, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Освіта, за своїм характером, завжди орієнтована на перспективу, так як це підготовка молодої людини до майбутньої професійної діяльності. Удосконалення змісту навчання та організація роботи у Вищій школі, впровадження «Закону про освіту» перетворюється на важливу державну проблему, адже обсяг інформації, технології змінюються величезними темпами. Постійне оволодіння студентами новими знаннями, сучасними інноваційними методами і методиками стає обов'язковою метою їх успішного навчання. Між тим, за останні роки спостерігається тенденція, які ускладнюють виконання цих задач. По-перше, це скорочення дисципліни або ж аудиторних занять з курсів, які забезпечують фундаментальну технічну підготовку студентів. По-друге, недостатня увага до форм і методів навчальних практик.

Інженерна графіка є однією із обов'язкових дисциплін, яка забезпечує інженерну підготовку студентів, готує їх до виконання курсових робіт і проектів з фахових дисциплін та успішного дипломного проектування. У той самий час, у вищих навчальних закладах значна частина учбового часу, відведеного на вивчення «Інженерної графіки» для студентів напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» та «Інженерної і комп'ютерної графіки» для студентів напряму підготовки 6.051701 «Харчові технології та інженерія», перенесена на позааудиторну роботу. Така методика є неприйнятною для вивчення

графічних дисциплін, так як не забезпечує набуття навичок креслення та використання для цього графічних редакторів.

На наш погляд, це можливо не за рахунок простого збільшення годин на аудиторну та позааудиторну роботу, а проведенням методом «занурення» навчальної практики обсягом 30 годин (1 тиждень) в спеціалізованій комп'ютерній аудиторії. Нажаль, в навчальних планах 2014/2015 н. р. така навчальна практика відмінена для студентів напряду підготовки 6.051701 «Харчові технології та інженерія».

Для досягнення зазначених цілей кафедрою загальноінженерних дисциплін (ЗІД) Полтавського університету економіки і торгівлі (ПУЕТ), починаючи з 2009 року, впроваджується в навчальний процес використання графічного редактора КОМПАС 3D для студентів технологічних спеціальностей.

За даними компанії АСКОН (розробник програмних продуктів) на території СНД графічні редактори «Компас» впроваджені в навчальний процес в більш ніж 1 000 вищих навчальних закладах. З їх допомогою вирішуються наступні завдання:

- виконуються графічні частини курсових та дипломних проєктів, лабораторні та практичні роботи з інженерної та комп'ютерної графіки, нарисної геометрії, прикладної механіки;
- бібліотеки та додатки до графічних систем формують у студентів уяву про стандарти на конструктивні елементи різних галузей виробництва;
- окремі спеціалізовані додатки до систем знайомлять студентів з основними механічними розділами проєктування та моделювання при опануванні курсів «Інженерне обладнання будівель», «Громадське будівництво», що забезпечує успішне виконання будівельного розділу в дипломному проєктуванні.

Для втілення теоретичних знань, набутих в курсі «Інженерна та комп'ютерна графіка», та для закріплення практичних навичок в роботі з графічним редактором КОМПАС 3D на кафедрі створено дистанційний курс «Практикум з інженерної та комп'ютерної графіки». Але для студентів спеціальностей 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» такий практикум є в навчальних планах на 2014–2015 н. р., а для спеціальності 6.051701 «Тех-

нологія харчування» він відсутній, хоча студенти даного фаху виконують цілий ряд курсових проектів зі значною графічною частиною.

Висновок: Враховуючи вимоги сьогодення, для якісної підготовки фахівців харчових технологій вважаємо за необхідне відновити в навчальних планах для студентів напряду підготовки 6.051701 «Харчові технології та інженерія» проведення навчальної практики з інженерної та комп'ютерної графіки.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

Л. М. Страшко, к. арх., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Т. М. Тищенко, к. пед. н., доцент

*Полтавський національний педагогічний університет
ім. В. Г. Короленка*

Метою нашого дослідження є аналіз сучасних методичних підходів до удосконалення практичного блоку процесу підготовки фахівців. Ознайомлення зі складовими інноваційної моделі педагогічної освіти [2, с. 21], дає підстави вважати, що вона може працювати не тільки в галузі педагогічної освіти.

Зокрема, перша складова моделі – **модель побудови нового змісту** – передбачає зміну логіки побудови навчального курсу як проекції навчальної дисципліни на логічну специфіку між-дисциплінарного змісту і завдань професійної дії.

Наступний елемент – **модель нової організації освітнього процесу** – передбачає використання нових освітніх технологій, що дає змогу розглядати студента як суб'єкта свободи, вибору й відповідальності. Метою даної моделі є підготовка особистості до життя у високотехнологічному суспільстві й конкурентному світі шляхом опанування дистанційними технологіями навчання та іншими матеріально-технічними ресурсами.

Модель інноваційного включення роботодавців у процес підготовки вчителя передбачає «вибудовування цілісної системи неформальної профорієнтаційної роботи з освітніми закла-

дами – партнерами університетського навчального округу за договірними відносинами; розвиток механізмів активної участі соціальних партнерів у професійній підготовці випускників.

Модель інтегрування науки та освіти виявляється у залученні студентів до наукових досліджень. Відповідно до цієї моделі студент може брати участь у найрізноманітніших дослідженнях і входити до складу різних дослідницьких колективів.

Реалізація **моделі інтернаціоналізації освіти** в сучасних умовах інтеграції України у світовий і європейський науково-освітній простір є ознакою інноваційного ВНЗ» [2, с. 22–23].

Багато досліджень практики студентів вміщують використання понять професійної компетентності та професійної компетенції (від лат. profession – офіційне знання, compete – відповідність) [3, с. 64].

Розглянувши найпоширеніші позиції щодо теоретичних основ практики фахівців, ми констатуємо, що: по-перше, єдиного підходу до її організації немає; по-друге, з невідомих причин даний етап підготовки спеціаліста не розглядається як методологічна частина усього процесу.

Узагальнюючи викладене, констатуємо, що під час практики відбувається не просто застосування теоретичних відомостей, а й проходить процес особистісних і професійних самозмін. Якість цих самозмін залежить від вдалого конструювання процесу практики. Тому, на наш погляд, доцільно було б представити процес практики у вигляді наступних етапів: 1) коучінг; 2) стажування; 3) партнерство. Сутність першого етапу полягає у здійсненні дій під постійним наглядом наставника, ведення ним кожної дії практиканта. Сутність другого етапу – у контролі наставника за діями практиканта, наявності детальних звітів про діяльність. Сутність третього етапу – у здійсненні співдіяльності практиканта із наставником із наявним розподілом функцій при повній довірі до якісного їх виконання.

Успіх такої побудови процесу практики буде залежати від публічності цього процесу, що забезпечать уже відомі в історії освіти педагогічні комісії [1, с. 76], діяльність яких носила в тому числі і громадський характер.

Таким чином, проаналізовані методичні підходи до організації практики фахівців мають право на життя за умови належного конструювання етапів практики та надання їм методологічної ваги.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко Н. Педагогічна практика у професійній підготовці вчителя в Україні (20–ті роки) [Текст] / Н. Дем'яненко // Рідна школа. – 1996. – № 3. – С. 74–76.
2. Зязюн І. А. Немає педагогіки без педагога [Текст] / І. Зязюн // Рідна школа. – 2012. – № 4–5. – С. 19–23.
3. Куліненко Л. Педагогічна практика : компетентнісний підхід [Текст] / Л. Куліненко // Вища освіта України. – 2013. – № 1. – С. 63–68.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ 6.140101 «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

***О. В. Володько, к. т. н., доцент; О. І. Порхунов, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»***

Характерним фактором розвитку вищої освіти є широке застосування в навчальній роботі нових інформаційних технологій навчання, про що йдеться у Законі «Про вищу освіту» та у Концепції Національної програми інформатизації.

Зростання інтересу до комп'ютерних графічно-інформаційних технологій, які в наш час інтенсивно розвиваються, пояснюється їх найвищою інформативністю порівняно з іншими носіями інформації. Інформація, що міститься у графічних зображеннях, подається у найбільш концентрованій формі, є найдоступнішою для сприйняття й аналізу за обмежений проміжок часу. Тому, впровадження в навчальний процес «Практикуму з інженерної та комп'ютерної графіки» є своєчасним та актуальним не тільки для студентів напряму підготовки «Харчові технології та інженерія», а й для студентів напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа».

Розробкою теорії і практики використання комп'ютерної графіки в процесі навчання займаються вчені як в нашій країні, так і за її межами. Практично всі дослідники в області комп'ютерної графіки описують можливості певної комп'ютерної програми, яка дозволяє створювати графічні об'єкти та маніпулювати ними, використовувати їх в навчальному процесі (О. Т. Башта, Д. Грайс, О. В. Джурик, М. І. Жалдак, В. І. Макаров та ін.). Застосування комп'ютерної графіки найбільш теоретично та методично обгрунтовано при вивченні інженерної графіки (С. М. Білан, Д. М. Коваль, В. Є. Михайленко, О. Н. Романюк та ін.).

Використовуючи існуючі наробки графічних технологій, «Практикум з інженерної та комп'ютерної графіки» в нашому навчальному закладі надає навички роботи з графічним редактором «КОМПАС-3Д». Тривалість навчальної практики в минулому навчальному році становила 30 годин аудиторної роботи та 24 години – самостійної. Її зміст складався з чотирьох тем, в яких розглядались основи роботи з CAD системами, питання точного креслення в CAD системах, редагування робочого креслення та нанесення розмірів та тексту.

Досвід керування «Практикумом з інженерної та комп'ютерної графіки» дозволив зробити висновок, що зміст навчальної практики для студентів напрямку підготовки «Готельно-ресторанна справа» потребує певного удосконалення.

Так, незрозумілим є відведення годин практики на освоєння теми «Редагування робочого креслення», де студенти опановують навички робочого креслення машинобудівельних деталей. Хоча, для виконання графічної частини курсових робіт та дипломного проектування доцільним було б навчити студентів виконувати елементи автоматизованого проектування безпосередньо об'єктів готельно-ресторанних комплексів (наприклад, фрагменти приміщень вестибюльної зони, житлові приміщення і т. п.).

В цьому році (2014–2015 н. р.) в навчальних планах напрямку підготовки «Готельно-ресторанна справа» передбачена заміна «Практикуму з інженерної та комп'ютерної графіки» на «Практикум з комп'ютерної графіки та WEB-дизайну». Робочою про-

грамою практики передбачено дев'ять практичних занять з виконанням завдань різної складності. Тривалість практики складала – 36 годин аудиторної роботи та 18 годин самостійної.

Зміст «Практикуму з комп'ютерної графіки та WEB-дизайну» надає можливість студентам набути навички роботи з пошуковими серверами, навички створювання та форматування web-сторінок з використанням сучасних програмних засобів, розміщення графічних елементів на web-сторінках, створювання статичних та динамічних електронних видань різних типів складності, що є дуже корисним, але недостатнім для студентів

Тому, вважаємо, що першочерговим завданням викладачів, які будуть керувати практикою, є:

1. Скорелювати зміст «Практикуму з комп'ютерної графіки та WEB-дизайну» для студентів напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» з метою опанування студентами навичок комп'ютерної графіки та WEB-дизайну, які можна було б використовувати не тільки в сфері надання готельних послуг, а й при виконанні графічних робіт з курсів «Проектування об'єктів готельно-ресторанного господарства», «Дизайн об'єктів готельно-ресторанного господарства», «Громадське будівництво», а також при виконанні графічної частини дипломного проекту.

2. Розробити методичний супровід «Практикуму з комп'ютерної графіки та WEB-дизайну».

ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНОГО КОНТЕНТУ ПРИ РОЗРБЦІ ВЕБ-САЙТІВ

Д. А. Миронов, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Кількість сайтів в інтернеті сьогодні просто зашкалює, і тому кожен з сайтів завжди знаходиться в умовах дуже жорсткої конкурентної боротьби за перші місця в пошуковій видачі і за увагу цільових відвідувачів. І щоб опинитися переможцем у цій боротьбі, сайту необхідно мати не тільки привабливий дизайн або велику кількість посилань із різних джерел, але ще і якісний

унікальний контент, який зацікавить відвідувачів і зможе донести їм всю необхідну інформацію.

Контент – це абсолютно вся інформація веб-сайту, яка містить текст, відеоролики, картинки, правильно оформлені теги, заголовки сайту, що прописуються в тегах, заголовки метатегів (description, keywords), що слугують для написання ключових слів і простого опису сайту.

Контент поділяють на текстовий, графічний та відеоконтент. З урахуванням того, наскільки значна роль відводиться зображенням у контенті сайту, наповненню сайту графічним контентом слід приділяти особливу увагу. Зображення повинні мати достатню роздільність, оптимальний розмір, вони повинні бути оптимізовані відповідно до вимог пошукових систем.

Як окрема категорія графічний контент для сайту містить в собі фотографії, малюнки, креслення з діаграмами. За своїм призначенням графічний контент повинен бути правильно підібраним та замінити собою читання великого об'єму тексту.

Створенням графічного контенту повинен займатись лише професійний графічний редактор, який зможе перетворити звичайні фото на роботу справжніх фотохудожників та створити вигідне обличчя сайту, що зможе зацікавити потенційних відвідувачів.

Іноді, коли необхідно захистити графічний контент з метою недопущення порушення авторських прав використовують стенографію або так звані «водяні знаки». Стенографія – це спосіб приховати одну цифрову інформацію за іншою, своєрідний шифр, що прихований в зображенні. Розшифрувати закладений шифр може лише програма, яка його поставила завдяки спеціальному ключу, який має сам шифратор. «Водяні знаки» використовують за тим самим принципом, що і на грошових банкнотах. Спеціальні графічні програми фіксують «водяний знак» на зображенні, який може бути виявлений при його використанні на інших веб-сайтах [1].

Для додавання графічного контенту до веб-сторінки використовують різноманітні графічні редактори. При цьому необхідно враховувати, що рисунки для додавання до веб-сайту повинні бути збережені у форматах GIF або JPEG [2].

Найпоширенішим графічним контентом на сьогодні є графічне зображення рекламного характеру, що має назву – банер. Банери розміщують для залучення клієнтів або для формування позитивного іміджу. В інтернет-рекламі банер – один з переважаючих форматів. Являє собою графічне зображення, аналогічне рекламному модулю в пресі, але здатне містити анімовані (рідко відео-) елементи, а також є гіперпосиланням на сайт рекламодавця або сторінку з додатковою інформацією. Існує три види банерів: статичні і динамічні, по кліку. Статичні банери розміщуються на певний строк. У даному випадку рекламодавець купує конкретне місце на сайті. Найчастіше статичні банери можна зустріти на регіональних інтернет порталах. Отже вибираючи динаміку рекламодавця платить за кількість показів на 1 користувача.

Підсумовуючи слід зазначити, що графічний контент є дієвим способом залучення уваги, однак при використанні анімації на сайтах необхідно розташовувати її таким чином, щоб вона не відволікала користувача від основного вмісту сайту.

Список використаних джерел

1. <http://stearling.net/ua/toclients/napovnennyya-saitu/Grafchniy-kontent-dlya-saytu-.htm>.
2. Уорнер, Д. Dreamweaver MX 2004 для «чайників» [Текст] / Д. Уорнер, С. Гарднер ; пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. – 352 с.: ил. – Парал. тит. англ.

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ У СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «БІОТЕХНОЛОГІЯ»

Н. О. Офіленко, к. с.-г. н., доцент;

А. П. Кайнаш, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Створення нових, якісних і доступних харчових продуктів, лікарських препаратів, захист навколишнього середовища є одним з найбільш актуальних питань у світовому масштабі, вирішення якого неможливе без використання методів біотех-

нології. Тому саме біотехнологія є однією з найперспективнішою спеціальністю не тільки в Україні, а й у всьому світі.

Біотехнологія – це галузь знань, яка вивчає і розробляє методи отримання корисних продуктів для народного господарства і медицини, технології очистки побутових і виробничих відходів за допомогою біологічних об'єктів: мікроорганізмів, клітин, тварин, рослин та використання живих організмів і біологічних процесів у *виробництві*.

З розвитком біотехнології пов'язують вирішення глобальних проблем людства – ліквідацію нестачі продовольства, *енергії, мінеральних ресурсів*, поліпшення стану *охорони здоров'я* людей і якості *навколишнього середовища*.

Тому важливим для студентів напряму «Біотехнологія» є проходження навчальної практики (стажування) вже на перших курсах навчання. Стажування студентів розраховане на закріплення у студентів теоретичних знань, а також ознайомлення з об'єктами біотехнології, технологічним обладнанням біотехнологічних лабораторій і технікою безпеки при роботі на ньому, дає можливість ознайомитись з різною біотехнологічною документацією тощо.

До об'єктів біотехнології відносять мікроорганізми, клітини, тварин, рослини та живі організми, які використовують для біологічних процесів у *виробництві* харчових продуктів та продуктів для народного господарства і медицини. Ознайомлення з ними та їх аналіз дає можливість студентам напряму «Біотехнологія» порівнювати будову і функції цих об'єктів, аналізувати методи їх культивування тощо.

Навчальна практика (стажування) студентів перших курсів навчання спрямована також на набуття навичок з питань ведення науково-виробничої біотехнологічної документації.

Навчальна практика (стажування) може проходити в таких галузях народного господарства: фармацевтичній, харчовій, парфумерно-косметичній, ветеринарній, переробної галузей промисловості та в сільському господарствах.

Студенти напряму підготовки «Біотехнологія» навчальне стажування можуть проходити у хімічній, мікробіологічній,

біохімічній лабораторії, в лабораторіях підприємств з виробництва різних продовольчих товарів, біопідприємств; в лабораторіях фармацевтичних компаній та аграрно-промислового комплексу; а також в лабораторіях науково-дослідних інститутів.

В результаті проходження навчальної практики студенти напряму «Біотехнологія» повинні знати:

- закони та нормативні акти України, що забезпечують економічний захист країни;
- основні напрямку біотехнології;
- перспективи пошуку нових об'єктів біотехнології;
- загальне обладнання, що використовують у біотехнологічних лабораторіях;
- біотехнологічну лабораторію;
- методи культивування біооб'єктів;
- будову рослинних і тваринних клітин;
- типи поживних середовищ;
- введення генів або їх груп в геном інших організмів.

Під час проходження навчальної практики студенти повинні навчитися:

- працювати на лабораторному обладнанні;
- копіювати виділені або синтезовані гени;
- розмножувати виділені або синтезовані гени;
- користуватись різними типами поживних середовищ.

Тому, суттєво важливим для майбутніх фахівців з напряму «Біотехнологія» є закріплення і набуття навичок повноцінної професійної діяльності в сферах, що потребують знань в галузях харчової, фармацевтичної, парфумерно-косметичної, переробної галузей промисловості та в сільському господарстві.

Майбутні біотехнологи під час проходження навчальної практики вчать виробляти харчові продукти із застосуванням мікроорганізмів, клітин рослин і тварин, пізнають таємниці клонування та трансгенезу.

Тому, навчальна практика (стажування) повинна проходити не тільки у навчальних аудиторіях та лабораторіях, а й у безпосередньо виробничих умовах на сучасних провідних підприємствах.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТОВАРОЗНАВСТВО І КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

**О. О. Горячова, к. т. н., доцент; Л. В. Баля, к. т. н., ст. викладач
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»**

Сучасні вищі навчальні заклади дбають про те, щоб кожен, хто їх закінчує, був озброєний добре як теоретичними знаннями, так і практичними вміннями. До навчальних планів вищих навчальних закладів входять навчальна, педагогічна та виробнича практика.

Педагогічну практику проходять у навчальних закладах, виробничу і навчальну – в різних установах, організаціях, на промислових підприємствах.

Педагогічна й виробнича практика є органічною складовою частиною навчального процесу. Добре організована і поставлена, вона формує якості майбутнього спеціаліста, озброює студентів навичками та вміннями, необхідними для майбутньої самостійної роботи.

Справедливо було б назвати науково-педагогічну і виробничу практику фаховою, бо вона має своїм завданням удосконалювати професійно-виробничі знання, вміння і навички майбутніх спеціалістів. На практиці студенти оволодівають передовим досвідом, перевіряють здобуті теоретичні знання, готуються в реальних виробничих умовах до майбутньої праці з свого фаху.

Навчальну товарознавчо-технологічну практику проходять студенти товарознавчо-комерційного факультету після шостого семестру і є суттєвою складовою навчального процесу зі спеціальності 6.050301 «Товарознавство і торговельне підприємництво», що реалізується у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Практика проводиться протягом трьох тижнів в лабораторіях університету і включає екскурсії та виїзні заняття на торговельні підприємства, підприємства харчової промисловості.

Такий порядок проведення практики обумовлений тим, що

підприємства та організації в теперішній час приймають значно меншу кількість студентів на практику. Одним із напрямків вирішення цієї проблеми є проведення не виробничої, а навчальної товарознавчо-технологічної практики на базі університету.

Під час практики передбачено проведення занять під керівництвом викладача. На заняттях студенти поглиблено вивчають технологію виробництва всіх видів продовольчих товарів, характеризують фактори, які впливають на формування якості і споживчих властивостей під час виготовлення та зберігання харчових продуктів, знайомляться з сучасними технологіями по виробництву продовольчих товарів, технічними умовами на товари, що випускають вітчизняні підприємства. Значна увага приділяється докладному вивченню можливих дефектів, причин їх виникнення та способів запобігання.

Для товарознавців особливе значення має вивчення роботи лабораторії підприємств. Порядок відбору проб, показники якості, методики їх визначення, загальну схему контролю якості протягом всього технологічного процесу студенти вивчають під керівництвом викладачів. Практичні навички вони набувають під час виїзних занять на підприємства харчової промисловості. Виїзні заняття дозволяють закріпити та поглибити одержані знання на практиці.

Навчально-методичне керівництво та контроль за ходом навчальної товарознавчо-комерційної практики здійснюють викладачі кафедри товарознавства продовольчих товарів.

Виконання завдань навчальної товарознавчо-комерційної практики супроводжується постійним контролем за якістю набутих студентами знань і практичних умінь, наглядом за окремими етапами їх самостійної роботи, оцінкою наполегливості та здатності студентів творчо опановувати насичений інформаційний теоретичний матеріал.

У системі підготовки студентів до всіх видів практики велике значення має набуття організаторських навичок, які необхідні їм для майбутньої діяльності в різних галузях народного господарства.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ МАГІСТРІВ

*Г. О. Бірта, д. с.-г. н., професор; Ю. Г. Бургу, к. с.-г. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

У сучасних умовах, коли вища професійна школа обрала шлях до євроінтеграції, надзвичайно вагомою стає проблема якості підготовки магістрів. Особливого значення набувають питання посилення міжнародної конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів. З огляду на це актуальною стає підготовка висококваліфікованих фахівців, готових до роботи в умовах виробництва, що постійно розвивається. Як наслідок невідкладним завданням вищої школи є підготовка студентів-магістрів до завдань майбутньої професії і проходження для цього практики.

Практика студентів університету є складовою частиною основної освітньої програми вищої професійної освіти. Проведення всіх видів практик зі студентами направлено на забезпечення безперервності та послідовності оволодіння елементами професійної діяльності з урахуванням майбутнього профілю підготовки відповідно до вимог рівня професійної спрямованості випускників вищих навчальних закладів.

Організація практики має на меті сформувати у фахівця професіональні практичні знання, вміння та навички, необхідні для роботи в галузях, окремих підприємствах та установах різних форм власності, а також отримати досвід організаторської діяльності. Навчальна практика здійснюється у відповідності з робочою програмою практики, яка є основним навчально-методичним документом, що визначає проведення навчальної практики та забезпечує комплексний підхід до її організації і послідовність у навчанні.

Практика є обов'язковим розділом основної освітньої програми підготовки магістра. Вона являє собою вид навчальних занять, безпосередньо орієнтованих на професійно-практичну підготовку.

Одним із основних завдань програми є забезпечення безперервності навчання магістрів, яке полягає у закріпленні та тіс-

ному погодженні теоретичних основ дисциплін, що вивчаються, з практикою. Логічним продовженням є виконання звіту, де максимально використовуються як фактичні дані, зібрані на базі практики, так і теоретичні знання, які були засвоєні протягом навчального процесу.

В рамках проходження навчальної практики розглядаються питання, як загального, так і спеціалізованого характеру, що дозволяє сформувати базу для подальшого вивчення спеціальних дисциплін, що необхідні для майбутньої професії.

Магістрам затверджуються індивідуальні завдання з тематики проведеної науково-дослідницької роботи. У відповідності з індивідуальним завданням і результатами наукових досліджень магістр може підготувати доповідь для виступу на науковій конференції та участі в колоквіумі або роботі круглого столу.

В ході дослідницького етапу навчальної практики рекомендується розкривати повноту завдань, поставлених перед магістром, виходячи з переліку напрямів і графіка проходження практики. Необхідно також зібрати документальне підтвердження проходження практики на даному підприємстві, у вигляді копій первинних і зведених документів для додатків до звіту.

Звіт по практиці підписується виконавцем, перевіряється і візується керівником практики, захищається перед керівником практики та завідувачем кафедрою. На підставі результатів захисту звіту, відгуку з місця проходження практики, а також ведення щоденника виставляється оцінка по практиці.

Виконання магістром індивідуального завдання є найважливішим етапом проходження виробничої практики, що розвиває самостійність у роботі та розширює кругозір і дозволяє застосувати отримані у вузі теоретичні знання для розв'язання конкретних задач. Крім того, виконання індивідуального завдання розвиває творчі здатності майбутніх фахівців, активізує форми й методи їхньої роботи на підприємстві.

Чітко сформульовані завдання дозволяють легко контролювати хід практики, оперативно вносити зміни при мінімальному погіршенні якості її проходження.

Отже, основною метою навчальної практики магістрів є підготовка системно і широко мислячого фахівця, який володіє

основами теорії науки і творчої діяльності; що має практичні навички збору, обробки та аналізу даних результатів наукових експериментів; здатного до самостійної генерації ідей; що володіє здібностями до наукового аналізу, в поєднанні з фундаментальною професіоналізацією за обраною спеціальністю.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ МАГІСТРІВ

Л. О. Назаренко, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Головне завдання вищої школи в сучасних умовах – підготовка висококваліфікованого спеціаліста. Важлива роль у цьому аспекті відводиться підготовці магістрів до наукової та викладацької роботи під час проходження практики, яка є важливою складовою частиною навчального процесу. Тому проблемі удосконалення процесу практичної підготовки фахівців приділяється велика увага.

Науково-педагогічна навчальна практика студентів спеціальності 8.03051001 «Товарознавство і комерційна діяльність» входить до навчального плану і зорієнтована на набуття практичних навичок у галузі науки, освіти та педагогічної діяльності.

Метою науково-педагогічної навчальної практики є формування системи знань та навичок з науково-дослідної роботи, опанування основ педагогіки, організації навчального процесу та форм навчально-методичного забезпечення, застосування активних методів викладання дисциплін фахового напрямку. Завданнями практики є: отримання необхідних знань у галузі методології та організації наукових досліджень; ознайомлення з основними формами та видами навчальної діяльності у вищому навчальному закладі; отримання навичок розробки методичного забезпечення навчального процесу та активізації самостійної роботи студентів.

Відпрацювання практичних умінь і навичок слід здійснювати шляхом підготовки навчально-методичного забезпечення і про-

ведення лекційних, практичних занять, самостійної роботи під час проходження педагогічної практики.

Науково-педагогічна навчальна практика передбачає: ознайомлення із системою навчально-виховної роботи, з основами управління навчально-виховним процесом; цілеспрямоване спостереження за ходом педагогічного процесу з блоку товарознавчих дисциплін шляхом ознайомлення з документацією навчального закладу: програмами, робочими навчальними планами, журналами, інструкціями тощо; ознайомлення з організацією та методикою проведення усіх видів занять (лекцій, практичних, лабораторних занять, засідань гуртків) та методики їх викладання; виконання всіх функцій викладача; розробку матеріалів для практичних та лабораторних занять, розробку навчальних та дидактичних матеріалів для студентів; проведення лекційних, практичних, лабораторних занять; ознайомлення з методами діагностики, розробку власних відповідних матеріалів тощо.

Результатом науково-педагогічної навчальної практики з вивчення науково-дослідної діяльності мають стати здобуті навички здійснення наукового дослідження: розробка плану наукового дослідження; вивчення сучасних методик; вивчення правил оформлення результатів; опрацювання наукових та інших джерел.

Програма та методичні рекомендації науково-педагогічної навчальної практики передбачають поглиблення знань з визначених дисциплін та набуття практичного досвіду з науково-дослідної та навчальної діяльності у вищому навчальному закладі.

Навчально-методичне керівництво і контроль за організацією практики від університету здійснює кафедра товарознавства продовольчих товарів. Разом із керівником студент розробляє план проходження практики, де відображає індивідуальні завдання із урахуванням обраної дисципліни та теми, що активізує його діяльність, підвищує ініціативу. Отримані матеріали можуть бути використані при виконанні магістерської роботи, підготовці статті тощо.

За результатами науково-педагогічної навчальної практики складається звіт. Зміст звіту повинен розкривати знання та умін-

ня студента, набуті ним у вирішенні питань, визначених метою і завданням практики. У додатках звіту наводяться копії документів, схеми, інші матеріали. Звіт, який протягом 3-х днів після закінчення науково-педагогічної практики студент здає на кафедру, обов'язково повинний містити висновки керівника щодо прочитаних лекцій та проведених лабораторних або практичних занять. Перевірка поданого звіту здійснюється керівником практики від кафедри, захист звіту студентом – в присутності комісії. До захисту звіту допускаються студенти, що виконали всі завдання відповідно до програми практики.

Підсумовуючи, зазначимо, що саме практика має забезпечити успішне формування особистості викладача товарознавчих дисциплін і, найголовніше, визначити професійну придатність молодого педагога до навчання студента. Але на наш погляд слід більше приділяти уваги підготовці магістрів щодо організаційно-виховної роботи в академічній групі.

ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ 1 КУРСУ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

В. Л. Іщенко, к. філол. н., доцент;

В. І. Воскобойник, к. філол. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Оновлення цілей та змісту навчальної практики в контексті Рекомендацій Ради Європи дає можливість оновлювати освітні технології, стимулювати творчу ініціативу студента-практиканта та його самостійність і дає змогу гнучко й ефективно опрацьовувати як вітчизняні, так і автентичні навчально-методичні посібники для розв'язання комунікативних завдань, які спрямовані на інтегроване навчання всіх видів мовленнєвої компетенції. Життєві реалії змушують застосовувати методи, які сприяють розвитку творчих здібностей з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу. Це зумовлює актуальність проблеми пошуку ефективних підходів до

організації та проведення навчальної практики з іноземної мови. Мета даної роботи – висвітлення досвіду кафедри ділової іноземної мови Полтавського університету економіки і торгівлі у використанні навчальних проектів під час проведення навчальної практики з іноземної мови.

Оскільки основною метою вивчення іноземних мов є формування та розвиток комунікативних навичок у студентів, завдання викладача полягає у виборі методів навчання, які дозволили б усім студентам-практикантам проявити свою активність і творчість. Саме метод проектів дозволяє розв'язати ці завдання. Працюючи над проектом, студенти отримують досвід роботи у групі, пошуку інформації з різних джерел, оформлення та представлення матеріалу. Результатом цього стає не засвоєння знань, вмінь і навичок, а формування основних компетенцій, які забезпечують успіх практичної діяльності.

Навчальна практика є обов'язковою та необхідною складовою навчального процесу. Вона передбачає створення умов для наближення змісту навчальних предметів до реального життя, тому у Полтавському університеті економіки і торгівлі при проведенні навчальної практики з іноземної мови зі студентами першого курсу напряму підготовки «Міжнародна економіка» активно використовується метод проектів. Навчальна практика з іноземної мови у формі проектів проходить поетапно:

Перший етап – підготовчий. Обирається форма та тема проекту, визначається мета і завдання проекту, розробляється структура та відбувається реєстрація учасників проекту.

Другий етап – організація роботи. Студенти-практиканти збирають інформацію (працюють з довідниками, проводять співбесіди та дослідження, складають план тощо).

Третій етап – проміжний контроль. На цьому етапі студенти та викладач обговорюють спосіб оформлення проекту, його документування.

Четвертий етап – власне презентація.

П'ятий етап – підбиття підсумків, обговорення проекту, оцінювання. Під час захисту проекту викладач звертає увагу на глибину вивчення проблеми, застосування знань з інших предметів, активність кожного учасника проектування, характер

спілкування та взаємодопомоги в групі, вміння аргументувати, робити висновки, вміння відповідати на запитання опонентів. При цьому оцінюється як процес, так і результат, з урахуванням як поточного, так і підсумкового контролю.

У 2013–2014 н. р. студентами першого курсу напряму підготовки «Міжнародна економіка» були реалізовані такі проекти:

1. Проект «Successful Businesspeople». Для виконання проекту групу було поділено на 6 підгруп. Кожна підгрупа отримала завдання для опрацювання (дослідити шлях до успіху відомих бізнесменів). Завершальним етапом цього проекту була презентація зібраних матеріалів.

2. Проект «Streets of Poltava». Учасники проекту добирали цікаві факти з історії та розвитку Полтави, досліджували архітектурні та культурні пам'ятки міста. Результати роботи були оформлені у вигляді презентації.

3. Проект «Job interview». Студенти знаходили серед об'яв про вакансії в Інтернеті посаду, на якій вони б хотіли працювати. Потім розпочиналася робота над резюме, підготовкою до співбесіди. Студенти під керівництвом викладача працювали над правильною вимовою, інтонацією, жестами, мімікою. На кінцевому етапі була проведена симуляція співбесіди за участі носіїв мови.

Отже, можна констатувати, що метод проектів при проведенні навчальної практики, зокрема з іноземної мови, – це можливість студентам на практиці застосувати здобуті знання. Він дає можливість активізувати пізнавальну діяльність студентів та сформувати творчу особистість засобами іноземної мови.

INCORPORATING IT-BASED LEARNING INTO LANGUAGE PRACTICAL TRAINING

L. P. Novak

*Higher Educational Establishment of Ukoopspilka
«Poltava University of Economics and Trade»*

The quickly changing environment we live in creates new needs to be met and new challenges to be faced. One of them is

incorporating new technologies into teaching of English as a second or foreign language (ESL/EFL). Having started in the 1960s as "traditional" drill-and-practice programs, CALL is currently using Web 2.0 tools for 2-way interaction, and includes a content management system (CMS) providing a collection of procedures to manage work flow in a collaborative environment. The area is now referred to with the broader term Technology-Enhanced Language Learning (TELL).

The currently available wide array of Web 2.0 tools gives a solid foundation on which one can design an effective teaching/learning process. So there exist a vital necessity for developing new strategies to benefit from emerging technologies. One way to accomplish this is to start introducing technologies into the language classroom, test their efficacy in practice thus developing clear understanding of the best approaches to incorporating them into instruction. Let us consider Web Quest, one of the IT-based language learning technologies which, in our view, can help create effective learning environments.

A WebQuest is an inquiry-oriented lesson format in which most or all the information that learners work with comes from the web.[1] These can be created using various programs, including a simple word processing document with links to websites. A WebQuest is distinguished from other Internet-based research by three characteristics. First, it is classroom-based.[2] Second, it emphasizes higher-order thinking (such as analysis, synthesis, and evaluation) rather than just acquiring information.[3] And third, the teacher preselects the sources, emphasizing information use rather than information gathering.[2] Finally, most WebQuests are group work with the task frequently being split into roles.

The task could be a problem or mystery to be solved; position to be formulated and defended; product to be designed; complexity to be analyzed; personal insight to be articulated; summary to be created, or anything that requires the learners to process and transform the information they have gathered. The WebQuest which could be designed for the students majoring in Tourism is aimed to to perform the following task: You are working for a specialist tour

operator and you are seeking to create a package holiday for people keen on climbing. You need to familiarize yourself with the possibilities of providing transport, transfers, accommodation, meals, attractions, and other services in different parts of the world and come up with your original project.

As WebQuest is intended to involve learners into efficient team collaboration independently from a teacher, clarity of instructions is a must. The Introduction, the Task, the Process, the Evaluation sections should be clearly stated and well-structured. Another important prerequisite of efficiency is a list of information sources including web documents, experts available via e-mail or real-time conferencing, searchable databases, and books and other documents physically available for learners.

The class is to be divided into project teams of three - four, each having the task of creating a specialist package holiday. Each team member will have to find and process information displayed on the travel web-pages, research the transport and accommodation facilities, meals, attractions and finally come up with suggestions in his/her part of the project. Next, each team will collaboratively develop the draft version of the package holiday, discuss and introduce the necessary changes and produce the final variant of it. The projects are to be presented in the Power Point format with the best ones to be selected on the basis of evaluation criteria.

It is evident that WebQuest is an ultimately collaborative activity, performing which team members learn from each other while developing their thinking, language, computer and interpersonal skills. To enhance its effectiveness the teacher should primarily consider its educational value: whether it is worth doing in terms of expected learning output (how much and what learners will gain from doing the activity) and utilising the advantages of the Internet (could it be performed as a conventional classroom activity?) as well as its technical aspects (the Internet access, computeracy level of the learners).

To conclude, a Webquest is a teaching technology based on real-life communicative tasks for learners to solve while expressing themselves in a foreign language. It is quite possible to incorporate it

into learning as an efficient tool of extending classroom boundaries and promoting students' language and personal development. That makes the role of the language teacher much more demanding nowadays. The education community needs to reflect on the strategies of integrating the emerging technologies into the teaching/learning a language, and the success or failure largely depends on the teachers/learners willingness and ability to progress.

References

1. <http://webquest.org> Department of Educational Technology, San Diego State University. 2008. Retrieved 2014-10-31.
2. <http://www.thirteen.org/edonline/concept2class/webquests/index.html> Educational Broadcasting Corporation. 2004. Retrieved 31 October 2014-10-31.
3. http://www.educationworld.com/a_issues/chat/chat015.shtml Education World. Retrieved 2012-03-13.
4. Petrie, G. M. and Avery, L. 2011. Identifying our approaches to language learning technologies: improving professional development. *English Teaching Forum Journal* 49 (3): 10–17.

ВИРОБЛЕННЯ НАВИЧОК ДІЛОВОГО ПИСЬМОВОГО СПІЛКУВАННЯ ПРОТЯГОМ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

С. Д. Щербина, к. філол. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Навчальна практика дає змогу відпрацювати ті навички мовних компетенцій, які не завжди відпрацьовуються в необхідному об'ємі під час занять, сюди належить і письмове спілкування в бізнес-кореспонденції. Не зважаючи на існування численних посібників, бракує методичної розробки, в якій би увага розподілялась в рівній мірі між двома головними елементами кореспонденцій:

- оформленню листа відповідним чином, що відповідає нормам західного бізнес-листування;
- сукупності «штампів» та сталих виразів, з яких власно і складається певний «жанр» ділового листування.

Тому доводиться підбирати декілька посібників для відпрацювання кожного з вищезазначених навичок [1]. По першому елементу варто також залучати шаблони програми Microsoft Word: Файл – Створити – Шаблони на моєму комп'ютері/Шаблони на вузлі Office Online. Ці шаблони найбільш корисні для створення резюме, службової записки, звіту та ін. Проте слід звернути увагу на те, що вимоги до англійського/американського документу дещо більш жорсткі та більш формалізовані, ніж до їх українського еквіваленту, тому за наявності декількох комп'ютерів є сенс установити англomовну версію Microsoft Word на одному з них. По-друге, час від часу з'являються посібники з англomовного ділового спілкування в електронному вигляді, де вже є готові шаблони листів різних жанрів і лишається тільки підставити необхідні дані-скажімо, прізвище адресата чи суму обладнання та терміни її виконання. Проте занадто сподіватися на такі шаблони не слід, бо зі зміною версії Microsoft Word ці шаблони можуть перестати працювати, бо не розпізнають нової оболонки. Тому краще відпрацювати основні види листування в аудиторії, звичайно, обладнаній комп'ютерами.

Працюючи над вдосконаленням володіння студентами відповідними штампами і виразами, слід реалістично підходити до вживання зворотів ділового мовлення в сучасному бізнес середовищі, яке в силу відомих причин, дещо відстає від реалій західного бізнес спілкування. Тому під час нинішнього, так би мовити, «перехідного» етапу доцільно звертати увагу як на штампи ділового спілкування західного типу, так і використовувати досвід спілкування в науковій сфері радянських часів. Джерела з наукового спілкування є найбільш доступними і, певно, найкраще вивченими, тож корисним видом роботи є виконання різноманітних вправ на переклад речень, а також підстановчі вправи [2]. Завдяки використанню шаблонів та виконання вправ на переклад у студента розвивається гнучкість мислення і впевненість в своїх силах.

Список використаних джерел

1. John A. Carey. Business Language for Busy People. – Career Press, 2002. – 287 p.; Jeffrey A. Seglin. The AMA Handbook of Business Letters. – Amacom, 2002. – 519 p.

2. Басс Э. М. Научная и деловая корреспонденция. Английский язык. – М. : Наука, 1991. – 176 с.

НАВЧАННЯ ДІЛОВІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ «CASE STUDY»

Н. С. Руденко, *ст. викладач*

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасні технології не тільки визначають характер навчання, але й обумовлюють ефективність даного процесу. Кейс-технологія є потужною особистісно-орієнтованою стратегією, спрямованою на розвиток критичного мислення і професійного зростання. Навчання за методом кейсу передбачає використання аутентичних матеріалів, основаних на проблемах реального бізнесу, представлених у формі змодельованих ситуацій та активне залучення студентів через різні види діяльності до їх розв'язання. Саме акцент на активній участі студентів зумовлює покращення як організаційних так і мовних навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків у світі міжнародного бізнесу.

Репрезентативний перелік ситуацій, що виникають в роботі компаній і з якими, вірогідно, професійно доведеться зустрінутись, допомагає студентам уявити різноманіття тем і трендів і краще розуміти контексти, в яких вони виникають. Дані ситуації надають унікальну можливість подивитися на бізнес з внутрішньої сторони, вивчити сучасні підходи до вирішення проблем, способи і логіку їх розв'язання, а форма організації у вигляді симуляції або рольової гри передбачає інтеграцію ділових і мовленнєвих навичок, активізує залучення студентів до сумісної діяльності.

Професійна підготовка спеціалістів передбачає уміння використовувати методи аналізу і обробки емпіричних даних. Прикладами таких методів є структурування, розрахунок багатомірного розподілення ознак, класифікація, тощо. Вибір методу обумовлюється задачами дослідження і є важливою складовою професійної підготовки. Зокрема у міжнародному бізнесі економістами і менеджерами широко використовується SWOT-аналіз –

логіко-змістовна схема, за допомогою якої розкриваються зв'язки перемінних. SWOT-аналіз дозволяє перетворювати отриману інформацію в наочні, компактні дані і уможлиблює їх подальше використання.

Кейси розробляються таким чином, щоб підвищити рівень персональної зайнятості кожного студента, його професійної обізнаності і свідомості у роботі з великим об'ємом інформації та розв'язанні практичних завдань. SWOT-аналіз як сучасна стратегія сприяє більш глибокому розумінню контексту за рахунок єдиних підходів до структуризації інформації, вимагає умінь перегруповувати окремі блоки інформації, узагальнювати зміст, виділяти ключові позиції і оперувати отриманими результатами.

У процесі вивчення ситуації відпрацьовуються всі чотири мовні аспекти: студенти читають сценарії, знайомляться з вхідними даними в різних стилях і формах, вивчають відеозаписи, друковані матеріали і графіки і роблять це цілеспрямовано з метою подальшого використання. Обробка інформації пов'язана з розумінням лексики в контексті, трансформацією інформації, її аналізом, обговоренням, виробленням оптимальних підходів та відповідних дій по їх реалізації під час переговорів, ділових зустрічей та презентацій. Вивчення реальних проблем бізнесу вимагає від студентів проведення досліджень, порівняльного аналізу різного типу джерел, сприяє підвищенню інформаційної грамотності, рівня письмової і усної компетенції, а також умінь працювати командою.

Щодо професійної складової, метод кейсу, по своїй природі, є явищем міждисциплінарним і дозволяє використовувати теоретичні концепції для подолання відстані між теорією і практикою у випадках, що мають суто прикладний характер, а творчий потенціал методу реалізується в нетривіальних підходах до вирішення проблем, що при всій однаковості оцінок, правдоподібних і переконливих, за умови реалізації ведуть до різних наслідків.

Кейси можуть бути представлені у різних форматах: тексту, ситуації, вибірки даних, що містять в собі невирішені або сти-

мулюючи для вирішення питання. Інформація, запропонована для вивчення і розв'язання має бути насиченою і інформативною, але настільки, щоб залишався простір для дискусій і досліджень. Ситуації можуть бути різними за розміром: невеликі для експрес-аналізу під час одного заняття і складні, об'ємні для опрацювання протягом семестру у вигляді проекту. Чітко визначена проблематика має співпадати з цілями і задачами курсу навчання, що дозволяє студентам користуватися теоретичними знаннями для вирішення проблем прикладного характеру.

Обізнаність студентів суттєво впливає на ефективність процесу і результативність методу. Студенти повинні мати повне уявлення про технологію кейсу і добре розуміти задачі, процедури і послідовність виконання завдань і свідомо ставитись до очікуваних результатів. Формування спеціальних навичок і знань відбувається в три етапи: на першому студенти досліджують проблему, розбирають відповідні факти, приходять до логічних висновків і обговорюють їх у групі. Роль коментатора-спостерігача носить традиційний академічний характер. На другому етапі студентам призначають певні ролі, в рамках яких вони діють, спираючись на відповідні закони і правила. На третьому рівні студенти діють за власною ініціативою в рамках запропонованої теми, яка не розглядається як накопичення абстрактних ідей, а є конкретною реальною ситуацією, що потребує від студента самостійного творчого рішення.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ФОРМА УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

В. І. Авраменко, доцент; О. А. Кононенко

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Навчальна практика для студентів є важливою складовою частиною безперервної мовної підготовки студентів і передбачає формування навичок та вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності: мовлення, аудіювання, читання та письма.

Протягом мовної практики студенти мають можливість пройти інтенсивну мовну підготовку професійної спрямованості, а також удосконалити комунікативні навички у бізнесовому середовищі: познайомитися з різними фірмами через Інтернет та зібрати інформацію для презентації фірми, вибрати для себе сферу діяльності, ознайомитися з професійними обов'язками, уміннями, навичками, правилами ділового етикету та міжнародними стандартами ведення ділової переписки.

Заняття включають в себе роботу з аутентичними матеріалами, а саме: навчальними відеофільмами, періодичними виданнями, книгами, журналами та електронними ресурсами з професійно-орієнтованої тематики. На заняттях студенти спрямовуються на проведення дискусії за заданою темою з метою переконливого висловлювання та відстоювання своєї точки зору та вміння реагувати на висловлювання думок своїх партнерів. Особлива увага приділяється написанню резюме та супровідного листа, а також вимогам підготовці та проведенню співбесіди у процесі пошуку роботи. На заключному етапі студенти роблять презентацію засвоєного матеріалу, демонструють комунікативні навички вирішуючи проблеми, поставлені в кейсах і рольових іграх, а також пишуть есе та подають оформлений належним чином пакет ділової кореспонденції.

Ця робота підпорядковується такій меті:

- підвищити мотивацію студентів до вивчення іноземної мови;
- допомогти студентам подолати мовний бар'єр;
- удосконалити уміння та навички студентів у спілкуванні іноземною мовою, у написанні резюме, супровідного листа та різних видів ділової кореспонденції: листів, факсів, телеграм, також у веденні ділової розмови по телефону;
- використовувати іноземну мову (лінгвістичні структури, вирази, засвоєні протягом навчального року) в реальних ситуаціях;
- розширити та закріпити професійні знання студентів за допомогою Інтернету.

Для досягнення кращих результатів звичайна атмосфера занять замінюється атмосферою інтенсивного заглиблення у мов-

не оточення за рахунок щоденної великої кількості годин, що дає змогу здолати мовний бар'єр, зменшити почуття невпевненості в собі, підвищити рівень умінь володіння мовою по чотирьох традиційних видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, мовлення, письмо) від нижчого до вищого. Поряд з удосконаленням рівня володіння іноземною мовою студенти засвоюють і ту істину, що різні народи мають свої підходи до лідерства, уміння працювати командою, конкуренції, економіки та організаційної культури бізнесу.

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Ю. О. Дзекун, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сьогодні освіта є одним з найважливіших чинників сталого розвитку суспільства, конкурентоспроможності та національної безпеки держави. Соціально-економічна реальність вимагає від системи професійної освіти таких фахівців, які відразу, без адаптаційного періоду, могли б якісно виконувати специфічні професійні обов'язки. Якість освіти стає фундаментальною категорією державної політики в усьому світі, головним орієнтиром міжнародної політики в галузі освіти. Події, що сталися в останні десятиліття в суспільстві, в тому числі і в сфері вищої освіти, висувають високі вимоги до фахівця нового типу, здатного швидко і гнучко адаптуватися до постійно мінливих умов, критично і творчо мислити, проявляти толерантність у міжкультурному спілкуванні з будь-якими членами соціуму, бути креативно мислячою особистістю, працювати над розвитком свого інтелектуального та культурного рівня і бути здатним творчо реалізовувати себе у професійній діяльності.

Таким чином, в даний час світовий ринок починає висувати найвищі вимоги до конкурентоспроможності кожного вітчизняного фахівця. Глибокі соціально-економічні перетворення в нашій країні, розвиток міжнародного поділу праці, збільшення рівня складності в сфері професійної діяльності у зв'язку з тоталь-

ним впровадженням комп'ютерних інформаційних технологій, у зв'язку з глобалізацією багатьох технологічних і соціальних процесів, привели до того, що результат професійної діяльності фахівця все більше і більше залежить від його наявних професійних знань і умінь, а також і від володіння фахівцем іноземними мовами, значення яких зростає з кожним днем.

Мовна підготовка, що орієнтується в основному на знання, має теоретичний характер, в той час як підготовка з орієнтацією на навички є більш практичною. У фокусі уваги сучасної методики повинен бути орієнтир на розвиток професійної спрямованості, для якої характерна практична спрямованість на певні вміння, а саме вміння вести бесіду на професійні теми, писати резюме, ділові листи, спілкуватися по телефону, читати фахову літературу і т.д.

Згідно соціологічних досліджень кожен другий студент розглядає знання іноземної мови як найважливішу умову розвитку сучасної людини і його інтеграції в світовий соціокультурний простір, а також як засіб досягнення нею більш високого рівня професійної діяльності. Для організації ефективного процесу формування навичок ефективної іншомовної комунікації необхідна адекватна умовам професійної діяльності технологія навчання, побудована як на загальновідомих, так і специфічних принципах, що забезпечують доцільність і результативність його вивчення. Саме одним з таких принципів і є навчальна практика (НП) з іноземної мови (ІМ), як важлива складова безперервної мовної підготовки студентів і яка передбачає формування навичок та умінь з усіх видів мовленнєвої діяльності: мовлення, аудіювання, читання та письма.

Завдяки НП з ІМ студенти мають можливість пройти інтенсивну мовну практику професійної спрямованості, а також удосконалити комунікативні навички у сфері бізнесу (знайомство з різними фірмами через Інтернет (список WEB-адресів додається), збір інформації для презентації фірми, вибір сфери діяльності, знайомство з професійними обов'язками, уміньми, навичками, необхідними для їх виконання, правилами ділового етикету, ділового листування).

НП з іноземної мови має за мету підвищити мотивацію студентів до вивчення іноземної мови; допомогти їм подолати мовний бар'єр; удосконалити уміння та навички студентів у спілкуванні іноземною мовою, у написанні резюме, супровідного листа та різних видів ділової кореспонденції: листів, факсів, телеграм, також у веденні ділової розмови по телефону; використовувати іноземну мову в емоційно насичених реальних ситуаціях; розширити та закріпити професійні знання студентів за допомогою Інтернету.

Для досягнення кращих результатів звичайна атмосфера занять замінюється атмосферою інтенсивного заглиблення у мовне оточення за рахунок щоденної великої кількості годин, що дає змогу здолати мовний бар'єр, зменшити почуття невпевненості в собі, підвищити рівень умінь володіння мовою. Поряд з удосконаленням рівня володіння іноземною мовою студенти засвоюють і ту істину, що різні народи мають свій погляд на лідерство, конкуренцію, економіку та організаційну культуру бізнесу, формуються навички працювати командою.

Студенти, завдяки проходженню НП з ІМ отримують можливість співставити свої очікування і реалії майбутньої професійної діяльності; набути знання та початкові навички, необхідні для майбутньої спеціальності та ефективної роботи.

Таким чином, можна сказати, що активні методи оволодіння іноземною мовою під час проходження НП спрямовані на створення сприятливого мотиваційного та емоційного фону під час її проведення та розвитку стійкого інтересу до оволодіння іноземною мовою. Форми роботи, які використовуються, мають велике значення для формування мислення студентів, активізації розумової діяльності, розкриття їх творчих здібностей. Саме НП з ІМ підвищує самореалізацію майбутніх фахівців, мобілізує їх особистісний потенціал та виявляє приховані здібності студента. У процесі практики відбувається інтенсивне ознайомлення з багатьма аспектами майбутньої роботи, проявляється критичне та осмислене ставлення до дисциплін, що вивчаються, включаються механізми рефлексії та формуються основи професійної діяльності майбутніх фахівців.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗМІСТУ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ СТАТИСТИЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Л. І. Вишневецька, доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Важливою складовою посилення практичної підготовки студентів економічних спеціальностей є проходження ними статистичної виробничої практики, оскільки нормативний курс статистики не передбачає вивчення змісту статистичної звітності, та це і не можливо якісно виконати теоретично. Організацію статистичної звітності, практичне використання інструкцій обліку та інструкцій зі складання окремих форм статистичної звітності краще вивчати на практиці, безпосередньо на прикладі статистичної роботи конкретної фірми або Головного управління статистики в області.

Для ефективного використання часу студента-практиканта, йому слід запропонувати детальну та зрозумілу програму виробничої практики.

На нашу думку у програмі практики слід передбачати рекомендований графік проходження практики з плануванням приблизних витрат часу на кожен вид запланованих робіт.

Далі, в межах рекомендованого графіка, слід передбачити основні форми статистичної звітності, які студент-практикант може вивчити на підприємстві за різними видами діяльності. Оскільки статистична звітність різних підприємств може відрізнятися, то у програмі мають бути передбачені основні варіанти наборів форм статистичної звітності для видів діяльності, що найчастіше зустрічаються.

Програма виробничої практики, розроблена викладачами кафедри статистики для студентів спеціальності «міжнародна економіка», містить детальні рекомендації студентам із вивчення форм звітності на окремих підприємствах різних видів діяльності. Ми звертаємо увагу на терміни звіту та терміни його подання до органів статистики. Студенту рекомендується вивчити і коротко описати зміст кожного звіту, передбаченого програ-

мою практики. Це дозволить студенту у майбутньому самостійно вибрати із звітності статистичну інформацію, що буде необхідна для написання його магістерської роботи.

З тією ж метою у програмі має бути передбачено виконання елементарного статистичного аналізу інформації як окремих форм звітності, так і комплексного аналізу показників, що містяться в кількох формах.

Не менш важливою складовою програми є розділ, присвячений написанню та оформленню звіту з практики та веденню щоденника. Тут детально має бути описано терміни подання на кафедру звіту з практики, вимоги до оформлення титульної сторінки, рекомендований зміст звіту та вимоги до оформлення його тексту.

Тобто, на нашу думку, у програмі практики слід добиватися органічного поєднання таких складових, як:

а) календаризації проходження практики, що передбачає перелік типових видів робіт та рекомендовані терміни для їх виконання;

б) основної змістовної складової, пов'язаної із конкретизацією змісту практичної роботи студента. В даному розділі програми практики має бути чітко вказано що саме студент повинен знати та вміти після закінчення практичної підготовки;

в) заключної частини програми, яка повинна містити вимоги кафедри до звіту з практики та описання порядку його захисту.

Існування бізнес таємниці не дозволяє, як правило, студенту працювати під час практики на посаді статистика, але самостійне практичне виконання завдання запам'ятовується значно краще, ніж почута чи побачена інформація про спосіб його виконання, тому важливо передбачати у програмі практики проведення студентом самостійних обчислень показників, аналогічних тим, що проводяться при заповненні форм державної статистичної звітності. Нехай ці обчислення будуть виконані за минулі роки, але в звіті з практики повинні міститися розрахунки середньооблікової чисельності штатних працівників за один місяць, групування персоналу за рівнем заробітної плати, баланс руху основних засобів за рік тощо.

На завершення слід відмітити, що практична підготовка студентів, при неформальній її організації, є важливою складовою вищої освіти, що дозволяє студенту набути первинного практичного досвіду та закріпити одержані теоретичні знання.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРІВ

Л. Б. Олійник, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Магістр, відповідно до Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні, – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі народного господарства. Освітньо-професійна програма підготовки магістра включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку. Оволодіння педагогічними знаннями, уміннями та навичками – важлива умова формування педагогічної культури викладача вищого навчального закладу будь-якого профілю.

Педагогічна практика студентів спеціальності 8.05170104 «Технології зберігання, консервування та переробки м'яса» є складовою частиною професійної підготовки спеціалістів на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр». Педагогічна практика магістрів тісно пов'язана з навчальним процесом, спрямована на підготовку майбутніх викладачів для навчальних закладів різного рівня акредитації (коледжів, інститутів, університетів). Вона дозволяє, використовуючи належний теоретичний фундамент, розвивати в студентів-магістрів творчість, ініціативу, активність, самостійність, прагнення до постійного самовдосконалення, розробляти і впроваджувати в навчальний процес власні методики навчання, використовувати інноваційні педагогічні технології тощо.

Виконання програми практики магістрів-технологів і керівництво нею забезпечує випускова кафедра – кафедра технологій харчових виробництв і ресторанного господарства. До керівництва педагогічною практикою магістрів залучаються досвідчені викладачі випускової кафедри, як правило, доктори та кандидати наук, що мають значний досвід практичної роботи у вищій школі.

Основними завданнями педагогічної практики є: поглиблення і розширення теоретичних знань із дисциплін фахової підготовки, застосування їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань під час практики; формування у студентів-магістрів психолого-педагогічних та методичних умінь викладання спеціальних навчальних дисциплін у системі вищої школи; вироблення умінь організації основних форм навчання у вищій школі, застосування сучасних технологій і методик навчання; формування умінь професійного і педагогічного спілкування зі студентською аудиторією; виховання у магістрів досвіду викладацької роботи, морально-етичних якостей викладача вищої школи, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в самоосвіті.

Виходячи з цього, студенти після ознайомлення із плануванням та організацією навчального і методичного процесу на випусковій кафедрі, відвідування лекційних, лабораторних та практичних занять викладачів кафедри та університету проводять залікове лекційне чи лабораторне заняття з обраної дисципліни.

Для підготовки до лекції студенти-магістри розробляють розгорнутий план-конспект лекції і готують її текст, методичні матеріали до підготовки лекції додаються до звіту з практики. При підготовці і проведенні залікового лекційного заняття студенти-практиканти мають усвідомити, що лекція, як важлива форма організації навчального процесу у закладах вищої освіти, є основним джерелом наукової, навчальної інформації у зв'язку з відсутністю необхідних підручників і посібників. Крім того, лектор повідомляє і актуальну наукову інформацію, результати останніх досліджень, що ще не знайшли висвітлення у підруч-

никах і посібниках. Для підготовки до проведення залікових лабораторних чи практичних занять студенти розробляють конспекти заняття, готують індивідуальні практичні завдання. Особливо важливим для студентів при проходженні педагогічної практики є розуміння того, як викладач повинен стимулювати активність студентів, розвиток їхнього критичного, творчого мислення шляхом постановки проблемних питань, залучення їх до дискусії, висловлювання власних міркувань; постійно здійснювати зворотній зв'язок, слідкуючи за динамікою емоцій студентів, перевіряти рівень розуміння, осмислення ними навчальної інформації.

Для покращення організації та проведення педагогічної практики магістрів доцільно запроваджувати взаємовідвідування студентами залікових занять, підготовку рецензій на них з ґрунтовним аналізом та наданням рекомендацій по удосконаленню педагогічних навичок, їх обговорення на підсумкових методичних студентських конференціях.

ПОСИЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЦИКЛУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

В. П. Губачов, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасна динамічна економіка вимагає адекватних їй технологій проведення практичних занять. Студенти мають опрацювати й засвоювати більший обсяг інформації, навчатися швидше, довше пам'ятати отримані знання.

Педагогіка вищої школи вже давно рекомендує переходити від прослуховування лекцій, виступів (у пам'яті студента через два тижні залишається лише 20 % почутого), перегляду слайдів (30 %) до проведення співбесід й участі у дискусіях, після чого залишковий обсяг інформації зростає до 70 % виступів і розмов.

Разом з тим, як відомо, знання набуваються зусиллями думки, а не пам'яттю. Студентам це може забезпечити реальна ро-

бота, що є завданням практик, або симуляція реального досвіду (ситуації чи процесу) чи рольова гра. Останнє і є основними методами проведення практичних занять з навчальних дисциплін циклу професійної підготовки фахівців з врахуванням їх специфіки.

Так, на практичних заняттях з «Інвестиційного аналізу» доцільно створювати таку атмосферу, щоб усі, хто бажає здобути знання, відчували себе розумними, багатими, ефективними інвесторами, які успішно працюють один з одним, активно вивчають кон'юнктуру фінансових ринків і оперативно відповідають на виклики економіки, рішення уряду, вирішують складні життєві ситуації.

Наприклад, на початку семестру кожен студент обирає собі відповідну дисципліні функціональну роль: інвестор, інвестиційний аналітик, інвестиційний менеджер тощо. Інвестори отримують однаковий умовний капітал, за рахунок якого формують індивідуальні інвестиційні портфелі. Інвестиційні аналітики відслідковують динаміку цінності й дохідності портфеля, менеджери можуть управляти портфелями тощо. Кожне рішення фіксується. Наприкінці семестру аналізується ефективність портфелів, складається рейтинг.

Незалежно від теми заняття на ньому доцільно виділяти час для практичного осмислення новин, що відносяться до дисципліни, таких як зміна правил гри на фінансових ринках, випуск в обіг певних державних чи комерційних фінансових інструментів тощо.

Швидко обробляти великий обсяг інформації можливо тільки за допомогою сучасних інформаційних технологій. З «Інвестиційного аналізу» це проведення технічного аналізу ринку, формування портфеля цінних паперів.

Спрямування всіх зусиль студентів на отримання фінансової інформації, вивчення методів її обробки й оцінки, «практичне» використання цієї інформації для поліпшення свого добробуту, без сумніву, підвищить фінансовий IQ студентів й підготує їх до реального життя.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

О. В. Тимошенко, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сфера вищої освіти забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців для розвитку економіки держави і кожного окремого регіону, створює умови закономірного збільшення частки працівників вищої кваліфікації в усіх галузях праці, виконує значну частину науково-дослідної роботи як фундаментальної, так і прикладної. Все це визначає роль вищих навчальних закладів як центрів освіти і науки.

Сучасний ринок праці розвинутої ринкової економіки потребує молодих фахівців з якісною освітою та досвідом командної роботи за обраним фахом. Але навчання у вищих навчальних закладах здебільшого орієнтоване на індивідуальну роботу студента без формування навиків роботи у єдиному трудовому колективі, де результати роботи усіх колег тісно пов'язані між собою. Тому для навчальних закладів в сучасних конкурентних умовах все більш актуальним стає завдання підготовки фахівців, які не тільки володіли б теоретичними знаннями, але і мали вміння та навички практичної діяльності з фаху з метою досягнення позитивних фінансових результатів компанії.

Ефективним стає навчання студентів на конкретних прикладах, максимально наближених до реальних умов господарювання із застосуванням прикладних комп'ютерних програм, які використовуються суб'єктами підприємництва.

Одним із ключових чинників реалізації вищезазначеного завдання є створення і використання спеціалізованих навчальних віртуальних підприємств. Основною метою їх запровадження у навчальному процесі є розробка бізнесового тренажера у вигляді єдиного взаємозв'язаного комплексу фахових навичок, пов'язаних із вирішенням конкретних практичних завдань господарсько-фінансової діяльності компанії. У процесі підготовки до роботи в рамках бізнесового тренажера студент, крім засвоєння загальних теоретичних положень та практичних знань має досконало «засвоїти» функціональні обов'язки щодо певної посади.

Такий підхід дозволяє значно підвищити готовність студента до сприйняття і засвоєння нових знань на базі інтегрованого навчання. Бізнесовий тренажер дозволяє моделювати реальні процеси фінансово-господарської діяльності компанії на різних етапах планування, обліку, контролю, аналізу та управління.

Однією з передумов упровадження спеціалізованих навчальних віртуальних підприємств є наявність необхідної матеріальної бази. Така база має бути створена в аудиторії, яка обладнана офісними меблями, що забезпечує ізолюваність персоналу різних відділів один від одного. Створені автоматизовані робочі місця для кожного співробітника компанії, які передбачають використання ПЕОМ (програми «1С: Підприємство», «М.Е.doc», «БЕСТ-звіт», «Клієнт-банк»). Використання реального програмного забезпечення передбачає, насамперед, володіння навичками роботи з цими програмами викладачів і студентів. Для цього мають бути налагоджені тісні зв'язки вищого навчального закладу з спеціалізованими фірмами, що обслуговують дані програмні продукти.

Початковим етапом роботи в бізнесовому тренажері є підготовка та реєстрація установчих документів компанії. Для цього студентам необхідно ознайомитися з порядком реєстрації суб'єкта господарювання у державного реєстратора при міських органах самоврядування, територіальних органах Державної фіскальної служби України, Пенсійного фонду України, органах статистики. Крім цього студенти мають підготувати штатний розпис, посадові інструкції, наказ про облікову політику тощо.

Після реєстрації компанії студенти мають спланувати її поточну та перспективну діяльність. Подальша організація роботи спеціалізованого навчального віртуального підприємства полягає у взаємодії функціональних відділів компанії: менеджменту і фінансів, маркетингу і логістики, планування і виробництва, бухгалтерського обліку і економічного аналізу.

Координація дій учасників бізнесового тренажера відбувається на базі методичного забезпечення його роботи.

Завдяки організації роботи спеціалізованих навчальних віртуальних підприємств можна забезпечити навчання студентів су-

часних методів планування власної кар'єри, покращення практичної підготовки студентів, у тому числі в період їх навчальної практики, надання інформаційних послуг студентам усіх форм навчання з питань організації власного бізнесу, виконання науково-дослідних робіт, працевлаштування студентів через налагодження довгострокових партнерських відносин із потенційними роботодавцями.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Т. О. Харченко, к. і. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Суспільна потреба в ініціативних, авторитетних, всебічно освічених фахівцях, здатних до подальшого розвитку і самонавчання, духовного й професійного вдосконалення, актуалізує соціальне замовлення на підготовку працівників нової генерації, здатних застосувати найновіші досягнення теорії та практики у процесі фахової самореалізації. В умовах ступеневої освіти підвищується роль практики, яка спрямована на формування професійної компетенції. Під час практики студентам доводиться розв'язувати різнопланові практичні завдання, в конкретних ситуаціях знаходити оптимальні шляхи управління виробничими процесами. Отже, відбувається не тільки ознайомлення з сучасним станом практичної діяльності в певній сфері, з передовими технологіями, але й надання конкретної допомоги відповідним організаціям – базам практики. Загалом – це інтенсивна самоосвітня й самовиховна робота майбутніх фахівців, перевірка готовності до адаптації в умовах реальної дійсності.

Теоретичну основу практичної підготовки є засвоєння змісту навчальних дисциплін. Світовий досвід показує, що, прикладом, для підготовки кваліфікованого юриста необхідно забезпечити системне викладання 32–35 професійно значущих дисциплін, що становить приблизно дві третини часу навчання. [1]. Особливості економічної, юридичної, іншої підготовки вимагають впровадження таких методичних засад викладання, які б проєк-

тувалися на майбутню фахову діяльність студента й кон'юнктуру ринку праці. З усіх відомих форм організації навчального процесу практичну основу мають створювати семінарські та практичні заняття. Але, на жаль, подекуди професійна підготовка під час їх проведення зводиться до розгляду теоретичних питань, розв'язання тестових завдань. Студенти не залучаються до активної роботи практичного змісту, що, зрештою, не може не відобразитися на рівні їх професіоналізму.

Найбільшу практичну спрямованість фахової підготовки мають навчальні й виробничі практики. У цей період змінюється соціальна роль студента – він вперше в умовах реальної виробничої діяльності входить у роль фахівця у своїй галузі. Під час практики відбувається систематизація та закріплення теоретичних знань і водночас виявляються прогалини у підготовці. Форми організації практики стали давно вже традиційними. Сучасні вимоги потребують цілісної побудови практичної підготовки, що передбачає наступність змісту, єдність окремих етапів, комплексність та безперервність. Така система забезпечує готовність до професійної діяльності, діє на підставі компетентісно-орієнтованого підходу.

Головною умовою формування професійної компетентності фахівця може бути створення практико-орієнтованого освітнього середовища, яке містить зовнішні та внутрішні компоненти. Зовнішнє середовище – це сукупність галузевого оточення (базові організації) та механізмів взаємодії навчального закладу з соціальними партнерами. Внутрішнє середовище складає база практичних занять з різних методик навчання та організаційно-методичний супровід практичної підготовки студентів. Останній передбачає систему професійної та управлінської діяльності зі створення умов для розвитку суб'єктів виробничого процесу. Організаційно-методичний супровід здійснюється відповідно до державних нормативних та локальних актів, які складають структурований навчально-методичний комплекс щодо організації практичної підготовки [2]. Практика організована згідно з наскрізними програмами практичної підготовки з відповідного напрямку, які визначають дидактичну послідовність процесу

формування у студентів професійних компетентностей. Розробляються робочі програми нового покоління з різних видів практик, методичні рекомендації для студентів і керівників практики, щоденники, тестові завдання для моніторингу успішності формування практичних умінь та навичок.

Під час проведення практики виявляються ризики, які знижують якісний рівень практичної підготовки, зокрема:

- недостатня сформованість базових та спеціальних компетентностей;
- ускладнення комунікації між суб'єктами виробничого процесу;
- неузгодженість вимог, які висуваються до студентів;
- проблема кадрового складу викладачів-керівників практики тощо.

Отже, теоретичний та методичний супровід практичного навчання студентів є запорукою цілісної професійної підготовки майбутнього конкурентоздатного фахівця, сприяє його самореалізації.

Список використаних джерел

1. Діденко Я. «Болонський процес» і його перспективи для українських студентів // Юридичний журнал. – 2004. – № 7. – С. 132–135.
2. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України»: Наказ МОН України від 8 квітня 1993 р. № 93 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ПРАВознавство» у ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

С. М. Ляхівненко, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Модерна Українська держава потребує висококваліфікованих фахівців у галузі юриспруденції. Організація процесу освоєння

умінь та навичок державного виконавця у органах державної виконавчої служби (далі – ДВС) для студента напряму підготовки «Правознавство» є надзвичайно актуальною на сьогодні.

Органами ДВС є: 1) Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, до складу якого входить відділ примусового виконання рішень; 2) управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, до складу яких входять відділи примусового виконання рішень; 3) районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції [2].

Згідно з Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України практика студентів є невід’ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів в вищих навчальних закладах і проводиться на базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях державного управління [3].

Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації практичної діяльності державного службовця, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі теоретичних знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в органах ДВС, виховання потреби систематично поновлювати свої правові знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності по виконанню судових рішень і бути готовими у майбутньому до набуття права та обов’язків державних виконавців.

Відповідальність за організацію, проведення і контроль практики покладається на керівників вищих навчальних закладів.

Навчально-методичне керівництво і виконання програм практик забезпечують кафедри правових дисциплін. Загальну організацію практики та контроль за її проведенням у органах ДВС здійснює керівник практики.

Керівник практики від вищого навчального закладу перед початком практики забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом студентів-правознавців на практику: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки, надання студентам-практикантам необхідних документів (направлення, програми, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання та ін.), повідомляє студентів-правознавців про систему звітності з практики, а саме: подання письмового звіту, оформлення виконаного індивідуального завдання, підготовка доповіді, повідомлення, виступу тощо.

Студенти вищих навчальних закладів при проходженні практики зобов'язані: до початку практики одержати від керівника практики від учбового закладу консультації щодо оформлення всіх необхідних документів; своєчасно прибути до органу ДВС; у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників; вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії; нести відповідальність за виконану роботу; своєчасно скласти залік з практики.

Таким чином, ефективна організація практики студентів за напрямом «Правознавство» у органах ДВС має суттєве значення у процесі формування професійних якостей майбутніх юристів.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.
2. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24 березня 1998 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80>
3. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України»: Наказ МОН України від 8 квітня 1993 р. № 93 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

В. Ю. Стрельніков, *д. пед. н., професор*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У сучасних умовах формування ринкових відносин і розвитку конкуренції стає актуальним використання методів і засобів забезпечення якості підготовки фахівців і педагогічної практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» зокрема. В основі системи підготовки фахівця, згідно з поглядами прихильників суспільства вільного ринку, лежить можливість виміру її якості у форматі етичного забезпечення співзвучності інтересів суспільства і самокерованого індивіда.

Гарантія якості педагогічної практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» є візитною карткою планованих і досягнутих результатів. Вона залежить від прийнятих професійних освітніх стандартів, міжнародних норм якості ISO, якими у першу чергу керується Полтавський університет економіки і торгівлі. Гарантія якості спрямована на одержання стійких результатів, впливає на характер оцінювання результатів студента. В умовах, коли якість навчання є рушійною силою технологічного і суспільного прогресу, гарантія якості педагогічної практики магістрів здобуває свої власні якісні аспекти. Вона стає основним чинником, який визначає механізми і процесуальні характеристики педагогічної практики магістрів і впливає на забезпечення відповідності її кінцевого продукту ринку праці.

Постійна мобілізація викладачів кафедри педагогіки, культурології та історії, зростання свідомості і прагнення до удосконалення самих магістрантів сприяють забезпеченню якості педагогічної практики. Нині гарантія якості досягається більше через стратегії оцінювання, ніж через контроль відповідності на виході. З одного боку, гарантія якості є основою для контролю, моніторингу педагогічної практики магістрів. З іншого, – вона висуває на передній план проблеми професіоналізації викладачів кафедри педагогіки, культурології та історії і підвищення якості

педагогічної практики магістрів, реалізації сучасної стратегії підготовки фахівців.

Під впливом соціальних аспектів ця нова стратегія підтримує створення цивілізованого демократичного суспільства, яке характеризується активною участю освічених громадян у його житті. Однак, професійна кваліфікація багатьох викладачів чітко прив'язана до конкретних потреб індустріального суспільства, яке здає свої позиції. Суспільство знання, яке йде на його зміну, в більшій мірі орієнтується на зовнішній світ і йому потрібний інший тип фахівця, носія ідей цього суспільства.

Педагогічна практика магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» орієнтована на надання переваги стратегії відкриттів з допомогою інноваційних технологій навчання замість стратегії передачі знань викладачами. Процес набуття нових знань має відбуватися за активної позиції студента, що й визначає суттєві зміни у педагогічній практиці магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи». Відправним і кінцевим пунктами є студент як суб'єкт системи підготовки фахівця, який за допомогою нових вимог гарантії якості навчається для задоволення професійних потреб. Тому суб'єктність студента вибрана нами як інтегрований показник ефективності педагогічної практики магістрів.

Міжнародними стандартами ISO 9000 визначені стандарти, застосовувані в усьому світі для процедури гарантії якості процесу виробництва продукту, включаючи освітні послуги. Характер норм визначається структурою, тривалістю, документацією, внутрішнім і зовнішнім контролем, у тому числі сертифікацією управління якістю. Необхідно керуватися в організації педагогічної практики магістрів основними принципами: орієнтація педагогічної практики на споживачів, від задоволення вимог яких залежить конкурентоздатність ВНЗ; безперервне удосконалення процесів проектування педагогічної практики; забезпечення участі викладачів у вирішенні проблем якості; централізація зусиль у проектуванні педагогічної практики на людях і їх взаєминах; орієнтація на попередження невідповідностей.

Винятково важливою для проектування педагогічної практики є орієнтація міжнародних стандартів ISO серії 9000:2000 та

9001 на процесний підхід. Ознайомлення з міжнародними стандартами ISO показало, що проектування і впровадження в навчальний процес інноваційних систем має відповідати критеріям якості. Об'єктивного перегляду з позиції якості потребували всі структурні елементи педагогічної практики – мета, зміст, технології організації і структура педагогічної практики, принципи навчання, навчальне середовище, педагогічна майстерність викладачів.

Система якості має два взаємозалежних аспекти: запити й очікування споживачів освітніх послуг (студентів і роботодавців) та їх постачальника (викладача), задоволення яких і є ключовою метою педагогічної практики. З метою забезпечення якості елементів педагогічної практики нами була розроблена модель, яка дозволила реалізувати ланцюг «мета – результат».

ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Н. В. Семергей, к. і. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Аналіз теоретичних джерел та практики організації закладів освіти свідчить про те, що на сучасному етапі у вищих навчальних закладах чільне місце займає естетизація навчально-виховного процесу, яка є необхідною передумовою підготовки фахівців-особистостей. Наукові дослідження за даною проблемою визначають фактори і провідні напрямки, зміст естетизації освітнього середовища вищої школи. Особливо наголошується на необхідності формування в студентів естетичної картини або естетичного образу світу у всіх його проявах.

Концептуальні засади особистісно-гуманістичної освітньої парадигми обумовлюють важливість естетичного фактору в процесі підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, залучення студентської молоді до цінностей культури минулого й сучасності. Закономірним є твердження, що поза створенням відповідних підвалин естетичної освіти, удосконалення культури почуттів, відношень і потреб неможливо підготувати висококваліфікова-

ного фахівця не тільки як професіонала, а й як творчої особистості. На нашу думку, підґрунтям гуманізації системи освіти має стати усвідомлення того, що тільки за допомогою знань неможливо досягти бажаного результату. Саме тому актуального практичного значення набувають технології виховання емоційно-естетичної культури, бо саме естетичні почуття є критерієм людяності, пронизують увесь процес гуманізації, містять у собі всю повноту людського ставлення до світу. Культурологічна спрямованість освіти ставить також проблему розробки й впровадження технології навчання і виховання, яка б допомогла подолати бездуховність, егоїзм, технократичне мислення, істотними рисами якого є примат засобу над метою, техніки над людиною, погляд на студента як певний технологічний організм, яким можна керувати за допомогою зовнішніх впливів. Отже, суттєве оновлення освітніх систем і педагогічних технологій у майбутньому буде пов'язане з глобальною естетизацією навчально-виховного процесу та соціально-педагогічного середовища.

Естетизація не може бути зведена до зовнішніх атрибутів естетичного, хоча, безумовно, сучасний заклад освіти орієнтується на досягнення в архітектурі, дизайну тощо. Необхідною умовою принципу естетизації є емоціогенність організації, змісту та методів навчально-виховного процесу.

Надзвичайно важливо виокремити в контексті статті освітню сутність мистецьких дисциплін у ВНЗ. Освіта повинна внести в особистість механізм взаєморозуміння, спілкування, співтворчості, що дозволить культивувати смисл життя, свободу, духовність, мораль. Оволодіваючи певним рівнем духовних засад, індивід стає особистістю, яка має здатність до глибокого розуміння змісту життєдіяльності, удосконалення комунікативних відношень з природою, людиною, державою. З огляду на це, вивчення мистецьких дисциплін у ВНЗ слід розглядати як діалог суб'єкт-об'єктних відносин, що передбачає звільнення особистості від тиску ідеології виробництва й ринкових потреб. При цьому роль мистецтва у соціумі передбачає формування програми в освіті, яка окреслить вектор засвоєння знань як національного духовного досвіду, так і певних складових світової культури.

Навчальна дисципліна «Етика і естетика» пропонує не втечу від реальності в умовний світ ідеальної досконалості, а відкриває можливості вдосконалення реального світу через удосконалення духовного світу особистості, що, як така, здатна формувати життя за законами краси, долати потворність та обмеженість. Оволодіння світом краси озброює студентів критеріями ставлення до реальності. Теорія естетики покликана відкрити людині шлях до себе самої, тобто формувати потребу та здатність жити доцільною у собі красою світу, багатючими здобутками культури, осмислюючи і переживаючи їх як світ власного буття.

У процесі викладання культурологічних дисциплін часто використовуються нестандартні форми навчання, які допомагають адаптувати теоретичний матеріал до практичної діяльності: робота з оригінальними текстами істориків, філософів, культурологів; озвучування фрагмента тексту – студентам необхідно продовжити логіку оригіналу; зіставлення декількох точок зору на дану проблему; робота з «деформованими текстами»; опорні конспекти – наочні конструкції інформації, в яких знання представлені в логічній і компактній формі, художньо-образні та науково-творчі самостійні роботи. На заняттях студентам пропонуються завдання нелінійного, дискусійного характеру, які актуалізують творчий, рефлексивний пошук, тренують «мускулатуру думки». Наприклад, проаналізувати декілька визначень культури й вибрати найбільш адекватне сучасній культурній ситуації. Великий інтерес викликають у студентів ігрові ситуації. Так, відповідаючи на питання: «Де проходить межа між природним і культурним в людині?» викладачі і студенти «грають» у Мауглі, моделюють ситуацію повної ізоляції від цивілізованого світу, складають прогноз розвитку культури, у творчих міні-групах, представляють специфіку своєї сфери соціокультурного досвіду (наука, мистецтво, релігія, філософія). Щоб організувати зустріч-діалог різних культурних традицій і різних типів мислення, на заняттях використовується методика «занурення», моделювання епохи, яка допомагає переводити соціально-духовний досвід поколінь в особистий досвід студентів, розвивати інтелектуальні й творчі здібності.

Саме завдяки мистецьким дисциплінам молодь самореалізується та набуває високого соціального престижу.

ПРОБЛЕМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВИШУ

С. О. Шара, к. пед. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Практика студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і набуття студентом професійних навичок та вмінь. Вона є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців в університеті і проводиться на оснащених відповідним чином базах університету, а також на сучасних підприємствах і організаціях.

Практична підготовка здійснюється в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача університету та фахівця від бази практики.

Одним із важливих для вищих навчальних закладів і їх випускників стало нелегке завдання адаптації до ринкового принципу працевлаштування. Це викликано не тільки економічними обставинами в країні, а і тим, що більшість ВНЗ вирішують проблему працевлаштування випускників в умовах, коли система централізованого розподілу молодих фахівців практично не функціонує, а національна система працевлаштування випускників в умовах ринкових відносин та конкуренції на ринку праці досі не склалась та законодавчо не виписана.

Не зважаючи на нормативний вакуум з питань практики та працевлаштування, ВНЗ регіону самотужки вирішують їх, хоч не всі проблеми практики та працевлаштування навчальні заклади спроможні вирішити на своєму рівні.

У ВНЗ для проведення практик, в міру можливостей, підтримується належний рівень матеріально-технічної бази, методичного, організаційного та кадрового забезпечення, впроваджуються нові засоби навчання, електронні та мережеві технології.

Підготовка фахівців для реального сектору економіки, особливо за найдефіцитнішими напрямками, одержавших належну

якісну практичну підготовку, гарантуватиме нашим випускникам можливість знайти належне місце на ринку праці.

В умовах припинення централізованого розподілу фахівців для більшості ВНЗ, вони не стали на узбіччі долі своїх випускників, а активно сприяють їх працевлаштуванню у взаємодії з обласними та місцевими органами влади, громадськими організаціями, роботодавцями, колишніми випускниками і навіть з батьками студентів, які спроможні прийняти випускників. У поточному році активізувалася співпраця з державною службою зайнятості, з якою ВНЗ уклали договори про співпрацю.

Якісна виробнича практика студента нерідко закінчується його поверненням вже в якості фахівця на підприємство або фірму.

На нашу думку деякі неузгодженості між попитом і пропозицією на ринку праці, які виникли в останній час на «престижні» професії не повинні вирішуватися у площині скорочення ліцензійних обсягів прийому до ВНЗ. Насамперед, це конституційне право громадянина – обрати, якій професії йому навчатися і в якому навчальному закладі.

Зрозуміло, що система освіти не може знаходитися поза потреб економіки і кон'юктури ринку праці, вимог роботодавців. Завдання ВНЗ – об'єктивно інформувати абітурієнтів про те, які професії сьогодні проблематичні, а які користуються попитом.

Підготовка та працевлаштування молодих фахівців – це майбутнє нашої країни, яке вимагає постійного удосконалення, повсякденного піклування і уваги.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ТУРИЗМ»

*Г. П. Скляр, д. е. н., професор; Н. М. Карпенко, доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Навчальна практика «Вступ до фаху» є складовою частиною навчально-виховного процесу, одним із основних етапів практичної підготовки студентів факультету харчових технологій,

готельно-ресторанного та туристичного бізнесу за напрямом підготовки «Туризм». Даний вид практики має за мету формування у студентів практичних умінь та навичок аналізу рекреаційно-туристичної привабливості території, організації і методики проведення туристично-екскурсійної роботи, підготовки та проведення екскурсій містом і пам'ятними місцями, знань організаційного процесу туристичних підприємств, відродження духовності, моральності, народних традицій і звичаїв, а також, цілеспрямоване вивчення природи, звичаїв населення і господарства рідного краю під керівництвом керівників практики.

Під час проходження ознайомчої практики студенти оволодівають навичками збору та аналізу туристичної інформації, а також набувають досвіду практичної, організаційної та аналітичної роботи на туристичних підприємствах різних форм власності і розвивають уміння здійснювати науково-дослідну краєзнавчу роботу.

Основними завданнями ознайомчої практики є: закріплення та практичне застосування теоретичних знань, отриманих студентами у процесі вивчення на 1 курсі дисциплін фундаментальної, природничо-наукової, загальноекономічної, професійної та практичної підготовки; вивчення структури та особливостей розвитку територіальної рекреаційно-туристичної системи; ознайомлення з організаційною структурою та особливостями функціонування підприємств туристичної сфери; вивчення виробничих функцій підприємств туристичної сфери; ознайомлення з нормативно-правовими, інформаційними, звітними та статистичними документами туристичних підприємств; розвиток вмінь та навичок здійснення аналізу розміщення рекреаційно-туристичного потенціалу та територіальної організації рекреаційно-туристичних систем; розвиток вмінь здійснення краєзнавчих досліджень; набуття навичок міжособистісного спілкування; набуття навичок самостійної науково-дослідної роботи.

Засобами проведення навчальної ознайомчої практики є настановчі лекції, оглядові екскурсії туристичних об'єктів та туристичних підприємств (агентств, готельно-ресторанних комплексів, інформаційно-туристичних центрів); вивчення норматив-

но-правових, інформаційних, звітних та статистичних документів, що регламентують діяльність туристичних підприємств та відображають результати їх роботи; інструктаж з техніки безпеки.

Перед початком виконання конкретних завдань практики, студенти проходять інструктаж з техніки безпеки під час оглядових екскурсій та виїзних занять; ознайомлюються зі структурою туристичних об'єктів м. Полтава, кількістю та характером господарської діяльності туристичних підприємств, їх організаційною структурою, характером управлінської, маркетингової, комерційно-технологічної та планово-економічної діяльності. Оглядові екскурсії та відвідування студентами туристичних підприємств забезпечується керівником практики від кафедри, а також залучаються висококваліфіковані фахівці відповідних підприємств.

Крім періоду власне навчальної практики, студенти набувають досвіду на протязі навчального року, завдяки з їх участі у заходах, пов'язаних з подорожами і виробничим стажуванням. Так, елементи навчальної практики опановують ся студентами І курсу під час виїзних занять, туристичних подорожей у інші регіони України, у зарубіжних туристичних подорожах, під час зустрічей з вітчизняними і зарубіжними практиками тур бізнесу, участі у виставках як волонтерів і відвідувачів, участі у заходах управління туризму і курортів облдержадміністрації (екскурсії, святкові засідання, відкриття виставок тощо).

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ТУРИЗМ»

І. В. Литовченко, к. геогр. н., доцент;

М. М. Логвин, к. геогр. н, доцент;

О. О. Тараненко, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Навчальна туристична практика є складовою частиною навчального процесу, одним із основних етапів практичної підготовки студентів факультету харчових технологій, готельно-рес-

торанного та туристичного бізнесу за напрямом підготовки «Туризм» ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Даний вид практики має за мету формування у студентів практичних умінь та навичок аналізу організаційних форм та видів туристичної діяльності, організації і методики проведення різних видів туристичної діяльності, підготовки та проведення екскурсій за туристичним маршрутом, знань організаційного процесу туристичних підприємств, відродження духовних цінностей, моралі, народних традицій і звичаїв, а також, цілеспрямоване вивчення природи, звичаїв населення і господарства рідного краю.

У відповідності з Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД-2010) туристичними послугами у різних сферах господарства є:

- *секція G.* Послуги з оптової та роздрібної торгівлі: послуги з роздрібної торгівлі спортивним інвентарем, туристичним спорядженням, сувенірами;
- *секція H.* Послуги з перевезення, зберігання, послуги поштові та кур'єрські: послуги пасажирського залізничного, водного, авіаційного, космічного, автомобільного транспорту;
- *секція I.* Послуги з тимчасового розміщування та організації харчування: послуги готелів і подібних засобів тимчасового розміщування, послуги кемпінгів, стоянок для житлових автофургонів і причепів, послуги із забезпечення ставами і напоями;
- *секція K.* Послуги фінансові та страхові: послуги у сфері страхування подорожей і надання невідкладної допомоги, судових витрат і різних фінансових збитків;
- *секція M.* Послуги професійні та науково-технічні: послуги у сфері фотографії та оброблення фотоматеріалів;
- *секція N.* Послуги у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування: послуги туристичних агентств, туристичних операторів, послуги з надання в оренду автомобілів;
- *секція Q.* Послуги у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги: послуги лікарняних (санаторно-курортних) закладів;
- *секція R.* Послуги у сферах мистецтва, спорту, розваг, і відпочинку: послуги театрів, музеїв, зоопарків, і природних за-

повідників, послуги у сфері спорту, організування відпочинку, послуги атракціонів і тематичних парків.

Під час проходження навчальної туристичної практики студенти закріплюють на практиці знання та навички, які отримали під час навчального процесу, розвивають професійні навички та навички ділової комунікації, оволодівають навичками збору та аналізу туристичної інформації, а також набувають досвіду практичної, організаційної та аналітичної роботи на туристичних підприємствах різних форм власності і розвивають уміння здійснювати науково-дослідну краєзнавчу роботу.

У відповідності з програмою туристичної практики для студентів другого курсу напряму підготовки «Туризм», студенти мають за мету дослідити об'єкти різних видів туристичної діяльності, зокрема культурно-пізнавального, сільського зеленого, екологічного, лікувально-оздоровчого та релігійного туризму.

Так, у 2013–2014 навчальному році студенти, досліджуючи організацію у зазначених видах туристичної діяльності, відвідали:

- Національний музей-заповідник українського гончарства та садиби сільського зеленого туризму «Ляліна світлиця» та «Старий хутір» в селі Опішному Зінківського району;
- Полтавський міський дендрологічний парк – парк пам'ятка садово-паркового мистецтва;
- курорт «Миргород» – потужний сучасний лікувально-діагностичний комплекс України;
- об'єкти релігійного туризму – Козельщанський Різдва Богородиці монастир (знаходиться чудотворний образ Козельщанської ікони Божої Матері), Потоцький Антоніє-Феодосіївський монастир, Свято-Миколаївський собор у м. Комсомольську.

Таким чином, навчальна туристична практика спрямована на закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь студентів, а також на опанування досвідом професійної діяльності у відповідності з кваліфікаційними вимогами. Саме практична підготовка допомагає майбутнім спеціалістам у сфері туризму в їх подальшій професійній діяльності.

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

В. О. Ольховський, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Технологічні, виробничі і комерційні дані підприємства мають високу вартість, а їх втрата або витік може призвести до фінансових втрат. Тому однією з цілей для підприємства є захист інформації. Але на малих підприємствах утримання штатного співробітника або відділу по інформаційній безпеці економічно невиправдане. У таких випадках випускник-документознавець ПУЕТ на посаді секретаря-референта, як помічник керівника, має бути підготовлений в питаннях забезпечення інформаційної безпеки підприємства. Він має бути готовий дати загальні рекомендації керівнику підприємства в питаннях захисту інформації, а при необхідності організувати роботу діловодства з урахуванням вимог по інформаційній безпеці.

Система захисту інформації – це комплекс організаційних і технічних заходів, які забезпечують інформаційну безпеку підприємства. Об'єктом захисту є дані, що обробляються в системі управління. Основні загрози для інформаційної безпеки компанії пов'язані з крадіжкою даних, використанням хибного програмного забезпечення (з вірусами), атаками хакерів, отриманням спаму (з вірусами), халатністю співробітників. Втрату даних можуть викликати збої в роботі апаратно-програмного забезпечення, крадіжки устаткування або техногенні та стихійні лиха. Випускник ПУЕТ повинен знати заходи протидії таким загрозам і вміти організувати роботу по захисту критичних даних підприємства.

Процес створення системи захисту інформації містить етапи:

- формування політики інформаційної безпеки підприємства;
- вибір і впровадження технічних і програмних засобів захисту;
- розробка і проведення низки організаційних заходів.

Юридичною основою системи захисту інформації на підприємстві є «Політика підприємства в області інформаційної без-

пеки». Це система нормативно-правових документів, які визначають правила забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві та встановлюють відповідальність за їх порушення. До складу правового забезпечення включаються державні закони і акти, нормативні і організаційні документи підприємства. Випускник повинен вміти розробити такі документи і стежити за дотриманням їх вимог.

Виходячи з аналізу загроз втраті даних випускник повинен вміти визначати основні напрями забезпечення інформаційної безпеки. При вирішенні цієї задачі визначаються компоненти системи управління, які потребують захисту, обираються необхідні програмні і технічні засоби, формулюються організаційні заходи, направлені на захист інформації.

Технічні і програмні засоби захисту інформації в системі управління діляться на три групи – для захисту змісту даних, забезпечення збереження інформації при форс-мажорних обставинах і усунення можливості несанкціонованого доступу до ресурсів системи. Практичні вміння і навички випускника-документознавця повинні охоплювати ці три напрями.

Для захисту змісту даних застосовують технології шифрування і електронний цифровий підпис, що дозволяє досягти конфіденційності і цілісності інформації, її однозначної аутентифікації. Програма підготовки містить практичні заняття по шифруванню документів засобами MS Office, програмами сторонніх розробників.

Збереження даних при позаштатних ситуаціях забезпечується засобами резервного копіювання. На практичних заняттях студенти створюють резервні копії документів і каталогів та відновлюють їх за допомогою відповідного програмного і апаратного забезпечення, у тому числі і з використанням хмарних технологій.

Запобігання несанкціонованому доступу до інформації забезпечується захистом персональних комп'ютерів, серверів і мережових з'єднань. Для цього застосовуються методи парольної ідентифікації операційної системи Windows, BIOS або додаткові програмні компоненти. Спеціальні програми журналювання

контролюють дії користувачів із запуску додатків і звернення до даних, а всі операції фіксуються в журналі, доступ до якого має тільки системний адміністратор, відповідальний за інформаційну безпеку. Захист мережевих з'єднань забезпечується за допомогою технологій міжмережевого екранування. Міжмережеві екрани ведуть моніторинг даних, що поступають із зовнішнього середовища, і оцінюють їх на предмет загрози для внутрішньої мережі підприємства.

Організаційні заходи щодо захисту інформації зазвичай включають розробку інструкцій для співробітників, організацію окремої структури захищеного документообігу для конфіденційних документів, охорону приміщень і розробку пропускового режиму, проведення перевірок дотримання правил інформаційної безпеки.

За рахунок застосування програмних і апаратних засобів, виконання організаційних заходів забезпечується збереження даних, які обробляються в автоматизованій системі управління, і мінімізуються ризики втрати інформації на підприємстві.

ЧИННИКИ ЯКОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Н. Я. Наливайко, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

«Вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти».

Закон України «Про вищу освіту»

До молодіжного сегмента ринку праці належить група населення, яка більше, ніж інші, потерпає від безробіття і тому потребує належної освітньої підготовки та виваженої державної

підтримки під час трудової адаптації й освоєння першого робочого місця».

Хоча освіту та професійну підготовку вважають визначальними чинниками в забезпеченні зайнятості молоді, однак на вітчизняному ринку праці проявляються й інші тенденції. З одного боку, молоді зазвичай притаманний вищий освітній рівень порівняно зі старшим поколінням (щоправда, нині почастишали випадки, коли на ринку праці з'являються молоді люди, що не мають не лише професійної, а й закінченої середньої освіти), а з другого – високий рівень освіти молоді аж ніяк не завжди служить запорукою доброго працевлаштування.

Одним із суттєвих чинників цього є, на нашу думку, низький рівень саме практичної підготовки студентів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) яких в Україні цілком досить – близько 900. За кількістю університетів ми можемо позмагатися з будь-якою країною Європи. А от підготовлених ними висококласних спеціалістів нам бракує. Більшість випускників змушена працювати не за спеціальністю, або взагалі залишається без роботи.

У зв'язку із загостренням конкуренції між ВНЗ за вступника вони почали розглядати налагодження зв'язків із роботодавцями як один із чинників зміцнення своїх позицій на регіональному ринку освітніх послуг. Взаємодія роботодавців і освітнього сектору здебільшого передбачає фінансову підтримку талановитої молоді, надання можливості проходження практики на підприємствах, співпрацю у сфері підготовки кадрів. Але така взаємодія була б значно ефективнішою, якби роботодавців залучали на етапі ухвалення рішень про напрями реформ у системі освіти, а також на етапі безпосереднього впровадження цих реформ, адже саме бізнес і потреби ринку праці визначають реальні вимоги до фахівців, їхніх практичних знань і навичок. Завдяки ефективній взаємодії роботодавців з освітнім сектором можна істотно скоротити розрив між якістю освіти й реальними потребами ринку.

Вважаємо, що для розв'язання цих проблем потрібно на державному рівні розробити дієві заходи, які активізували б співпрацю потенційних роботодавців із навчальними закладами. Це сприятиме підготовці фахівців для різних видів трудової діяль-

ності відповідно до потреб ринку і стримуватиме продукування чергового поповнення армії безробітних. Важливо, щоб суспільство змінило ставлення до моди на деякі професії – юристів, економістів, дипломатів, політологів, яких стає дедалі важче працевлаштувати. І виявляється, що не тільки молоді люди даремно витратили стільки часу й зусиль, бо опанована професія не має попиту на ринку праці, а й держава марно витратила кошти на навчання таких спеціалістів. Потрібно зобов'язати навчальні заклади забезпечувати випускникам перше робоче місце, але не декларативно, як це буває сьогодні, та встановити на підприємствах квоти для молоді. Крім того, доцільно було б повернутися до практики зарахування років навчання випускникам вищих навчальних закладів як трудового стажу з відповідними записами у трудовій книжці, адже у зв'язку з недавною пенсійною реформою вік виходу на заслужений відпочинок збільшено, що не сприяє омолодженню кадрів та призводить до зростання безробіття в молодіжному середовищі.

Отже, нинішній стан справ у системі української освіти викликає велике занепокоєння, оскільки якість підготовки фахівців не дає змоги виконати замовлення сучасного суспільства. Тому на часі розширення переліку ключових законопроектів, прийняття яких необхідне для реалізації реформи системи освіти. Внесення змін потребують майже всі «освітні» закони (хоча б через необхідність чіткіше виписати положення про державні стандарти освітніх послуг). Також необхідно підвищити рівень соціального захисту учасників навчально-виховного процесу та поглибити інтеграцію вищої школи з наукою й виробництвом.

Положення про практику студентів вищих навчальних закладів регламентує питання проведення практики у вищих навчальних закладах усіх форм власності та підпорядкування.

Отже, основні чинники якості практичної підготовки визначені як реаліями ринку праці так і напрямками реформування організації виробничих практик у ВНЗ зорієнтованих на вимоги сучасного ринку праці та умови конкретних роботодавців.

ДОКУМЕНТО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ПРАКТИК СТУДЕНТІВ ФАХУ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

М. В. Макарова, д. е. н., професор

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Стажування студентів напряму підготовки 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність» відбувається на 1 курсі у 2 семестрі і триває протягом 3 тижнів. Для виробничої практики «Інформаційні ресурси і системи» для тих самих студентів відведено на 3 курсі 2 тижні і на 4 курсі 5 тижнів – для проходження передбакалаврської виробничої практики. Студенти спеціальності 8.02010501 «Документознавство та інформаційна діяльність» освітньо-кваліфікаційного рівня магістра проходять практику в 11 семестрі протягом 10 тижнів.

Усі виробничі практики і стажування є важливими складовими навчального процесу за програмами підготовки, що реалізуються у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». У період знаходження на стажуванні та виробничих практиках студенти не тільки здобувають навички практичної роботи документознавця та інформаційного менеджера, але і вивчають організацію виробництва, вчаться спілкуватися в трудових колективах, нести відповідальність за доручену справу. Базами стажування студентів фаху можуть виступати архіви, бібліотеки, обчислювальні центри, науково-дослідні інститути, консалтингові фірми, канцелярії і відділи кадрів підприємств, фінансових установ і органів державного управління тощо.

Після закінчення терміну стажування і практики студенти звітують про її результати перед відповідною кафедрою у документній формі.

За результатами стажування студенти подають на кафедру його щоденник, за усіма іншими видами виробничої практики студенти подають на випускову кафедру, крім щоденника, ще й звіти з практики у вигляді доповідної записки, де висвітлюють усі розділи програм практик та додатки до них. Крім цього, сту-

денти окремо подають матеріали про виконання індивідуальних завдань.

Щоденник стажування як документ щодо його проходження має вмішувати відомості про роботу, що виконана студентом. Тут слід описувати характер роботи, місце її виконання, визначати ступінь самостійності здійснення відповідних функцій. Достовірність цих записів завіряє своїм підписом керівник стажування. Щоденник стажування є індивідуальним документом, що підтверджує виконання індивідуальної програми. На його другій сторінці мають бути зафіксовані дати прибуття і вибуття зі стажування, підписи і печатки.

Доповідна записка як документ підтвердження опанування програми виробничої практики за змістом і обсягом повинна відображати всі передбачені види робіт. Вона складається кожним студентом самостійно і містить основну текстову частину обсягом 20–40 сторінок стандартних аркушів паперу та додатки, які включають заповнені і опрацьовані документи, форми звітності, аналітичні таблиці, розрахунки тощо. Доповідна записка обов'язково перевіряється керівником від бази практики, про що здійснюється запис в кінці звіту, підписується ним і завіряється печаткою. Доповідна записка разом із щоденником подається на кафедру для реєстрації і передається на рецензію викладачеві-керівникові практики від університету. Допущена до захисту доповідна записка захищається студентом в комісії, яка призначається завідувачем випускової кафедри, відповідальною за організацію і проведення практики, до складу якої входять викладачі кафедри, а при його захисті безпосередньо на базах практики – і керівник практики від підприємства. Захист звіту з практики приймається комісією або на базах практики в останні робочі дні її проходження, або на відповідальній кафедрі протягом першого тижня семестру. За результатами оцінки і захисту звіту виставляється диференційована оцінка, яка враховується поряд з іншими оцінками, що характеризують успішність студентів.

Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедр, що відповідають за організацію і проведення практики. За її результатами кафедра документознавства та інформаційної діяльності

в економічних системах запрошує студентів на збори, де обговорюються результати практики, з'ясовуються проблеми та розробляються заходи з їх усунення. Все це робиться з метою удосконалення організації виробничої практики та її документного забезпечення.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Ю. В. Момот, к. пед. н., доцент; **Є. П. Діденко**, асистент;
Е. А. Назаренко, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В нинішніх умовах євроінтеграції Україна, як ніколи, потребує висококваліфікованих спеціалістів, особливо з інженерних спеціальностей. При підготовці вищезгаданих спеціальностей надзвичайно велику роль відіграє організація навчальної та виробничої практики студентів. Під час проходження навчальних та виробничих практик студенти повинні вивчати кращі методи виробництва. Частково освоїти такі методи можна, наприклад, у процесі вивчення хімічних дисциплін. Так, під час проведення лекційних, лабораторних занять викладачі кафедри хімії ПУЕТ допомагають студентам не лише освоювати ази хімічних дисциплін, а й вивчаючи вимоги нормативних документів щодо проведення тих чи інших хімічних, фізико-хімічних досліджень, набувати нових більш ґрунтовних знань, умінь і навичок, які будуть необхідні їм у подальшій трудовій діяльності. Це просто необхідно для майбутніх технологів, товаровознавців, експертів, що навчаються в нашому виші. Вивчаючи методики хімічних досліджень, необхідно вказувати на недоліки та помилки, що можуть виникнути під час їх проведення, обов'язково з'ясовувати причини виникнення цих недоліків та шляхи їх усунення, наводити конкретні приклади, порівняння, чому так відбувається.

Згідно з навчальними програмами практичні заняття можна проводити на виробництві, наприклад на базі ДП «Полтавастан-

дартметрологія». Це дає змогу студентам конкретно бачити, як виконується підготовка до досліджень та й власне дослідження, заходи з техніки безпеки та охорони праці. У спілкуванні з інженерно-технічним персоналом студенти проявляють велику зацікавленість до хімічного виробництва.

Подібна організація учбового процесу забезпечує високу якість підготовки фахівців у незвичайних і цікавих для студентів контекстах вже вивченого матеріалу. Проведення таких занять дозволяє студентам глибше ознайомитися з навчальним матеріалом, максимально наблизити аудиторне навчання до практичної професійної діяльності, забезпечити міждисциплінарну інтеграцію, а головне – розвиває у студентів інтелектуальні, творчі, комунікативні здібності й ініціативу, які вкрай будуть необхідні їм під час майбутньої трудової діяльності.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А. А. Актуальное обучение в высшей школе: Контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Бирштейн М. М. Возникновение, состояние и перспективы развития деловых игр / М. М. Бирштейн, Р. Ф. Жуков, Т. П. Тимофеевский // Деловые игры и методы активного обучения: материалы зональной школы-семинара. – Челябинск : ЧПИ, 1982. – С. 29–32.
3. Смолкин А. М. Методы активного обучения / А. М. Смолкин. – М. : Высшая школа, 1991. – 176 с.
4. Лузан П. Г. Активізація навчання студентів / П. Г. Лузан. – Київ : Редак.-вид. відділ Наукметодцентру агроосвіти. – 1991. – 216 с.
5. Лернер И. Я. Проблемное обучение / И. Я. Лернер. – М. : Знание. – 1974. – 64 с.
6. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика / А. В. Хуторской. – М. : МГУ, 2003. – 416 с.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ХІМІЧНИЙ АНАЛІЗ СИРОВИНИ ТА МАТЕРІАЛІВ»

Л. М. Копанцева, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одна з головних особливостей підготовки студентів у вищій школі – її зв'язок з життям, з конкретними особливостями майбутньої практичної діяльності. Увесь шлях розвитку вищої освіти – свідомство бажання наблизити теоретичну підготовку до практичної.

Відомо, що практична підготовка студентів започатковується в процесі теоретичного навчання, коли проводяться лабораторно-практичні заняття, вирішуються завдання певного виробничого змісту. Традиційно в професійній педагогіці термін «практична підготовка» використовується для визначення характеру навчання, як складової частини професійної освіти, що відображає закономірності, зміст, методи і форми організації процесу формування умінь і навичок, який спрямований на формування здатності студентів до кваліфікаційної виробничої праці за обраною спеціальністю.

Це можливо за умови оновлення змісту освіти з урахуванням досягнень науки, новітніх технологій та передового досвіду.

Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів України є невід'ємною складовою частиною освітньо-професійної програми підготовки фахівців, основним завданням якої є якість практичної підготовки випускника за освітньо-кваліфікаційним рівнем: «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр».

В самому загальному вигляді можна визначити такі послідовні етапи практичної підготовки:

- лабораторні, практичні заняття, на яких починається формування первинних навичок (із спеціальних дисциплін);
- навчальна практика – завданням якої є ознайомлення студентів із специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загально-професійних і

спеціальних дисциплін, робітничих професій, передбачених навчальним планом відповідної спеціальності;

– технологічна практика – метою якої є ознайомлення студентів-практикантів безпосередньо на підприємствах, організаціях, установах з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва.

Так, по кафедрі хімії ПУЕТ згідно робочих навчальних планів студенти 2 курсу напряму підготовки «Товарознавство та торгівельне підприємництво» факультету «Товарознавство, торгівлі та маркетингу» проходять навчальну практику з дисципліни «Хімічний аналіз сировини та матеріалів». На даний час викладачами кафедри розроблена програма практикуму, де ґрунтовно описуються зміст, розділі та теми дисципліни, поданий розширений перелік тем навчальної практики. Наступним етапом була розробка методичних рекомендацій навчальної практики. Адже, методичні рекомендації повинні мати високий науково-методичний рівень, методичний матеріал має пояснювати специфіку дисципліни, особливості опрацювання теоретичного курсу і літературних джерел, виконання практичних завдань, підготовки до них, мають простежуватися тісні міжпредметні зв'язки.

З методичної точки зору, практикум – це навчальне видання практичних завдань і вправ, що сприяють засвоєнню набутих знань, умінь і навичок, їх систематизації та узагальненню, перевірці якості їх засвоєння. Так, викладачі створили навчальний практикум з Хімічних методів дослідження сировини та матеріалів, який містить повний перелік хімічних методів дослідження якими можливо визначати якість продовольчих та непродовольчих товарів. Адже, студенти на лабораторних заняття з хімічних дисциплін, які раніше вивчались, опанували специфіку роботи методів дослідження, а це робота з реактивами та на приладах, маючи відповідні знання, вміння та навички.

Користуючись повним переліком тем навчальної практики, студент за власним бажанням обирає тему навчальної практики, керуючись особистими інтересами та зацікавленістю до певної групи товарів. Потім починається кропітка робота над експери-

ментальною частиною, коли молодий науковець, маючи набуті знання, вміння та навички з хімічних дисциплін, досліджує якість продукції. Результатом навчальної практики є публічний захист роботи та стендова сесія, яка відбувається в рамках проведення тижня кафедри хімії в університеті.

Наукові роботи є доступним матеріалом для всього загалу студентів, викладачів та співробітників університету.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ З ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

О. Д. Іващенко, к. х. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Важко, мабуть, знайти більш хімічно прикладну дисципліну, ніж товарознавство, і методологічну науку для товарознавства, ніж хімія.

У коло інтересів товарознавства обов'язково входить визначення факторів, зумовлюючих якість та умови зберігання сировини або товару при їх транспортуванні й зберіганні, методи їх експертизи та ідентифікації. Але під термінами «сировина» і «товар» розуміються певні хімічні речовини.

Отже, знання цих речовин, їх властивостей, умов існування та можливих перетворень, наслідки цих перетворень, вчасне усунення негативних факторів – це і є спільне поле діяльності товарознавства і хімічних дисциплін.

Нами встановлено, що хімічні дисципліни, що викладаються виконують триєдине завдання: а) сполучна ланка між довузівською та вузівською етапами хімічної освіти; б) фундамент для вивчення інших фахових дисциплін, розуміння хімічної картини природи; в) компонент спеціальних дисциплін у підготовці майбутнього спеціаліста.

На кафедрі хімії ВНЗ ПУЕТ професійна спрямованість викладання навчальних дисциплін «Хімія», «Хімічні методи дослідження сировини і матеріалів», «Товарознавство. Теоретичні основи (методи дослідження)» починається з першої лекції для студентів, які навчаються за напрямом «Товарознавство і торго-

вельне підприємництво». При цьому обов'язково підкреслюється, що кожна речовина як продовольчої так і непродовольчої сировини або групи товарів це хімічна сполука, знання її будови, умов перетворення, методів дослідження – наймогутніша зброя у боротьбі за якість, екологічну безпеку товарів, а отже і за наше життя.

Майже всі наступні теми дисципліни, крім базово-теоретичних, професійно орієнтовані.

Така спрямованість вказаних дисциплін підтверджується і введенням навчальної практики для студентів з означеного фаху.

Навчальна практика студентів є найважливішою частиною підготовки висококваліфікованих фахівців. Вона спрямована на закріплення у лабораторних умовах знань, отриманих у процесі навчання, на оволодіння виробничими навичками, передовими технологіями і методами досліджень. Практика організується з урахуванням майбутньої спеціалізації.

Терміни проходження виробничої практики та її обсяги визначені графіком навчального процесу

Дослідження студента, а на це якраз і направлена навчальна практика студента, включає: вибір предмета дослідження (товари народного споживання), проведення теоретичного аналізу (пошук літератури, знаходження ДСТУ (ГОСТів) і методик досліджень), складання плану експериментального дослідження і його виконання; підготовка доповіді, мультимедійної презентації, формулювання висновку. Виходить логічний ланцюжок: теоретичний аналіз – експеримент – висновок.

Для успішної організації та досягнення мети практики на кафедрі хімії були розроблені методичні рекомендації, які визначають вимоги до змісту, оформлення щоденника та звіту по практиці, організації захисту результатів практики.

Для керівництва практикою студентів призначаються керівники практики з числа викладачів кафедри. Перелік навчальних практик, які є продовженням навчальних дисциплін, визначається університетом.

Студенти, які не виконали програми практики з поважної причини, направляються на практику повторно, у вільний від навчання час.

На кафедрі визначені обов'язки керівників практики і студентів.

Завідувач кафедрою: призначає керівниками практики найбільш досвідчених викладачів кафедри; здійснює контроль за організацією і проведенням практики студентів, дотриманням її строків та змістом; організує прийом звітів та приймає участь у прилюдному захисті робіт.

Керівник практики проводить організаційні збори студентів, на яких інформує студентів про місце проведення, цілі і завдання практики, видає завдання; бере участь в розподілі студентів по робочих місцях за видами робіт в лабораторіях кафедри, несе відповідальність за дотриманням правил безпеки, здійснює два види контролю: поточний і підсумковий. Поточний контроль дає керівникові можливість мати достатньо повне і чітке уявлення про те, що зроблено студентом, чим він займається в певний момент, бачити його в різних аспектах його практичної діяльності. Поточний контроль може здійснюватися такими формами: бесіда зі студентами, виконання студентом певних етапів завдання, перевірка лабораторного журналу, обговорення з кожним студентом. Підсумковий контроль здійснюється після закінчення практики захистом і здачею звіту.

Список використаних джерел

1. Шилов, К. В. Классификация инноваций / К. В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. – № 3. – С. 52–58.
2. Рыбалкин А. А. Некоторые инновационные аспекты обеспечения функционирования современного вуза // Инновации в образовании. – 2008. – № 6. – С. 24–36.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ НА КАФЕДРІ ХІМІЇ ПУЕТ

В. І. Дмитренко, к. т. н., доцент; **Н. В. Гнітій**, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В курсі вивчення будь-якого предмета важливо не просто чітко викласти матеріал – послідовно і логічно – але й зацікави-

ти студента у сприйнятті та вивченні певної інформації, показати, наскільки йому це необхідно для вивчення наступних дисциплін, для використання на практиці, в майбутній професійній діяльності тощо. Особливо це стосується вивчення загальноосвітніх дисциплін, зокрема хімії, у вищому економічному навчальному закладі.

Все, що пов'язане з використанням матеріальних ресурсів товарного виробництва, не обходиться без з використання хімічних знань і навичок. Наші спеціалісти повинні досконало володіти і з успіхом застосовувати хімічні знання та навички, які стосуються традиційних хімічних процесів та їх контролю.

Вивчення дисциплін хімічного циклу, при будь якому об'ємі навчальної програми, завжди повинно включати відповідний експериментальний практикум, тобто навчальну практику.

Ось на навчальній практиці ми б хотіли зупинити Вашу увагу. Кафедра хімії ПУЕТ розробила та впровадила більше ніж 100 методик, що дозволяють варіювати зміст лабораторного навчального практикуму залежно від конкретних умов, можливостей лабораторії, розумових здібностей, рівня знань. Кожне завдання є невеликим експериментальним дослідженням, воно підібране так, що дає можливість ознайомитися з способом отримання, вивченням фізико-хімічних властивостей та ідентифікації хімічних сполук. Більшість дослідницьких завдань виконується за методиками мікрохімічних якісних реакцій – у пробірках, на фільтрувальному папері, на предметному склі, а використання малодоступного обладнання і реактивів зведено до мінімуму.

Отже, тримаючи у руках збірник методичних рекомендацій до навчального практикуму кожен студент має змогу вибрати той рівень завдань який йому підсилу. Експериментальні роботи дані в кількох варіантах по групам продуктів від простих до складних, по типам методик. Кожен студент самостійно розв'язує експериментальні завдання, запропоновані викладачем. Під час такої роботи дозволяється користуватися підручниками чи методичною інструкцією для практичних робіт, інформацією з інтернету.

Після попереднього ознайомлення з завданнями до практики, а також під час проведення експерименту кожен студент повинен:

- а) визначити мету експериментальної роботи;
- б) продумати хід виконання дослідів;
- в) визначитись із правилами техніки безпеки;
- г) підібрати потрібні реактиви;
- д) при проведенні дослідів звернути увагу на явища, які відбуваються;
- е) описати хід роботи, зробити малюнок, накреслити графік, записати рівняння реакції;
- є) зробити висновок, виходячи з результатів проведених дослідів.

Керівники практики від кафедри забезпечують організацію і проведення навчальної практики відповідно до навчального плану, наскрізної і робочих програм фахових практик, проводять інструктажі студентів та контролюють дотримання ними правил техніки безпеки, контролюють проходження практики, оцінюють її результати відповідно до поданих студентами звітів.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

К. П. Стебліна, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Студенти кафедри хімії ПУЕТ реалізують напрями науково-дослідної роботи через участь у гуртках, проблемних групах, конкурсах студентських наукових робіт, виконання експериментальних наукових проектів та робіт, практику тощо.

Одним із ефективних методів активізації пізнавальної діяльності студентів є використання експериментальних наукових робіт, які сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, формуванню практичних умінь і навичок, знайомлять слухачів з окремими методами наукових досліджень та готують молодь до проходження навчальної практики.

Метою навчальної практики є ознайомлення студентів факультету товарознавства, торгівлі та маркетингу зі специфікою майбутнього фаху, отримання ними первинних професійних умінь і навичок. Навчальна практика на I–II курсах має за мету ознайомлення студентів з реальним процесом, у якому втілюються знання, які вони здобули у процесі лекцій та семінарських занять. Відповідно добираються форми організації – експериментальна наукова робота, стендовий звіт, майстер-клас тощо. При цьому відбувається формування початкового етапу майбутнього фаху, того, що повинен знати майбутній спеціаліст на нижчому етапі, щоб усвідомити це на вищому.

В навчальному процесі кафедра хімії використовує різні форми організації, оцінювання та проведення індивідуальних науково-дослідних робіт. Навчально-практична робота передбачає: виявлення нахилів студентів до наукової роботи та здатності займатися нею, навчити студентів методам дослідження, самостійного наукового пошуку. Вона включена в учбовий процес та управляється шляхом організації учбово-наукових семінарів, індивідуальних занять, консультацій, лабораторних практикумів, практики тощо. Ми проводимо наукову роботу зі студентами у декілька етапів.

Перше, це робота студентів в науковому гуртку. Тут об'єднані студенти які проявляють підвищену зацікавленість до хімії. В ньому молоді науковці вчать працювати з науковою літературою, приймають участь у написанні та обговоренні результатів рефератів, в обладнанні стендів, які відображають розвиток відповідної науки. В процесі експериментальної роботи студенти набувають навичок проектної роботи.

На 2 етапі студентів залучають до виконання окремих дослідницьких робіт, до обговорення доповідей представлених на наукову студентську конференцію.

Цей етап передбачає використання одержаних теоретичних знань та сформованих навичок наукової роботи на практиці. Студенти виступають з результатами на конференціях, використовують одержані данні при написанні магістерських робіт, складанні звітів з практики.

Велика увага приділяється нами вибору тем експериментальної наукової роботи на факультетах товарознавства, торгівлі та маркетингу і харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. Так студенти вчаться визначати якість тоματοпродуктів, соків, алкогольних та смакових товарів, солодошів, побутової хімії. Індивідуальні експериментальні роботи, як ефективна форма підготовки студентів до професійної дослідно-експертної діяльності, навчальної практики вимагає постійної уваги викладачів кафедри до формування щосеместрового перегляду тематики експериментальних завдань згідно оновленим потребам ринку товарів та послуг.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОТРИМАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Я. М. Бичков, к. т. н., доцент; Т. І. Дмитрюк, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Основним завданням навчання в університеті є формування молодих фахівців, котрі повинні бути готові продемонструвати свою професійну майстерність та повноцінно працювати, використовуючи здобутий досвід. Становлення спеціаліста, окрім теоретичних знань, відбувається в реальних виробничих умовах під час проходження практики, важливим аспектом при цьому є її організація, що формує рівень професійної підготовки. Ефективне поєднання глибоких теоретичних знань з практичним досвідом забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, орієнтованих на виконання головної вимоги роботодавців – фахову компетентність і є запорукою успішного працевлаштування студентів. Тому виникла необхідність розглянути методологічні засади надання теоретичних знань для організації практики студентів.

Сучасна освіта – це синтез природничих, технічних і гуманітарних знань, якими повинна оволодівати сучасна людина. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, виявляють принципи недоліки системи освіти, у контексті якої були

відсутні зворотні зв'язки зі студентами, освіта була нездатна задовольняти інтереси індустріального суспільства. Саме ці перетворення не лише посилюють значення системи знань та інформації, а вимагають перетворення самої системи освіти із традиційної для індустріального суспільства у якісно нову, синергетичну освіту постіндустріального суспільства.

Що стосується організації практики студентів факультету харчових технологій готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, то тут виникає цілий ряд питань. Складність, перед усім, полягає у тому, що на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу використовують широкий спектр обладнання різного функціонального призначення. Звісно, надати знання з використання всіх типів та модифікацій обладнання практично неможливо, тому отримані теоретичні знання з експлуатації та обслуговування обладнання слід методологічно спрямовувати на узагальнення основних способів вирішення виробничих ситуацій на підприємстві.

З цією метою ми вважаємо за доцільне використання наочного супроводу аудиторних занять з елементами тренажерів та ситуаційних завдань. Я різновид доречно використовувати відеореєстр роботи обладнання у виробничому циклі та супроводження коментарями про особливості експлуатації даного виду обладнання.

Така адаптація до виробничих умов функціонування обладнання дасть змогу студентам отримати достатньо компетенції для реалізації теоретичної підготовки під час проходження виробничої практики.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ФОРМУЮТЬ СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

І. С. Rogoviy, k. t. n., st. vikledach

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Невід'ємною частиною будь-якого процесу підготовки фахівців у вищому навчальному закладі є проходження виробничої

практики на сучасних підприємствах і організаціях різної форми власності.

Виробнича практика, як одна із складових учбової роботи, повинна максимально підготувати майбутніх спеціалістів до практичної роботи, підвищити рівень професійної підготовки, забезпечити набуття навиків роботи у трудових колективах.

Однією із задач виробничої практики є вивчення студентом питань охорони праці та техніки безпеки на базі практики. Але на сьогоднішній день велику увагу слід приділити стану охорони праці самих студентів під час проходження виробничої практики.

Аналізуючи статистичні данні, можна зробити висновок, що близько 90 % виробничих травм, що були отримані під час проходження практики, відбулися в наслідок неухважності та недбалості студента. Найважливішим завданням керівництва виробничою практикою є доведення до студента основних позицій безпечної праці.

Студент, прибувши на підприємство для проходження виробничої практики після вступного інструктажу з техніки безпеки та пожежної профілактики повинен ознайомитись з робочим місцем, правилами експлуатації устаткування, схемою евакуації під час пожежі. Велику увагу слід приділити безпеці технологічного процесу.

Сурове дотримання правил внутрішнього розпорядку, своєчасне виконання вказівок керівництва практики, знайомство із колективними засобами захисту та використання індивідуальних, це ті фактори, що дають можливість звести до мінімуму вірогідність отримання виробничої травми або професійного захворювання студентом.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ХІМІЧНОГО ЦИКЛУ

***Ю. Б. Нікозять, к. х. н., доцент; Ю. І. Дивоняк, к. т. н., асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»***

Практична підготовка студентів – це обов’язкова компонента навчальної програми для здобуття кваліфікаційного рівня, що

має на меті набуття студентом професійних навичок та вмінь.

Організація практичної підготовки є актуальною науковою проблемою, оскільки спрямована на вдосконалення процесу професійного навчання та сприяє зв'язку навчального закладу з майбутнім робочим місцем випускника. Аналіз праць примушує виявити підходи до розкриття мети, завдань та функцій практичної підготовки студентів, як основної складової навчання, а також установити етапи її організації та розкрити їх сутність та зміст

Важливим засобом успішної реалізації в майбутній трудовій діяльності студентів напрямку підготовки «Товарознавство і торговельне підприємництво», «Біотехнологія», є практична підготовка, зокрема дисциплін хімічного циклу.

Вища школа зобов'язана надати випускника систему інтегрованих теоретичних знань і практичних вмінь та навиків; допомогти опанувати високі світові технології; сформулювати у них знання і навички з предметів, які допоможуть їх соціальній адаптації.

При цьому практична підготовка студентів при викладанні дисциплін хімічного циклу і її вдосконалення має враховувати загальноприйняті в педагогіці принципи.

Відповідно до плану роботи кафедри практична підготовка студентів факультету «Товарознавства, торгівлі та маркетингу» з дисциплін спеціальності «Товарознавство і торговельне підприємництво», «Біотехнологія» передбачає: засвоєння фізико-хімічних методів дослідження; роботу з нормативною документацією, аналіз результатів дослідження, розробка рекомендацій. На дисциплінах спеціальності практична підготовка здійснюється в декілька етапів. За час занять студенти засвоюють всі фізико-хімічні методи дослідження, котрі можуть бути використанні при подальшому вивченні профільних дисциплін.

Викладачі кафедри хімії ПУЕТУ зацікавлюють студентів до практичної підготовки і тим самим спонукають їх до вивчення хімічних дисциплін через введення творчих дослідницьких та наукових робіт. На практичній підготовці під час дослідження студенти самостійно вибирають об'єкт дослідження, вивчають

нормативні документи, висувають гіпотезу, освоюють вимірювальні прилади, ставлять експеримент, проводять обробку та інтерпретацію експериментальних даних, роблять висновки.

У результаті проведення практичної підготовки з хімічних дисциплін формує такі якості у студентів, як висока самодисципліна, саморозвиток, самовдосконалення, стійкість мотиваційних установок, прагнення до ефективного та раціонального використання часу; стимулює творчі сили і здібності студентів; актуалізуються внутрішні пізнавальні мотиви навчання.

На кафедрі хімії викладачами створено лабораторію, в якій є всі необхідні прилади, інструкції, методичні рекомендації, нормативна документація. Студенти на практичних заняттях отримують первинні матеріали (результати досліджень, проекти завдань), працюючи з ними, використовують нормативну документацію. Кінцевим результатом є написання звіту.

Серед причин складнощів при освоєнні студентами практичних навичок і вмінь, і студенти, і викладачі відзначають: недовільний час на освоєння навичок; недостатнє оснащення; низька мотивація студентів; недостатнє забезпечення науково-методичною літературою, посібниками.

Основні пропозиції щодо підвищення якості практичної підготовки студентів та затребуваності на ринку праці випускників: підвищення мотивації студентів; збільшення часу на освоєння практичних навичок; приведення у відповідність практичних навичок з вимогами сучасності.

При проведенні фізико-хімічного дослідження, студент виходить за рамки освітнього стандарту, краще представляє прикладне значення теоретичних знань, бачить перспективи свого професійно-особистісного розвитку. А це, у свою чергу, сприяє розвитку інтересу до майбутньої професії, адже самому відкривати нові знання набагато більш захоплююче, ніж засвоювати знання в готовому вигляді. Нарешті, в науковому дослідженні можна реалізувати свої індивідуальні потреби, інтереси, уподобання, здібності. Крім того, така робота розвиває потребу до майбутньої самоосвіти.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Л. М. Колєчкіна, д. ф.-м. н., професор;

Ю. О. Литвиненко, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Термін «інформаційна безпека» з'явився разом з появою засобів інформаційних комунікацій між людьми, а також, з усвідомленням того, що інтересам конкретної людини може бути завдано збитку шляхом дії на засоби інформаційних комунікацій.

Інформація, з точки зору інформаційної безпеки, володіє наступними категоріями:

- конфіденційність – гарантія того, що конкретна інформація доступна лише певному колу осіб;
- цілісність – гарантія того, що інформація існує у початковому виді;
- автентичність – гарантія того, що автором інформації є особа, яка заявлена як автор;
- апелюємість – гарантія того, що за необхідності можна довести, що автором повідомлення є саме заявлена людина, а не хтось інший.

А тому студенти повинні володіти практичними та елементарними навиками підготовки документів до яких відносяться такі дії як збереження документа з паролем, надання обмеженого доступу до даного документу та електронний цифровий підпис.

Перша з цих дій дає можливість частково захистити електронний документ, оскільки не знаючи пароль, не можна скористатися даним документом, а на злам паролью піде деякий час. оскільки, при такому захисті документа, комп'ютер відрізняє великі та малі літери, то пароль бажано встановлювати такий, щоб максимально затрудняти його зламування, наприклад, використовувати як мінімум 8-10 символів, до складу яких входили б цифри, великі та малі літери, тощо.

Теж саме стосується і такої технології як надання доступу. При цьому доступ до документу може надаватися наступний: вільний доступ, лише перегляд та з правом редагування. При використанні цієї технології документ є практично незахищеним, а, тому, бажано поєднувати дану технологію з попередньою, тобто захистити електронний документ паролем.

Електронний цифровий підпис використовується для автентифікації текстів, що передаються телекомунікаційними каналами. Функціонально він аналогічний звичайному рукописному підпису й має його основні переваги:

- засвідчує, що підписаний текст виходить від особи, що поставила підпис;
- не дає цій особі можливості відмовитися від зобов'язань, пов'язаних із підписаним текстом;
- гарантує цілісність підписаного тексту.

Система ЕЦП включає дві процедури:

- 1) процедуру постановки підпису;
- 2) процедуру перевірки підпису.

У процедурі постановки підпису використовується секретний ключ відправника повідомлення, у процедурі перевірки підпису – відкритий ключ відправника.

Принциповим моментом у системі ЕЦП є неможливість підробки ЕЦП користувача без знання його секретного ключа підписування.

Документом, що підписується, може бути будь-який файл. Підписаний файл створюється з непідписаного за допомогою додавання до нього одного або більше електронних підписів.

Кожен підпис містить таку інформацію:

- дату підпису;
- термін закінчення дії ключа цього підпису;
- інформацію про особу, яка підписала файл (ПІБ, посада, коротке найменування фірми);
- ідентифікатор підписанта (ім'я відкритого ключа);
- власне цифровий підпис.

Всі вищевказані моменти є суттєвими при збереженні електронного документу. При цьому студенти повинні вільно володіти ними і постійно їх використовувати на практиці.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТАМИ-МАГІСТРАМИ ВІДКРИТОЇ ЛЕКЦІЇ В РАМКАХ ПРОГРАМИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

А. А. Пожар, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Проведення відкритої лекції входить до програми науково-педагогічної практики студентів-магістрів. І хоча на момент початку практики студент зазвичай вже відвідав і прослухав сотні лекцій від різних професорів та доцентів, йому часто бракує системного бачення основних складових успішної (якісної) лекції, а тим більше – підготовки до неї.

Отже, основними етапами підготовки студента-магістра до відкритої лекції є:

- **Визначитись з темою і основними питаннями, що мають бути розкриті в ході відкритої лекції.** Бажано, аби обрана тема була цікава самому доповідачу, адже тільки за цієї умови він зможе підготувати й презентувати дійсно пізнавальну лекцію.

- **Зібрати, опрацювати і систематизувати матеріали.** З цією метою можна використовувати як вже існуючі опорні конспекти лекцій, підручники, статті, так і інші публікації, новини на задану тему. Для того, щоб успішно презентувати лекцію, студент має розібратися як в принципових її питаннях, так і в деталях, аби мати змогу розповісти «необхідне і трошки більше». Прочитаний матеріал бажано розкласти по окремих папках (або файлах) з метою чіткого усвідомлення основних проблем, явищ, питань.

- **Скласти розгорнутий план відкритої лекції,** враховуючи як обов'язкові для висвітлення питання, так і додаткові, їх логічну послідовність тощо.

- **Розподілити обраний матеріал відповідно до плану лекції.** Це можна зробити, аналогічно до попереднього етапу опрацювання матеріалу – розклавши матеріал по відповідним папкам (файлам).

- **Підібрати і розробити додаткові пояснювальні графічні, табличні матеріали та приклади, акценти.** Спробувати поди-

витися на них очима студентів. Визначити, чи достатньо наглядними і зрозумілими вони є. Зважити, чи достатньо такого матеріалу, або навпаки – чи не забагато. Можливо, дещо «винести в резерв».

– **Сформулювати головні ідеї та висновки по кожному з питань.** Вони мають бути зрозумілими і такими, що легко запам'ятовуються. Можливо продумати певні асоціації, що допоможуть слухачам краще засвоїти й запам'ятати головне.

– **Підібрати логічні переходи між піднятими питаннями,** що сприяють системному запам'ятовуванню студентами процесів, явищ, фактів, цифр, тенденцій тощо.

– На основі створеного плану, основних і допоміжних матеріалів, висновків, акцентів, **створити опорний конспект лекції,** максимально наближений до запланованого виступу.

– На основі опорного конспекту **розробити слайди.** При цьому враховувати декілька важливих принципів:

- Слайди мають нести допоміжну функцію: сприяти кращому розумінню, засвоєнню і запам'ятовуванню студентами матеріалу лекції, допомагати лектору, не дублювати конспект лекції. Вони мають містити основні ідеї, визначення, характеристики, приклади, графічні зображення тощо.
- Слайди мають бути оформлені просто: світлий фон, класичний шрифт темного кольору, зрозумілі графічні об'єкти.
- При викладенні суті деяких процесів у слайдах можна використовувати анімацію, тобто поступову появу / зникнення окремих елементів тексту чи графічних зображень.
- У слайди можна включати посилання на джерела, рекомендовані книги, статті; їх можна закінчити переліком питань до обговорення на семінарському занятті.

– **Запам'ятати сутність і послідовність складових плану лекції, намагаючись не зосереджуватись на запам'ятовуванні усього тексту,** що дозволить легко й невимушено, зрозумілою мовою доводити інформацію до аудиторії.

– **Провести репетицію презентації лекції** із врахуванням часу, перевірити доцільність використання додаткових пояснювальних графічних матеріалів, прикладів, акцентів. За необхідності – відкоригувати їх.

– **Продумати способи встановлення контакту з аудиторією і отримання зворотного зв'язку**, при необхідності – способи підтримки уваги й дисципліни.

– **Продумати деякі елементи власного «іміджу лектора»:** голос, жестикуляцію, зовнішній вигляд тощо.

– **Чітко сформулювати для себе максимум кілька (3–5) найголовніших думок, ідей, фактів** тощо, які студенти обов'язково мають засвоїти в ході прослуховування лекції й зосередитись саме на їх викладенні й доведенні до слухачів.

Використання наведеного переліку основних задач і етапів підготовки до відкритої лекції дозволить студентам-магістрам ефективно виконати поставлені перед ними задачі науково-педагогічної практики і найголовніше – провести цікаву лекцію.

ПРАКТИКУМ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Л. Б. Воловик, к. філол. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Головна мета навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах полягає у формуванні комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві.

Для вдалого проведення практикуму з німецької мови необхідно використовувати інноваційні методи навчання. До інноваційних навчальних методів можна віднести: навчання з використанням комп'ютерних технологій, метод сценарію, метод навчання по станціям, метод рольової гри, метод «кейс-стаді». Одним із сучасних методів є використання комп'ютерних тех-

нологій при вивченні іноземної мови, яке відкриває перед учнями доступ до нових джерел інформації, підвищує їх мотивацію до отримання інформації іноземною мовою, підвищує ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчості.

Методичні переваги навчання іноземній мові за допомогою мультимедійних засобів свідчать, що цей метод має більший ступінь інтерактивного навчання, дає можливість обирати темп та рівень завдань, покращує швидкість засвоєння граматичних конструкцій та накопичення словникового запасу. Також до безумовно технічних переваг цього методу можна віднести можливість використання інтерактивних відео та аудіо роликів при навчанні усному мовленню. Демонструючи схеми, фото та малюнки за тематикою мовного спілкування, реалізується принцип наочності. Запровадження мультимедійних технологій створює умови для інтерактивного спілкування, що на сьогоднішній день є найважливішою складовою навчального процесу. Використовуючи мультимедійні технології викладач може подати інформацію в абсолютно новій та ефективній формі, зробити її більш повною, цікавою та наближеною до тематики спілкування, що вивчається.

Метод сценарію обходиться без текстових підручників. Мова йде про креативне планування, підбір гіпотез, переживання, систематизацію та презентацію роботи. Викладач задає лише рамки дії та представляє окремі епізоди. Студенти ставлять свої питання та знаходять самі на них відповіді.

Метод навчання по станціям, передбачає роботу над навчальним матеріалом, який упорядкований у вигляді станцій (студенти отримують робочі плани з обов'язковими та вибірковими завданнями). При навчанні по станціям у студентів є можливість вибору стосовно розподілу часу, послідовності виконання завдань та соціальної форми, що використовується (індивідуальна робота, парна робота, групова робота).

Особливо в навчанні іноземної мови студентів економічних спеціальностей можна з успіхом застосовувати метод симуляцій. В навчанні мова йде про різноманітні симуляційні бізнес-ігри, які надають студентам можливість відпрацьовувати свої навич-

ки, застосовувати знання з метою вирішення тієї чи іншої задачі в так званому «безпечному середовищі», яке імітує реальні ситуації, наприклад, в бізнесі, в роботі в компанії. Симуляція надає можливість студентам спробувати себе в певній ролі – керівника, президента компанії, дає можливість дослідити систему роботи певного підприємства. Перед учасниками гри ставлять певні завдання – досягти приросту прибутку фірми, заключити договір, вигідно продати акції компанії тощо.

Рольова гра є активним методом навчання, засобом розвитку комунікативних здібностей студента. Існує велика кількість форм, типів рольової гри на уроках іноземної мови. Так, наприклад, можна використовувати рольову гру «На співбесіді», де студенти беруть на себе роль роботодавця та працівника.

Метод «кейс-стаді» передбачає роботу над проблемними ситуаціями, студенти розглядають проблему, аналізують ситуацію, представляють свої ідеї та варіанти розв'язання проблеми в ході дискусії.

Оскільки основною метою вивчення іноземних мов є формування та розвиток комунікативних навичок студентів, завдання викладача полягає у виборі методів навчання, впровадженні у власну викладацьку практику новітні освітні концепції, які дозволили б студентам проявити свою активність і творчість.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЛАБОРАТОРНОГО ПРАКТИКУМУ З ФІЗИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ТЕХНОЛОГІВ

*Л. І. Вовк, к. пед. н., доцент; Н. В. Ванжа, к. пед. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Головним фаховим завданням інженера-технолога харчових виробництв є організація і проведення технологічних процесів, які базуються на загальних законах фундаментальних наук, зокрема – фізики. Тому вивчення фізичних законів, понять і явищ та виявлення спільності з основними закономірностями прикладних наук є важливими завданнями для формування майбутнього фахівця.

Лабораторні заняття з фізики важливі для майбутньої практичної діяльності інженера-технолога, оскільки фізичні характеристики сировини і продуктів харчування визначаються за допомогою фізичних методів дослідження. Під час виконання лабораторних робіт виконується один з найважливіших принципів навчального процесу – зв’язок теорії з практикою, в результаті чого закріплюється лекційний матеріал; студенти набувають необхідні знання, вміння та навички роботи з типовими вимірювальними приладами, експериментальними пристроями та схемами. В процесі виконання лабораторних робіт студенти відпрацьовують навички з техніки безпеки в процесі підключення та експлуатації електричних пристроїв. Навчаються свідомому, уважному виконанню дослідів для зменшення похибок результатів вимірювань. Вони повинні знати, які бувають види вимірювань і розуміти, як виникають похибки вимірювань. Студенти отримують знання про обробку результатів прямих та посередніх вимірювань. В кожній лабораторній роботі необхідно знаходити абсолютні та відносні похибки для знаходження інтервалу, в якому знаходиться істинне значення вимірюваної величини. Таким чином у студентів відпрацьовується вміння обробляти результати досліджень, що сприяє формуванню науково-дослідної функції майбутнього фахівця.

Зміст лабораторних робіт ми доповнюємо відомостями про те, де саме застосовується досліджуване фізичне явище, законормірність чи вимірювана фізична величина у професійній діяльності інженера технолога. Реалізацію професійної спрямованості розглянемо на прикладі лабораторних робіт розділу «Фізичні основи механіки». В процесі виконання цих робіт студенти вивчають закони кінематики і динаміки поступального та обертального рухів для правильної експлуатації технологічного обладнання, яке працює на принципах використання цих рухів. На практиці застосовуються механізми, різні деталі яких обертаються з великою швидкістю. При цьому виникає необхідність значно зменшити силу тертя. Цю проблему розв’язують за допомогою кулькових та роликів підшипників, в яких кульки або циліндричні тіла (ролики) котяться по похилій площині.

Сили тертя, які виникають при коченні, називаються силами тертя кочення. Виконання лабораторної роботи, присвяченій визначенню коефіцієнта тертя кочення, допомагає студентам розуміти чому в техніці прагнуть замінити ковзання коченням. В процесі виконання лабораторної роботи по вивченню співудару пружних шарів студенти знайомляться з величинами, що характеризують пружні властивості тіл, зокрема ковбасних виробів.

На даний час навчальним планом з фізики для студентів напряму підготовки «Харчові технології та інженерія» не передбачені практичні заняття. Оскільки розв'язування задач з фізики – це потужний метод навчання, ми задаємо студентам для самостійної роботи задачі, які мають професійне спрямування. Наприклад таку. По трубі теплообмінника довжиною 2 м і діаметром 5 мм протікає гаряча вода. Різниця тисків води на кінцях трубки 10 Па. Вважаючи рух води ламінарним, визначити час, за яким через теплообмінник протікає 100 л води. Коефіцієнт динамічної в'язкості води $5 \cdot 10^{-4}$ Па·с.

Досвід показує, що така реалізація професійної спрямованості лабораторного практикуму активізує пізнавальну діяльність студентів, розвиває професійну зацікавленість, професійне мислення та сприяє формуванню професійної культури майбутніх технологів у ВНЗ.

ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Н. І. Гончаренко, к. і. н., доцент;

С. М. Варвянський, д. філос. н., професор

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сьогодні, як ніколи гостро, перед Україною постали проблеми докорінної модернізації всіх сфер суспільного життя. І позитивним у цьому відношенні є те, що як у суспільстві, так і у владі формується розуміння того, що вирішення цих доленосних для нашої країни завдань неможливе без відповідного кадрового потенціалу, без кваліфікованих, компетентних спеціалістів. Компетентна людина – це сформована особистість, здатна брати на

себе відповідальність у різних ситуаціях, готова розширяти межі своїх знань та удосконалювати їх.

Враховуючи це, слід визнати, що вища школа поряд із передачею професійних знань та навичок має забезпечити формування всебічно розвинутих учасників політичного, соціального, культурного життя суспільства. Розуміння призначення університетів як гуманоцентричних та культуроцентричних установ знаходить все більшу підтримку в різних країнах світу. Відомий американський історик і філософ освіти Я. Пелікан, наголошуючи в своїй монографії «Ідея Університету» на ролі університетської освіти в плані громадянського виховання, наводить слова Д. Ньюмена (мислителя XIX ст.), з якими не можна не погодитись: «Якщо необхідно визначити практичну мету університетського навчання, я б сказав, що це є виховання гарних членів суспільства. Його мистецтво – це мистецтво громадянського життя, його мета – придатність для світу» [1, с. 229]. Виконання цього завдання, головним чином, покладається саме на гуманітарну освіту.

Одним із головних завдань підготовки майбутніх спеціалістів є формування у них здатності самостійно, творчо мислити, без чого неможлива активна життєдіяльність людини, гармонія її внутрішнього світу та стосунків із суспільством. Для кращого розуміння своєї справи професіонал повинен уявляти, яким чином вона пов'язана з іншими галузями знань. А саме вивчення філософії, соціології, політології, культурології та інших гуманітарних дисциплін закладає основи загальної методології професійної діяльності. Гуманітарну освіту варто розглядати як необхідний елемент підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Вона дозволяє підвищити загальну культуру, інтелігентність, формує громадянську позицію, патріотизм, допомагає засвоїти соціальні норми поведінки. Унікальною особливістю гуманітарної освіти є те, що засвоєння знань щодо тих чи інших сторін суспільного життя означає не просто інформаційну обізнаність. Опанування ними сприяє духовному удосконаленню особистості, формуванню її духовного світу.

Варто підкреслити, що гуманітарні знання мають особливе значення саме в економічних вузах. Адже загальною тенденцією

розвитку економічної теорії є еволюція її характеру: від науки, яка розглядає виробничі відносини та механізми функціонування соціально-економічних систем, до науки, центральною фігурою якої є людина, її потреби, якість життя, розвиток її потенціалу [2].

Однак, як свідчить практика, випускникам вузів досить часто не вистачає знань, що дозволяють оптимально вибудувати міжособові стосунки з колегами, підлеглими, керівництвом тощо. При цьому вже в перші роки роботи певна частина молодих фахівців призначаються на управлінські посади. Це свідчить не лише про важливість гуманітарної підготовки студентів, але й про посилення її професійної спрямованості. З метою подолання відриву викладання гуманітарних дисциплін від профілю вузу варто більше уваги приділяти співробітництву між гуманітарними та спеціальними кафедрами, проведенню спільних науково-практичних та науково-методичних конференцій, участі гуманітаріїв у підготовці аспірантів економічних та технічних спеціальностей тощо. Значну роль в цьому могла б відіграти також суспільна практика, яка раніше була однією із складових виробничої практики.

Список використаних джерел

1. Пелікан Я. Ідея Університету / пер. з англ. – К. : Дух і літера, 2009.
2. Балацкий Е. Экономическая наука: новые вызовы современности // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 1. – С. 61–67.

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО РЕЛІГІЙНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ПРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

А. І. Яковенко, д. філос. н., професор;

С. М. Барилко, к. пед. н, доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У новітніх концепціях виховання сучасної людини (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), (На-

ціональна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті), (Концепція педагогічної освіти) надаються українському суспільству орієнтири щодо глибокого вивчення духовної спадщини українського народу.

У даній статті узагальнено досвід роботи зі студентами п'ятого курсу, майбутніми релігійними перекладачами, які протягом року, у рамках преддипломної практики, працюють над дипломними роботами. Досягнення поставленої мети зумовило питання, дослідження якого передбачає вирішення наступного основного завдання, а саме: з'ясувати та показати рефлексію філософсько-релігійнознавчого та науково-педагогічного аналізу сутності сегменту освітньої концепції, що є шляхом пізнання істини в цій концепції, експлікація якого включає етичне та естетичне самовдосконалення, використовуючи раціональні методи пізнання.

Сучасні філософи розглядають творчість як еволюціонуючу форму активності людей, що виражається в різноманітних видах діяльності і веде до розвитку особистості. Проблеми творчості інтенсивно досліджувалися і вченими-психологами. Творчість – це умовний термін для визначення психічного акту, що виражається у втіленні, відтворенні або комбінації даних нашої свідомості в новій формі у сфері абстрактного мислення, художньої та практичної діяльності (творчість наукова, поетична, музична, мистецтвознавська тощо).

Американський психолог Е. Фромм розглядає творчість як уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, спрямовуючи свою діяльність на відкриття нового; як здібність до глибокого усвідомлення свого досвіду; як здібності дивуватися і пізнавати [5, с. 35–61].

Творча особистість – це такий тип особистості, для якого характерні постійне прагнення до самореалізації, стійка спрямованість на творчість, результат якої обумовлюється розвинутими творчими здібностями, стимульованими відповідною її мотиваційною структурою. Вчений виділяє такі показники, які особливо характеризують творчу особистість, – креативність, інтуїцію, творчу уяву, дивергентність мислення, оригінальність мислення,

асоціативність мислення. Знання якостей творчої особистості студентів дозволяє своєчасно виявити їх творчі здібності [3, с. 115–137]. З урахуванням теоретичного і практичного досвіду з цього питання встановлено, що формування творчої особистості, стрижнем якої є потреба у творчості, відбувається у процесі творчої діяльності.

Студентам було запропоновано зробити власні переклади літературних творів видатних англійських авторів. Наша мета полягала в залученні студентів до активної творчої діяльності. Критеріями відбору творів було: релігійно-філософська орієнтація, високий художній рівень творів, а також наповненість твору високодуховними, романтичними, емоційно піднесеними образами [1; 2; 4].

Завдяки літературній творчості майбутні фахівці включалися у процес співтворчості з митцем (сприйняття твору, його естетична оцінка, естетичне судження). Літературно-творча діяльність розвиває підвищену емоційність, образність мислення, багатство художніх асоціацій, формує потребу у творчій діяльності.

Список використаних джерел

1. Алфімов В. М. Ефективність виховання творчої особистості / В. М. Алфімов // Духовність особистості : методологія, теорія і практика. – Луганськ. – 2006. – Вип. 3 (16). – С. 3–21.
2. Барилко С. М. Формування духовно-творчої особистості студента засобами сучасної літератури Англії і США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 – Теорія і методика виховання. – 2009.
3. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості / В. О. Моляко // Радянська школа. – 1991. – № 5. – С. 47.
4. Яковенко А. І. Релігійна філософія і християнська теологія: проблема аксіологічного взаємозв'язку: дис. ... док. філ. наук: 09.00.11 Релігієзнавство – 2013.
5. Fromm E. The creative in H.Anderson (Ed.) Creativity and its cultivation. – New Jork : Harper and Row, 1959.

СТРАХИ СТУДЕНТІВ І ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

М. М. Мовчан, к. філос. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Важливе значення для підготовки майбутнього висококласного фахівця відіграє практика (навчальна, виробнича, переддипломна тощо). Вона формує первинний досвід роботи, забезпечує розвиток умінь і навичок у конкретній сфері діяльності, сприяє професійній соціалізації. Ефективність практичної діяльності залежить від багатьох факторів. Тут передусім акценти потрібно зробити на зв'язках між вищим навчальним закладом (ВНЗ) і відповідним закладом для її проведення та на самому студенті, який буде безпосередньо задіяний в ній. Відомо, що більш позитивний результат від практики одержує активна, ініціативна особистість, яка її проходить реально (неформально) та сумлінно і хоче закріпити та примножити набуті знання. Неабияке значення для успіху в предметно-практичній діяльності молодій людині може відігравати екзистенціаль страху, що прямо чи опосередковано діє на конструктивну складову особистості, забарвлення її життя, відносини із соціальним і природним оточенням, духовне і фізичне самопочуття.

Результати наших досліджень підтверджують, що різноманітних страхів (соціальних, природних, екзистенціальних) у студентів дуже багато. Виділимо низку студентських страхів соціального характеру – страх відповідальності, боязнь осуду з боку оточуючих, страх успіхів і невдач, боязнь конфліктів, страх починання, страх перед неувагою з боку інших людей, боязнь говорити в присутності малознайомих, страх самотності, боязнь негативних оцінок з боку оточуючих. Цей список можна продовжувати і продовжувати...

Всі означені страхи часто супроводжують молодих людей і перед практикою, і під час її проходження, і на завершальній стадії. Відомо, що перша в житті студента практика може сильно впливати на нього і викликати страх починання. Причина цього страху в тому що молодій людині ще бракує досвіду, а сама подія є новою і надзвичайно важливою для неї. Близьким

до страху починання (а то й прямо похідним від нього) є страх невдачі. Думка про те, що прикладені зусилля не приведуть до бажаного результату досить часто нестерпно тяжіє над особистістю і вона може відмовлятися навіть від спроб щось робити і при цьому сповідує принцип: «Щоб не помилятися – не потрібно діяти».

Тому студенту варто заздалегідь підготуватися до можливої невдачі. А це означає, що «готуючись до одержання позитивного результату важливо враховувати і можливість негативного наслідку. Тоді він не стане раптовим і людина його не буде дуже болісно переживати. Адже потерпіти невдачу – це не абсолютне зло, бо невдача може цілком бути попередницею перемоги. Особа отримає хоч і негативний, але необхідний досвід. Досвідчені люди говорять: «Це навіть добре, що нам зараз погано». В цьому висловлюванні закумуляовано налаштування індивіда до наступного успіху і в той же час вбачається неабияка його цінність (ефект смаку перемоги). Варто усвідомити, що ні в якому разі не треба здаватися при негативному результаті (тим більше першому)» [1, с. 102]. Часто невдачі змінюють і вдосконалюють людину, а успіх нерідко розслабляє і присипляє, робить особистість самовпевненою і безтурботною.

Для того, щоб повернутися до конструктивної активності студент повинен по-філософськи віднестися до практичної діяльності, тобто «підключити» свій розум і усвідомити, що тимчасові й періодичні невдачі – невід’ємні компоненти будь-якої справи, будь-якого починання, за ними потім обов’язково прийде жаданий успіх.

Список використаних джерел

1. Мовчан М. М. Страх грошей в людському середовищі / М. М. Мовчан // Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Випуск 31. – Київ-Полтава, 2014. – С. 100–109.

ПРАКТИКА ЯК ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ

І. В. Усанов, к. філос. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Теория, мой друг, суха,
Но зеленеет жизни древо
Мефистофель

Від античності практика не мала такого розмежування із теорією як маємо нині. Аристотель визначав її як уміння керувати причинами, що зумовлюють події та мають власну раціональність.

Із XVII ст. відбувається витіснення споглядального життя (*vita contemplativa*) на користь практичного і життя активного (*vita activa*). З тою особливою поправкою, що філософи більше не займаються ідеальним світом вічних істин, або мінливим і оманливим чуттєвим світом, їх увага зосереджена на власній внутрішній сфері свідомих і несвідомих образів та психічних явищ. Саморефлексія у Паскаля, К'єркегора, Ніцше та ін. експериментує сама з собою з не меншою силою та відчайдушністю, ніж дослідники обходяться з природою.

Відбувся перенос із питання *що і чому* на практичну формулу *як*, тобто, як це влаштовано, *як* це воно виникло, а отже, *як* можливо це відтворити, фабрикуючи умови та пристрої експериментально. А отже, і пізнається те, що може бути виготовленим. Постановка досліду відтворює природний процес і складається ситуація повторного створення природи, яка не менш ірраціональна та не менш стихійна і не передбачувана у своїй організованості.

Філософія стала не тільки служницею, але взагалі ледь встигала за науковими досягненнями, пояснюючи відкриття та «примирившись» з дійсністю, що виникала без її співучасті. По-перше добування істини з доби модерну далеко виходить за межі безпосереднього досвіду. А по-друге істина перестає бути вічною і переходить у залежність від методологічної та технічної вмілості. Тож відбувається переворот (Ханна Арен), коли примат діяльності над іншими людськими здібностями зумовлений

втратою істини, примат активності свідчить про втрату розуміння життя, примат технічного інструменталізму намагається компенсувати втрату духовної прозорливості. Від розуміння *чогось* акцент переноситься на знання *як* у динаміку розвитку, а отже, і вимагає історизму і генезису. Методологічним стає поняття розвитку, що й визначило примат практичності у здобутті тимчасової істинності, як критерію сумісності природи штучної та природи натуральної.

Теорія прогресизму вчить, що людська практика продовжує творити там, де закінчила свою творчість природа, а отже людина, в свою чергу, як природна істота продовжує становлення, або світового духу, або світової матерії (на вибір), але одне й інше в ім'я нібито самої людини. Втім, цінною є не зовсім вона сама, а лише її здібності бути творчою і бути продуктивною, щоб забезпечувати людство своїми розвиненими атрибутивними характеристиками. Втім, не зовсім і людство, скільки систему його організації та самовідтворення. І вже не скільки сама людина задає і здійснює свою діяльність, скільки незрима системність продукує людяність необхідного характеру, із звуженою світоглядною здібністю, позбавленою споглядальної практики.

Роздільність теорії та практики вітали б усі, хто відчув на собі перехід від марксизму до ленінізму, як перехід від суспільної теорії до суспільної практики. Проте, головним була діяльна активність, що завідомо покладалась на природну розумність і вірила в самоцінність суспільної творчості, Ленін пише: «Практика выше (теоретического) познания, ибо она имеет не только достоинство всеобщности, но и непосредственной действительности». Сімдесят років практики марксизму-ленінізму унаочнили стару народну мудрість про глупоту, що спочатку робимо, а вже потім думаємо і підганяємо бажане під дійсне, підмінюючи одне і друге.

У практики постмодерного світу своєрідним плодом стала істина, що існує як початок і кінець у роздвоєній життєдіяльності, як продукт виробничого походження. У світі, де немає логоцентричного дерева, а облаштування принципово у горизонтальних «тисячах плато», розпластаних за Дельозом у корене-

вища-ризомі, взагалі важко з плодами, які тут таки обертаються насінням без усякої трати на стиглість чи то до марксового відчуження, чи то до гегелівського зняття. Системно-методологічний винахід постмодерного світу виростає із марксистсько-ленінської практики, але тільки здійсненої не в загальному, на соціальному рівні, та соціалістичними засобами, точніше, на ньому, але доведеному в своїй абсолютизації до конкретної та окремої індивідуальності. Якщо комуністи – це прибульці з майбутнього, про яке вони свідчать і до якого вони ведуть, об'єднавшись у партійний авангард, то у постсучасному світі, у якому це майбутнє уже прийшло (Бодрійар, Фукуяма) кожен сам на своєму місці має його прийняти.

Продуктом практики стає сама людяність, здійснена індивідуальними засобами, для власного використання. Потрібно створити людину, яка буде творити себе сама, а отже, тільки в такому випадку вона не схибить і тільки у такому випадку вона попаде в себе. У постсучасній освіті складається віртуальний образ студента, що підлягає форматуванню та інсталяції в систему з подальшим програмним забезпеченням та апгрейдом.

Тож усі проблеми теорії та практики їх першості чи засобів зводяться в остаточному підсумку до того хто діє. Це і є головне питання та основний орієнтир в кожному епоху і для сучасної європейської парадигми особливе значення має особистісний підхід, як можливість урівноважити техногенне існування і холодну державну машину.

ТРЕНІНГИ З РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

С. Ж. Веземська, к. і. н., доцент;

В. В. Карманенко, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Для сучасного глобалізованого суспільства з його надшвидкими темпами економічного, інформаційного та інноваційного технічного розвитку надзвичайно важливим є питання ефективності навчального процесу, який забезпечує підготовку кваліфі-

кованих та компетентних фахівців. Це наштовхує на постійний педагогічний пошук нових методів та технологій навчання, більш пристосованих для вивчення складної багатовимірної професійної діяльності. На сьогодні однією з перспективних таких технологій є тренінг.

Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю суттю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг, перш за все, орієнтований на запитання та пошук. На відміну від традиційних тренінгових форм навчання повністю охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо. Звичайно, традиційна форма передачі знань не є сама по собі чимось негативним, проте у світі швидких змін і безперервного старіння знань традиційна форма навчання має звужені рамки застосування.

Традиційні методи та педагогічні підходи до підготовки фахівців, що традиційно в продовж десятиліть використовували вищі ВНЗ вже не відповідають сучасним вимогам полівекторного суспільства. Вони формують у майбутнього спеціаліста пасивну споживачську, безініціативну та аморфну позицію, відсторонюють від управління процесом навчання, підтримують укорінення некритичності й інертності мислення, є віддаленими від використання в ході навчання реального соціально-професійного аспекту спілкування.

Серед вітчизняних дослідників, теоретичні аспекти тренінгу як прогресивної та перспективної форми навчання присвятили свої праці М. Васильєв, Н. Хрящева, В. Нікандров, Ю. Ємельянов, Ю. Жуков, І. Вачков, Т. Зайцева, Л. Петровська, Г. Ковальов та ін.

Науковими аспектами використання тренінгу в процесі професійного навчання в якості ключового методу, форми педагогічної взаємодії чи технології навчального процесу займалися І. Мельничук, Л. Мороз, І. Панасюк, Г. Ковальчук, О. Зотової, В. Стрельнікова, В. Федорчук, Н. Терентьевої та ін.

Серед величезної кількості наукових досліджень, спрямованих на пошук ефективних моделей, форм, методів навчання, варто виділити наукові внески Д. Карнегі, К. Левіна, К. Роджерса, М. Форверга. Розроблена ними методична та методологічна база дозволяє розглядати тренінг як найефективніший метод засвоєння професійних вмінь і навичок для різних (вікових, професійних то тощо) навчальних груп.

Тренінг у професійній підготовці майбутніх фахівців належить до групи інноваційних особистісно орієнтованих технологій навчання. У теорії та практиці тренінгової роботи на сьогоднішній день різними авторами розроблено десятки принципів щодо конструювання, організації, проведення тренінгу, участі в тренінгу тощо. Перегляд методик навчання, оновлення педагогічних інструментів та вдосконалення навчальних технологій дозволить викладачам формувати у студентів самостійну, комунікабельну, ініціативну та відповідальну особистість-професіонала.

Список використаних джерел

1. Вачков И. В. Окна в мир тренинга. Методологические основы субъектного подхода к групповой работе : учебное пособие / И. В. Вачков, С. Д. Дерябо. – СПб. : Речь, 2004. – 272 с.
2. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга / Вачков И. В. – М. : Эксмо, 2001. – 175 с.
3. Кроль Л. М. Тренинг тренингов: как закалялась сталь / Л. М. Кроль, Е. Л. Михайлова. – М. : НФ Класс, 2004. – 192 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

М. В. Аліман, к. е. н., доцент;

А. О. Пантелеймоненко д. е. н., професор;

О. В. Корягін, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Цілком очевидно, що підготовка сучасних висококваліфікованих спеціалістів не можлива без постійного використання

потенціалу, закладеного в узагальненому практичному досвіді суб'єктів господарювання, які щоденно удосконалюють свій професіоналізм у жорстких умовах ринку.

Досвід практичної діяльності кооперативних організацій традиційно використовується ПУЕТ у процесі викладання таких навчальних дисциплін як: «Теорія та історія кооперації», «Споживча кооперація», «Кредитна кооперація», «Сільськогосподарська кооперація», «Кредитні спілки і кооперативні банки», «Міжнародний кооперативний рух». Студенти ознайомлюються з досвідом кооперативних організацій різних країн світу, у тому числі України. І що особливо важливо – з тим, що належить до різних періодів розвитку кооперативного руху. При цьому слід зауважити, що у процесі вивчення різних тем майбутні фахівці отримують інформацію як про позитивний, так і негативний досвід вітчизняних та зарубіжних кооператорів.

При вивченні матеріалів, присвячених зародженню світового кооперативного руху значну увагу приділяємо принципам організації та діяльності Рочдельського товариства споживачів (1844 р.), що стали фундаментальними для кооперативів усього світу. При цьому робиться акцент на важливості дотримання цих принципів для успішного розвитку кооперативної торгівлі, виробництва товарів, культурно-освітньої роботи тощо. Також зосереджується увага студентів на недоліках практичної діяльності перших в Україні товариств споживчих, зокрема – Харківського, заснованого у 1866 р. та Київського (1868 р.).

Чільне місце у ході викладання дисциплін кооперативного циклу належить вивченню особливостей організації та діяльності сільськогосподарських кооперативів, передусім, обслуговуючих – постачальницьких, збутових, машинно-технологічних та багатофункціональних. Усі з названих напрямів їхньої спеціалізації є надзвичайно важливими для успішної господарської діяльності дрібних і середніх сільських товаровиробників України. Крім узагальнення досвіду практичної роботи первинних сільськогосподарських кооперативів на заняттях здійснюється аналіз досвіду їх об'єднань регіонального та національного рівнів, передусім асоціацій, ліг, федерацій тощо.

Важливе значення для сьогодення має досвід практичної діяльності кредитних кооперативів – ощадно-позикових та кредитних товариств, кредитних спілок і кооперативних банків. Зокрема, студенти вивчають основи функціонування та практичний досвід установ кредитної кооперації, заснованих на принципах «батьків» німецького кооперативів цього виду – Ф. В. Райффайзена і Г. Шульце-Деліча.

Багато уваги приділяється вивченню сучасного стану споживчої, сільськогосподарської і кредитної кооперації. З великим зацікавленням студенти знайомляться з практичним досвідом споживчої, сільськогосподарської і кредитної кооперації Швеції, США, Канади та інших країн світу.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Споживча кооперація» студенти знайомляться з досвідом організацій споживчої кооперації України, що всебічно висвітлюється газетою «Вісті Центральної спілки споживчих товариств України». На семінарських заняттях вони обговорюють зміст статей про діяльність споживчих товариств, споживспілок, чи працівників окремих підприємств.

Правильному розумінню сучасних проблем кредитно-кооперативного руху сприяє аналіз на відповідних заняттях численних публікацій, що останнім часом з'явилося у пресі. Статті про серйозні недоліки у діяльності окремих кредитних спілок України (наприклад, КС «Капітал» – м. Черкаси, КС «Лубно» – м. Лубни та ін.) дають уявлення про причини, що призвели до їхнього банкрутства. У ході аналітичної роботи на практичних заняттях студенти встановлюють основні причини та наслідки зловживань керівництва, недостатній фаховий рівень членів спостережної ради, правління, працівників кредитних спілок. Також студенти визначають комплекс заходів, за допомогою яких можна запобігти різним зловживанням у кредитних спілках, підвищити «кооперативну свідомість» членів, що означає не тільки користуватися своїми правами, передбаченими законом України «Про кредитні спілки» і статутом, а й чітко виконувати обов'язки, зокрема ті, що стосуються контролю за роботою органів управління кредитної спілки та ролі членів спілки у

реалізації кооперативного принципів (передусім – самоуправління і самовідповідальності).

Про двадцятирічний практичний досвід діяльності кредитної спілки «Каса взаємодопомоги» (м. Полтава), що є взірцевою для опанування студентами основ кредитної кооперації та організаційно-кооперативної діяльності, розповідають студентам члени спостережної ради, правління і ревізійної комісії спілки. Узагальнений досвід та економічні показники цієї спілки студенти використовують при написанні рефератів, курсових та дипломних робіт, у ході самостійних наукових досліджень.

Чималу роль при вивченні практичних аспектів діяльності кооперативів та їх об'єднань відіграють музей історії ПУЕТ та Полтавський регіональний центр досліджень та сприяння розвитку кооперації, що з 2009 р. діє в університеті.

Виходячи із вищесказаного, можна зробити цілком логічний і обґрунтований висновок про те, що ознайомленню студентів Полтавського університету економіки і торгівлі з досвідом кооператорів-практиків ефективно сприяють: ознайомчі екскурсії, круглі столи із запрошенням представників кооперативних організацій, обговорення публікацій та залучення студентів до підготовки майбутніх номерів газети «Вісті Центральної спілки споживчих товариств України». Комплексне використання цих та інших методів поширення інформації про досвід, проблеми та перспективи кооперативного руху й надалі сприятиме підтримці унікальності ПУЕТ та якісній підготовці молодих кваліфікованих спеціалістів із числа його студентів.

ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ НАВИЧОК ДЛЯ УСПІШНОГО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

І. М. Ковальчук, к. е. н., доцент; Л. М. Кириченко, асистент;

Т. О. Бодня, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У сучасних умовах економічних, політичних і соціально-культурних перетворень входження до європейського освітньо-

го простору Україна актуалізувала потребу у фахівцях високого рівня, конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринках праці. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є послугування у навчальному процесі ВНЗ інтерактивними технологіями, зокрема ігровими.

Проведені теоретичні й експериментальні дослідження проблеми використання гри у навчальному процесі свідчать про її велике значення для розвитку якостей особистості та значну її роль у процесі навчання.

Ігрові методи багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові ігри.

Ігри-вправи. До них відносять кросворди, ребуси, вікторини тощо. Застосування цього методу сприяє активізації певних психічних процесів, закріпленню знань, перевірці їх якості, набуттю навичок, їх проводять на заняттях; ігри-вправи можуть бути елементами домашніх завдань, позакласних занять. Використовують їх також у вільний від навчання час.

Ігрова дискусія. Вона передбачає колективне обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між кількома учасниками. Основним призначенням цього методу є виявлення відмінностей у тлумаченні проблеми і встановлення істини в процесі товариської суперечки. Цей метод навчання дає змогу, проаналізувавши суть явища чи процесу, з існуючих варіантів рішень вибрати оптимальний. Досягнення поставленої мети зумовлює розвиток пізнання.

Ігрова ситуація. Основою цього методу є проблемна ситуація. Він активізує пізнавальний інтерес у студентів, спрямовує їх розумову діяльність. Зорієнтована ігрова ситуація на встановлення зв'язку теорії і практики з теми, що вивчалася або вивчається: вміння аналізувати, робити висновки, приймати рішення у нестандартних ситуаціях. Цей метод спонукає студентів до діяльності на основі певної ситуації, яка ґрунтується на необхідній сукупності знань, умінь і навичок, якими повинні оволодіти студенти. Ігрова ситуація сприяє посиленню емоцій-

но-психологічного стану, збуджує внутрішні стимули до навчальної роботи, знімає напругу, втому.

Рольова гра. Вона дає змогу відтворити будь-яку ситуацію в «ролях». Рольова гра спонукає студентів до психологічної переорієнтації. Вони усвідомлюють, що вже не просто студенти, які відтворюють перед аудиторією зміст вивченого матеріалу, а особи, які мають певні права та обов'язки і несуть відповідальність за прийняте рішення. Такий метод інтенсифікує розумову працю, сприяє швидкому і глибокому засвоєнню навчального матеріалу. У процесі рольової гри розкривається інтелект студента; під впливом зміни типу міжособистісних стосунків він долає психологічний бар'єр спілкування.

Відносини «викладач – студент» замінюються стосунками «гравець – гравець», за яких учасники надають один одному допомогу, підтримку, створюючи атмосферу, яка сприяє засвоєнню нового матеріалу, оволодінню студентами певним видом діяльності. Заняття з використанням рольових ігор відбуваються жваво, емоційно, за високої активності студентів та сприятливої психологічної атмосфери.

Гра надає можливість наблизити освітні знання до практичних умінь, випробувати себе як професійного працівника, бути відповідальним за прийняття рішення, переживати певне емоційне напруження. Вона сприяє організації словесної діяльності студентів із метою виділення основних ознак майстерності слова; виробленню навичок перевтілення відповідно до ролі, яка виконується; донесенню до слухачів такого підтексту, який відповідав би певному змісту мовлення і конкретній ситуації; виявленню й розвитку внутрішнього бачення, з'ясуванню його впливу на характер словесної дії мовця; формуванню в студентів уміння правильно визначати й передавати слухачам власне ставлення до того, про що йдеться.

Ігровий підхід не є визначальним способом засвоєння навчального матеріалу, але він значно збагачує педагогічну практику і розширює можливості студентів.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор;

В. О. Шаповалов, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасна стратегія професійної економічної освіти зумовлює необхідність не лише високий рівень професіоналізму професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, але й готовність викладачів до удосконалення та самонавчання. На зміну традиційним методам навчання, що обмежується формальним знанням навчального матеріалу, приходять сучасні технології активної освіти, коли головною метою викладання є продукування нових знань як власне викладачем, так і студентом.

В таких умовах суттєво зростає роль практичної підготовки студентської молоді впродовж усього строку навчання. Сучасний освітній процес представляє собою тісне переплетіння теоретичних і практичних знань студентів. Але ринок праці висуває суворі критерії до випускників вищої школи, він вимагає від них не лише теоретичних знань і практичних навиків стосовно майбутньої професії, але й спроможності майбутніх фахівців вирішувати набагато ширше коло питань. В таких умовах зростає роль таких знань, які ґрунтуються дійсно на науковій основі, а не лише описують повсякденне життя людини. Однією із таких дисциплін, які продукують у студентів навички до критичного і системного осмислення дійсності, формують науковий та креативний тип мислення, є економічна теорія та її складові (політична економія, макроекономіка, мікроекономіка).

Викладання економічної теорії у вищих навчальних закладах має свої складності, що зумовлене складністю власне дисципліни для сприйняття і розуміння студентами початкових курсів. Уже з перших занять викладач повинен зуміти пояснити студентам, що без знань основних законів і принципів економічної науки не може бути успішного професіонала своєї справи, який би володів системним підходом до пояснення економічних явищ і процесів, що відбуваються у сучасному господарстві. Засто-

сування апарату економічної теорії на практиці власне і відрізняє дії фахівця своєї справи від непрофесіонала. Людині, яка володіє методологією наукового економічного мислення і застосовує його на практиці, набагато легше вирішити проблеми господарської дійсності, ніж людині, що позбавлена таких рис.

Існує погляд, що економічна теорія не має суттєвого зв'язку з практикою, на практиці не використовується і використовуватись не може. А відтак і суттєвого значення у підготовці майбутніх фахівців економічних спеціальностей не відіграє. Але такий підхід є не просто помилковим і хибним, він оманливий по своїй суті. Це породжено тим, що ззовні теорія пов'язана із мисленням людини, її свідомістю, тоді як практика реалізується через матеріальну діяльність.

Економічна теорія системно описує дійсність на основі відображення і абстрактного узагальнення її основних характеристик шляхом виокремлення визначень, понять, категорій, законів, правил. Це суспільна наука, яка, поруч із філософією, історією, правом, розкриває певну сторону соціальних процесів людського суспільства. Лише у своїй єдності вони здатні адекватно пояснити усе суспільне життя.

Економічна теорія є методологічним фундаментом комплексу прикладних економічних наук: галузевих (економіка торгівлі, промисловості, транспорту, будівництва); функціональних (менеджмент, фінанси, маркетинг, кредит); міжгалузевих (економічна географія, статистика, демографія). Але головним недоліком сучасної економічної науки загалом стає її зростаючий емпіричний характер. Проте така теорія може лише поверхово-описово пояснити те, що відбулось, і частково те, що відбувається. Але вона стає безсилою перед необхідністю спрогнозувати майбутнє та здійснити глибинний, системний аналіз сьогодення.

Теоретичні знання набувають цінності тоді, коли вони не лише достовірно і адекватно відображають певну сторону практики, певний аспект дійсності, а є активним і творчим началом, що відображає об'єктивні закономірності розвитку дійсності. Теорія повинна не лише відображати об'єктивну реальність, але

й виявляти її тенденції, головні закономірності розвитку, відображати дійсність у єдності таких елементів як минуле, теперішнє і майбутнє.

Вивчення економічної теорії сприяє формуванню у майбутніх фахівців наукового світогляду, розширює їх кругозір, розвиває логічне та аналітичне мислення. Економічна теорія – це не готовий набір правил про те, як стати багатим. Вона не дає відповідей на усі проблеми. Це лише інструмент, спосіб осмислення економічної дійсності. Володіння цим інструментом допоможе кожному зробити правильний вибір у багатьох життєвих ситуаціях.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНИХ НАСТАНОВ СТУДЕНТІВ ЯК ЧИННИК ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

О. В. Тужилкіна, к. е. н., доцент; **Л. В. Рудич**, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одним із пріоритетних напрямів інноваційного удосконалення вищої освіти є проблема практичної підготовки студентів ВНЗ України. Ці тенденції обумовлені насамперед вимогами ринку праці, який в сучасних умовах ставить до випускника вищої школи особливі вимоги, зокрема високий рівень професіоналізму, активності і творчості.

Практична підготовка, як обов'язковий компонент освітньо-професійної підготовки, має на меті вироблення у студентів професійних навичок і умінь для здобуття кваліфікаційного рівня.

Процес удосконалення підготовки майбутніх фахівців в сучасних умовах досить складний і обумовлений багатьма чинниками. Одним із них є ступінь формування мотиваційних настанов студентів ВНЗ до практичної підготовки.

Загалом, мотиваційна настанова – це готовність, схильність суб'єкта до сприйняття майбутніх подій і дій у певному напрямі; забезпечує стійкий характер протікання відповідної діяльності, служить основою доцільної вибіркової активності людини

[1; с. 56]. Таким чином, мотиваційна настанова до практичної підготовки студентів забезпечує стійкий характер її проведення.

Збалансоване мотиваційне середовище характеризується високим рівнем сформованості та узгодженості зовнішніх і внутрішніх мотивів, які забезпечують оптимальну мотиваційну основу для практичної підготовки студентів.

При цьому створення відповідних умов для такого процесу є компетенцією викладача. Працюючи зі студентами, він повинен знати вимоги до випускника ВНЗ для того, щоб його робота відповідала цілям, що ставляться Міністерством освіти і науки України до майбутніх фахівців, які представлені в ОКХ (освітньо-кваліфікаційній характеристиці). Зокрема викладач повинен формувати зацікавленість студентів у виконанні завдань практичного характеру та спрямовувати їх до обраної майбутньої професії. Важлива роль у цьому процесі належить позааудиторній роботі. У зв'язку з цим перед педагогічною наукою стоять завдання розробки ефективних форм і методів, які б суттєво підвищували рівень самостійної пізнавальної діяльності студентів, створювали умови для всебічного розвитку особистості.

В контексті дослідження даної проблеми необхідно активізувати самостійну пізнавальну діяльність студентів. Зокрема варто формувати мотиви студентів у самостійному здобутті та поглибленні знань, використанні різних інформаційних джерел, їх критичному оцінюванні, виборі свого шляху досягнення мети та усвідомленні ними власної професійної позиції [2; с. 159].

Узагальнюючи теоретичні дослідження та практичні аспекти, на нашу думку, можна виокремити пріоритетні напрями щодо покращення процесу формування мотиваційних настанов до практичної підготовки студентів:

1. Удосконалення професійної орієнтації в школах відповідно до профілю ВНЗ.

3. Адаптація напрямів і спеціальностей підготовки фахівців відповідно до конкретної сфери.

4. Посилення поєднання теоретичної та високого рівня практичної підготовки студентів (насиченість навчально-виховного процесу практичними заняттями та екскурсіями в реальних умовах аграрного виробництва.

5. Формування банку даних базових господарств і підприємств різних форм господарювання, в тому числі закордонних, та забезпечення доступу до проходження практики.

6. Відпрацювання тривалого терміну переддипломної практики з подальшим практичним втіленням дипломного проекту та його захистом, практична спрямованість курсових робіт.

7. Забезпечення випускників місцем роботи та, відповідно, мотивування навчання студентів знанням сфери та змісту майбутньої професійної діяльності.

8. Навчання невеликими групами для забезпечення умов здійснення індивідуалізованого підходу під час навчання та проходження практики студентами.

9. Посилення навчально-матеріальної бази та науково-методичного забезпечення навчального процесу у університеті;

10. Створення при університеті курсів та показових навчальних ферм, господарств тощо для обміну оригінальним творчим досвідом та проведення оперативної консультативної роботи з місцевим населенням.

11. Широке залучення студентів до наукової роботи та формування осередків наукових однодумців як основи формування наукових шкіл та течій.

12. Створення та впровадження нових бізнес-освітніх програм для працівників у сфері підприємництва, менеджменту, фінансів, через систему підготовки і перепідготовки кадрів.

Список використаних джерел

1. Айсмонтас Б. Б. Общая психология : схемы / Айсмонтас Б. Б. – М. : Изд-во ВЛАДОС – ПРЕСС, 2003. – 288 с.
2. Кричківська Т. Д. Освітнє середовище як чинник формування мотивів професійної самореалізації студентів вузу / Т. Д. Кричківська. – С. 158–164.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БАНКІВСЬКА СПРАВА»

М. Б. Чижевська, к. е. н., доцент; В. С. Чижевський

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Під час навчальної практики студентів об'єднуються пізнавальні функції діяльності (сприйняття, пам'ять, мислення) та потреби (мотиви, воля, емоції). Специфікою банківської діяльності є соціальний характер, який постійно об'єктивізується результатами продажу банківських продуктів, що координують цілі суб'єкта та об'єкта цієї діяльності.

Питання мотивів, емоцій та вольових якостей досить широко представлені в загальній і спортивній психології, однак щодо психологічної поведінки банківських працівників, то даний аспект потребує детального дослідження.

Проблему волі та вольової регуляції багато вчених вважають центральною для психології особистості та її формування. Щодо роботи з великою кількістю клієнтів та активним документальним і технологічним навантаженням з максимальною увагою і концентрацією уваги, то тут головним завданням є забезпечення банківському працівнику оволодіння власною поведінкою та психічними функціями [1, 2].

Навчальна практика має передбачати конкретні ситуації, які можуть бути причиною для виникнення у працівників стресового стану. Справжні причини стресу полягають в особистісних особливостях самого суб'єкта трудових відносин: в його світогляді, установках, стереотипах сприйняття, потреб, мотивах та цілях.

Причини стресу можна поділити на головні та безпосередні. Останніми можуть послужити такі події, як конфлікт з керівництвом, дефіцит часу, складність завдання, проблемні ситуації у процесі комунікації і т. п., наслідком яких є розвиток психічної напруги та стресу.

Професійний стрес має психологічні та економічні наслідки. До таких наслідків психологи та економісти відносять зниження

продуктивності праці, працездатності, погіршення психологічного та фізичного здоров'я людини, професійне вигорання. Стрес напряму пов'язаний з організаційними проблемами або поганими умовами праці, з нечіткими службовими обов'язками, маленькою зарплатою та неясною перспективою службового просування.

Часто джерелом стресу співробітників є організаційні зміни та інновації, що проводяться керівництвом. До речі, серед інших стресорів організаційні зміни є одним з найміцніших його джерел.

Ті особи, що погано адаптуються, стикаються з труднощами при перебудові своєї діяльності. Нові посади співробітників та зміни трудової ситуації в банку одночасно можуть сприяти професійному зростанню, оскільки розвиваються додаткові навички та уміння, зростає спроможність адаптації до умов, що змінюються, підвищується творчий та креативний потенціал особистості. Можна стверджувати, що при успішному проходженні реорганізації людина зростає не тільки в професійному плані, але й в особистісному.

Відповідно до вихідної теоретичної установки, на виникнення, розвиток та хід стресу суттєвий вплив здійснюють індивідуально-психологічні особливості людини і специфіка конкретної ситуації. Тому ми вважаємо, що необхідною складовою навчальної практики студентів спеціальності «банківська справа» є методика корекції професійного стресу.

Список використаних джерел

1. Алавердов А. Р. Социально-психологическое обеспечение процесса управления персоналом в коммерческом банке / А. Р. Алавердов // Банковское дело. – 1997. – № 2. – С. 34–37.
3. Логвинов Д. В. Управление развитием персонала на основе мотивации (на примере филиала СБ РФ): автореф. дис. канд. эконом. наук / Д. В. Логвинов. – Москва, 2009. – 27 с.

К ВОПРОСУ ОБ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Н. А. Дзвинковская, *ст. преподаватель*
УО «Белорусский торгово-экономический университет
потребительской кооперации»

Следствием глобализации мировой экономики, которая выражается во все большем расширении и углублении международных связей во всех сферах материального производства, научно-технического прогресса, культуры и образования, выступает значительное усиление взаимосвязи и взаимозависимости людей, что отражается в поиске и развитии наиболее эффективных форм сотрудничества, расширении и диверсификации деловых контактов. В основе такой совместной деятельности лежит речевое общение его участников, а в межнациональном плане – коммуникация на иностранном языке.

Воздействующая функция реализуется в практике коммуникации посредством социально-психологических механизмов, сложившихся в рамках перцептивной, интерактивной и коммуникативной граней общения. В каждом акте коммуникации эти механизмы неосознанно активизируются говорящим и слушающим, тем самым наглядно демонстрируя синхронность процессов отправления и получения информации в ходе речевого взаимодействия и отражая психологические процессы, лежащие в основе общения. При этом внешние условия и обстоятельства коммуникации накладывают свой отпечаток на эти процессы, что сказывается как на особенностях развития речевого взаимодействия и на его результатах. Это относится и к профессиональному общению специалистов, работающих в области внешнеэкономического сотрудничества.

В условиях широкого развития международных контактов, выхода предприятий и организаций Республики Беларусь на зарубежные рынки, установления контактов с иностранными фирмами большое значение приобретает практическое владение иностранными языками, которые являются не только средством

общения (бытового и делового), но и средством получения необходимой информации по специальности. В настоящее время знание иностранных языков становится действенным фактором социально-экономического, научно-технического и общекультурного процесса.

Обучение иноязычному деловому общению предполагает формирование речевых умений восприятия и порождения текстов в устных и письменных жанрах деловой коммуникации. Среди этих умений в соответствии с основной целью делового общения приоритетное положение занимают продуктивные умения, поскольку они обеспечивают процесс непосредственного (личного) и опосредованного взаимодействия коммуникантов. В связи с этим базовым компонентом содержания языковой практики иностранных студентов специальностей «Мировая экономика» и «Управление внешнеэкономической деятельностью» в Белорусском торгово-экономическом университете потребительской кооперации являются, на наш взгляд, умения создавать устные и письменные тексты речевых жанров, посредством которых осуществляется речевое взаимодействие партнеров по международному сотрудничеству.

Прохождение практики позволяет также получить представление о стилистическом многообразии русской речи, распознавать и правильно использовать стили в различных профессиональных ситуациях, с которыми иностранцы столкнутся в Республике Беларусь и при общении с белорусскими и зарубежными коллегами [2, с. 4]. Материалы практики содержат проекты для закрепления навыков общения, предполагающие также коллективное творчество студентов.

Приводятся аутентичные диалоги, записанные на CD, советы по этике межкультурной коммуникации [1, с. 5]. Модуль «Контакты в деловой поездке» посвящен общению в релевантных ситуациях. Модуль «Контакты деловых партнеров» направлен на обучение устной и письменной бизнес-коммуникации. Завершаются модули заданиями для повторения и обобщения устных и письменных стереотипов общения (типичных интенций деловой речи). Материалы практики приводятся с опорой на английский язык как язык-посредник.

Новое содержание иноязычного образования ориентировано на обеспечение способности студентов к межкультурной коммуникации. Усиление компонента международного общения является одним из путей гуманизации и глобализации образования и направлено на формирование общечеловеческих культурных и духовных ценностей. Возрастает необходимость понимания разницы и содства культур, особенностей менталитета носителей языка с целью обеспечения продуктивного процесса коммуникации и достижения прагматического результата деятельности.

Список использованных источников

1. Акишина, Т. Е. Деловые контакты: бизнес-курс по русскому языку / Т. Е. Акишина, Т. П. Скорикова. – М. : Русский язык. Курсы, 2013. – 376 с.
2. Бердический, А. Л. Говорите и пишите стильно! Учебное пособие для иностранных учащихся / А. Л. Бердический, Н. Н. Соловьева / Под общей ред. А.Л. Бердичевского. – М. : Русский язык. Курсы, 2011. – 96 с.
3. Громова, Н. М. Деловое общение на иностранном языке: методика обучения / Н. М. Громова. – М. : Магистр : ИНФРА, 2010. – 286 с.

ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ И ОБОГАЩЕНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ПОСРЕДСТВОМ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ОБЛАСТИ УЧЕТА

Любка Камбурова, доктор философии

Университет национального и мирового хозяйства, Болгария

В условиях непрерывно усиливающейся конкуренции на рынке труда приобретение практических знаний и умений в процессе учебы в высшей школе является залогом успешной профессиональной реализации. Требование состоит в том, чтобы теоретические знания конвертировались в практические знания, полезные для реальной рабочей среды. Как известно, существует имманентно присущая связь «теория – практика», которая выражается в непрерывном взаимодействии между теорией и практикой с подчеркнутой пользой для обеих сторон в

этом взаимодействии. Учет как самостоятельная наука и практика превращается также в ремесло для практикующих бухгалтеров. Здесь уместно процитировать Герцена, который считал, что «убеждения внушаются теорией, а поведение формируется примерами» (на практике). Все это дает основание для поиска возможностей оптимизации связки «теория – практика» в высшей школе путем практического обучения студентов, что предусматривается университетской программой. В этом направлении руководящим началом должны стать слова известного древнегреческого философа и мыслителя Аристотеля о том, что «деяние – это живое единство теории и практики». Практическое обучение студентов позволяет определить роль и значение теории учета, исходя из уровня бухгалтерской практики. Есть два возможных способа применения и обогащения теоретических знаний студентов в области учета:

а) проведение практического обучения в высшей школе, инициированного и руководимого преподавателями университета;

б) практическое обучение вне стен университета при участии и партнерстве со стороны бизнес организаций под руководством академического наставника (преподавателя университета).

Вполне полезным стало бы последовательное проведение именно этих двух форм практического обучения.

Первый способ проведения практического обучения может сформироваться в качестве обязательного спецкурса, где студенты участвуют в создании тренировочного бухгалтерского предприятия. Преподаватель университета – руководитель этого курса, должен создать бухгалтерские казусы практической направленности, которые студентам предстоит решать. Основная идея такого практического обучения состоит в том, чтобы студенты почувствовали характер работы бухгалтера в академической среде. Для этого предлагаемые казусы должны охватывать целостно и всесторонне бухгалтерскую деятельность предприятия – от организации документооборота до создания бухгалтерской информации по хозяйственным операциям и составлению годового финансового отчета. Такой вид практического обучения предоставляет возможность избежать представления о том, что в университете якобы преподается только «сухая» теория.

Таким образом можно раскрыть связь между теорией и практикой еще в процессе учебы и одновременно с этим студенты лучше ориентируются при выборе своей будущей профессиональной реализации.

Второй способ проведения практического обучения предоставляет гораздо большие возможности для взаимодействия с практикой, поскольку студенты находятся в реальной рабочей среде. Тут они сталкиваются с множеством вызовов, ибо реальная жизнь изобилует многообразием всяческих казусов. Для многих студентов эта встреча с практикой является первой, и в силу этого она становится первым стартом на пути их профессионального развития и карьеры. Они смогут сами проверить себя, насколько теоретически подготовлены и помогут ли им приобретенные в университете знания при исполнении возложенных задач в процессе практического обучения в реальной рабочей среде. Проверяются профессиональные знания, умения работы в коллективе, позиционирование задач во времени и их исполнение в срок.

Бесспорно, одним из способов подготовки высокообразованных и квалифицированных бухгалтерских кадров является взаимодействие теории с эмпирикой посредством практического обучения. Для поддержания высокого уровня профессионализма большое значение имеет также непрерывно продолжающееся обучение. Получением диплома о высшем образовании не только не заканчивается профессиональная подготовка. Более того, это лишь начало успешного овладения профессией, увеличения знаний и умений, приобретенных в процессе учебы в университете.

ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ПРАКТИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ПО УЧЕТУ

Лиляна Камбурова, доктор философии

Университет национального и мирового хозяйства, Болгария

В наше время все острее очерчивается проблема, связанная с реализацией студентов, получивших высшее образование. С од-

ной стороны, бизнес явно неудовлетворен тем, что выпускники вузов не имеют практических навыков, а с другой – в вузах дают знания и умения приобретения теоретической компетенции, чтобы в дальнейшем ее применить в жизни при решении практических казусов. Разумеется, возникает вопрос: «А на одном ли языке разговаривают теория и бизнес?»

Известно, что доля безработных молодых людей с высшим образованием растет. И здесь основной упрек в адрес вузов состоит в том, что в процессе учебы отсутствует практическая направленность.

Для преодоления этого несоответствия между требованиями практики (бизнеса) и уровнем учебы в вузах используются три подхода:

1. применение в преподавании учета реальных практических казусов; это особенно рекомендуется для семинаров (упражнений);
2. разработка курсовых работ на примере реальных предприятий;
3. участие студентов в проекте «Студенческая практика» для практического обучения.

В настоящем докладе мы рассмотрим три подхода. Проект «Студенческая практика» реализуется при финансовой поддержке Европейского социального фонда в рамках оперативной программы «Развитие людских ресурсов» и имеет целью содействие повышению качества образования путем предоставления возможности приобретения практического опыта и совершенствования практических умений студентов в соответствии с потребностями рынка труда.

Каждый студент может присоединиться к практическому обучению по этому проекту в рамках учебы для получения соответствующей образовательно-квалификационной степени. Практическое обучение проводится 240 (астрономических) часов в реальной рабочей среде, в ходе которого выполняются задания, возложенные организацией-работодателем согласно конкретно подготовленной программе.

Сторонами в этом обучении являются студент, сотрудник

организации-работодателя, ментор и, при необходимости наставничества, преподаватель вуза – академический наставник.

Преимущества данного проекта:

1. создается стабильное партнерство между студентами и бизнесом. Если студенты показали себя хорошо, то работодатель может предложить им работу в своей организации;

2. приобретение практических навыков в реальной рабочей среде;

3. применение теоретических знаний на практике;

4. облегчение перехода от образовательного заведения к рабочему месту и создание условий для успешной реализации молодых людей на рынке труда.

Направления совершенствования проекта «Студенческая практика»:

1. Составление отчета о приобретенной компетенции во время практики и утверждение этого отчета академическим наставником. Здесь преследуется достижение следующих эффектов. **Во-первых**, налицо доказательство, что стажировка не была фиктивной. Несмотря на то, что в проекте заложен контроль со стороны академического наставника за тем, как выполняется практика, надзор не всегда на должном уровне, потому что реально невозможно ежедневно контролировать ее. В проекте есть 4 астрономических часа на выполнение работ по проекту на одного студента, что совсем недостаточно. **Во-вторых**, ознакомление академического наставника с трудностями во время практики и поиск возможностей их преодоления в ходе учебного процесса.

2. Предоставление приоритетной возможности участия в проекте тем студентам, которые учатся на «хорошо», «очень хорошо» и «отлично». Это будет дополнительным стимулом для того, чтобы студенты чувствовали себя ответственными за свою учебу в вузе. Студенты, имеющие хорошую теоретическую подготовку, смогут плодотворнее участвовать в проекте.

3. Организация «круглых столов» с участием студентов, менторов и академических наставников. Это поможет преодолеть отсутствие коммуникации между бизнесом и академичес-

ким сообществом и создаст предпосылки как для актуализации учебных планов в целом, так и преподавания дисциплин, курсов и тем с учетом требований рынка труда.

Необходимость формирования высококвалифицированных специалистов по учету, способных успешно преодолевать вызовы, связанные с непрерывно меняющейся нормативной базой, ставит перед их обучением высокие требования. Сочетание фундаментальных теоретических знаний с их практическим применением является гарантом успешной профессиональной реализации.

PURPOSES AND TASKS OF THE EDUCATIONAL PRACTICE IN THE SUBJECT «FINANCIAL CONTROL» IN UNIVERSITY FOR NATIONAL AND WORLD ECONOMY-SOFIA

Emil Asenov, Associate Professor, Ph.d.

University for national and world economy-Sofia

The structure and content of the educational practice in the subject “Financial control” in UNWE is corresponding to the contemporary tendency in development of the science and practice. The educational practice gives the students the opportunity to reconsider and structure the knowledge they have gained so far about the behavior of the control function as well as different institutional specificities. Considering the dynamic regulatory framework in Bulgaria, by taking part in the educational practices students can update their factual knowledge.

The cognitive and practical application function are in a proportion, related to the previously studied subjects.

The inclusion of the current problems of economical practice can be achieved by periodical upgrade of the programs of the educational practices. The upgrade, which should be understood as a change of the content, the way of teaching or assessing, covered in the educational subject, is necessary on account of enriching the knowledge in the field of control and the behavior of the control function.

The main purpose of the educational practice is “students to get a notion by personal observation and/or taking part in as much as possible circles of questions from the practice in the field of control in institutions, organizations and fields, where there is a probability to find their future careers realization after their graduation from university.” Such purposes can be found in the programs of numerous economical universities (academic internship).

The conduction of the practice requires an active participation of the students. Every student has to work on an individual task, which provides the formation of proactive, innovative and motivated specialists. The content of the programs of educational practice aims to cover the multi-aspectual behavior of the control function as well as stimulating the search of building further knowledge.

In their practice students should collect and receive information about the “organization of the control process” by being directed towards “the control institution, company or organization, undependably of their legal status, subject of activity and membership in public or private sector”. Thus, it can be proposed that the practice is entirely related to the academic purpose of “Financial control” and undoubtedly it realizes the practical application function of the knowledge received. The student are considered to have successfully taken the practice, when they work with employment contract in the field of internal control or as a state employee in tax, custom administration, financial or bank supervision. For all those, who cannot conduct the practice by themselves, they can turn to the department “Financial control” and a practice in the Court of auditors, custom administration, chartered auditors and other control institutions can be provided.

The fields, where the practices will be conducted reflect the current framework of the control function in private and public sector. The applied requirements for successful account of the practice (description of the relevant institution, the control process, the tasks accomplished by the students, the comparison between the taught material in UNWE and the practice) allow the formation of capable, active, critical and motivated specialists.

In order to achieve a high degree of efficiency of the future

educational practice and increase the knowledge and capabilities of the students, in the future it is necessary:

1. The educational practices to be conducted according to previously coordinated and approved programs between the organization (mentor) conducting the practice and a body from the department (academic tutor).

2. The upgrading and extending the content of the program of educational practices assumes their term to lengthen from 15 to 30 days.

3. It will be more suitable if the educational practice for student from "Financial control" 3rd year (not 4th year as it was until now) is conducted in the period 01 July – 15 September.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ

О. Я. Барковська, завідувач відділом

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Важливим фактором здобуття студентами потрібного стандарту компетентності та досвіду роботи є обов'язковий термін їх роботи (практика) в умовах майбутньої фахової діяльності. Належним чином спланований і структурований термін практики дає можливість придбати та використати на практиці професійні навички, придбати досвід самостійного виконання обов'язків на первинній посаді, оволодіти прогресивними технологіями, сучасним обладнанням та досвідом роботи новаторів фармації. Відповідно до навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю «Фармація» практична підготовка включає 11 практик (6 навчальних, 5 виробничих), тривалістю 24 тижні, що складає 12 % від загального навчального часу.

Організація практики – налагоджена, логічно-упорядкована система (заходів, дій, взаємодій, взаємовідносин) щодо діяльності студентів на виробництві з метою оволодіння ними майбутньою професією. Алгоритм організації практики в НФаУ, як чинник ефективного її проведення, визначає обов'язки її учас-

ників. Організація практики є процесом і складається з послідовних етапів, кожен з яких має конкретні цілі та завдання. Ефективність організації практики впливає на якість професійної підготовки майбутніх фахівців фармації і залежить від чіткої взаємодії структур університету, підготовленості студентів до практичної діяльності, злагодженої роботи з базами практики.

Основними напрямками вдосконалення організації навчальної та виробничої практики є: розробка та впровадження нових типових програм навчально-виробничої практики, проведення соціологічних досліджень як засобу цілеспрямованого удосконалення форм організації практики; формування творчих зв'язків з вітчизняними і закордонними ВНЗ (академічні обміни студентами, вивчення їх досвіду щодо організації практики і працевлаштування), впровадження міжнародних стандартів ISO, розробка та впровадження інформаційно-аналітичного модулю «Практика» в загальноуніверситетській системі Intranet, творча і результативна взаємодія з провідними фармацевтичними підприємствами, установами, організаціями у сфері організації практики і стажувань студентів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА З ІНФОРМАЦІЙНИХ ДИСЦИПЛІН: СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Д. М. Ольховський, к. ф.-м. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Вища освіта як один з основних рушіїв розвитку сучасного суспільства потребує постійного вдосконалення та контролю якості. При цьому важливими аспектами є як теоретична складова навчання, так і практична підготовка студентів. Особливо актуальною практична підготовка є для фахівців інформаційного спрямування через високу насиченість сучасними технологіями навчального процесу. Студенти повинні якомога ширше застосовувати отримані теоретичні знання на практиці, реалізуючи це шляхом виконання лабораторних робіт та інших проєктів практичного спрямування. Це зумовлено перш за все пос-

тійним стрімким розвитком інформаційних технологій. Одним із найбільш дієвих напрямків здобуття знань та практичних навичок студентами є виконання завдань навчальних практик з професійно-орієнтованих інформаційних дисциплін.

Навчальні практики можуть складатися з завдань різноманітної направленості в залежності від поточного рівня знань студентів та тематики, яка винесена на дослідження. Основною метою таких практик повинно стати створення завершеного програмного продукту, який буде володіти рисами сучасного проекту з використанням інформаційних технологій. Варто виділити такі основні аспекти:

1. Практична підготовка повинна бути спрямована на вивчення виключно актуальних технологій, мов та засобів програмування. Навчальні програми та завдання практик з інформаційних дисциплін повинні регулярно оновлюватись та відображати останні зміни в технологіях. Сучасний стан розвитку технологій свідчить про фактично щорічні суттєві оновлення технологій та засобів створення інформаційних ресурсів, що робить недостатньо актуальними (а інколи навіть застарілими і недопустимими) завдання та методичні підходи, розроблені навіть 1–2 роки назад.

Яскравим прикладом можуть бути зміни, внесені в останніх версіях програмного комплексу MS Office, які не лише розширили функціонал пакету, але й кардинально видозмінили програмний інтерфейс, зробивши неможливим навчання студентів роботи з ним за методичними рекомендаціями, розрахованими для минулих версій. Навчання ж студентів роботи на застарілих версіях є недоцільним та суттєво знижує якість отриманих студентами знань та навичок.

Іншим прикладом можуть слугувати технології веб-програмування, наприклад з використанням HTML та PHP, які отримують постійний розвиток та вдосконалення від інформаційної спільноти. Зміни в сучасних версіях цих засобів часто призводять до оновлення багатьох функцій та розширення функціоналу, що обов'язково повинно знаходити відображення в матеріалах навчальних практик. Особливо помітно це з отриманням

статусу рекомендації HTML версії 5, що робить необхідним включення його до матеріалів вивчення студентами.

2. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій може призводити до більш суттєвих змін, вносити кардинальні зміни в технології та нові тенденції. Зокрема, з часом мови програмування, які раніше були надзвичайно актуальними наразі фактично не використовуються, наприклад, Basic. Окрім цього з'являються нові інформаційні явища, наприклад, виникнення та стрімке поширення мобільної операційної системи Android, що стає поштовхом до вивчення студентами протягом практичних завдань мови програмування Java та її специфіки використання для даної операційної системи. Такі моменти повинні змушувати змінювати підходи до навчання та практичної підготовки студентів, і, навіть, можливо, повного перебудування програм навчальних практик.

3. Досвід, який отримують студенти під час виконання завдань навчальних практик, повинен бути надзвичайно важливим та цінним для студентів. Саме тому навчальні практики необхідно спрямовувати на створення реальних програмних продуктів, які згодом зможуть виконати роль «портфолію» при проходженні співбесіди на перше робоче місце випускника. Це може бути створений студентом повноцінний (хоча, можливо і достатньо простий) веб-сайт, реально працююча інформаційна база даних, проєкт побудованої комп'ютерної мережі тощо. Такі завдання сприяють не тільки формуванню «портфолію» студента, але і систематизації отриманих знань протягом вивчення багатьох дисциплін. Зокрема, створення веб-сайту потребує від студента: застосування навичок комп'ютерного дизайну з використанням графічного пакету, верстки сторінок сайту з використанням HTML, створення динамічного вмісту (PHP, Python, Ruby тощо), використання баз даних (MySQL, MS SQL, NoSQL тощо) і т. д. Це все в комплексі дозволяє студенту зрозуміти важливість кожної технології (і опосередковано дисципліни) окремо та отримати навички створення реальних проєктів.

Навчальні практики є надзвичайно важливою складовою процесу отримання знань та вмінь студентами протягом навчання.

Саме вони дозволяють акцентувати певні моменти, які були розглянуті під час теоретичної підготовки, розширити коло тем для вивчення, надати можливість студентам провести самостійне дослідження та вдосконалення в процесі виконання нових (та, можливо, більш складних ніж зазвичай) завдань. Володіючи на високому рівні практичними навичками, знаннями сучасних інформаційних технологій, вмінням застосування теоретичних знань на практиці, майбутні випускники матимуть гарантоване працевлаштування, а отже і гарантовано високий рейтинг навчального закладу, який допоміг їм у отриманні високоякісної освіти.

ИННОВАЦИИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ С УЧЕТОМ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА

Михал Вархола, Dr.h.c. prof.h.c. Ing. PhD.

Академическое сообщество Михаила Балудянского, Словакия

Вначале, вместо введения, предлагается одна цитата: *«Делать что-то новое не должно являться абсолютной целью. Абсолютной целью должно являться делать дело качественно и точно, хотя это и не совсем новое дело, а если оно новое – тем лучше»* (Routhier, P., 1969).

В настоящее время требования к качеству обучения стали определяющими. На качество работы в университете, прежде всего, влияют следующие процессы: *процесс обучения, процесс научно-исследовательской работы, предпринимательский процесс* (Вархола, М., Дубовицка, Л., 2004) .

Именно в этих процессах как раз нужно вводить инновации.

Как бы не стараться вводить инновации в эти процессы, особенно в процес обучения, как бы не стараться делать все качественно и точно, существует один очень важный фактор – *человеческий фактор*. Человеческому фактору молодых людей – студентов необходимо уделять большое внимание в процессе повышения качества и результативности работы университета.

В материалах ООН, посвящённым современному этапу индустриального общества XXI века, был отмечен системный факт

наиболее отрицательных человеческих качеств, связанных с некачественной работой. На первом месте стоят **невнимательность и равнодушие**. К сожалению, эти отрицательные человеческие качества свойственны и нашим студентам. Почему же распространено такое равнодушие, безразличие, незаинтересованность студентов? Кто виноват? Студенты? Преподаватели в университетах? Родители? Каждый по-немного?

Мы расщепляем атом и используем при этом большую энергию, но не умеем расколоть равнодушие, безразличие молодого человека и освободить в нем спящие гигантские силы. Пока мы это не умеем, но надеюсь, что скоро научимся – **освобождение энергии каждой индивидуальности – важнейший вызов наступившего века**. Поэтому при повышении качества учебного процесса как раз здесь, в первую очередь, необходимо внедрять инновации. Как это делать?

Трудно однозначно ответить на данный вопрос. Наверное, необходимо молодого человека удивить, заинтересовать, мотивировать, увлечь, как это было у него в раннем детстве, «**...жить просто нельзя – жить надо с увлечением..**». Конечно, не все инновации будут удачными. По статистике неудачей кончается 18 % инноваций в сфере услуг, а к сфере услуг можно отнести и учебный процесс.

Некоторые из «таких инноваций», учитывающие человеческие факторы, при преподавании, например дисциплины «Производственная техника» (это общая вводная дисциплина на 2-ом курсе для большинства студентов машиностроительных факультетов), в докладе приведены на следующих пяти примерах (лекции, семинары, консультации, проверка знаний, обстановка в аудиториях) [Varchola, M., 2012]. Студентам нужно предложить что-то совсем новое, необыкновенное, хотя, на первый взгляд, и немного «чуждаческое». Может быть, спустя некоторое время, оно покажется не совсем чуждаческим. Если ничего не обновлять, ничего не делать, то ничего не получится.

Очень важным является создание благоприятного психологического климата на лекциях, семинарских и практических занятиях, при проверке знаний, обстановке в аудиториях [Сопри-

кин, А. П., Вархола, М., 2010]. Психологи, проводившие длительные наблюдения в рабочих обстановках, подсчитали, что при хорошем настроении работоспособность человека на 0,8–4,2 % выше, а при плохом – на 2,5–18 % ниже средней работоспособности.

Настроения человека, его положительные эмоции, зависят от красоты окружающей среды и психологического климата. Как раз настроение человека становится движущей силой, преобразующей деятельность человека к лучшему, она делает труд удовольствием.

«Таланты создавать нельзя, но можно создавать культуру, то есть почву, на которой растут и процветают таланты...»!

Список использованных источников

1. Вархола, М., Дубовицка, Л. : *Качество учебного процесса. Розширення євросоюзу: нові реалії та перспективи на міжнародному ринку вищої освіти і науки*. ЗакДУ, Ужгород, 2004.
2. Вархола, М. : *Программа дисциплины «Производственная техника»*. ТУ Кошице, 2012.
3. Соприкин, А. П., Вархола, М. : Проблемы создания технологий, объединяющих процессы обучения, оздоровления и развлечения. *Іп.: Міжнародний науковий вісник. Ст. 31–37. ІВА, Ужгород 2010.*

MAIN ASPECTS OF GEORGIA'S INVESTMENT POLICY

***Madona Gelashvili, Academic Doctor of Economy,
Associated Professor
Sokhumi State University***

Recent events in Georgia provided basis for new economic approach on one hand oriented to address the social problems and on the other – striving to secure achievement of adequate position of Georgia in world economy.

At current stage of economic transformation development and implementation of reasonable investment policies.

In Georgian, in the initial period after gaining independence activation of investment activities, attitude towards development of the country's economic system, theoretical and methodological problems of improvement of effectiveness were particularly acute issues and this, primarily, was associated with the initial difficulties of transition period. Economic restructuring and transformations in the system of economic relations substantially change approach to solving of the problem under consideration, both at macro and micro levels and this, on its side, conditions necessity of new approach to the issues of impacting of economic growth, forecasting, stimulation, for identification of economic and social effects.

First stage of reforms implemented in independent Georgia (1993-1997), irrespective of certain achievements in some spheres, could be characterized as unsuccessful. First wave of the reforms included privatization of the state property, implemented, in many cases, by means of unclear ways. We should note poor preparedness of government for the process of state property privatization, as well as inadequate actions from the side of public. State property privatization and outcomes of privatization are directly related with the economic development of the country and certainly it is the subject for separate research.

Georgia, similar to any other state, in the conditions of transition economy, was placed in force majeure situation and this was further aggravated by the political instability and altogether, this, caused significant fall in investment activities. Key reasons of fall in investment activities included: crisis in industrial sectors; change of ownership forms, resulted in destruction of traditional relations in the investments sphere; gaps in finance & credit relations' system limiting availability of investment resources; ineffective operation of the banking system; limiting of the investment function of the state; economic and political instability in the country etc.

Investment activities in the country and economic development of the country are in proportional relationship. Therefore, the state should pay great attention to the issues of implementation of investment policies.

Main goal of our work is gaining in-depth understanding of the state investment politics and formulate our vision of improvement of

investment policies and intensification of investment activities. For the purpose of improvement of investment policies of the country the following is necessary: reasonable allocation of investments by industries, sectors, economic priorities; ensuring proper direction of the investment cycle; activation of the investment processes; as well as interlinking of investment and innovation processes etc.

Currently there are poor opportunities for improvement of economic effectiveness but they grow, particularly, on the account of attraction of foreign capital and therefore, necessity of effective use of these assets increases.

In this respect, identification of the place and role of investment activities in the system of market economic relations regarding the specific characteristics of country development is of decisive significance. Its study as one of the sources of economic growth of the country and factor of acceleration of scientific & technological progress is of significance as well. Evaluation of economic effectiveness of investment activities is one of the central issues of fundamental economic reform ongoing in the country. Solutions of many problems, from strategy of economic and social development of the country to socioeconomic development and growth of effectiveness of the initial subjects – enterprises, firms, associations depend upon the degree of its justification.

Further expansion of the study of problems of evaluation of effectiveness of investment activities in the conditions of market economy should be directly associated with improvement of life conditions, employment of the population and solving of the other socioeconomic problems. With limited resources high level of development of the production forces greatly depends upon the pace of inclusion of the new factors into economic turnover. Investment activities comprise priority among them.

Reforms showed that the state economic policies should take into consideration the characteristics and trends of international economic development, regularities of economic growth of the country, opportunities of realization of investment potential regarding objective conditions in the country. In current economic conditions it is clear that transformation of the schemes of funding of the investment projects should be implemented more drastically. Such

schemes were based on the budget, in a form of amortization and profits from own assets and lent assets. In these conditions the investment activities should be expanded on the basis of stimulation and growth of external investment injections.

Thus, subject of our study is the investment politics of Georgia, as an independent state, the ways and methods of its implementation. State investment policies primarily include the ways of attraction of investments, both, domestic (local) and external (foreign). Research should carefully examine all problems and issues: legislative basis, socioeconomic condition in the country, evaluation of effectiveness of the investment projects, economic growth, unemployment, poverty level etc.

Currently almost all countries have understood that one of the most rapid ways of development comprise foreign investments inflowing into the county and bringing knowledge and employment. But it is upon government and the legislation to attract investments to the country and, what is the most important, maintain them. The main thing, to be done by the government to effectively prepare the investment preconditions is development of the stable financial environment. Stable financial environment implies low inflation rate, automatically including low fiscal deficit, better internal and external industrial relations and steady exchange rate. Moreover, foreign investors consider inflation as the basic principle for building of market economy. Thus, in our opinion, in the transition period, for development of reasonable investment policies state regulation of investment activities is required.

References

1. M. Gelashvili. Macroeconomic Effectiveness of Investments. – Tb. – 2006.
2. Squire I. Tak H. G. Economic Analysis of project. World Bank, Baltimore, London. – 2001.
3. World Bank. Doing Business 2010. Washington (DC): World Bank.
4. www.parliamenti.ge
5. www.statistik.ge
6. www.nbg.ge

METHODOLOGY FOR CONDUCTING PROFESSIONAL PRACTICE ON THE EXAMPLE OF GEORGIA

*Irma Dikhaminjia, Doctor of Economics,
Associate Professor of Sokhumi State University
Head of Quality Assurance Department*

*Eliso Lanchava, doctor of Economics,
Assistant Professor of Sokhumi State University*

Professional practice within the scopes of the higher education program is one of the significant aspects of students' education. It allows the students to test the competences (knowledge and skills) acquired in the academic environment in real life, develop and improve them. Outcomes of the practice depends on proper organizing of professional practice.

High requirements to the today's specialists need high quality training & education process and well-developed education methodology. Professional practice is an integral part of the education program: 1. Practice has clearly defined learning outcomes corresponding to the goals of education program and/or module and learning outcomes; 2. Evaluation of practice is a part of education program and/or module evaluation strategy; 3. Practice details, as integral part of the education program, are stated and approved together with the education program.

Within the scopes of education program, the practice may be: (1) **independent module/course unit**, with the relevant credits or (2) **part of the module**. If the practice is an independent course unit/module with the stated credits, the program of practice is required. Practice program (syllabus) must contain:

- Practice goals;
- Learning outcomes to be achieved: industry and genera; /transfer competences;
- Implementation place and terms;
- Activities to be performed in the process of practice;
- Students' rights and responsibilities;
- Rules for diary maintenance;
- Practice report or practice (type of final document–report or project–to be prepared by the student determines the sector and

practice goals. In case of project, its issue should be agreed upon with the practice manager).

- Practice evaluation criteria (practice evaluation should necessarily include midterm evaluation as well).

- Particular conditions of practice (if any).

If the practice is a part of module, it is necessary that the relevant syllabus provided full information about practice.

Practice process consists of the following stages:

- Preparation meeting, informing of the students by the practice manager;

- Involvement into the work process and maintenance of the everyday records;

- Regular supervision of the students by mentor;

- Consulting of the students by the practice manager;

- Mid-term review/evaluation of practice by the practice manager;

- Preparing of the practice report (or project);

- Final evaluation of practice.

Three interested parties participate in conducting of the practice: Students, higher education institution, enterprise/organization.

Higher education institutions of Georgia have developed practice manual providing regulation of the part of program planned and implemented out of the higher education institutions, with the support and cooperation of the relevant enterprises. Professional practice is effective if its goals and expected learning outcomes are clearly defined and are understandable for all interested parties (students, employers, practice manager and mentor). Document provides the key principles, procedures for professional practice, as well as the documents to be produced for the process of planning, implementation and evaluation.

Significant steps were made in Georgia with respect of training of the professional personnel and this contributes to development of human resources, at individual and national levels, to meet the demand at labor market. In particular, the strategy for future development of the professional education and professional practice was developed. It includes specific measures: “1. formation of the

flexible education network corresponding to the demand at labor market, ensuring development of high quality competences in economically active population, preparing of the competitive personnel for local and international markets; 2. ensuring full and equal opportunities for professional and personal development of the representatives of all strata of the population, their preparing for employment and self-employment, with the potential for sustainable carrier development and self-realization.”

List of references

1. Education practice manual of Sokhumi State University.
2. Order No: 300 of 26 December 2013 of the Prime Minister of Georgia on “Approval of the Strategy for Professional Education Reform.”

ABOUT EDUCATION QUILITY MANAGEMENT

Khubua Marine, Associated Professor,
Head of Quality Assurance Service;

Takalandze Larisa, Professor, Speaker of Board Council
Sokhumi State University (Tbilisi, Georgia)

The process of globalization has challenged national system of education quality. In the world the aspiration for education has reached an unprecedented scale, as a result of which there appear new forms of educational service, such as e-learning, the offering of foreign educational programs the so-called ‘franchising’, etc. Georgia will manage to protect her own identity in a global world with the help of adapted programs prepared by local specialists. In the global context it becomes increasingly important for Georgian educational establishments. Educational institutions should take an active part in international cooperation in order to fundamentally improve baccalaureate, master’s and doctoral programs, get familiar with international environment. The assessment and monitoring of the education quality assurance is an important process for raising the welfare of the country. Its main objective is the protection of the representatives of the society from the low level educational service, as well as further improvement of education proceeding from the

humanitarian, social, economic and cultural demands of the country. The quality is of vital significance in the system of education and it is realized by means of implementation of quality assurance through accreditation system. In Georgia, the main goal of The European countries united in the Bologna process recognized *Quality Assurance in Higher Education* as a major priority, because “the quality of education is a cornerstone upon which the system of higher education is based “(Prague Communiqué of 2001). Therefore, quality assurance must play a crucial role in using the mechanisms of the Bologna process in the system of Georgia’s higher education. The main condition for effective management of the education quality is the existence of comprehensible information for the society concerning the processes and mechanisms of the quality assurance, the levels of quality achieved by various institutions. Reliable information on the quality of the educational institutions in educational market will guarantee that the society won’t become the victim of unqualified recommendations. For centuries, the interpretation of the concept of quality by philosophers, scholars and researchers has been changed. For example, in Aristotle’s view, the quality between the subjects differs and he proposes to divide them into two parts - good and bad categories. Hegel holds the view that the quality is the notion associated with existence so that during the loss of quality this something no longer represents what it has been. E. Deming considers that the quality is a satisfaction of customer’s requirements. In Juran’s view, “quality” represents compliance with the destination. Beginning from the 20th century the studies and works relating to the quality have been actively conducted, especially in the USA and Japan. In today’s competitive world a necessary condition for establishment in the market is to achieve *maximum customer satisfaction* that is impossible to attain only with accordance of the established quality standards. The basis to this approach was laid by the founders of the modern concept of quality in the mid-20th century.

The founder of modern philosophy of quality is considered an American scholar Edward Deming. Deming’s philosophy has achieved widespread recognition around the world. It is the implementation of his principles that has determined the "Japanese

economic miracle” and the US recovery from the recession is associated with application of Deming’s concept of quality. The quality assurance issues were formulated by him in the form of postulates, observations, and they are known as "Deming’s 14 principles", which mainly focuses on the transformation of management. In Deming’s view 94 % of the problems associated with the quality in any organization are due to the inefficient management system. Deming’s principles are universal because they can be used both in small and large organizations in the manufacturing as well as services and education. In Japanese companies it is believed that normal relationships between people are of particular importance to achieve success. For example, Japan is considered a motherland of quality award in the world. It was in Japan that the quality of the first Deming Prize was established in 1951, by the Union of Japanese researchers and engineers to recognize the largest contribution that Edward Deming made in the field of quality development in Japan. Although it is not aimed at a separate assessment of the education quality, but its model has become a standard reference for other awards established later, including the field of education. The purpose of Deming Prize organizers was the promotion of the program of dissemination of total quality management principles for Japanese enterprises. The Japanese Committee awarding Deming Prize noted that this program represents a ‘constant travel into the world of quality, which is based on the principle of customer’s satisfaction – Deming Cycle: planning, implementation, verification, response, management based only on the facts and respect for people". According to Deming’s principles, continuous perfection of service must be a permanent goal of the organization. The management with its own behavior should motivate and encourage them to the strive for continuous perfection to do the work with enthusiasm and make their contribution in quality improvement.

In the beginning of the eighties of the 20th century, European companies started the search for their own ways for improvement of their positions in the business world. In 1988, fourteen largest European companies Bosh, BT, Electro Lux, Fiat, Nestle, Olivetti, Philips, Renault, Volkswagen and others created the European

Foundation for Quality Management under the support of European Commission, in Europe, which is at the head of dissemination of modern methods of quality management. A general rule of business is in constant care for customers, employees, and in return for this the market will take care of you! That's why every firm is focused on customer needs and spends quite a lot of time on the formation of the firm's ethics and culture. Modern theorists prove that the high level relationship is the basis for a successful business. The 21st century is considered to be a century of partnership. The leaders of educational establishments in the organization must implement the rules of healthy behavior, which will strengthen the ethics, establish the correct values and enhance the spirit of responsibility initiative. It is leadership style that determines the harmony and agreement between employees.

At the end we would like to mention that by means of wide application of modern methods of quality management and implementation and preservation of national values, the quality of education in Georgia will meet common European standards and occupy dignified place in European educational space.

References

1. A. Samadashvili, Sh.Japaridze. Management of education quality, quality certificate. Tb., 2007.
2. E. Baratashvili, L.Takalandze. Management and Administration. Tb., 2008.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО СТРУКТУРИ І ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ

С. В. Озарь, к. фарм. н., доцент

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

На сучасному етапі розвитку фармації висуваються високі вимоги до професійної діяльності і рівня підготовки фахівців. Протягом останніх років роль фахівця з вищою фармацевтичною освітою суттєво змінилася: з працівника, що виробляє і реалізує ліки, він перетворився на справжнього рівноправного

учасника процесу фармакотерапії. Фахівець фармації – кращий лікознавець для пацієнта і необхідний фармакокоректор для лікаря. Вагомість цієї професії в житті суспільства зумовлюється дуже високою відповідальністю, від правильності рішень залежить ефективність і безпека лікування. Отже, фахівець фармації має виконувати у професійній діяльності цілу низку різноманітних функцій, зокрема володіти широким арсеналом знань про ліки, бути психологом, вміти приймати правильні рішення при наданні фармацевтичної допомоги.

Підготовка фармацевтичних кадрів в Україні регламентується законодавчими та нормативними актами, що покликані створити умови для найбільш якісної організації освітніх процесів, для приведення якості навчання у відповідність до міжнародних стандартів та вимог інтеграції вітчизняної вищої фармацевтичної освіти в міжнародний освітній простір.

У змісті підготовки майбутнього фахівця фармації місце ключового компонента відводиться практиці, оскільки саме вона визначає собою ті загальні і конкретні знання, інтелектуальні та практичні вміння і навички, якими повинен володіти провізор сучасного типу. Поєднання теорії і практики є основною характерною ознакою програми професійної підготовки фахівців фармації у Національному фармацевтичному університеті.

Навчальна та виробнича практика складає 12 % від загального навчального часу. Практика студентів передбачає послідовність її проведення при одержанні достатнього обсягу теоретичних знань для оволодіння певним рівнем умінь і навичок. Навчальним планом передбачено 11 практик тривалістю 24 тижні на кожному курсі навчання.

На молодших курсах студенти проходять навчальну практику, знайомляться зі специфікою майбутньої спеціальності, різними видами практичної діяльності, отримують первинні професійні вміння у виробничих умовах, виконують певну роботу за обраною спеціальністю на базах практики, а також формують необхідні професійні ціннісні орієнтири. На старших курсах, після опанування теоретичної частини відповідної дисципліни, проводиться виробнича практика, метою якої є закріплення знань, відпрацювання умінь і навичок в умовах майбутньої фа-

хової діяльності, набуття практичного досвіду. Під час виробничої практики студенти детально знайомляться з виробництвом і залежно від виду практики вивчають технологію, організацію, управління виробництвом, обладнання, що при цьому використовується, заходи щодо підвищення якості продукції, виконують обов'язки спеціаліста на робочому місці при безпосередньому керівництві з боку фахівців баз практики.

В обов'язковому порядку проходження практики відбувається на базах, що забезпечують виконання програми практики і визначаються кафедрою на основі аналізу виробничих та економічних можливостей фармацевтичних підприємств, установ, організацій щодо їх придатності до проведення відповідної практики студентів та їх подальшого працевлаштування. У залежності від виду практики базами є виробничі та невиробничі аптеки різних форм власності, фармацевтичні фірми, лабораторії з контролю якості ліків, хіміко-фармацевтичні заводи, ботанічні сади, зональні дослідні станції, лікувально-профілактичні заклади.

Практика спрямована на закріплення теоретичних знань, а також набуття і удосконалення практичних навичок і умінь з питань управління, організації та економіки фармації, технології виготовлення ліків в умовах аптеки та підприємства, контролю їх якості, заготівлі, зберіганні і переробки лікарської рослинної сировини, здійснення фармацевтичної опіки відвідувачів аптеки, надання першої долікарської допомоги. Професійна спрямованість змісту навчальної та виробничої практики визначена на підставі вимог фармацевтичної галузі, професійних функцій та обов'язків, кваліфікаційних характеристик фахівців галузі.

Організація виробничої практики в Україні регламентується Положенням про проведення практики студентів ВНЗ України (наказ МОН України від 08.04.93 року № 93) та Інструкцією про виробничу практику студентів медичного, лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, стоматологічного і фармацевтичного факультетів медичних та фармацевтичного вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (наказ МОЗ України від 03.10.95 року № 179).

ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗІОЛОГІЇ

В. М. Соколенко, к. б. н., доцент

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

Останнім часом в сучасній методичній літературі приділяється надзвичайно багато уваги питанням поліпшення якості підготовки спеціалістів. У вищій школі з кожним роком все більше удосконалюються методи навчання: застосовуються інтерактивні технології, проводиться комп'ютеризація навчального процесу, впроваджуються новітні досягнення педагогіки. Але при цьому необхідний надійний зворотній зв'язок, який реалізується через навчальну, творчу та практичну діяльність студентів. Сучасний викладач повинен вболівати за якість своєї роботи, рівень прочитаних лекцій та проведених практичних занять.

Одним із ефективних способів діагностики якості освіти найцікавішим і водночас найбільш складним є розв'язування ситуаційних задач, які ще й сприяють формуванню клінічного мислення студентів при вивченні фундаментальних дисциплін. Керуючись цим, викладачами кафедри фізіології створено ряд ситуаційних завдань, які студенти вирішують протягом практичних занять або такі ситуаційні завдання розглядаються на лекціях.

Ситуаційне завдання передбачає знаходження відповіді згідно певної конкретної ситуації. Це стимулює та зацікавлює студента, змушує його застосовувати теоретичні знання в розрізі клінічної практичної ситуації, дозволяє йому продемонструвати свій рівень підготовки та вміння мислити.

За змістом ситуаційні задачі різноманітні, що, своєю чергою, передбачає різні форми проведення занять. Проте можна визначити їхню **загальну методику**, котра складається з таких етапів.

- Перший – *уведення в задачу*, під час якого викладач презентує ситуаційну задачу за допомогою слова, фільму, прикладу, лабораторного аналізу тощо.

- Другий – *вивчення ситуації та підготовка рішення*. На цьому етапі студенти вивчають і аналізують ситуацію; звер-

таються за додатковою інформацією; проводять дискусії щодо змісту ситуації та ймовірних шляхів її реалізації; формують оптимальне рішення, використовуючи довідкову літературу, особистий досвід та професійні знання. Залежно від характеру ситуації та її складності ця робота може проводитись або всією навчальною групою протягом короткого проміжку часу або індивідуально. Коли ситуація вимагає більше часу для вивчення, її опис роздається студентам заздалегідь. Відповідно обговорення може проводитись у невеликих (три – чотири особи) підгрупах, де значно зручніше вивчити, проаналізувати ситуацію і опрацювати рішення. Такий склад підгрупи створює сприятливі умови для активної участі всіх студентів в обговоренні ситуаційних задач для обміну досвідом, знаннями і думками, формує навички й уміння колективного дослідження проблеми, яка вивчається, тощо.

- Третій, найбільш важливий етап – *групова дискусія*. Від уміння педагога керувати ходом дискусії залежить кінцевий результат цього заняття. Тому він повинен знати основні вимоги до проведення дискусії та вміти добре керувати, не беручи в ній безпосередньої участі. Інакше кажучи, дискутувати повинні студенти, а не педагог. Основне достоїнство дискусії полягає у тому, що вона шляхом правильно організованого обговорення дає змогу виявити різні погляди на ситуацію, яка аналізується, і тим самим забезпечує її об'єктивний аналіз. Викладач не повинен завчасно давати свою оцінку висловлених думок, а навпаки – необхідно за допомогою різних методичних прийомів змусити висловитися всіх студентів. Педагог повинен уважно слідкувати за ходом дискусії, не залишати без уваги суперечливі, хибні думки, намагатися у будь-якому разі викликати правильну реакцію. За допомогою додаткових запитань він може спрямувати дискусію в необхідному напрямку, заохочувати до обговорення тих проблем, які мають суттєве значення для прийняття всебічно обгрунтованого рішення.

В залежності від виду заняття, ситуаційні задачі можуть бути дані індивідуально або на всю групу. Такі завдання на практичних заняттях з фізіології використовуються систематично. Навіть тести, які ми вирішуємо на кожному занятті, створені у

вигляді ситуаційного завдання. Правда недоліком тестових ситуаційних завдань є наявність готових відповідей, що позбавляють студентів самостійного розмірковування.

Так, на практичному занятті за темою «Клінічний аналіз крові» кожному студенту роздається загальний аналіз крові людини з показниками, які відповідають нормі, або патології. Для оцінки показників виділяється 10–15 хвилин і після цього кожен студент оцінює стан людини за показниками, що були йому запропоновані. В разі виявлення зрушень певних показників, студенти аналізують їх відхилення та припускають наявність певного патологічного процесу. Всі інші студенти групи слухають, доповнюють та виявляють помилки. В процесі обговорення у викладача є можливість задати додаткові питання, що виявлять глибину теоретичних знань. В кінці заняття можна запропонувати вирішити тестові завдання і за результатами першого і другого етапів роботи кожному студенту виставляється оцінка. На занятті за темою «Лейкоцити» можна навпаки запропонувати студентам створити такі лейкоцитарні формули, які б вказували на розвиток тієї чи іншої патології. Виконання завдання супроводжується аргументацією та доказами. Окрім того, як елемент самостійної індивідуальної роботи, студентам пропонується самим скласти ситуаційні завдання за різними розділами фізіології: «Кров», «Дихання», «Серцево-судинна система», «Обмін речовин та терморегуляція» тощо. На підсумкових заняттях оцінюються всі види діяльності і кожен студент отримує комплексну оцінку.

Постійна постановка перед студентами проблемних ситуацій призводить до того, що вони не «пасують» перед проблемами, а прагнуть їх розв'язати, тим самим ми маємо справу з творчими особами, завжди готовими до пошуку.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ «ТОВАРОЗНАВСТВО І
ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО»**

Є. В. Хмельницька, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Метою виробничої практики студентів є поглиблення теоретичних знань з товарознавства, комерційної діяльності, організації торгівлі, експертизи, фальсифікації, кодування, маркетингу та інших спеціальних дисциплін, а також придбання навичок практичної роботи в торгівлі, розвиток творчої ініціативи і самостійності аналітичного мислення. Протягом практики студенти накопичують матеріал для виконання дипломних робіт.

Роботу з загальної організації проведення виробничої практики, складання договорів, визначення місць проведення практики тощо здійснює центр зв'язку з виробництвом університету.

Навчально-методичне керівництво і виконання програми виробничої практики забезпечують випускові кафедри університету. Керівництво практикою здійснюють викладачі кафедр і провідні спеціалісти підприємства, що призначаються наказом підприємства-бази практики.

Розподіл студентів по базах практики, терміни її проходження, керівники практики від університету оформлюються спеціальним наказом по університету. До керівництва практикою студентів призначають, як правило, викладачі кафедр і викладачі-керівники дипломних робіт.

Перед початком практики деканат за участю кафедр і завідуючого відділом практики університету проводить збори, на яких розглядаються організаційні питання з практики. Студентів знайомлять з наказом про розподіл на бази практики, з правами

й обов'язками, вказують терміни її проходження, представляють керівників практики від університету. Кафедра видає студентам направлення на практику, програму практики, щоденник, індивідуальне завдання, складене з урахуванням теми дипломної роботи.

Зміст виробничої практики обумовлено відповідним стандартом освіти, типом торговельного підприємства, але для всіх баз практики існує ряд організаційних питань, пов'язаних з початком практики: оформлення необхідних документів у відділі кадрів підприємства-базы практики, проходження інструктажу з техніки безпеки, охорони праці і правил пожежної безпеки, складання графіку проходження практики.

Під час виробничої практики студенти виконують індивідуальні завдання.

Метою цих завдань є придбання умінь і навичок самостійного рішення товарознавчих, комерційних і інших задач, що виникають у практиці роботи, а також підвищення ініціативи студентів, розширення кругозору в області професійної діяльності.

Специфікація мінімальних вимог щодо компетентності випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», «спеціаліст» та її оцінки виявляє певний рівень компетентності випускника і допомагає визначити чи може кандидат на отримання диплому спеціаліста або магістра виконувати слушні професійні задачі, обов'язки та нести відповідальність і, як наслідок, чи має він право обіймати первинну посаду.

Метою підвищення ефективності практичної підготовки фахівців-товарознавців організована система контролю проходження виробничої практики студентів по етапах: підготовка і початковий період, хід практики, підведення підсумків. Усі ці питання обговорюються на засіданнях кафедри.

Підсумковий контроль переддипломної практики проводиться при захисті письмового звіту про її проходження.

Формування вимог щодо компетентності здійснюється на основі освітньо-професійної програми за напрямом підготовки 0305 «Торгівля».

I етап адаптації, на якому студент пристосовується до вимог діяльності в галузі організації торгівлі.

II етап ідентифікації, на якому студент:

- встановлює тотожність та усвідомлює суть ключових об'єктів (явищ), які формують зміст професійної роботи, їх якостей і взаємовідносин, з попереднім самопізнанням свого рівня кваліфікації і місця в кваліфікаційній спеціалізації;
- усвідомлює свої професійні потреби;
- знайомиться з виробничими функціями за допомогою яких ці потреби мають бути задоволені.

III етап самореалізації, на якому студент має використовувати свої здатності до професійної діяльності в практичних діях на об'єктах торговельної діяльності.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ТОВАРОЗНАВЧО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ТОВАРОЗНАВСТВО І ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО»

В. О. Назаренко, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Професійна діяльність бакалавра з торгівлі на первинних посадах відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти «Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра» напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво» програми професійного спрямування «Товарознавство і комерційна діяльність» передбачає реалізацію товарознавчо-комерційних завдань щодо асортименту і якості товарів та прийняття оперативних рішень в межах своєї компетенції щодо збереження якості товарів у процесі товаропросування. Виконання вказаних завдань потребує глибоких знань щодо особливостей властивостей сировини і виробництва товарів, зокрема харчових продуктів.

Проведення товарознавчо-технологічної практики передбачається для студентів денного відділення напряму підготовки

6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво» програми професійного спрямування «Товарознавство і комерційна діяльність» після закінчення третього курсу, період проходження практики – 6 тижнів. Мета проведення практики – формування у студентів цілісної системи знань і умінь з питань формування і збереження якості товарів, закріплення теоретичних знань отриманих при вивченні дисциплін «Товарознавство (Харчові продукти)», «Товарознавство (Непродовольчі товари)», «Матеріалознавство та основи технології виробництва ТНС» «Формування якості товарів».

Керівництво практикою здійснюється кафедрами товарознавства продовольчих товарів і товарознавства непродовольчих товарів. Кафедра товарознавства продовольчих товарів керує частиною практики, яка проводиться на підприємствах харчової промисловості.

Завдання, які виконують студенти під час проходження практики студентам повинні включати:

- детальне ознайомлення із організаційною структурою підприємства, з його основними функціями та завданнями діяльності;
- вивчення характеру планування діяльності підприємства, матеріально-технічного забезпечення;
- з'ясування впливу основних технологічних операцій виробництва на формування якості напівфабрикатів та готової продукції;
- виявлення причин виникнення дефектів під час переробки сировини на напівфабрикати та напівфабрикатів у готові матеріали (продукцію, вироби);
- вивчення асортименту сировини та продукції, що виробляються конкретним підприємством;
- ознайомлення з порядком контролю і методами оцінки якості технологічних процесів і готової продукції;
- оцінювання основних факторів, які впливають на формування якості та конкурентоспроможності продукції, що виробляється підприємством для внутрішнього та зовнішнього ринків;
- вивчення порядку встановлення цін на готову продукцію, а також відповідності ціни та якості товарів;

- вивчення схеми виробництва продукції, організації зберігання готової продукції та її реалізації;

- оцінювання нормативної документації щодо ідентифікації та планування процесів виробництва, які впливають на якість готових виробів;

- ознайомлення з організацією управління якістю продукції.

Основні проблеми, які виникають при організації практики стосуються укладання договорів з підприємствами-базами практики. В випадках, коли студентам дозволяється проходити практику за місцем проживання, часто не забезпечується належний рівень і контроль практичної підготовки.

На наш погляд для вдосконалення організації проведення товарознавчо-технологічної практики необхідно:

- передбачити графіком проходження практики вивчення 2–3 провідних підприємств харчової промисловості;

- укладати договори на проходження практики тільки з тими підприємствами, які працюють з використанням сучасних технологій і можуть забезпечити належний рівень проходження практики;

- укладати договори, які передбачають можливість працевлаштування студентів на період проходження практики;

- надавати можливість проходження практики на одному підприємстві в разі працевлаштування студентів;

- передбачити виконання студентами індивідуальних завдань з врахуванням специфіки підприємства, працевлаштування та ін.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ, ЩО НАВЧАЮТЬСЯ ЗА ПРОГРАМОЮ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ «ТОВАРОЗНАВСТВО ТА ЕКСПЕРТИЗА В МИТНІЙ СПРАВІ»

Л. В. Поліщук, к. т. н., доцент; О. В. Калашник, к. т. н., доцент;

О. В. Кириченко, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Необхідність вдосконалення професійної підготовки фахівців для сфери економіки, у тому числі товарознавців-експертів,

пов'язана зі складним характером процесів, що відбуваються в торгівлі, споживчій кооперації, експертній діяльності.

Однією з умов підготовки фахівців високої кваліфікації є практична підготовка студентів. Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту», практична підготовка студентів відноситься до однієї із форм організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, і є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня.

Практична підготовка органічно пов'язана зі всіма формами навчального процесу і разом з цим специфічна за змістовністю, різноманітністю завдяки застосованих методичних прийомів, засобів та здібностей студентів. Проходження практики повинно сприяти закріпленню теоретичних і практичних знань, отриманих студентами в процесі навчання, придбання й удосконалення практичних умінь і навичок з обраної спеціальності.

Однією із форм практичної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» є практикуми з навчальних дисциплін. Під час добре організованого, продуманого і цікаво проведеного практикуму знання, отримані студентом у навчальному закладі, стають більш конкретними, набувають професійного спрямування, так як підтверджуються досвідом. Після опробування рішення індивідуальних завдань з практикуму отримані переконання, що студенти, виконуючи їх, переходять на конвергентний тип мислення, так як приходить шукати конкретні відповіді на конкретні питання. А ще цей процес спонукає студентів до відкритого (дивергентного) мислення та генерації нових ідей.

Саме в пору посилення ефективності практичної підготовки через оригінальні, чутливі до формування професійної здатності практикуми повинні сприйматися студентами як обов'язковий та важливий компонент навчальної та науково-дослідної діяльності студентів. Ця форма практичної підготовки направлена на мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення.

Для підготовки бакалаврів з напрямку 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво», що навчаються за профе-

сійним спрямуванням «Товарознавство та експертиза у митній справі», за програмою передбачений практикум з матеріалознавства та основ технологій виробництва товарів. Практикум має на меті засвоєння студентами закономірностей формування структури та властивостей матеріалів; методів оцінки і контролю якості матеріалів, які використовуються для виробництва споживчих товарів; закономірностей впливу властивостей матеріалів на споживні властивості готових виробів; принципів проектування споживних властивостей готових виробів.

Кожному студенту пропонується об'єкт власного аналітичного та експериментального дослідження. Виконуючи завдання практикуму, студент навчається давати характеристику виду сировини, яку використовують для виробництва матеріалів; визначати будову, вид матеріалів та їх вплив на властивості та якість товарів; оцінювати перспективність технологій виробництва матеріалів і виробів з точки зору підвищення якості та удосконалення структури асортименту товарів тощо.

Слід зазначити, що одним з основних завдань викладача з практичного навчання є коректне (ненав'язливе) управління процесом формування у майбутніх фахівців основ професійної майстерності. Основою підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності є творче комплексне застосування знань, їх синтез, адаптація до зовнішніх умов, перенесення ідей і методів однієї науки в іншу під час вирішення практико-орієнтованих завдань, що диктується тенденціями інтеграції в науці та практиці.

Серед основних заходів, що плануються викладачами кафедри експертизи та митної справи для підвищення ефективності проведення практикуму з матеріалознавства та основ технологій виробництва товарів, можна виділити наступні: зворотній зв'язок у вигляді поточної і підсумкової оцінки проміжних і кінцевих результатів; проведення виїзних занять за участю провідних спеціалістів сучасних підприємств; застосування інноваційних форм організації захисту результатів практикуму студентів; організація анкетування студентів для аналізу їх очікувань.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ

Н. В. Омельченко, к. т. н., доцент;

М. Г. Мартосенко, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сьогодні досить гостро стоїть питання стосовно того, як наблизити характер навчання студентів до вимог сучасного життя і скоротити тривалість після-вузівської адаптації випускника, як дати йому не лише гарні теоретичні пізнання, а й навички реальної професійної діяльності в світі ринкової економіки, як зробити його здатним відразу ж після навчання у ВНЗ включитися в серйозну практичну діяльність та отримати хорошу роботу за фахом. Колишня система централізованого розподілу молодих спеціалістів зруйнована, а національна система працевлаштування випускників в умовах нових форм власності, ринкових відносин та конкуренції на ринку праці досі не склалась та законодавчо не виписана. Разом з тим, важливою нормою нової редакції ЗУ «Про вищу освіту» є те, що керівники підприємств, установ та організацій зобов'язані забезпечити створення належних умов для проходження практики на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства.

У зв'язку з переходом більшості підприємств у приватну форму власності питання організації якісної практичної підготовки студентів вирішуються досить складно. Керівництвом практики студентів керівники та фахівці займаються вкрай не охоче, мотивуючи це відсутністю матеріальної зацікавленості і зайнятістю; студентам рідко надається оплачувана робота відповідно до отриманої кваліфікації тощо.

Під час підготовки товарознавців-експертів кафедра на належному організаційно-методичному рівні забезпечує здійснення практичного навчання студентів. Воно реалізується через лабораторно-практичні заняття, практикуми, навчальні тренінги та виробничі практики. Практична підготовка товарознавців-експертів спрямована на те, щоб максимально наблизити навчальний процес до реалій майбутньої професійної діяльності.

Сьогодні кафедра намагається забезпечити практичну підготовку у провідних підприємствах Полтавської та інших областей України. Щорічно банк баз практик поповнюється. Навчальні тренінги та виробничі практики проводяться на базі оснащених лабораторій, НДЦ «Незалежна експертиза», спеціально облаштованої комп'ютерної аудиторії та філії кафедри при ДП «Полтава стандарт метрологія». Під час проведення навчальних практик та тренінгів студенти використовують спеціальні програмні продукти, інструктивні матеріали, бланки первинних документів тощо. Кафедрою постійно проводиться цілеспрямована робота з налагодження довгострокових взаємовигідних зв'язків та укладення договорів з провідними підприємствами регіону та створена база цих підприємств для проходження професійної практики студентами. Це сприяє посиленню партнерських зв'язків між кафедрою та майбутніми роботодавцями.

Особливою формою партнерських зв'язків кафедра вбачає зв'язки з випускниками університету, які передбачають не тільки констатацію їх кар'єрного зростання, але й тісну співпрацю з тими випускниками, які працюють за фахом, таким чином збільшуючи перелік підприємств, які можуть бути потенційними базами практики та місцем для працевлаштування майбутніх випускників.

В сучасних умовах формування ринку праці особливого значення набуває зацікавленість підприємств-партнерів, які можуть бути готові створити з вузом спільні структури, сприяючи об'єднанню та координації інтелектуального, науково-технічного та технологічного потенціалів для підвищення якості підготовки фахівців. Підприємства зацікавлені в гнучкій формі навчання, оперативно реагуючій до мінливих умов і кон'юнктури ринку. Це вимагає від ВНЗ нових підходів до цільової підготовки фахівців, що полягає в необхідності розробки нормативно-правової та методичної бази, зміни структури і функцій управління навчальним процесом, впровадження нових технологій навчання. Створення економічно врегульованих умов, у перехідний період, що спонукали б підприємства та організації до підписання відповідних договорів з ВНЗ можуть бути вирішені тільки на державному рівні.

Підприємства при організації у себе виробничих практик можуть ефективно вирішувати свою задачу, пов'язану зі створенням кадрового потенціалу виробництва. Тому дуже важливо мати можливість познайомитися з майбутнім співробітником ще під час проходження ним виробничої практики, а ще краще і не однієї. У кожному конкретному випадку ознаки стратегічного партнерства між ВНЗ та підприємством повинні формуватися, виходячи з двосторонніх інтересів, утворюючи в результаті комплексну програму взаємодії «вуз-підприємство», яка може змінюватися і коригуватися.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ

А. С. Браїлко, к. т. н., ст. викладач; **Н. В. Лисенко**, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасний ринок праці потребує освічених, комунікабельних, ініціативних, відповідальних, здатних приймати нестандартні рішення фахівців. Ефективність майбутньої трудової діяльності зумовлена наявністю сформованого набору компетенцій. Сформовані компетенції характеризують рівень підготовленості майбутнього фахівця, є показниками його професійного рівня та сукупністю професійних повноважень, функцій, що забезпечують необхідні умови для ефективної професійної діяльності. При цьому, с точки зору досягнення конкретного професійного результату важливим є не здатність застосовувати знання, вміння та навички, а рівень готовності до виконання професійних обов'язків. Цей рівень визначається сукупністю професійних та особистісних якостей спеціаліста. У свою чергу професійні якості базуються на знаннях, уміннях, навичках і наявному досвіді, а особистісні – на самостійності, ініціативності, відповідальності і креативності.

Тобто компетенції є інтегративним результатом підготовки майбутнього фахівця, логічним поєднанням теоретичної та практичної підготовки. У цьому поєднанні особливе місце від-

водиться практичній підготовці. Під час виробничої практики майбутні фахівці опановують здатність вирішувати конкретні проблеми, надавати, зокрема, експертні послуги із застосуванням отриманих знань, умінь, практичних навичок та досвіду.

Ступінь готовності майбутнього експерта визначає саме система динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Виробнича практика є визначальним фактором забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців товаровзнавців-експертів на ринку праці, адже передбачає органічне поєднання підготовки фахівців із застосуванням отриманих знань, умінь та навичок на практиці. На кафедрі експертизи та митної справи проводяться виробничі практики, що ґрунтуються на формуванні професійних компетенцій за результатами засвоєння навчальних дисциплін та практикумів (рис. 1).

У запропонованій системі практичної підготовки в умовах імплементації Закону України «Про вищу освіту» особливе місце посідає в університеті наявність НДЦ «Незалежна експертиза». Проведення експертиз на замовлення фізичних та юридичних осіб надає унікальну можливість студентам починаючи з другого курсу долучатися до проведення реальних експертних досліджень, опановувати ази майбутньої професії не по завершенні університету, а під час навчання у ньому.

Фахівці центру під час реалізації програм виробничих практик забезпечують формування цілого ряду загально-професійних компетенцій:

- здатності до аналітичного мислення, до постановки мети і вирішення експертних дослідницьких завдань із застосуванням традиційних та інноваційних методів і засобів;
- уміння надавати інформаційно-консультативні послуги організаціям, підприємствам, приватним підприємцям, споживачам.

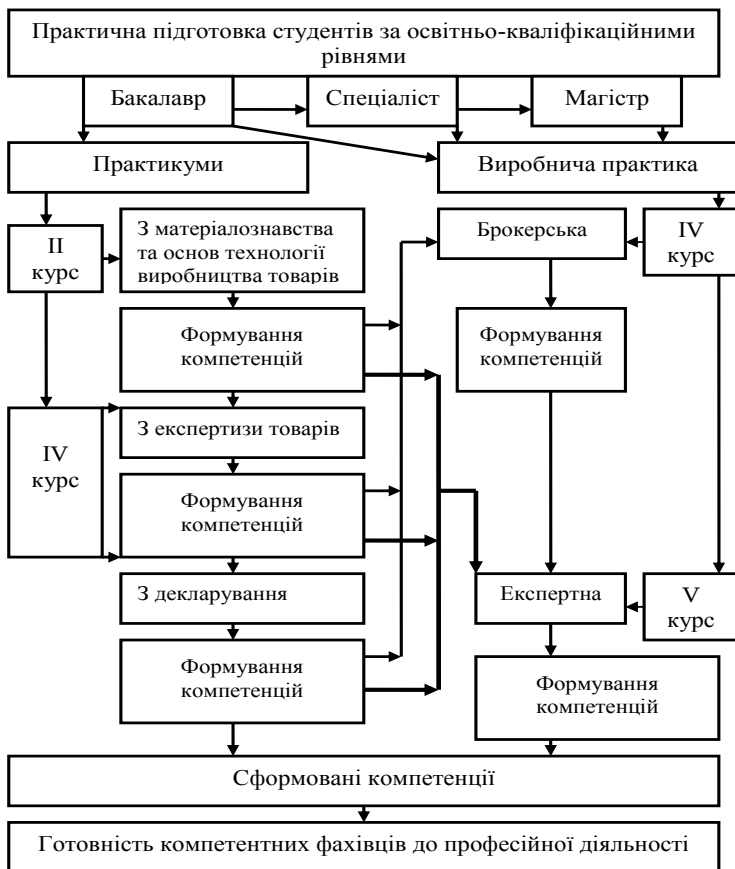

Рисунок 1 – Загальна схема формування професійних компетенцій під час практичної підготовки студентів спеціальності «Товарознавство та експертиза в митній справі»

– проводити роботи з вдосконалення методології ідентифікації та особливостей експертизи справжності сировини, матеріалів, напівфабрикатів, продукції, комплектуючих виробу, непродовольчих товарів, виробів, які були в експлуатації, процесів і послуг, пов'язаних з ними;

- обґрунтувати і вибрати критерії, показники для проведення ідентифікаційної експертизи сировини, матеріалів, напівфабрикатів, продукції, комплектуючих виробу, непродовольчих товарів, виробів, які були в експлуатації, процесів і послуг, пов'язаних з ними;
- розробляти алгоритми ідентифікації різних груп сировини, матеріалів, напівфабрикатів, продукції, комплектуючих;
- оптимізувати номенклатури показників якості з метою внесення змін до стандартних номенклатур;
- вдосконалювати методи і методики експертиз, в тому числі при розробці нових товарів;
- накопичувати досвід та формувати бази даних з методологічних підходів і методик експертиз з метою їх послідовного їх використання та оптимізації;
- формувати інформаційний банк даних законодавчо-правових актів, нормативної та науково-технічної літератури з питань технічного регулювання та споживчої політики;
- інформувати населення у сфері споживчої політики та законодавства, пропагувати знання, сприяти компетентному вибору товарів та послуг, зміцнювати позиції споживача на ринку;
- надавати консультації організаціям, індивідуальним підприємцям, споживачам з питань приймання заяв, претензій, складання договору на проведення експертизи, термінів та процедур проведення досудових експертиз в межах визначеного профілю (непродовольчі товари, процеси і послуги пов'язані з ними).

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

В. В. Іванова, д. е. н., професор; **О. М. Іванова**, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Розвиток підприємства, як і економіки у цілому, значно залежить від людського фактору, саме тому особлива увага приділяється формуванню та використанню людського капіталу.

Людський капітал – це знання, досвід, уміння, навички та здібності персоналу, що використовуються ним у процесі діяльності для фахового виконання конкретної роботи (функціонального процесу), тому актуальним є не тільки отримання ґрунтовних теоретичних знань щодо обраної студентом професії, а й здатність майбутніх фахівців реалізувати свій потенціал, використати здобуті знання для вирішення конкретних практичних ситуацій або виконання завдань.

Освіта повинна мати практично-орієнтовану спрямованість, тобто активніше використовувати компетентнісний підхід у підготовці фахівців економічної сфери діяльності. Внаслідок цього зміщуються акценти змістовності освіти від знань до вмінь застосовувати знання. Адаптація компетентнісного підходу до освітянської системи України потребує інтеграції практико-орієнтовної складової у навчальний процес (рис. 1).

Рисунок 1 – Адаптація компетентнісного підходу до навчального процесу

Виробнича практика може розглядатися як апробація рівня компетентності майбутнього випускника, дієвості компетентніс-

ного підходу до його підготовки, запровадженого у навчанні. Студенти, проходячи виробничу практику на підприємстві мають показати свої здібності до застосування на практиці отриманих знань, зарекомендувати себе як майбутнього фахівця, що здатний знайти вірне рішення у будь-якій ситуації, яка може скластися на підприємстві.

Проблемою нині є те, що більшість студентів прагнуть працювати за завданнями та алгоритмами, які чітко визначені викладачем, що не сприяє розвитку у них як майбутніх фахівців прагнення до творчої активності та бажання проявити себе як ініціатора чогось нового, не дозволяє відчувати відповідальність за результати своїх рішень.

У процесі навчання мають застосовуватися технології, що дозволять навчити студентів володіти предметно-категоріальним апаратом для публічного виступу, здобути навички публічного виступу та ведення дискусії.

Потребує широкого запровадження підхід, що передбачає моделювання актуальних для підприємства життєвих ситуацій або надання студентам завдань щодо самостійної розробки алгоритму вирішення ситуації (проблеми), властивої для діяльності підприємства. Такий підхід носить навчально-практичний характер, дозволяє вже в аудиторії застосувати теоретичні знання на практиці, дозволить здійснити трансфер отриманого досвіду підчас проходження практики для його подальшого координування спеціалістами підприємства.

Забезпечення якості освітянських послуг та конкурентоспроможності випускників на ринку праці можливе лише завдяки використанню компетентнісного підходу у навчальному процесі.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЗВІТУ З ПРАКТИКИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

В. О. Животенко, к. е. н., доцент;

Ю. В. Карпенко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

На сучасному етапі загострення конкурентної боротьби між учасниками ринку освітніх послуг, відбуваються зміни у при-

скореному темпі, а світогляд людини не спроможний активно сприймати такий потік інформації. Тому необхідним стає формування такої системи практичної підготовки студентів економічних спеціальностей, яка дозволить оперативно реагувати студенту на інноваційні зміни в освіті, оскільки запровадження новітніх технологій можливе лише через призму взаємодії викладача, студента та раціоналізаторського характеру практичних завдань, що ними вирішуються.

Особливості підготовки фахівців економічних спеціальностей полягає у неможливості розподілу господарської діяльності підприємства на окремі блоки, що викликає потребу у випускниках широкого профілю. Насамперед, складним є формування такої команди управлінців, яка може займатися виключно одним блоком ресурсного потенціалу, оскільки усі господарські процеси є взаємопов'язаними. Виходячи з цього, виникає об'єктивна необхідність у формуванні таких виробничих програм проходження економічної практики студентами, які б охоплювали усі господарські процеси підприємства, враховуючи те, що процес управління багатofункціональний і вимагає певного розподілу функцій між його учасниками.

Важливим завданням є пошук такої методики інтегрування необхідних економічних дисциплін у програму практики, яка дозволить сформувати у студента сприйняття економічної ситуації на підприємстві як єдиного нерозривного процесу. На нашу думку, необхідна інтеграція має здійснюватися на основі принципів:

- структурування змісту економічних дисциплін відповідно до структурно-логічної схеми господарського потенціалу підприємства;
- об'єднання усіх економічних дисциплін у єдиний блок практичної підготовки студентів економічних спеціальностей;
- впровадження рейтингової оцінки результатів виробничої практики студентів економічних спеціальностей;
- узагальнення результатів практик студентів економічних спеціальностей, через підготовку доповіді для включення у науково-дослідну тему кафедри.

Метою проходження виробничої практики студентів економічних спеціальностей є практичне оволодіння студентами методами і формами організації облікової і аналітичної роботи, формування у них умінь і навичок для самостійного прийняття рішень у нестандартних господарських ситуаціях. На практиці студенти мають детально ознайомитися зі змістом їх майбутньої професії, провести необхідні розрахунки та зробити аналітичні висновки на основі діагностичного діагнозу.

Виходячи із результатів емпіричних дослідження, слід зазначити, що економічні виробничі практики досягають мети, якщо вони належним чином організовані. Організація даного виду практик потребує забезпечення навчально-методичною та організаційною документацією, кваліфікованим керівником та базою практики. Низький рівень організації проходження економічної практики може призвести не лише до неефективного використання часу відведеного на практику, а й вплинути на ставлення студента до обраної професії, що відповідно, впливає на рівень знань майбутнього випускника.

Враховуючи вище зазначене нами виділено наступні напрями вдосконалення організації проходження практики студентами економічних спеціальностей:

- створення такого навчально-методичного забезпечення для проходження виробничої практики студентами економічних спеціальностей, яке враховуватиме особливості майбутнього фаху;
- розробка гнучких форм проходження виробничої практики студентами економічних спеціальностей;
- розробка графіків проходження практики студентами економічних спеціальностей у відповідності до встановлених у програмі завдань;
- формування взаємозв'язку із виробничою практикою та навчальним процесом, шляхом вирішення змодельованих практичних ситуацій;
- підготовка звіту з практики, який обов'язково має бути захищений студентом на окремій конференції.

Отже, на нашу думку, забезпечення виконання запропонованих завдань дозволить значно покращити результати проходження практики, засвоїти необхідні знання та сформувати навички майбутнього фахівця.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

О. М. Зінченко, к. е. н., ст. викладач; Н. Г. Обревко, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Виробнича практика є невід’ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців економічного профілю для сучасних підприємств і організацій різних форм власності та галузей господарства. Ознайомлення із зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємства, його виробничою структурою, із специфікою реалізації теоретичних підходів до управління виробничими процесами, закріплення академічних знань і випробувань власних сил – це все надасть студентам можливість не тільки набути практичних навичок за обраним фахом відповідно до кваліфікаційного рівня, але й адаптуватися до виробничого середовища та підготуватися до подальшої можливої роботи. Чітке визначення місця виробничої практики у структурно-логічній схемі практичної підготовки фахівців економічного профілю, а також формування у рамках комплексної програми практичної підготовки змісту виробничої практики забезпечує безперервність та послідовність одержання студентами необхідного обсягу практичних знань і навичок, які відповідають їхньому кваліфікаційному рівню.

У системі вищої освіти у даний час відбувається зміна державної політики. Іде пошук форм і методів підвищення якості освіти. Зростає роль інноваційних та експериментальних методів навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей особистості, підвищення її активності, адаптованості до нових умов. Перебіг цих процесів в умовах кризових явищ, недосконалості та нестабільності правової бази зумовлює певні особливості розвитку вищих навчальних закладів, організацію їхнього навчального процесу.

Аналіз досліджень щодо стану підготовки студентів економічного профілю у вищих навчальних закладах свідчить, що не існує загальної концепції практичної підготовки, недостатньо відображенні питання змісту практичної підготовки, зв’язку

змісту практики з навчальними дисциплінами. Крім того, недостатність грошових коштів не дозволяє запроваджувати сучасні інформаційні технології у організації виробничої практики. У вищих навчальних закладах відсутні кошти щоб сплачувати за проведення практики, а у підприємств немає ніякої зацікавленості в її проведенні. Для студентів економічних спеціальностей ставляться умови збереження комерційної таємниці та конфіденційної інформації, які призводять до обмеження доступу практикантів до необхідних документів та зменшення пізнавальної, закріплюючої та розвиваючої ролі практики. У переважній більшості випадків практика зводиться до формального перебування на підприємстві. У студента не формується цілісне уявлення про своє майбутнє робоче місце, а також важливість і значимість підрозділів, де проходить практика в структурі підприємства.

Для вирішення цієї проблеми потрібно серйозне вивчення перспективної діяльності фахівця, ретельна методична переробка наявних форм роботи і створення нових інноваційних методик. Сутність інноваційного підходу, на якому базується програма наскрізної практики студентів, полягає у відборі інноваційної складової змісту кожної навчальної дисципліни, на основі якого розробляються компетентнісноорієнтовані завдання практики. Це передбачає формування готовності студентів до впровадження інновацій у сферу практичної діяльності через поєднання логічних зв'язків інноваційного змісту навчальних дисциплін із поступовим ускладненням практичних завдань.

Узагальнюючи викладене можна зробити наступні висновки:

1. Завдання підвищення рівня професійної підготовки студентів вимагає посилення ролі виробничих практик і відповідно розробки теоретичних основ їх змісту та організації.

2. Оптимальним чином виробнича практика може бути організована на навчальних підприємствах, створених засобами імітаційного моделювання з урахуванням цілей і задач практики.

3. Наскрізнi програми виробничих практик та сценарії проведення кожного виду практики, що враховують цільові, змістовні, організаційні і процедурні характеристики дозволять реалізувати завдання виробничої практики.

4. Комплекс дидактичних засобів дозволить більш повно формувати професійні навички майбутнього фахівця.

Безумовно, усе вище перелічене не вичерпує всю проблематику вдосконалення практичного навчання студентів. Зокрема, потрібно більш глибока проробка питань методичного забезпечення роботи навчальних підприємств, опрацювання питань організації взаємодії різних навчальних підприємств, створення імітаційного ринкового простору, підготовки викладачів і тренерів для роботи у навчальних підприємствах.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

В. О. Сергійчук, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В основу активізації навчального процесу економічних спеціальностей покладено принцип поєднання теоретичного, практичного та виробничого навчання студентів. Розвиток творчого мислення, ефективне використання навчального часу, підвищення рівня знань і вмінь, отримання результатів через самостійну діяльність, отримання власного досвіду, професійних навичок є основними складовими розвитку творчого потенціалу особистості.

Мета виробничої практики полягає у формуванні професійних умінь майбутніх фахівців економістів щодо здійснення реальних професійних дій у конкретних виробничих умовах.

Останні результати моніторингу якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти свідчить, що ситуація з організації виробничої практики у сучасних умовах господарювання суттєво погіршилась. У результаті цього між вимогами ринку праці та практичними результатами освітньої діяльності вищих навчальних закладів утворився відчутний розрив, що призводить до численних нарікань із роботодавців, зокрема на відсутність навичок практичної роботи за обраним фахом, знань сучасних технологій підприємств, їхньої діючої нормативної бази і, як наслідок, зростання часу адаптації випускників на первинних посадах.

Тому найголовнішим завданням модернізації навчального процесу на абсолютно нових принципах, які передбачають максимальне використання передових начальних технологій є інноваційність та гнучкість робочих програм, об'єктивний, оперативний і незалежний вид людського чинника, контроль знань тощо.

Сьогодні важливим напрямом інноваційного розвитку спеціальності «Економіка підприємства» є створення бізнес-інкубатору у склад якого ввійде навчально-тренінговий центр «Віртуальне підприємство» у якому проводитимуться як практичні заняття, тренінги так і проходження студентами виробничої практики, що дозволить удосконалити професійну орієнтацію студентів; адаптувати спеціальність «Економіка підприємства» відповідно до потреб ринку; посилити поєднання теоретичного рівня та практичної підготовки студентів; посилити навчально-матеріальну базу кафедри та науково-методичне забезпечення навчального процесу; створювати нові бізнес-програми та впроваджувати їх у сфері економічної діяльності тощо.

Виробнича практика передбачає виконання студентом на віртуальному підприємстві усього циклу основних завдань за спеціальністю на умовних «робочих місцях». Під час роботи у віртуальному бізнес-середовищі студенти ознайомляться з діяльністю підприємства та виконають низку завдань: розроблять кошторис та бюджет організації, здійснять комплексний аналіз діяльності організацій усіх форм власності, проведуть облік та аудит господарської діяльності підприємства, сформулюють цінову політику підприємства, здійснять оцінку та формування інвестиційного портфелю підприємства, розроблять стратегію розвитку підприємства, отримають навичок виконання функцій керівника та обґрунтують своєї світоглядної позиції щодо господарської діяльності конкретного підприємства.

Діяльність студента під час навчально-виробничої практики у навчально-тренінговому центрі «Віртуальне підприємство» близька до реального життя професійного мікросередовища. Цінність виробничої практики студентів полягає у багатогранному впливі на розвиток творчих та професійних здібностей

особистості; індивідуальних можливостей; формуванні досвіду, мобільності у здійсненні різних завдань. Віртуальне підприємство дозволить проводити тренінг аналітичних та організаторських здібностей студента. Раннє залучення студента у сучасні умови ведення бізнесу зменшить розрив між теорією та практикою.

Віртуальне «робоче місце» складатиметься з двох основних компонентів: робочого місця співробітника і корпоративної мережі підприємства, до якої кожний приєднується для виконання своїх функціональних обов'язків.

Успіх віртуальної команди визначатиметься швидкістю зміни рішень у залежності від виконуваних у певний момент завдань; вирішенні поставленої проблеми; створенні атмосфери довіри та ефективності використання інформації для активного пошуку шляхів розв'язання реальної ситуації.

Таким чином, впровадження у навчальний процес навчально-тренінгового центру «Віртуальне підприємство» стимулюватиме прогрес освіти, перетворить його на динамічну сферу підготовки кваліфікованих фахівців, які будуватимуть нову економіку України і зможуть бути конкурентоспроможними на ринку праці.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

О. Д. Стефанюк, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства та держави, складаються нові вимоги роботодавців до рівня професіоналізму фахівця економічного профілю, які посилюють значущість практичної складової змісту професійної підготовки студентів економістів в умовах реального виробництва, це посилюється входженням вітчизняної вищої освіти до європейського простору. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання вдосконалення організації виробничої практики студентів, де можливо посилити та поєднати наявні вітчизняні традиції та інновації підготовки фахівця, з наявним досві-

дом упровадження виробничої практики студентів економічного профілю.

Інноваційний розвиток економічної сфери, та модернізація системи вищої освіти, актуалізують проблему інноваційності практичної складової підготовки фахівців – економістів. Це спонукає до розкриття основних інноваційних технологій організації виробничої практики студентів економічного профілю.

На даний, момент традиційний підхід до професійної підготовки фахівців – економістів, де студент повинен засвоїти теоретичний матеріал, та відтворити запропоновані викладачем завдання вже вичерпав себе. З безініціативного імітатора запропонованих завдань, та коментатора практичної діяльності, студент повинен трансформуватися в практичного фахівця, який має організаторські здібності, цілеспрямовано підходить до вирішення професійних, практичних завдань. В процесі навчання та проходження виробничої практики студент повинен навчитися використовувати набуті знання та синтезувати їх в практику в результаті творчого економічного мислення.

Для удосконалення змісту виробничої практики студентів економічного профілю потрібно об'єднати теоретичну і практичну складові, пов'язати різні форми організації навчально-виховного процесу на принципах самоорганізації, розвитку рольової участі, відповідальності та колективізму.

Таким чином, сутність інноваційних технологій, на яких має базуватися організація виробничої практики студентів економічного профілю, полягає у відборі інноваційної складової змісту кожної навчальної дисципліни, на основі яких розробляються компетентнісно орієнтовані завдання практики. Саме це передбачає формування готовності студентів до впровадження інновацій у економічну сферу через поєднання логічних зв'язків інноваційного змісту навчальних дисциплін із поступовим ускладненням виробничих завдань.

При організації виробничої практики студентів економічного профілю завжди має бути взаємозв'язок між керівниками виробничої практики від ВНЗ та керівниками від підприємства і самим студентом. Обов'язковою вимогою проходження вироб-

ничої практики студентами економічного профілю є вибір підприємства згідно з напрямом підготовки спеціаліста.

Одним із ключових аспектів інноваційних технологій організації виробничої практики на підприємстві має стати взаємозв'язок керівників практики від ВНЗ та підприємства, які мають узгодити план проходження практики, який буде базуватися на теоретичних знаннях набутих студентом за період навчання.

Так як, робота економіста – це є постійне вирішення виробничих питань підприємства, тому необхідним є впровадження в план виробничої практики системи навчання на аналізі конкретних економічних ситуацій на підприємстві, таким чином забезпечуючи зв'язок з теоретично набутими знаннями. Практичні завдання студента – практиканта мають носити наскрізний характер і систематизувати міжпредметні зв'язки. Саме у процесі такої виробничої практики будуть закладені основи економічного стилю мислення, які у майбутньому допоможуть фахівцю приймати рішення в нестандартних ситуаціях. Також до інноваційних технологій організації виробничої практики студентів економічного профілю слід відносити можливість створення власного проекту для розвитку суб'єкта господарювання і впровадження його на підприємстві.

Таким чином, зміст та організація практики студентів економічного профілю з позиції інноваційних технологій до професійної підготовки забезпечує переорієнтацію змісту та засвоєння практичного досвіду, де пріоритетною є спрямованість на інноваційність економічної роботи, не обмежуючись суто традиційними технологіями роботи на підприємствах різних галузей.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

***І. В. Чоні**, к. т. н., доцент; **Н. В. Скобельська**, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Результати вивчення професійної діяльності випускників та студентів-практикантів свідчать, що вони володіють сучасними професійними знаннями, проте недостатньо підготовлені до ре-

альної виробничої діяльності, а це загострює проблеми працевлаштування випускників та ускладнює процес їх адаптації на виробництві. Тому важливим складником змісту освіти є виробнича практика, яка сприяє зміцненню теоретичних знань, удосконаленню та закріпленню практичних умінь, навичок, розвитку професійної самостійності студентів, оволодінню ними прогресивними технологіями, сучасним обладнанням та досвідом роботи на виробництві.

Організація виробничої практики полягає в обґрунтуванні мети, завдань та функцій практики; фіксації певної послідовності її проведення; установленні критеріїв для визначення підприємства з метою проведення на ньому виробничої практики; узагальненні переліку документів, що регламентували її організацію та проведення; конкретних пропозицій щодо вибору місць та підбору робіт для студентів у цей період; виявленні форм організації виробничої практики, найбільш доцільних методів виробничого навчання, типів навчально-виробничих занять у цей період та вимог до їх організації; визначенні інструктажу (вступного, поточного, заключного) основною формою керівництва та контролю діяльністю студентів під час навчально-виробничих занять.

Обов'язковим елементом організації виробничої практики є проведення **настановної конференції** перед проходженням практики. На ній відповідальний за практику викладач та представники кафедри роз'яснюють завдання, організаційні заходи практики, її графіки, об'єкти, ознайомлюють з консультантами-керівниками, пояснюють вимоги до оформлення документації тощо. **Заключна конференція, на яку запрошуються і студенти молодших курсів**, відбувається через тиждень після повернення студентів до аудиторних занять, де відбувається обмін досвідом, заслуховуються пропозиції студентів щодо удосконалення технологічного процесу або роботи закладу ресторанного господарства. Форма звітності – подання письмового звіту, підписаного й оціненого безпосередньо керівником бази практики. Письмовий звіт разом з іншими документами (характеристика, щоденник, додатки) подається на рецензування керівникові практики. Звіт

захищається студентом на комісії, внаслідок чого він отримує певну диференційовану оцінку.

Зміст практики посилюється такими заходами, як: матеріально-технічне забезпечення навчального процесу на виробництві (створення відповідних санітарно-гігієнічних та безпечних умов праці під час виробничої практики; надання практикантам робочих місць, оснащених новітнім обладнанням; здійснення плати за всі виконані види роботи під час практики); організація підприємством керівництва студентами (виділення кваліфікованих робітників для роботи з практикантами); надання студентам можливостей для вивчення виробничого досвіду на підприємстві, самостійне дослідження та вивчення практичного досвіду.

Практична підготовка студентів університету проводиться на базах практики, які забезпечують виконання програми для відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів. Визначення баз практики здійснюється керівництвом навчального закладу на основі додоговорів із підприємствами незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. Для того, щоб студенти у повному обсязі виконали зміст програми практики, підприємства, які використовуються як бази практики, повинні відповідати таким вимогам: наявність структур, що відповідають напряду підготовки; можливість кваліфікованого керівництва практикою студентів; можливість надання студентам на час практики робочих місць; надання студентам можливості зібрати матеріал для виконання курсових та дипломних проектів і наукових досліджень; можливість подальшого працевлаштування.

Суттєвою умовою покращення організації виробничої практики може бути здійснення систематичного контролю за процесом та результатами її проведення, який може виконувати керівництво навчального закладу (вивчення організації виробничої практики, ступеню опанування студентами сучасного обладнання, технологій та методів праці, установлення відповідності робочих місць вимогам навчальної програми, забезпечення студентів найбільш типовими роботами), керівник практики від вузу (перевіряє присутність студентів на практиці, виконання ними встановлених робіт, рівень знань та вмінь, якість виконан-

ня завдань, ведення необхідної документації, організацію праці студентів, а також якість їхніх знань та вмінь; тощо), що дозволило б своєчасно виявити існуючі недоліки в навчально-виховному процесі, надати кваліфіковану допомогу його учасникам та підвищити відповідальність за виконання кожного завдання.

РОЛЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ

Л. П. Холодний, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Підготовка випускників університету різного рівня – бакалаврів, спеціалістів, магістрів повинна бути направлена на підвищення їх професіональних якостей і швидку адаптацію до сучасних соціально-економічних змін у країні.

Останні роки у харчовій промисловості України спостерігаються позитивні зміни – збільшуються обсяги виробництва продукції, як традиційної так і нового покоління: лікувально-профілактичного та функціонального призначення, подовжених термінів зберігання, з різними наповнювачами, тощо. Зростання об'ємів виробництва, оснащення новим обладнанням, впровадження новітніх технологій викликає необхідність у висококваліфікованих кадрах з сучасним рівнем практичної підготовки. На даний час підприємства харчової промисловості потребують не просто спеціалістів з вищою освітою, а і з високим рівнем теоретичних знань, практичних вмінь і навичок, відповідальним ставленням до своїх обов'язків, ініціативних, таких, що вміють організувати виробництво відповідно до вимог ринку.

Виробнича практика являється важливим етапом у навчанні студентів і проводиться з метою закріплення теоретичних знань в області технології, техніки та всестороннього вивчення виробництва.

У відповідності з навчальним планом на випускаючій кафедрі технологій харчових виробництв і ресторанного господарства передбачені різні види практики – навчально-ознайомча, яка проводиться на I курсі, виробничо-технологічна на II курсі,

технологічна на III курсі, передбакалаврська на IV курсі та переддипломна на V курсі, кожна з них має свої особливості та специфіку і сприяє формуванню сучасного спеціаліста.

В результаті проходження навчально-ознайомчої практики студенти знайомляться з виробництвом, його особливостями, визначаються з правильністю вибору майбутньої професії.

Виробничо-технологічна і передбакалаврська практики проводяться на передових підприємствах галузі, на які студенти направляються невеликими групами по 3–7 осіб. На виробничо-технологічній практиці студенти закріплюють знання з інженерного забезпечення виробництва, техніки і технології, а також оволодівають навиками і вміннями професійної діяльності на окремих робочих місцях.

При проходженні передбакалаврської практики передбачено більш глибоке і всебічне вивчення технологічних процесів переробки сировини і виробництва готової продукції. Студенти також знайомляться з нормативною документацією, методами контролю якості сировини і готової продукції, метрологічним забезпеченням виробництва, питаннями охорони праці та екологічної безпеки виробництва.

Переддипломна практика являється завершальним етапом виробничого навчання студентів. При проходженні переддипломної практики студенти збирають дані необхідні для виконання дипломного проекту.

Таким чином, проходження студентами всіх видів практики дозволяє сформувати їх як висококваліфікованих спеціалістів з відповідним рівнем практичної підготовки.

Проходження практики невеликими групами дозволяє керівнику практики від підприємства більш детально вивчити здібності і можливості кожного студента, його відношення до роботи і виявити тих, хто може бути в подальшому рекомендований для роботи на даному підприємстві.

Зацікавлені у випускниках підприємства харчової промисловості укладають з університетом договори на проведення практичної підготовки, під час якої проводять тестування, співбесіди, спостерігають за ставленням до роботи, знайомляться з особис-

тими якостями студентів-практикантів і тільки після цього запрошують на роботу. Тобто підприємства заздалегідь готують і підбирають кадри.

Враховуючи такі обставини, кафедра технологій харчових виробництв і ресторанного господарства розширила в учбовому плані підготовки спеціаліста перелік дисциплін за вибором студента, переглянула робочі навчальні плани дисциплін спеціального циклу, методичні вказівки до усіх видів практичної підготовки, тематику курсових і дипломних проєктів, а також внесла корективи до плану виховної роботи.

Тепер при проведенні лабораторних і практичних занять більше уваги приділяється аналізу конкретних виробничих ситуацій, вивченню впливу різних факторів на технологічні процеси і якість готової продукції, визначенню причин виникнення різних дефектів, заходів щодо їх запобігання, вивченню технології виробництва продуктів нового покоління.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

***Н. В. Дібрівська, к. т. н., доцент; Ю. А. Ястреба, к. т. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»***

У сучасних умовах потреба у висококваліфікованих та ініціативних працівниках дуже загострена. Тому особливого значення набувають питання професійної і практичної підготовки конкурентоспроможного фахівця під час навчання у вищих навчальних закладах.

В умовах нової спрямованості навчального процесу, на формування студента як особистості і майбутнього професіонала, провідними технологіями стають особистісно орієнтовані стратегії навчання. Своєрідними для будь-якої фахової діяльності людини є професійне стажування і різні види практик, які використовуються у навчальному процесі. На сьогодні виробнича практика найбільше готує майбутніх фахівців до самостійного виконання обов'язків, оскільки під час її проходження, студенти виконують функції дублерів, здійснюючи весь цикл роботи за

своєю спеціальністю, що вимагає від практиканта усвідомлення механізму дії як окремого структурного підрозділу так і всього виробництва закладу харчування. В цілому під час проходження виробничої практики студент може перевірити свою підготовку. Важливим є робота в новому колективі, де він отримує навички професійного спілкування. А також, має можливість вивчити реальні ситуації, які виникають у закладі харчування; перевірити свої знання, отримані під час навчання у вищому навчальному закладі. Виконуючи завдання виробничої практики студент може пропонувати вирішення виробничих ситуацій, обґрунтовуючи їх доцільність перед керівником практики. Відповідно внесок молодих спеціалістів у практичну діяльність закладу знаходиться у прямій залежності від їх підготовленості до роботи, теоретичного кругозору і практичної вправності.

Якість практики залежить від чіткої організації та взаємодії різних структурних підрозділів навчального закладу та правильного підходу до питань практики з боку студентів. Ефективність практики забезпечується зв'язками між вищим навчальним закладом та відповідним закладом для проведення практики. У ПУЕТ для проведення практик підтримується належний рівень матеріально-технічної бази, методичного, організаційного та кадрового забезпечення, впроваджуються інноваційні технології навчання. Але в організації і проведенні практичного навчання в закладах ресторанного господарства залишаються невирішені проблеми, які викликані скороченням баз практики у місті Полтава. Дуже рідко практиканти зараховуються на посади відповідно їх спеціалізації, більшість керівників закладів не зацікавлені у проходженні у них практики студентів, тому відмовляють з мотивів нерозголошення комерційної таємниці. Аби уникнути подібних складнощів у роботі, роботодавцям найпростіше не брати студентів на практику. Дані умови призводять до створення проблем при організації виробничої практики та впливають на фахову підготовку. Незважаючи на недостатню урегульованість нормативних актів щодо питань практики та працевлаштування, університет самостійно намагається подолати дані проблеми.

Тому, з метою покращення умов проведення виробничої практики та поліпшення підготовки студентів вищих навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності необхідно:

- проводити ретельні дослідження вивчення потреби у фахівцях напрямку підготовки «Харчові технології та інженерія» у роботодавців Полтавського регіону;

- розширювати систему галузевих зв'язків між вищим навчальним закладом та роботодавцями для забезпечення здобуття студентами професійних навичок під час проходження виробничої практики;

- зосередити увагу в програмах виробничих практик на практичних питаннях (завданнях) згідно навчального плану для забезпечення набуття відповідних навичок та закріплення здобутих знань;

- сприяти співпраці між викладачами-керівниками практики від кафедри та керівниками практики від виробництва щодо підготовки наскрізних програм практики, проводити роботу з наукових досліджень тощо.

Таким чином, організація практичної професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах повинна здійснюватися під час вивчення професійно спрямованих теоретичних дисциплін і виробничої практики в сучасних закладах харчування, де успішно вирішується одне з головних завдань освіти – можливість закріплення отриманих професійних знань, формування умінь і професійних навичок.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

А. Л. Рогова, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

О. Г. Шидакова-Каменюка, к. т. н., доцент

Харківський державний університет харчування і торгівлі

Формування висококваліфікованого спеціаліста в сучасних умовах неможливе без залучення студентів до самостійної роботи, яка характеризується як цілеспрямована сукупність

суб'єктивних дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу. Пізнавальна діяльність студента у процесі самостійної роботи характеризується високим рівнем активності, залученням суб'єкта до творчої діяльності.

У сучасній вітчизняній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, який здійснюється без безпосереднього втручання викладача, але під його керівництвом, а з іншого – як засіб залучення студентів до самостійного оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності й розвитку інтелектуальних потенційних можливостей кожної особистості, але цього можна досягти лише тоді, коли вона організується і реалізується у навчально-виховному процесі як цілісна система, що пронизує всі етапи навчання студентів у вищому закладі освіти.

Вища школа покликана організувати навчальну роботу таким чином, щоб студенти не тільки опановували обсяг інформації, що дозволяє вільно орієнтуватися в професійній сфері, але й розвинути потребу в самостійному поповненні багажу знань, виробити вміння створювати потоки інформації, використовувати їх для власного професійного становлення. На перший план виходить не стільки засвоєння професійних знань, скільки розвинена здатність і бажання в міру необхідності самостійно освоювати інформацію для успішного рішення навчально-пізнавальних і професійних завдань.

Доведено, що самостійна робота студентів успішно здійснюється за наявності певних умов: чітко визначені мета і завдання самостійної роботи; усвідомлене ставлення студентів до її необхідності; наявність обґрунтованого змісту і засобів здійснення самостійної роботи; можливість своєчасно отримати потрібну консультацію від викладача.

Однією з форм самостійної роботи є вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок в умовах виробництва. Дидактичною метою практичної підготовки студентів є оволодіння навичками, вміннями та способами організації майбутньої професійної діяльності. Виробнича практика студентів, які навча-

ються за програмою професійного спрямування «Технологія харчування» проводиться на сучасних підприємствах і організаціях різних форм власності. Метою практики є не тільки закріплення навчального матеріалу і формування професійних навиків. Проходження практики передбачає виконання одного або декількох індивідуальних завдань з метою надбання студентами під час практики умінь та навичок самостійного розв'язання виробничих, наукових або організаційних проблем. Виконання індивідуальних завдань активізує діяльність студентів, розширює їх світогляд, підвищує ініціативу і робить проходження практики більш конкретним і цілеспрямованим.

Перелік індивідуальних завдань розробляється викладачем – керівником практики. Матеріали, які отримують студенти під час виконання індивідуального завдання, можуть в подальшому бути використані для виконання дипломного проекту, написання курсової роботи (проекту), підготовка доповіді на наукову конференцію, аналіз практичних ситуацій, самостійне виконання розрахункових, графічних робіт.

До аналітичних інженерно-технічних завдань, які ставляться перед студентами в період бакалаврської практики, відносяться: визначення технологічних схем виробництва, аналіз структури закладів ресторанного господарства відповідно до державних будівельних норм, використання обладнання нового покоління, новітніх технологій, характеристика нових видів послуг.

Навчально-педагогічна практика магістрів зі спеціальності «Технології в ресторанному господарстві» є складовою частиною наскрізної програми практичної підготовки висококваліфікованих фахівців та являє собою заключний етап практичної роботи магістра, що передує виконанню магістерської роботи. Основними завданнями, які магістри вирішують під час практики, є проведення наукових досліджень з застосуванням сучасних методів і оброблення отриманих результатів оформлення результатів досліджень у вигляді наукових робіт. Під час виконання практики магістри також проводять бібліографічну роботу із залученням сучасних інформаційних досліджень, набувають досвіду аналізу отриманих результатів.

Таким чином, організація самостійної роботи під час практики повинна розвивати у студентів потребу в самостійному поповненні багажу знань з метою використання їх для власного професійного становлення.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ (МІЖНАРОДНОЇ) ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Л. М. Медведь, ст. викладач; А. Медведь, студентка
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Полтавський університет економіки і торгівлі бере активну участь у міжнародній співпраці з готелями та ресторанами різних країн світу. Особливу увагу приділяють саме виробничій практиці студентів у провідних готелях Туреччини, Німеччини, Греції, Єгипту, Польщі, Азербайджану, США, Росії та інших країнах, які виявили бажання співпраці з університетом. Зазвичай, студенти працюють на таких позиціях, як front office, food & beverages, animator, guest relation тощо.

Навчальним планом студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» передбачена організаційна (міжнародна) практика. Метою практики є закріплення та поглиблення теоретичних знань з організації та технології обслуговування, що були отримані на заняттях, під час стажування на підприємстві готельно-ресторанного господарства, ознайомлення з сучасним обладнанням, методами та формами здійснення технологічних процесів, оволодіння професійними вміннями та навичками та готовності до самостійної професійної діяльності в умовах конкурентного ринкового середовища. Основною умовою міжнародної практики є володіння англійською мовою.

Front Office – це позиція, яка пов'язана з роботою за стійкою рецепції, а саме: оформлення гостей, надання інформації, розрахунків тощо. Така робота є дуже відповідальною, бо напряму впливає на репутацію готелю тому що з рецепції починається обслуговування гостя в готелі і рецепцією воно закінчується. Працівники Front Office повинні добре володіти англійською

мовою, бути доброзичливими та вміти залагоджувати непорозуміння, що можуть виникнути під час роботи з гостем.

Food & Beverages – це робота з їжею у ресторані, наприклад кухар, помічник кухаря, офіціант, бармен, мийник посуду. У зв'язку з тим, що в більшості готелів використовується система обслуговування типу «Шведський стіл», то для роботи достатньо середнього рівня розмовного англійського.

Animator – актор, або той, хто може організувати дозвілля відпочиваючих у готелі. Цей вид практики користується найбільшим попитом серед студентів, що їдуть на практику або стажування у Туреччину та Грецію. Це пов'язано з великим різноманіттям діяльності. У роботу аніматора також входить спілкування з гостями на довільні теми.

Guest Relation – це зв'язок із відвідувачами готелю. Також в обов'язки працівника входять відповіді на дзвінки, замовлення послуг до номеру проживання, залагодження конфліктів тощо. На цій позиції дуже важливо знати декілька іноземних мов та мати високий рівень розмовної англійської.

Жодне підприємство на території України, яке зацікавлене у співпраці зі студентами Полтавського університету економіки і торгівлі, не може задовольнити всі пункти, поставлені перед практикантом програмою практики. У той самий час, як готельно-ресторанні комплекси Європи, Росії та Туреччини обладнані найсучаснішим обладнанням і передовими технологіями обслуговування завжди готові до співпраці.

Для студентів робота закордоном це, насамперед, практика розмовної англійської та інших іноземних мов, а вже потім набуття професійних навичок. Саме тому дуже важливо розвивати і виховувати комунікативні здібності студентів, та спрямовувати навчання на вивчення та поглиблене вивчення іноземних мов, за рахунок цього розширюється кругозір, та збільшується можливість отримання досвіду у різних куточках світу.

Для прикладу можна навести методику викладання у Вищій школі гастрономії та готельного бізнесу в м. Познань, Польща. В цій школі кожен студент, окрім базових дисциплін, вивчає щонайменше 5 іноземних мов, серед яких обов'язковою є мова жестів. Часто забувають про людей з вадами, які з якихось при-

чин не можуть вільно спілкуватися, але вони також користуються послугами готелів і ресторанів. Така позиція ректора вищої школи гастрономії та готельного бізнесу, pana Романа Давида Таубера гідна поваги. Інші мови студент обирає собі сам, а вже згідно з його успіхами він може собі обрати місце проходження стажування, яке йому до вподоби.

Те, що вивчає студент під час такого стажування виходить за межі будь-якої програми, тому що це реальний досвід роботи та спілкування з гостями та колегами, який можна буде використати при подальшому працевлаштуванні та організації роботи свого власного закладу ресторанного чи готельного господарства.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

О. І. Положишникова, доцент;

Л. О. Положишникова, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасне суспільство вимагає підготовки спеціалістів, що мають не тільки визначений рівень знань, вмінь та навичок, але і здатність їх отримувати і застосовувати на практиці. Важливою складовою підготовки майбутніх спеціалістів за програмою професійного спрямування «Технологія харчування» є формування у них практичних навичок.

Згідно з Державним стандартом вищої освіти протягом всього періоду навчання передбачено проведення різних видів практик, які доповнюють одна одну і є складовою частиною цілісного навчального процесу, спрямованого на формування інженера-технолога. Найбільш складним видом є технологічна практика, яка передбачає самостійне виконання студентом в умовах підприємства визначених програмою реальних виробничих завдань. У ході практики студенти виступають носіями нових ідей, теорій та технологій, до яких вони залучаються у процесі навчання в університеті.

У наш час при організації та проведенні технологічної практики існує низка проблем, які вважаємо за доцільне виділити:

1. Недостатня кількість часу, що виділяється практиці у процесі вузівської підготовки.

2. Відсутність необхідної мотивації посадових осіб відповідальних за практику на виробничому підприємстві. Сьогодні багато залежить від стану підприємства, його матеріально-технічного оснащення. Якщо заклад ресторанного господарства стабільно розвивається, то його керівництво розуміє, що без кадрів майбутнього не побудувати, тому приділяє велику увагу організації практики. Якщо ж підприємство бореться за виживання, то робота зі студентами тільки відволікає. У підприємств повинен з'явитись інтерес до співпраці з вузами, коли разом виконують сумісні проекти, тоді і студенти потрібні. Якщо загальної роботи немає, тоді підприємствам не має сенсу на три тижні приймати студентів на практику, займатись з ними, витратити час. Вкладаючи ресурси у розвиток вузів, партнери мають право та повинні брати участь в оцінюванні якості випускників, навчальних програм і планів, розробленні рекомендацій з впровадження нових форм підготовки спеціалістів, ефективності наукових досліджень.

3. Формальний характер проходження практики, оскільки у деяких організаціях у практикантах бачать безкоштовну додаткову робочу силу. Ефективність проходження виробничої практики студентів у цьому випадку є низькою. Інколи проходження практики зводиться лише до складання звіту.

4. Пошук баз практики. Раніше цим питанням займався центр зв'язків з виробництвом університету, зараз відповідальність за пошук баз практики в більшій мірі припадає на випускову кафедру. Цей пошук частіше за все здійснюється серед організацій, де працюють «знайомі» і допуск до яких є максимально спрощеним. Перевагою такого підходу є те, що студентом «займаються» на місці практики: йому надають інформацію, дозволяють проведення необхідних робіт, що сприяє професійній адаптації практиканта, але породжують низьку інших проблем. Щорічно студенти направляються в одні і ті ж підприємства, що збільшує вірогідність дублювання звітів з практики.

Студентам надають можливість самим знаходити бази практики. І необхідно відмітити, що інтереси студентів під час ви-

робничої практики можуть не співпадати або співпадають частково з вимогами державних освітніх стандартів. У зв'язку з цим можна виділити наступні групи студентів. Діяльність першої групи повністю відповідає вимогам стандартів: студенти регулярно відвідують підприємство, збирають матеріал для звіту з практики. Студенти другої групи відвідують підприємство, збирають матеріал для звіту з практики, а також виконують додаткові функції, покладені на них керівником практики від організації, що, з одного боку, безперечно, підвищує професіоналізм майбутніх випускників, але з іншого – може привести до зміщення пріоритетів, коли студенти, зацікавившись безпосередніми трудовими функціями, влаштовуються на роботу, не справляються з вимогами програми практики і не надають своєчасно звіту, і не можуть поєднувати навчання в університеті з трудовою діяльністю. Студенти третьої групи орієнтуються на мінімізацію своїх затрат у галузі виробничої практики і прагнуть знайти таке підприємство, яке можна було не відвідувати, а отримувати відмітку про проходження практики.

Практика – це вагомий фактор, що прискорює процес професійної й організаційної адаптації. Студенти при проходженні практики орієнтовані на становлення себе як спеціаліста та можливість подальшого працевлаштування. Для університету успішність професійної адаптації студентів є запорукою високої конкурентоспроможності на ринку праці і, як наслідок, затребуваність освітніх послуг.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

Н. В. Олійник, к. т. н., доцент; **Н. В. Будник**, к. т. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Як свідчить закордонна практика, підготовка студентів інженерного фаху повинна здійснюватися в напрямку змішаного навчання. Під змішаним навчанням (blended learning) розуміють навчання, яке складається з трьох етапів: дистанційного вивчення теоретичного матеріалу, з використанням електронної пошти, інтернет-конференцій та ін., освоєння практичних аспектів у

формі лабораторних занять і обов'язково виробничої практики, останній етап складання іспиту чи захист випускової роботи у зручній для студента формі (дистанційній чи аудиторній). Таким чином, змішана модель навчання успадковує переваги дистанційного навчання і виключає його недоліки при підготовці студентів інженерного фаху.

Виробнича практика – є невід'ємною частиною навчального процесу для фахівців інженерного спрямування і проводиться на відповідним чином оснащених базах практики вищих навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і закладах ресторанного господарства. Вона забезпечує безперервну технічну та технологічну підготовку студентів, взаємозв'язок між теоретичними знаннями та практичними навичками

У процесі цієї практики студенти виконують за спеціальністю весь цикл основних робіт, перебуваючи на робочих місцях, вивчаючи значну за обсягом ділянку виробництва і набуваючи навичок організації, управління і контролю виробництвом. Керівництво за місцем виробничої практики покладається на кваліфікованих спеціалістів виробництва. Викладачі, призначені керівниками виробничої практики, заздалегідь складають і узгоджують її програму з керівниками виробництва, при цьому звертаючи особливу увагу на графік руху практикантів на робочих місцях відповідно до вимог програми. Виконання індивідуального завдання є важливим елементом роботи студента в період виробничої практики. Робота над індивідуальним завданням розвиває самостійність при вирішенні конкретних задач, розширює технічний кругозір, дозволяє студенту застосовувати на практиці знання, отримані в університеті.

Виконання індивідуального завдання полягає в більш глибокому вивченні або дослідженні одного конкретного питання. Як правило, тема індивідуального завдання повинна бути пов'язана з науково-дослідною роботою студента, або з темою курсового чи дипломного проекту.

Для більш глибокого вивчення студентами фактичних матеріалів виробництва в період практики планується проведення теоретичних занять, що відображують особливості конкретного підприємства та його продукції. Для проведення занять запро-

шуються провідні вчені та спеціалісти підприємства. Тематика лекцій та бесід повинна відповідати змісту конкретного виду виробничої практики. Виробничі екскурсії в період практики мають за мету ознайомлення студентів з суміжними цехами та відділами, з підприємством у цілому, його технологією, продукцією та ін. Під час практики можуть також проводитися екскурсії на сусідні підприємства, заклади харчування або тематичні виставки, які становлять інтерес для студентів спеціальності. Доцільно планувати та проводити екскурсії по загальному ознайомленню з підприємством напочатку практики, а на сусідні підприємства – у другій половині практики.

На підприємствах, де студенти проходять практику, зібрана важлива технічна документація у вигляді звітів, технологічних карт, відомчих нормалей, стандартів, патентів і т. ін. Ця документація необхідна студентам для складання звітів з практики, а також при роботі над курсовими та дипломними проектами. У більшості випадків така інформація відсутня в бібліотеці університету і після закінчення практики доступ до неї стане неможливим.

Вивчення та сумлінне виконання правил охорони праці є одним з основних обов'язків студента в період практики. Загальний інструктаж з охорони праці проводиться на підприємстві до початку практики. Якщо за умов практики студент буде працювати на кількох робочих місцях, то щоразу перед початком роботи на новому робочому місці він повинен пройти додатковий інструктаж з відповідним документальним оформленням. Комплекс питань з охорони праці, що підлягають вивченню, наведено в програмах конкретних видів практики. В період практики студенти повністю підлягають правилам внутрішнього розпорядку підприємства, включно з табельним обліком, а також несуть за результати виконуваної роботи таку ж відповідальність, як і штатні працівники.

Студент зобов'язаний щоденно заповнювати щоденник. Кожну неділю щоденник перевіряється керівником практики, про що у щоденнику робиться відмітка. Після закінчення практики в щоденник записується коротка характеристика роботи студента і

рекомендована оцінка практики. Характеристика підписується керівником практики від підприємства.

По закінченні виробничої практики студенти складають і здають звіти про виконання програми практики. До звіту додають різноманітні технічні матеріали: рисунки, креслення. Керівник виробничої практики перевіряє звіт, після чого практикант складає залік, найчастіше у формі захисту звіту в комісії за місцем практики або у вищому навчальному закладі.

Саме при дотриманні вище зазначених правил та особливостей проведення виробничої практики, студент оволодіє належним виробничим досвідом.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ У СТУДЕНТІВ ОКР «МАГІСТР» НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНЖЕНЕРІЯ»

*Г. П. Хомич, д. т. н., професор; Н. І. Ткач, к. т. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Підвищення ефективності професійної підготовки інженерних фахів, виховання національної технічної інтелігенції є актуальною темою сьогодення. Сучасна підготовка магістрів передбачає теоретичне навчання, практичну підготовку та магістерську роботу і спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості та підготовку фахівців за такими напрямками діяльності: науково-дослідним, науково-педагогічним, управлінським.

Метою практики, як важливого компоненту підготовки магістра, є сприяння становленню компетентності студентів-магістрантів у галузі наукового дослідження актуальних проблем і вирішення професійних задач в умовах обраної професійної діяльності.

Нормативний зміст науково-педагогічної практики магістрів визначаються освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки фахівців напряму «Харчові технології та інженерія». Практика магістрів складається із двох складових: 4 тижні – наукова практика і 4 тижні – педагогічна на випусковій кафедрі університету.

Навчання в магістратурі розпочинається з проходження студентами наукової практики, яка передбачає: ознайомлення з основними напрямками наукової діяльності університету, випускової кафедри; ознайомлення з методами, прийомами і обладнанням для проведення наукових досліджень; систематизацію теоретичних знань для якісного виконання випускової роботи; вивчення і узагальнення літературних джерел за темою випускової роботи; виконання експериментальних досліджень з теми випускової роботи.

Науково-дослідна практика повинна бути максимально наближеною до напрямів наукових досліджень студента магістратури. Результатом такої практики є не тільки проведення літературного огляду з обраної теми випускової магістерської роботи, але й отримання навичок в проведенні експериментальних досліджень

Закінчується аудиторний навчальний процес проходженням педагогічної практики, що безперечно доцільно, тому що студенти прослухали курс з методики викладання фахових дисциплін і отримали необхідні навички для підготовки і проведення лекційних, лабораторних та практичних робіт з навчальних дисциплін. Відповідно дотримується логічна послідовність при підготовці фахівців. Вивчивши усі навчальні дисципліни, студент може підтвердити і закріпити отримані знання шляхом проведення занять на молодших курсах.

Магістерська підготовка фахівця інженерного напрямку повинна бути фундаментальною, професійно та практично орієнтованою, поєднувати професійні знання, уміння й навички та наукову і педагогічну діяльність. Проходження студентами науково-педагогічної практики, орієнтованої на формування професійної комунікативної компетенції, є фундаментом взаємодії інтелекту й творчості на рівні магістерської підготовки. Така практика дає можливість поєднати два взаємопов'язаних елементи: навчання елементів дослідницької діяльності і виконання під керівництвом професорсько-викладацького складу наукових досліджень, які є темою випускової роботи, та навчання основ педагогічної діяльності шляхом отримання прийомів і навичок в підготовці і проведенні лекцій та практичних занять.

Науково-дослідницька діяльність є однією з інтенсивних форм розвитку творчого мислення студентів. Значення її в тому, що вона дає можливість застосовувати великий арсенал різних форм розвитку творчого мислення: підготовка до науково-практичних конференцій, написання рефератів, участь у науково-проблемних диспутах, олімпіадах; сприяє розвитку потреби постійно накопичувати та поглиблювати знання, формувати дослідницьку культуру і наукову ерудицію. На жаль, молодим науковцям не вистачає навичок роботи з літературою та довідниками, вмінь відшукувати інформацію з самостійно підібраних джерел, виникають труднощі з викладанням, редагуванням наукового матеріалу та перекладом професійних термінів, що свідчить про доцільність збільшувати загальний обсяг практичної підготовки і, зокрема, вважати більш вагомою складовою її науково-дослідницьку частину.

Навчання у магістратурі з технічного напрямку повинно бути зорієнтовано на підготовку молодого науковця до творчої, самостійної діяльності, вміння постійно підвищувати свою освіту, бути компетентним у досягненнях науково-технічного процесу. Фахівець технічного профілю, як і людина з вищою освітою взагалі, об'єктивно приречений на творчість.

Отже, науково-дослідна та педагогічна практика – це пошукова робота студентів, яка передбачає удосконалення професійних умінь і навичок на основі ознайомлення з викладацькою та науково-дослідною функціями; аналіз та узагальнення фактичного матеріалу для підготовки магістерської роботи.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

С. Б. Єгоричева, д. е. н., професор

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Освіта є достатньо консервативною системою, яка може суперечити необхідності модернізації та забезпечення високих темпів розвитку суспільства, тому зараз виникає необхідність у зміні освітньої парадигми, що панувала довгі роки і полягала у

визнанні знань, умінь і навичок як результатів навчання. На зміну моделі, побудованій на уявленні про те, що навчання є накопиченням знань, повинна прийти модель, заснована на розумінні того, що навчання є активною діяльністю студента, що передбачає розвиток його особистості.

Компетентнісний підхід акцентує увагу не на змісті, а на результатах освіти, виражених у формі компетенцій. Під компетенцією розуміється сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, заданих по відношенню до певного кола предметів та процесів. У свою чергу, компетентність полягає у володінні людиною відповідними компетенціями, що виражається в її спроможності і готовності ухвалювати рішення у процесі діяльності, засвоювати новий зміст певної предметної області, форми і способи вдосконалення професійної діяльності.

Компонентами компетентності визнаються: когнітивний (декларативні, процедурні, методологічні знання у певній предметній сфері), діяльнісний (аналітико-синтетичні, пошуково-орієнтувальні, конструктивні, проектні вміння) та мотиваційно-ціннісний (устремління, відношення до освіти, самоосвіти, майбутньої професії).

Застосування компетентнісного підходу спрямовано на оновлення середовища навчання, покращення взаємодії з ринком праці, підвищення конкурентоспроможності молодих фахівців, оскільки працедавці у сучасних умовах оцінюють не лише рівень отриманої кваліфікації, а і вміння використовувати накопичений досвід для набуття нових компетенцій у режимі саморозвитку.

Для повноцінного запровадження компетентнісного підходу, зокрема, і при організації виробничої практики студентів, необхідно вирішити декілька взаємопов'язаних завдань. Насамперед, це створення переліку професійних та соціально-особистісних компетенцій фахівців певної предметної сфери діяльності, що реалізується у затвердженні нормативної та варіативної частин освітньо-професійних характеристик випускників вищих навчальних закладів. Далі, це визначення засобів і методів формування визначених компетенцій у рамках всіх форм організації

навчального процесу. Крім того, необхідним виявляється створення системи поведінкових індикаторів рівня оволодіння професійними компетенціями. Нарешті, надзвичайно важливими є питання оцінювання (вимірювання) рівня сформованості всіх видів компетенцій.

Слід зазначити, що виділяються декілька рівнів розвитку компетентності (табл. 1), формування яких у студентів повинно відбуватися еволюційно впродовж усіх років навчання у ВНЗ, з урахуванням безперервної практичної підготовки, система якої сформована у Полтавському університеті економіки і торгівлі.

Таблиця 1 – Рівні розвиненості компетенцій майбутніх фахівців

Рівень	Характеристика
Адаптаційно-виконавчий	Студент має окремі декларативні і процедурні знання у конкретній предметній області, володіє алгоритмами їх використання у типових ситуаціях, має обмежену мотивацію досягнення кінцевого результату
Продуктивний	Студент має системні декларативні і процедурні знання у конкретній предметній області, спроможний приймати рішення у новій ситуації, актуалізуючи відомі йому знання з використанням певних алгоритмів, має постійну потребу в удосконаленні наявного знання і досвіду
Креативний	Студент має систему декларативних, процедурних й методологічних знань у предметній та суміжних з нею областях, спроможний приймати рішення у нестандартних ситуаціях, проектує свою діяльність в аспекті набутих знань і досвіду, має потребу в удосконаленні своєї компетентності, має ціннісне відношення до інформації як основного джерела знання

Отже, у процесі оволодіння конкретним видом професійної діяльності, відповідно до завдань програми практики та під керівництвом практичного працівника, студент набуває професійних компетенцій. Крім того, у реальних виробничих умовах

формується розуміння сутності й соціальної значущості майбутньої професії, відбувається розвиток стійкого інтересу до неї, самостійності в організації власної діяльності. Дуже важливо, щоб практиканти мали можливість приймати рішення у стандартних та нестандартних ситуаціях, нести за них відповідальність, самостійно визначати завдання професійного та особистісного розвитку, вчилися орієнтуватися в умовах постійних змін технологій у професійній сфері.

НАВЧАННЯ & ВИРОБНИЦТВО: ДОСВІД КАФЕДРИ ФІНАНСІВ

А. А. Фастовець, к. е. н., доцент; **І. В. Фисун**, к. е. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Радикальні зміни, що відбуваються в економіці України у зв'язку з інтеграцією до Європейського союзу, висувають нові вимоги до якості підготовки фахівців. Значною мірою це стосується практичної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Адже майбутній фахівець повинен мати не тільки глибокі теоретичні знання, володіти певними навичками та вміннями, але й уміти застосовувати їх на практиці. Як засвідчує досвід кафедри фінансів ПУЕТ, ефективними напрямками практичної підготовки студентів виступають впровадження в навчальний процес інтерактивних методів навчання на базі підприємств, організацій чи фінансових установ, з якими кафедра постійно підтримує й динамічно розвиває партнерські зв'язки [1, 2].

Прикладом такої співпраці можуть бути ділові стосунки кафедри фінансів з Полтавською обласною дирекцією ПрАТ «Страхова компанія «Ейгон Лайф Україна», що входить до Міжнародної фінансової групи зі страхування життя «Aegon», центральний офіс якої розташований в м. Гаазі (Королівство Нідерланди), та Полтавською обласною дирекцією ПрАТ «Страхова компанія «Уніка». Спочатку формами співпраці виступали: участь працівників компаній в роботі засідань Державних екзаменаційних комісій, надання студентам інформації для виконання курсових і дипломних робіт, забезпечення студентів міс-

цями для проходження виробничої й переддипломної практик, участь працівників компанії у проведенні науково-практичних семінарів. Дещо пізніше успішно був реалізований проект виїзного захисту комплексних дипломних робіт на базі «Страхової компанії «Уніка».

Більш глибоке занурення студентів безпосередньо у виробниче середовище відбулося шляхом проведення виїзної ділової гри «Страхова організація» на базі Полтавської обласної дирекції ПрАТ «Страхова компанія «Ейгон Лайф Україна». Мета гри полягала у поглибленні теоретичних знань студентів та набутті ними практичних навичок шляхом моделювання діяльності страховика в умовах, що максимально наближені до реальних. При проведенні гри студенти були поставлені в ситуацію, що передбачала прийняття ними самостійного рішення щодо укладання та ведення страхового договору. При цьому значний акцент було зроблено на самостійному навчанні студентів на основі колективних зусиль. Приділялась увага і вихованню навичок культури ділових стосунків та етикету фінансиста [3].

Навчальний ефект від проведення зазначеного заходу забезпечувався не тільки шляхом перенесення навчального заняття з університетської аудиторії до офісу компанії, але й створеною можливістю спілкування студентів під час проведення ділової гри з працівниками Полтавської дирекції компанії, а також з працівниками компанії в Нідерландах, де розташований головний офіс страховика. При цьому були використані сучасні засоби комунікації (дистанційне спілкування).

Такий підхід дозволив студентам продемонструвати отримані під час навчання знання з фахових дисциплін, набуті практичні навички, безпосередньо їх застосовуючи, та ознайомитися з іноземним досвідом ведення бізнесу. Підсумком практичного заняття стало запрошення кращих студентів для проходження виробничого стажування та практики в страховій компанії з наступним працевлаштуванням.

Всі ці спільні проекти дали можливість відчувати вигідність співпраці для кожної із сторін.

Обласні дирекції ПрАТ страхових компаній отримали переваги у вигляді відбору й працевлаштування в своїй структурі найбільш підготовлених і зацікавлених саме в цьому напрямку діяльності випускників. Так, в Полтавській дирекції ПрАТ «Страхова компанія «Уніка» на сьогоднішній день працює десять випускників ПУЕТ. Наукові дослідження, що проводяться в дипломних роботах випускників, виконаних на матеріалах зазначених компаній можуть бути прикладом дієвої інтеграції науки з виробництвом.

В свою чергу, кафедра фінансів ПУЕТ має можливість проведення наукових досліджень, виробничих і переддипломних практик, інтерактивних навчальних занять на базі сучасних підприємницьких структур. Це також створює передумови для знайомства з досвідом здійснення страхової діяльності в країнах Євросоюзу та популяризації його як в навчальному процесі, так і в науково-практичній діяльності.

Список використаних джерел

1. Фастовець А. А. Фінанси малого бізнесу: навч. посіб. / А. А. Фастовець, І. В. Фисун. – К. : «Кондор», 2013. – 302 с.
2. Фисун І.В. Роль ділових ігор у формуванні нових якостей фахівців: Компетентнісний підхід до підготовки випускників вищого навчального закладу: матеріали 36-ї міжвузівської науково-методичної конференції, Полтава, 22–23 березня 2011 р. / І. В. Фисун, О.М. Семенова. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – С. 222–225.
3. Фисун І. В. Ділова гра «Страхова організація» і методичні рекомендації щодо її проведення при вивченні дисципліни «Страхування» студентами напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» / І. В. Фисун. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2014. – 18 с.

ПОРІВНЯННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

***С. Т. Скибенко, к. е. н., доцент; О. М. Семенова, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»***

До організації виробничої практики необхідно ставитися з повною відповідальністю, тому що саме вона може започатку-

вати ті знання і навички, які згодом зіграють важливу роль у кар'єрному зростанні майбутнього фахівця. Існує різноманітний вітчизняний досвід організації, проведення і оцінки ефективності виробничої практики, накопичений протягом тривалого часу провідними вишами України. На нашу думку, заслуговує на увагу і зарубіжний досвід практичної підготовки студентів у період проходження ними виробничої практики.

Наприклад, республіка Білорусь також має позитивний досвід виробничого навчання студентів шляхом проходження ними практики у бізнес-середовищі. Найбільший банк республіки «БПС-Сбербанк» активно сприяє розвитку освіти та інтелектуального потенціалу країни, широко співпрацюючи з вищими навчальними закладами Білорусі. Банк уклав угоди про співпрацю з Білоруським державним університетом, Білоруським державним економічним університетом, Білоруським державним університетом інформатики і радіоелектроніки, Поліським державним університетом. Між банком і цими вузами діє домовленість про організацію спільних майстер-класів, семінарів, конференцій, симпозіумів і «круглих столів»; сприяння в розробці і виданні підручників, монографій, наукових статей та інших публікацій. Підприємства і організації реального сектору економіки та бізнесу беруть активну участь у виробничій (технологічній та переддипломній) практиці і дипломному проектуванні студентів.

У Польщі крім обов'язкової практики студенти можуть за власної ініціативи проходити стажування та добровільну практику у комерційних структурах. У Швеції обов'язкова виробнича практика передбачена не тільки для студентів, але і для викладачів, кожен з яких має або відпрацювати три місяці на рік на виробництві, або постійно виконувати виробничі завдання для оновлення своїх професійних знань і навичок. Німеччина широко застосовує трирічні програми професійного навчання. Кожен студент укладає із фірмою контракт, в якому передбачаються умови праці, навчання, оплати, відпочинку тощо. Вимоги до студентів є досить високими: близько 15 % відсіваються у перший рік навчання. Процес професійної підготовки спланований так, що виробнича діяльність студентів за другий і третій

рік навчання повністю відшкодовує всі витрати на їх теоретичну підготовку, що є найбільш привабливим фактором для них. В усіх країнах Західної Європи програми професійної підготовки визначаються за участю представників бізнес-структур, профспілок і викладачів.

Міжнародне визнання вже отримала освіта на робочому місці за допомогою коуча (наставника, тренера) як найефективнішої технології у справі професійної підготовки працівників, що практикується в більшості компаній світової економіки (Японія, США та ін.). Цікавою є наближена до нього по ефективності німецька модель «дуальної освіти», коли більшу частину навчального часу (3–4 дні на тиждень) студент проводить безпосередньо на робочому місці і лише 1–2 дні – в аудиторіях навчального закладу.

На жаль в Україні та Росії для студентів економічних спеціальностей висуваються умови збереження комерційної таємниці та конфіденційності інформації, які призводять до обмеження доступу практикантів до необхідних документів та зменшення пізнавальної функції виробничої практики, що повинна закріплювати та розвивати практичні вміння майбутніх фахівців. У переважній більшості випадків практика зводиться до формального перебування на підприємстві, виконання функцій кур'єра і разових доручень керівника практики. У студента не формується цілісного уявлення про своє майбутнє на потенційному робочому місці, а також про важливість і значимість підрозділу підприємства, де він проходить практику.

Тому, ми вважаємо, що слід розробити стратегію створення і розвитку кожного вищого закладу освіти, особливо, – галузевого підпорядкування, в основі якого б були покладені принципи державного або приватного партнерства у формі навчально-освітнього холдингу, щоб ліквідувати формальний характер виробничої практики. Для втілення в життя цієї стратегії у сфері вищої освіти повинна бути розроблена відповідна нормативно-правова база функціонування подібного холдингу, роль керуючої компанії в якому належала б юридичним і фізичним особам-засновникам приватних вузів, а також відповідним мажоритарним акціонерам і засновникам закладів освіти з боку держави.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КРАЄЗНАВЧИХ ЕКСКУРСІЙ СТУДЕНТАМИ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ТУРИЗМ» У ПУЕТ

Т. В. Оніпко, д. і. н., професор; **І. М. Петренко**, д. і. н., професор;
В. В. Сарапин, к. філол. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Важливою складовою практичної підготовки студентів напряму підготовки «Туризм», яка здійснюється в ПУЕТ, є залучення їх до організації та проведення краєзнавчих екскурсій. Такого роду екскурсії, по-перше, здійснюються у формі виїзного практичного заняття, наприклад, до Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, коли на шляху до цієї установи заздалегідь підготовлені молоді люди можуть провести ознайомлювальну екскурсію з історичними пам'ятками міста для одногрупників. По-друге, краєзнавчі екскурсії, коли роль гідів виконують студенти (як правило, «добровольці»), викладачами кафедри педагогіки, культурології та історії (ПКІ) влаштовуються в позааудиторний час. При цьому враховуються побажання студентів щодо тематики та дальності проведення краєзнавчої екскурсії.

Особливістю краєзнавчої практики є те, що досвід проведення краєзнавчих екскурсій (у тому числі до музею історії ПУЕТ) узагальнюється як викладачами кафедри педагогіки, культурології та історії, так і студентами й відповідно передається старшокурсниками першокурсникам на засіданнях наукового гуртка, під час наукових студентських конференцій, у ході індивідуальних бесід-консультацій.

Залучення студентів до проведення краєзнавчих екскурсій значною мірою сприяє активізації їхньої самодіяльності та самоорганізації. Викладачі кафедри ПКІ мають унікальний досвід щодо того, коли до проведення подібних заходів залучали «активних» недисциплінованих студентів. У більшості випадків такий підхід дозволяв «спрямувати невичерпний потік енергії недисциплінованого «екскурсовода у правильне русло» (авт.).

Проведення студентами-гідами краєзнавчих екскурсій не лише дозволяють їм заробити додаткові бали, але й поглибити знання з історії України, певної місцевості, вітчизняної культури, а також розширити кругозір одногрупників. При цьому результати таких краєзнавчих екскурсій у вигляді підготовлених молодими людьми фото, есе, поезій узагальнюються та оцінюються викладачами. Таким чином у ході підготовки та проведення краєзнавчих екскурсій кожен може долучитися до цієї цікавої справи, яка дозволяє студентам реалізувати теоретичні знання на практиці. Непоодинокими були випадки, коли по закінченні краєзнавчої екскурсії (у межах Полтави чи Полтавської області) юнаки та дівчата бралися до написання наукової роботи з краєзнавчої тематики.

У ході краєзнавчих екскурсій студенти мають можливість познайомитися з ветеранами війни та праці, відомими художниками, письменниками, музикантами, народними майстрами (наприклад, із народним умільцем гончарем М. Г. Пошивайлом). Відповідно заздалегідь завдяки консультації викладачів студенти-гіди мають можливість провести пошукову роботу щодо біографії та життєвого шляху тих, із ким доведеться зустрітися під час екскурсії. На нашу думку, буде доцільно, коли студенти самостійно запропонують провести пішохідні або автобусні краєзнавчі екскурсії по Полтаві та Полтавській області, під час яких вони познайомлять одногрупників зі своїми прабабусями та прадідусями.

Не менш важливою формою набуття студентами напряму підготовки «Туризм» практичних навичок вважаємо віртуальні краєзнавчі екскурсії у ті куточки України, де вони народилися чи їм довелося побувати. Цей вид роботи передбачає підготовку розповіді-презентації із залученням родинних фото чи відеороликів.

У перспективі колектив кафедри педагогіки, культурології та історії планує залучення студентів напряму підготовки «Туризм» до проведення екскурсій для учасників щорічної студентської наукової конференції з інших ВНЗ, а також для гостей університету (наприклад, із нагоди ювілейних дат факультету ХТГРТБ тощо).

Загалом залучення викладачами кафедри ПКІ студентів напрямку підготовки «Туризм» до проведення краєзнавчих екскурсій сприяє поглибленню їх знань, накопиченню дослідницького досвіду, формуванню та розвитку управлінських і комунікативних даних.

Пропозиції: клопотати перед ректоратом ПУЕТ про організацію для кращих студентських груп за результатами екзаменаційних сесій краєзнавчих екскурсій маршрутом туристичного кластеру «Гоголівські місця Полтавщини» (Диканька, Великі Сорочинці, Гоголеве, Миргород).

НАУКОВІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

Л. В. Лебедик, к. пед. н.

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Особливе місце у підготовці магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» у Полтавському університеті економіки і торгівлі посідає педагогічна практика, яка дозволяє використувати набуті знання для формування необхідних професійних знань та умінь у практичній діяльності, засвоїти елементи викладацького досвіду.

Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми зі спеціальності 8.18010021 Педагогіка вищої школи. Вона дозволяє магістранту практично спробувати свої сили в обраній професії, навчитися застосовувати у професійній діяльності знання, отримані на навчальних заняттях.

Метою практики є забезпечення закріплення теоретичних знань у галузі навчально-виховної праці, а також набуття практичних навичок цієї роботи.

Завдання практики полягають у: безпосередньому ознайомленні магістрантів з формами, методами та засобами викладання дисциплін, а також їхньому практичному застосуванню; формуванню у магістрантів творчого підходу до навчально-методичної роботи, наукової праці, потреби у самовихованні, підвищенні

свої кваліфікації; здобутті магістрантами професійних якостей майбутнього викладача – вміння готувати лекційний матеріал з використанням останніх досягнень у даній галузі науки, чітко, доступно, логічно, послідовно викладати цей матеріал студентам, керувати аудиторією; формуванні вміння критично оцінювати лекції та семінарські заняття своїх колег та робити на їх основі висновки щодо організації власної викладацької роботи.

Базою практики є Полтавський університет економіки і торгівлі (кафедра педагогіки, культурології та історії). Зміст практики визначається програмою, а термін і порядок проведення – навчальним планом.

Водночас магістри під керівництвом викладачів кафедри педагогіки, культурології та історії залучаються до науково-дослідної роботи, беруть участь в олімпіадах, конкурсах наукових робіт, науково-практичних конференціях різного рівня. Науково-дослідна робота спрямована на активізацію наукової творчості майбутніх викладачів, розвиток їх здібностей та підтримку дослідницького пошуку. Ця робота сприяє формуванню основ загальної наукової культури, дослідницьких умінь і навичок студентів, залученню їх до різних форм наукової діяльності, популяризації їх науково-дослідної роботи. Організаційне та навчально-методичне забезпечення підготовки магістрів відповідає сучасним вимогам до підготовки фахівців відповідної спеціальності, соціально-економічним вимогам ринку праці та має високий науковий і навчально-методичний рівень.

В організації проведення практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» використовуються не лише загальнодидактичні, а й специфічні принципи: професійної спрямованості змісту, форм, методів і засобів навчання; рефлексії професійної діяльності; наступності і послідовності професійної підготовки; гуманізації, інтеграції і диференціації освіти; міжпредметних зв'язків; мотивації навчання і праці тощо. Вони проходять через мету, зміст, форми організації, методи, засоби навчання і також є системоутвірним чинником інтеграції.

У цілому система професійної підготовки з застосуванням педагогічної практики регулюється сукупністю принципів: сис-

темності (уявлення професійної діяльності як об'єкт-системи у вигляді ієрархічної структури взаємопов'язаних видів, функцій, завдань з урахуванням їхніх взаємозв'язків), неперервності (неперервний процес підвищення рівня педагогічної підготовки), наступності (послідовності етапів педагогічної підготовки), гуманізації (орієнтація всіх компонентів дидактичної системи на розвиток особистісного потенціалу майбутніх магістрів), інтеграції (орієнтація пропонованої дидактичної системи на синтез міждисциплінарних знань у сфері педагогічних наук), професійної спрямованості (набуття професійних умінь і навичок діяльності), рефлексії професійної діяльності (самооцінка і самоаналіз готовності виконувати професійні завдання).

Нами застосовувалася технологія проєктивного навчання, коли на перших семінарських заняттях з методики викладання магістранти отримували завдання для педагогічної практики, а сам проєкт педагогічної діяльності магістрант мав можливість захистити ще під час підготовки до практики і доопрацювати його після реалізації на практиці. Магістранти, вивчаючи теоретичний матеріал на лекціях і розбираючи практичні завдання на семінарських заняттях, виконували їх зі знанням педагогічних законів і закономірностей. Результатом такої діяльності можна вважати досить високу теоретичну готовність магістрантів перед педагогічною практикою і здатність до оптимальної діяльності в період педагогічної практики.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

С. М. Петренко, к. і. н., доцент;

І. С. Тодорова, к. психол. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі. Яку роль відіграють гуманітарні дисципліни у здійсненні

професійної та практичної підготовки студентів? На нашу думку, вони готують студента до практичної реалізації гуманітарної складової майбутньої професійної діяльності. Професійна діяльність за будь-яким напрямом має ціннісно-мотиваційний компонент та потребує соціально-правової компетентності – знань та вмінь у галузі взаємодії з суспільними інститутами та людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування та поведінки. Не менш важливою є й автокомпетентність – адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики і володіння технологіями подолання професійних деструкцій. Цілком зрозуміло, що значна частина потрібних фахівцеві професійних компетенцій та якостей набуваються саме в процесі засвоєння дисциплін гуманітарного циклу, які формують у студентів професійну культуру, розвивають професійне мислення, удосконалюють професійні навички.

Фахова підготовка у ВНЗ має здійснюватися як єдиний процес методологічного та технологічного дослідження студентами системи загальних і особливих відносин у виробничих ситуаціях, які постійно змінюються. У цій ситуації, очевидно, посилюється значення психолого-педагогічної та методичної підготовки викладача, гуманістичних взаємовідносин між учасниками педагогічного процесу, використання інтерактивних методів навчання. Під час проведення семінарських та практичних занять не тільки детально розглядаються окремі теоретичні положення навчальних дисциплін, але і формуються вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання індивідуальних та колективних завдань, набуваються навички висловлювати й аргументувати власні думки та критично аналізувати аргументи опонентів. Професійна спрямованість усіх циклів підготовки фахівців забезпечується шляхом дискусій, діалогів, тренінгів, ділових ігор, моделювання професійних ситуацій, перегляду навчальних відеофільмів тощо.

На думку вченого Г. Балла, у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу, які сприяють злиттю культури, науки і природи, студенти засвоюють систему базових загальнолюдських (духовно-моральних, історичних та культурно-гуманітарних) пріоритетів і цінностей, зокрема, любов як принцип

буття, сенс здорового способу життя людини, її місце та мета у житті, саморозвиток та самовдосконалення, почуття обов'язку, свобода творчості. Так, у процесі вивчення дисципліни «Історія України» у студентів формується розуміння сутності історичних перетворень, що відбуваються в сучасній Україні з позиції історичного досвіду, а також почуття патріотизму, історичної науково обґрунтованої свідомості. У процесі вивчення дисципліни «Історія української культури» є можливим набуття юнаками і дівчатами наступних компетенцій: мислити культурологічними категоріями; висловлювати й обґрунтовувати своє ставлення до подій соціокультурного життя; використовувати знання з історії та теорії культури при осмисленні сучасних проблем культурного розвитку, робити порівняльно-історичний аналіз культурних епох; пояснювати й оцінювати факти соціокультурного життя з гуманістичних позицій. Знання основ психології є важливим фактором розвитку комунікативної компетентності, ініціативи, творчого ставлення до праці, психологічної культури. Саме тому мета і завдання дисципліни полягають в опануванні студентами основами психології особистості, діяльності, спілкування, гармонізації взаємовідносин та подолання конфліктів, набуття вмінь психологічного забезпечення майбутньої професійної діяльності. Психолого-педагогічні дисципліни допомагають студентові розібратися у власному психічному житті та в особистості інших, цілеспрямовано досліджувати та регулювати психічні стани та поведінку.

Ураховуючи принципове положення педагогіки щодо оточення як важливого джерела розвитку особистості, важливо забезпечити у вищому навчальному закладі гуманітарне середовище, під яким розуміють взаємозв'язок гуманітарної спрямованості в діяльності адміністрації, навчальних дисциплін гуманітарного циклу та інтенсивних методів навчання на гуманістичній основі.

Отже, процес вивчення дисциплін гуманітарного циклу передбачає засвоєння наукових знань про суспільство та людину, можливості їх розвитку і саморозвитку, місце і роль особистості в суспільстві, а також впливає на формування ключових компетенцій майбутніх фахівців.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

П. Ю. Балабан, к. е. н., професор; **М. П. Балабан**, к. е. н., доцент;
Ю. В. Іванов, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Для успішної роботи з обраної спеціальності сучасний молодий фахівець поряд із глибокими теоретичними знаннями повинен мати необхідні уміння і навички для ефективного їх застосування на практиці. Досягається це шляхом практичної підготовки студентів у процесі навчання. Отже, практична підготовка поряд з навчальними заняттями і самостійною роботою є однією із важливих форм організації навчального процесу, від якості якої залежить конкурентоздатність випускників вузів на ринку праці.

Надаючи велике значення практичній підготовці майбутніх фахівців, радою університету затверджена Концепція практичної підготовки студентів на весь період навчання. Вона передбачає тісну взаємодію кафедр, науково-навчального центру та центру зв'язків з виробництвом з підприємствами й організаціями – базами практики.

Концепція передбачає тісний зв'язок усіх видів практики з лабораторними і практичними заняттями, уніфікацію технічного, програмного і методичного забезпечення практичної підготовки в залежності від форм підготовки фахівців.

Практична підготовка студентів передбачає проходження ознайомлюваної практики «Вступ до фаху», проведення навчальної практики з комп'ютерної техніки та програмування, а також виробничих практик для студентів другого-п'ятого курсів.

Для організації проходження практики університетом проводиться велика підготовча робота з вишукування і добору баз практики, програмно-методичного забезпечення її проходження, здійснення методичного керівництва і контролю. Види і терміни проведення практики студентів визначаються навчальними планами підготовки фахівців.

Навчальна практика студентів проводиться, як правило, у

структурних підрозділах університету, а також безпосередньо на виробництві.

Виробничу бакалаврську практику студенти проходять на підприємствах і організаціях, що мають у своєму складі відповідні спеціалізовані підрозділи або групи спеціалістів, укомплектовані фахівцями з вищою освітою, які можуть забезпечити відповідні умови і кваліфіковане керівництво. Основними завданнями бакалаврської практики є закріплення теоретичних знань, придбання практичних навичок у відповідних галузях економіки, а також навичок самостійної діяльності в напрямку своєї майбутньої професії.

Виробнича переддипломна практика студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» є заключним етапом практичної підготовки фахівців. У процесі проходження практики поглиблюються і закріплюються теоретичні знання зі всіх дисциплін навчального плану, збирається практичний матеріал для написання дипломної роботи (проекту), студенти знайомляться з новітніми методами організації і технології галузей діяльності по обраній спеціальності, засвоюють на базі отриманих в університеті знання, професійні навички і уміння для прийняття самостійних рішень під час роботи в реальних ринкових умовах.

Магістерська практика є заключним етапом практичної підготовки магістрів. Вона орієнтована на виконання ними основних професійних функцій фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» виробничих, науково-дослідних, управлінських і педагогічних. Магістерська практика проводиться у вигляді науково-педагогічної і виробничої практик.

Досвід останніх років свідчить, що питання практичної підготовки студентів, визначення баз практики і організації її проходження на підприємствах різних форм власності, особливо для студентів, які навчаються за індивідуальними договорами, вимагають значних зусиль з боку ректорату, факультетів і кафедр.

Є ряд невирішених проблем і загальнодержавного характеру: не відповідає сучасним вимогам діюча нормативна база, що регламентує взаємовідносини між вищим навчальним закладом і підприємствами, організаціями і установами щодо проведення

практики студентів; в договорах з юридичними фізичними особами не завжди визначається їхня відповідальність за виконання програм практики тощо.

Покращити практичну підготовку майбутніх фахівців призваний новий порядок проходження практики, який передбачає стажування студентів на посадах, пов'язаних з майбутньою роботою. Визначення та підбір відповідних робочих місць – одне із нагальних завдань викладачів кафедри.

ПРОФЕСІЙНІ СТАЖУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Н. М. Тягунова, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Становлення демократичної, правової, соціальної держави, європейська інтеграція України, проведення політичної, освітньої та інших реформ вимагають, щоб такі чинники, як компетентність, професіоналізм, інтелект, творчість відігравали провідну роль у діяльності учасників всіх сфер життя нашої держави. І вища школа не є виключенням, адже ефективність будь-якого процесу значною мірою залежить від кадрів, фахово і світоглядно підготовлених до активної професійно-компетентної інноваційно-творчої роботи в нових умовах: демократії, професійної конкуренції, глобалізації.

Серед основних шляхів вдосконалення достатнього або високого рівня компетентності студентів вищої школи, на нашу думку, варто виокремити таку форму підготовки, як стажування.

Стажування – навчання персоналу на робочому місці під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного оволодіння спеціальністю, адаптації до об'єктів обслуговування та керування, набуття навичок швидкого орієнтування на робочому місці та інших прийомів роботи.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» стажування – це набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності.

Трудове законодавство визначає стажування, як навчання на виробництві. Стажування передбачає засвоєння кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду, набуття практичних умінь і навичок щодо виконання обов'язків на займаній посаді або на посаді вищого рівня.

Сьогодні проблема працевлаштування молоді полягає не стільки в відсутності робочих місць, як у тому, що більшість установ (організацій) при підборі кадрів надають перевагу вже досвідченим спеціалістам у той час, як колишній студент здебільшого має лише теоретичні знання й досить невеликий досвід їх застосування на практиці.

Один із варіантів вирішення такого питання надає нам ст. 29 Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 року, № 5067-VI, нормами якого передбачено розширення можливостей для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці шляхом проходження студентами стажування. При цьому конкретний механізм реалізації такої норми викладено у «Порядку укладення договору про стажування студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях» (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2013 р., № 20 та який набрав чинності 22 січня 2013 року, далі – Порядок). Так, ст. 29 Закону України «Про зайнятість населення» студентам надано можливість проходити стажування за професією (спеціальністю), за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання. Порядок укладання договору про стажування студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях затверджено постановою КМУ від 16.01.2013 р. № 20.

Саме стажування студента під час навчання дає йому реальну можливість сформувати свою професійну компетентність, застосувати на практиці набуті теоретичні знання, отримати перший досвід, визначити напрями подальшого самовдосконалення та в цілому визначити пріоритети подальшого розвитку та цілі професійної досконалості.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ЗМІСТУ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ДО ВИМОГ РОБОТОДАВЦІВ

В. В. Лісіца, к. е. н., доцент; **О. М. Михайленко**, к. е. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Основними зовнішніми споживачами послуг вищих навчальних закладів є роботодавці, які очікують від потенційних працівників – випускників вузів – володіння комплексом професійних компетенцій, що відповідають вимогам розвитку економіки та суспільства.

Для сучасного ринку праці взаємодія ВНЗ з профільними підприємствами та організаціями є актуальною, перш за все тому, що університетське навчання за своїми внутрішніми стандартами все частіше не відповідає вимогам реальної економіки. Це загальна проблема: у більшості випускників ВНЗ відсутні практичні навички та необхідні компетенції. На думку роботодавців, це пов'язано з неспроможністю (кадровою, економічною, технологічною, змістовною) навчальних закладів та системи освіти в цілому гнучко реагувати на запити ринку праці.

Процес удосконалення практичної підготовки студентів потребує участі, принаймні, двох сторін – вищого навчального закладу та роботодавця. Між ними повинно бути не тільки взаєморозуміння, а й узгодженість у діях. Щоб цього досягти, необхідні визначені форми співпраці.

Найбільш тісний характер взаємодії ВНЗ та роботодавців виникає в процесі проходження студентами виробничої практики, яка є однією із форм організації навчального процесу. Саме практика забезпечує набуття студентами першого професійного досвіду роботи.

ВНЗ та роботодавці повинні бути сьогодні зацікавлені в створенні системи, що об'єднує їх зусилля у формуванні професійних компетенцій в межах різних видів практик у відповідності з вимогами існуючого та прогнозованого ринку праці. Однак, як свідчить досвід більшості вітчизняних ВНЗ, сучасний рівень організації виробничої практики недостатній для набуття студентами реального досвіду роботи та оволодіння ними про-

фесійно-практичними навичками. Зазвичай, основна причина такого становища – чисто формальні зв'язки ВНЗ з роботодавцями.

Процес підготовки якісного фахівця знаходиться в площині інтересів як самого майбутнього спеціаліста, так і освітньої установи і представників ринку праці. Тому слід шукати сумісні шляхи подолання формального підходу до отримання студентами навичок практичної підготовки.

На нашу думку, одними з них можуть стати такі:

- запровадження нових форм соціального партнерства, типів договорів, проектної інтеграції, які б максимально узгоджували та реалізовували взаємні інтереси: ВНЗ – у підготовці фахівців високого рівня; роботодавців – в забезпеченні власних кадрових потреб;

- організація практики в конкретних організаціях (підприємствах), що здатні в подальшому стати базовими для проведення практик різного виду;

- збільшення строків проходження виробничої практики (як свідчить європейській досвід, тривалість виробничої практики залежить від року навчання і може продовжуватися до 3 місяців);

- створення умов для відбору підприємством студентів для проходження практики переважно на конкурсній основі за результатами аналізу резюме студента та співбесіди з ним;

- оптимізація роботи організаційних структур ВНЗ, що займаються пошуком баз практики, які б надавали студентіві допомогу у складанні резюме, підготовки його до співбесіди, відповідному листуванні з підприємством тощо;

- залучення представників роботодавців до експертизи програм виробничої практики, формування її тематики та переліку завдань, а також керівництва нею представником роботодавця; забезпечення участі роботодавців в процесі захисту студентом звіту з виробничої практики;

- формування дієвих каналів зворотного зв'язку з роботодавцями про рівень сформованості професійних компетенцій з метою корегування та удосконалення програми виробничої практики та навчальних програм з відповідних дисциплін.

Безперечно, адаптація змісту виробничої практики до вимог роботодавців є складним завданням, так як його вирішення лежить в площині ефективної взаємодії ВНЗ та роботодавця. Чим тісніше буде їх взаємодія, тим більшою мірою підготовка фахівців буде відповідати вимогам сучасного ринку праці.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗМІСТОВНОГО НАПОВНЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИКИ

М. М. Хурса, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Навчальний процес у вищому навчальному закладі складається з багатьох елементів, серед яких: аудиторні заняття, самостійна та індивідуальна робота, наукові дослідження та участь у роботі конференцій тощо. Проте, процес навчання не можна вважати повноцінним, якщо теоретичні знання, яких студент набуває у лекційних аудиторіях та лабораторних класах не будуть доповнюватися знаннями, що набуваються під час проходження практики.

Важливість етапу практичної підготовки майбутнього фахівця полягає у поєднанні теоретичного багажу знань з практичними навичками, застосуванні передових прийомів та принципів у практичній роботі, набутті практичного досвіду щодо виконання основних процесів та операцій під час доведення товару від виробника (постачальника) до покупця (споживача).

Якість процесу практичного навчання студента залежить від багатьох чинників, серед яких: ступінь розвитку матеріально-технічної бази практики, відповідність технологічних процесів сучасним нормативам та досягненням науково-технічного прогресу, рівень професійної підготовки кадрового потенціалу і т. п.

Проте, важливий вплив на процес практичної освіти студентів вищого навчального закладу здійснює те методичне забезпечення, яким відповідні кафедри університету забезпечують студентську аудиторію перед від'їздом на місця практики.

Не зважаючи на те, що змістовне наповнення методичного забезпечення для окремих спеціальностей та місць проходження

практики буде відрізнятися між собою, як метою так і окремими індивідуальними завданнями, воно повинне бути чітко структурованим та надавати однозначні рекомендації, що були б зрозумілими, як для студентів, так і для керівників практики від підприємств торгівлі чи інших практичних структур.

Не акцентуючи уваги на змістовному наповненні індивідуальних завдань, що є специфічними для кожної спеціальності чи типу торговельного підприємства, зупинимось на розділах методичного забезпечення, які інформують студента щодо організаційних питань практики.

Вступ повинен містити інформаційний матеріал щодо актуальності та важливості практичної підготовки студента відповідної спеціальності для формування високоосвіченого та професійно грамотного спеціаліста.

Мета практики формулюється таким чином, щоб студент розумів яких горизонтів пізнання він повинен досягти за період практичного навчання. Важливо, щоб розділ містив конкретні цільові параметри, а не носив описового характеру загального плану типу: «Закріплення та поглиблення теоретичних знань, оволодіння прикладними аспектами ... тощо».

Завдання практики встановлюються у відповідності до визначеної мети, загальної спеціалізації практичного навчання та рівня теоретичної підготовки студента-практиканта. Завдання, що не носять конкретного цілеспрямованого характеру можуть стимулювати студента до їх несумлінного виконання, формального підходу щодо формування інформаційної бази та проведення аналітичних чи дослідницьких процесів. З іншого боку, зайва конкретизація завдань (особливо для студентів старших курсів) подавлятиме творчу ініціативу практиканта, ставитиме психологічні перепони щодо вільного асоціативного засвоєння зібраного матеріалу.

Обов'язки студентів повинні бути прописаними у відповідності до реальних обставин, що формуються на базах практики та досвіду студента-практиканта, якого він уже набув у стінах університету за час навчання. Деталізований перелік обов'язків, що є необхідним для студентів початкових курсів буде вигля-

дати недоречно у методичному забезпеченні практикантів старших курсів. Досить доречним при написанні даного розділу буде застосування комплексного підходу, який поєднає у єдине ціле мету, завдання та обов'язки студентів.

У методичному забезпеченні практики обов'язково повинні бути прописані **обов'язки керівників практики** від ВНЗ та виробничого підприємства. Це допоможе студенту повніше відчувати свою відповідальність та права щодо окремих дій навчально-практичного характеру.

Перелік знань та умінь, якими повинні оволодіти студенти під час практики визначаються авторами методичного забезпечення виходячи із рівня теоретичної підготовки студента, стану матеріально-технічної бази практики, мети і завдань практичної підготовки та вимог, що висуватимуться викладачами відповідної кафедри чи фахівцями підприємства до студента під час захисту звіту з практики.

ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СПЕЦІАЛІСТА

*І. В. Юрко, к. е. н., доцент; Л. В. Іржавська, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Вища освіта на сучасному етапі розвитку України має значні проблеми, що негативно позначається на забезпеченні економіки держави кваліфікованими кадрами. Як результат за останні три роки значно збільшився відтік молодих талановитих випускників українських шкіл для продовження навчання за кордоном через втрату довіри до українських вишів. Головною причиною такої ситуації є використання в Україні «радянської» концептуальної і методичної моделі вищої освіти, яка склалася десь у кінці 60-х років минулого століття. Головною метою «радянської» методичної моделі є надання знань. Сьогодні ж ця методична модель не працездатна в результаті швидкостей інформаційного обміну, що багаторазово збільшуються.

Сучасна система освіти повинна не стільки давати знання, скільки формувати у студента алгоритми прийняття конкретних

рішень, розвивати навички взаємодії з сучасними інформаційним простором.

Як показало соціологічне опитування студентів старших курсів до основних проблем економічної освіти вони віднесли відірваність навчального матеріалу від реальної діяльності підприємств, занадто теоретизований матеріал більшості дисциплін, незнання практики господарської діяльності викладачами, недостатня кількість викладачів-практиків. Навчання в українських вишах спрямоване на процес, а не на результат: «Навчають як ходити на роботу, а не як заробляти гроші». Крім того студенти у своїх відповідях відмітили недостатню кількість в учбовому процесі ділових ігор, бізнес-симуляцій, кейсів про діючі підприємства і приватних підприємців.

Саме над рішенням відмічених проблем працює кафедра комерційної діяльності та підприємництва ПУЕТ.

У чому ж причина загального інтересу до інтерактивного навчання, до якого відносяться ділові ігри, кейси, бізнес-симуляції? Від традиційних методів навчання їх відрізняє такі особливості:

по-перше, при використанні інтерактивних методів процес навчання максимально наближений до реальної практичної діяльності керівників і фахівців;

по-друге, інтерактиви є ігровим методом навчання. Усі учасники гри виступають в певних ролях і приймають управлінські і комерційні рішення, виходячи із власних інтересів. А оскільки інтереси ролей не співпадають, то гравцям доводиться приймати рішення в конфліктній ситуації, що відповідає життєвій ситуації;

по-третє, інтерактиви є колективним методом навчання. Традиційні методи навчання зорієнтовані на індивідуальне заняття. У ділових іграх рішення приймається як індивідуально, так і колективно. Колективна думка формується як при захисті рішень власної групи, так і при критиці рішень інших груп;

по-четверте, в ділових іграх та бізнес-симуляціях складається визначений емоційний настрій гравців, який дає можливість істотно активізувати процес навчання;

по-п'яте, використання інтерактивних методів в найбільшій мірі сприяє тому, щоб «школа пам'яті» з її настановою на запам'ятовування учбового матеріалу поступалася місцем «школі мислення», формуючи дослідницький підхід до освоєння теоретичного матеріалу.

Таким чином, застосування лише традиційних методів навчання вже не відповідає вимогам сучасної освіти, оскільки не забезпечує достатньої стійкості та інваріантності отриманої інформації. Серед найважливіших проблем, що стоять перед викладачами вищої школи, – активізація навчального процесу, оптимальне поєднання класичних і сучасних методів навчання. Завдяки використанню новітніх технологій (Інтернет, веб-сторінка, мультимедійний проектор, ноутбук) можливим та доступним стає інтерактивне навчання спрямоване на формування професійних якостей спеціаліста.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

В. І. Місюкевич, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Виробнича практика – частина навчального процесу, яка передбачає зміцнення теоретичних знань в процесі оволодіння практичними навичками з обраної спеціальності. Вона поєднує в собі теоретичне і виробниче навчання. Виробнича практика є одним з обов'язкових елементів навчального процесу студентів ВНЗ. Регулюється виробнича практика для студентів вищих навчальних закладів Законом № 2984, «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженим наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 р. за № 93 та навчальними планами вищих навчальних закладів. Забезпечувати проходження практики студентів зобов'язані навчальні заклади. Для цього вищі навчальні заклади укладають з підприємствами, організаціями, установами договір про проходження практики. Усі витрати на проходження практики студентів підприємству перераховує вищий навчальний

заклад. Розмір витрат на практику студентів визначається кошторисом-калькуляцією, яка є невід'ємною частиною договору між ВНЗ і підприємством. Основними статтями витрат на проходження практики можуть бути: оплата праці безпосереднього керівника практики, витрата на матеріальне забезпечення практики (придбання матеріалів, канцтоварів, експлуатація обладнання) тощо.

Відповідно з договором, укладеним між ВНЗ і підприємством, студенти проходять виробничу практику на підприємстві і не включаються до складу (списку) і штатного розкладу працівників підприємства. Таким чином, оскільки виробнича практика не є процесом роботи, а процесом навчання, при проходженні виробничої практики запис в трудовій книжці не здійснюється. Водночас згідно з п. 3.7 Положення № 93 за наявності вакантних місць студенти можуть бути зараховані на штатні посади, якщо робота на них відповідає вимогам програми практики. При цьому не менше 50 відсотків часу відводиться на загальнопрофесійну підготовку за програмою практики. У такому випадку між підприємством і практикантом виникають трудові відносини. При цьому підприємство укладає зі студентом строковий трудовий договір на період проходження практики, про що вноситься запис у трудову книжку. За виконану роботу за строковим трудовим договором працівнику-студенту нараховується заробітна плата, яка включається до фонду оплати праці та обкладається ПДФО та ЄСВ у загальному порядку (ПДФО за ставкою 15 % та/або 17 %, ЄСВ за ставкою 3,6 %). Також при укладанні з практикантом цивільно-правового договору підприємство нараховує винагороду за виконану роботу, з якого утримує ПДФО за ставкою 15 % (17 %) та ЄСВ за ставкою 2,6 %. При цьому для практикантів-студентів вищих навчальних закладів законодавчими нормами не передбачено обов'язкової оплати їхньої праці. Тобто оплата праці практикантів-студентів ВНЗ може здійснюватися лише з власної ініціативи підприємств. Обкладення ПДФО доходів практикантів відбувається в загальному порядку за ставкою 15 % (17 %) залежно від отриманої суми доходу. Як було з'ясовано раніше, між практикантом і підприємством не виникає трудових відносин, запис у трудову

книжку також не здійснюється. На підставі цього ПФУ у своєму листі від 14.08.2012 р. № 18973/03-20 зробив висновок про те, що з виплат практикантів ЄСВ не нараховується і не утримується. Тому, якщо з практикантом не укладено трудовий або цивільно-правовий договір, то суми виплат за проходження практики обкладаються лише ПДФО. Проте все ж у разі виплат практикантам доходів без укладення трудового або цивільно-правового договору підприємству краще отримати індивідуальне роз'яснення від контролюючого органу про необкладення таких доходів ЄСВ.

Основним документом студента вважається календарний графік проходження практики, який є, по суті, робочою програмою практики, де враховується ступінь теоретичної підготовки студента, специфіка конкретного місця проходження практики. Індивідуальний графік розробляється керівником практики від кафедри і узгоджується з керівником від бази практики. В ньому відображається особливість проходження практики, включається комплекс спеціально підібраних учбових і реальних завдань, календарні строки виконання окремих етапів, а також передбачається просування студента по різних робочих місцях для виконання програми практики в цілому. Робота студентів на базі практики з першого дня повинна бути спланована таким чином, щоб кожен студент мав чіткий план (графік) проходження практики з визначенням змісту і строків виконання окремих етапів практики. Виконання індивідуального графіку повинно фіксуватися студентами у щоденнику.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА – ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

І. В. Нартова, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Однією з умов успішної підготовки фахівців є виробнича практика, що сприяє закріпленню теоретичних знань, вдосконаленню практичних вмінь і навичок, розвитку професійної самостійності. Перелік усіх видів практик для спеціальностей факультету товарознавства, торгівлі та маркетингу ВНЗ Укооп-

спілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються навчальними планами.

Виробнича практика є складовою частиною навчальних планів підготовки студентів факультету товарознавства, торгівлі та маркетингу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Вона має ті ж методологічні корені, що і теоретична підготовка та є інтегруючим видом підготовки спеціалістів, завдяки якому студенти вивчають основи підприємництва, торгівельне підприємництво, менеджмент, технічне регулювання, специфіку організації праці торговельної мережі, товарознавство, маркетинг, вдосконалюють уміння та навички, опановують нові засоби та методи контролю товарної експертизи, розширюють та поглиблюють практичний досвід.

В сучасних умовах (коли формується інформаційний тип суспільства) економічна освіта повинна базуватися на компетентнісному підході. Компетентність означає не тільки професійні знання, навички і досвід у даній спеціальності, але і ставлення до справи, певні (позитивні) схильності, інтереси і прагнення, а також здатність ефективно використовувати знання й уміння, особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці.

В системі професійного становлення майбутнього товарознавця, товарознавця-експерта, біотехнолога, маркетолога виробнича практика виконує такі функції формування професійно-практичної компетентності, а саме: адаптаційну, навчальну, закріплювальну, освітньо-розвивальну, виховну, мотиваційно-стимулюючу, діагностичну.

Формування професійної компетентності як процес є частиною більш загального явища, яке називають професійним розвитком. При цьому, професійний розвиток відбувається протягом усієї трудової діяльності – від початку навчання певній спеціальності до кар'єрного зростання на підприємстві, а процес формування професійної компетентності обмежений рамками певного рівня освіти.

Професійна компетентність ґрунтується на її сутнісних характеристиках: застосування знань з дисциплін циклу профе-

сійної та практичної підготовки, у процесі виробничої практики, в процесі саморозвитку, набутті вмінь та навичок згідно до змісту окремих видів практики на основі аналізу виробничого середовища, активності та ініціативності студентів, задоволенні естетичних потреб, пізнавальних та професійних інтересів.

Однак, необхідною умовою формування професійної компетентності майбутніх фахівців має бути підготовка викладачами випускових кафедр інтегрованої програми виробничих практик, яка розрахована на увесь період навчання студента в університеті.

Інтегрована програма виробничих практик повинна бути системоутворювальним навчально-методичним документом планування професійної підготовки, в якій передбачена наступність практик на різних курсах і розв'язання зростаючих за складністю теоретичних та практичних завдань, а також при її розробці мають враховуватись міжпредметні зв'язки.

Зміст інтегрованої програми має відображати вимоги щодо формування професійної компетентності у студентів, які структуровані за рівнями складнощів.

Інтегрована програма повинна містити завдання зростаючої складності різних видів практик, подані у вигляді алгоритму, що забезпечує неперервність їх виконання, а також містити інструктивні матеріали для керівників баз практик і студентів-практикантів як методичний супровід проходження практики та матеріали для виконання завдань, оформлення звітних документів та підведення підсумків.

Таким чином, підвищенню ефективності навчання студентів сприяє узгодженість між теоретичним і практичним навчанням, що саме й передбачає інтегрована програма практик.

ВПЛИВ РІВНЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО КОМЕРСАНТА

А. О. Брацун, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Реформування економіки країни співпало з глибокими змінами, які відбуваються в системі освіти України. В цих склад-

них умовах незмірно зростають вимоги до якості підготовки спеціалістів в вищій школі.

Традиційною формою проведення занять у вищому навчальному закладі є лекція і практичне заняття. Форма практичного заняття залежить від специфічних особливостей навчальної дисципліни. Різні форми практичних занять є найбільш ємкою частиною навчального навантаження в вузі.

Практичне заняття – це метод репродуктивного навчання, що забезпечує зв'язок теорії і практики, сприяє формуванню у студентів вмінь та навичок використання знань, отриманих на лекціях і в ході самостійної роботи. Для підтримки високого наукового та методичного рівня практичних занять необхідно постійно добирати актуальний матеріал, наповнювати його прикладами з практики, пов'язувати з сьогоденням, приділяти особливу увагу та підкреслювати значення теми заняття для майбутньої спеціальності. Ефективним методом поглиблення знань у студентів є розгляд на практичних заняттях проблемних питань та ситуацій, постановка яких змушує шукати відповіді на нові питання, отримувати додаткову інформацію.

Для вдосконалення і активізації навчального процесу в вищій школі велике значення має орієнтація на активне навчання. Формування активного навчання студентів є одним із заходів розвитку пізнавальної діяльності. Особливості активних методів навчання полягають в тому, що в їх основі покладено спонування до практичної та розумової діяльності. Поява і розвиток активних методів обумовлено тим, що перед навчанням стали нові задачі: не тільки дати студентам знання, але і забезпечити формування і розвиток пізнавальних інтересів та здібностей, творчого мислення, вмінь та навичок самостійної розумової праці.

Спеціаліст комерції в ринковій економіці стає центральною фігурою торговельного бізнесу, оскільки виконує функції керівництва торговим процесом, регулювання господарськими відносинами в сфері закупівлі і продажу товарів, організації ділових контактів з постачальниками та покупцями, формування оптимального асортименту, організації реклами товарів, контролю якості товарів, обслуговування покупців. Це універсальний спе-

ціаліст. Від результатів його роботи залежить ефективність роботи підприємства чи фірми в цілому. Такі задачі успішно може виконувати тільки високоосвічений професіонал-комерсант, який отримав відповідну теоретичну і практичну підготовку в цій сфері діяльності.

Організація практичних занять студентів «комерсантів» професійно-націлена. Функція практичних занять студентів полягає в навчанні студентів знаходити і відбирати необхідну інформацію, робити висновки, аналізувати отримані результати, приймати рішення. Під час практичних занять студент повинен навчитися добувати нову інформацію для ефективного ведення комерційної діяльності, приймати грамотні рішення у відповідності до конкретної ситуації. Практичні заняття передбачають активну розумову діяльність, пов'язану з найбільш раціональним способом виконання запропонованих викладачем завдань, з аналізом результатів роботи.

Практичні заняття можна вважати першим кроком у формуванні іміджу майбутнього комерсанта. Якість знань, отриманих на практичних заняттях є показником підготовленості студента до майбутньої професії. Тому, постійне удосконалення форм проведення практичних занять, пошук нових методик, чітко сформульована мета, завдання і правила ведення кожного заняття – є важливою запорукою успіху майбутнього комерсанта.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

М. О. Любимов, к. е. н., доцент; **Ю. А. Любимова**, асистент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В період інформатизації суспільства, підприємства всіх галузей діяльності потребують реформування та трансформації своєї діяльності, перегляду основних концепцій та методів роботи. Освітня галузь не виняток. Міжнародні вимоги до практичних якостей сучасного фахівця стрімко зростають. Сучасний спеціаліст повинен мати широкий спектр знань і вмінь, які визначені програмами професійного спрямування напрямів підготовки і спеціальностей.

Якість освітнього процесу студентів залежить від кадрових, інформаційних, матеріальних, фінансових, навчальних, методичних, наукових ресурсів. Таким чином, основними чинниками, за якими оцінюється якість освітніх послуг, в тому числі практичної підготовки студентів є: імідж ВНЗ; рівень підготовки вступників; фінансові ресурси закладу; матеріальні ресурси ВНЗ; якість вимог навчального закладу; якісний склад викладачів; якість організації навчального процесу; впровадження наукових досягнень та інноваційних технологій у навчальний процес; залучення студентів до наукової, дослідницької діяльності; якість системи оцінювання викладання; рівень задоволеності роботодавців якістю фахівців, які готуються ВНЗ.

Такий перелік чинників вимагає якісного інформаційного забезпечення навчального процесу в цілому і практичної підготовки зокрема.

У процесі практичної підготовки студентів можна виділити дві частини: по-перше – це якісне проведення практичних занять, по-друге – організація проходження студентами навчальних, виробничих практик та стажувань. Розглянемо особливості інформаційне забезпечення цих напрямів навчальної діяльності.

Інформаційне забезпечення проведення практичних занять зі студентами передбачає використання комп'ютерної техніки, інтернет-технологій та спеціалізованого програмного забезпечення відповідно до програми дисципліни в навчальному процесі (в т. ч. безпосередньо на заняттях). Особливо актуальним сьогодні при набутті практичних навичок студентами є застосування хмарних і дистанційних технологій, що дозволяє використовувати програми-тренажери, максимально наближуючи навчальну ситуацію до виробничої.

Інформаційне забезпечення організації практик і стажувань має свої особливості в порівнянні із практичними заняттями. В цьому випадку, коли студент знаходиться у виробничому процесі, важливо забезпечити достатній рівень теоретичної підтримки студента, для того, щоб він мав змогу опанувати нормативне, технічне забезпечення виробничого процесу і діяльності підприємства тощо. Крім того, надзвичайно важливим є забезпечення постійного контролю за проходженням практики чи

стажування з боку керівника від університету. В цьому випадку також незаперечною є ефективність дистанційних платформ навчання.

Можемо, зробити висновок, що використання інструментів інформаційного забезпечення практичної підготовки дозволить студентам швидко адаптуватися до сучасних економічних умов, реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, а також бути конкурентоспроможним фахівцем на ринку праці України та світу.

Список використаних джерел

1. Гасвська Л. А. Управління освітою: нові пріоритети / Л. А. Гасвська // Проблеми та перспективи входження України в європейський інтелектуальний простір: освітні аспекти : збірник науково-експертних матеріалів. – К. : Санспарель, 2009. – С. 73–79.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Кінаш І. П. Якість освіти як результат, процес та освітня система / І. П. Кінаш // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.5. – С. 363–368.
4. Котенко Т. М. Управління якістю підготовки фахівців як засіб контролю / Т. М. Котенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. – 2009. – Вип. 16, ч. 2. – Кіровоград : КНТУ, 2009. – 353 с.
5. Міжнародні стандарти якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uadocs.exdat.com>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ СТУДЕНТА–ПРАКТИКАНТА

В. Г. Смирнова, к. геогр. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Виробнича практика студентів ВНЗ – невід’ємна складова процесу підготовки спеціалістів, що має на меті формування

професійних умінь і навичок задля прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах; оволодіння сучасними методами, формами організації та знаряддями праці; виховання потреби у творчому застосуванні своїх знань у практичній діяльності.

Задля досягнення цієї мети щороку студенти ПУЕТ проходять практику на різноманітних підприємствах, в установах та організаціях України й за кордоном. Результати практики, узагальнені у вигляді звітів та іншої документації, студенти подають на випускові кафедри. Для з'ясування питань організації безпеки праці студента-практиканта, нами було проведено опитування студентів 3–5 курсу напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа». Аналіз результатів опитування дозволив виділити декілька важливих аспектів, які слід враховувати в організації навчального процесу в університеті.

Перший аспект безпеки праці пов'язаний із слабкою психологічною готовністю студентів до самостійного виконання складних, відповідальних робіт. Це відбувається через страх перед роботою з незнайомим обладнанням, пристроями, через відсутність навичок роботи з людьми, через специфічні умови та режим праці. Наприклад, для деяких студентів проблемним був початок робочого дня о 5 годині ранку, чи десятигодинна тривалість робочої зміни, для інших – спека у виробничих приміщеннях, чи вимоги щодо обов'язкового носіння спецодягу, уніформи. Психологічний аспект пов'язаний також з тим, що студенти-практиканти часто не розуміють, що безумовно повинні дотримуватись правил охорони праці та правил внутрішнього розпорядку підприємства-бази практики. Навіть якщо трудовий договір зі студентом підприємство не укладає, з моменту зарахування його в якості практиканта на нього поширюються всі правила внутрішнього трудового розпорядку. У цьому сенсі студенти, що працюють під час практики за трудовим контрактом відчують себе більш захищеними.

Тому важливо, щоб керівник практики від університету найповніше інформував студентів про умови праці (і при роботі за трудовим контрактом і без нього), стежив за дотриманням цих

умов, визначених у договорі на проходження практики студентами, проводив необхідну психологічну підготовку, необхідні інструктажі з техніки безпеки при роботі з новими видами обладнання, пристроями.

Другий аспект пов'язаний з неповним розумінням інструктажів з техніки безпеки студентами закордонних практик. Проведений в університеті інструктаж є вступним і не може охопити усі професії та передбачити специфіку роботи кожного студента-практиканта. А на базі практики, безпосередньо на робочому місці офіціанта, аніматора, чи кухаря інструктаж проводять на англійській, турецькій, чи польській мові. Неповне розуміння інструкції може призвести до нещасного випадку, що є недопустимим. Тому слід посилити рівень мовної підготовки студентів, викладачів-керівників практик, у тому числі з питань охорони праці.

Третій аспект безпеки студента-практиканта пов'язуємо з умовами їх проживання, харчування та відпочинку. Найчастіше підприємство-база практики безкоштовно забезпечує відповідні умови проживання, харчування студентів, а самі студенти - види і форми відпочинку. Проте й тут необхідна допомога керівника практики, або досвідченого старшокурсника. Наприклад, може бути потрібна порада, як ужитися зі студентом-іноземцем, як дешево і раціонально харчуватися, як краще і безпечніше використати вільний час у новому місті. Тому університету необхідно забезпечити студентів інформацією про особливості бази практики, міста та країни, куди направляється студент. Важливо також забезпечити зв'язок між студентами різних років навчання, передачу досвіду старшокурсників.

Отже, для максимального забезпечення безпеки праці студента під час проходження виробничої практики, викладачам і співробітникам університету необхідно посилити рівень професійної, мовної, психологічної, культурної його підготовки; забезпечити контроль додержання студентом правил безпеки на виробництві і в побуті, організувати передачу досвіду старшокурсників молодим, оформити стенд «На допомогу студенту-практиканту».

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМИ ПРОХОДЖЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПРАКТИКИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ ВІДПОВІДНОГО РОЗДІЛУ МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

В. М. Оберемок, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Державна політика в галузі охорони праці базується на принципах пріоритету життя здоров'я працівників та повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці відповідно до нормативно-правових актів. З цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи правління охороною праці (СУОП).

Система управління охороною праці на виробничому рівні є цільовою підсистемою загальної системи управління виробництвом. Ця система повинна в процесі організації та функціонування виробничого процесу забезпечити підготовку, прийняття і реалізацію рішень щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на забезпечення здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Об'єктом управління охороною праці на підприємстві в організації є діяльність функціональних служб структурних підрозділів щодо, забезпечення на робочих місцях вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Суб'єктами управління є робітники, службовці, та керівники структурних підрозділів.

Підготовку управлінських рішень на підприємстві здійснює служба охорони праці у вигляді проектів наказів (розпоряджень) і внесення їх на розгляд роботодавцю.

Для ефективного функціонування СУОП на підприємстві роботодавець: створює службу охорони праці та методичний кабінет охорони праці; визначає посадові обов'язки керівників структурних підрозділів з питань охорони праці; визначає порядок взаємодії структурних підрозділів з питань охорони праці.

Організовує розробку нормативних актів з охорони праці що діють в межах підприємства, навчання та перевірку знань працівників з питань охорони праці; а також проведення адміні-

стративно-громадського контролю за станом охорони праці; створює фонд охорони праці; забезпечує розробку і реалізацію розділу «Охорона праці» колективного договору і «Угоди з охорони праці».

Важливим елементом СУОП є облік показників умов і безпеки праці, а також аналіз та оцінка їх стану.

Одним із завдань управління охороною праці це забезпечення ефективного навчання працівників безпечним методам праці і пропаганди питань охорони праці.

З метою формування у майбутніх фахівців (спеціалістів, магістрів) умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці студенти вивчають дисципліну «Охорона праці в галузі». Завданням дисципліни є забезпечення випускників теоретичними та практичними знаннями по забезпеченню збереженню здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах. Тому важливим етапом в підготовці є виробнича практика, яка повинна студентам-магістрам допомогти оволодіти сучасними методами і формами організації забезпечених умов праці у реальних умовах господарювання. В зв'язку з зазначеним програмою практики передбачено вивчення системи правління охороною праці яка діє на підприємстві. Ознайомиться з організацією планування та фінансуванням, організацією та координацією робіт з охорони праці, контролем за функціонуванням системи управління, яким чином проводиться облік, аналіз та оцінка стану умов та безпеки праці. Результати вивчення ефективності управління охороною праці та поліпшення умов праці на підприємстві студент представляє у звіті.

У відповідному розділі магістерської роботи студент-магістрант особливу увагу звертає на аналіз та оцінку стану умов і безпеки праці основою для проведення їх є «Єдина державна система, показників умов і безпеки праці», дані про травматизм на виробництві та професійні захворювання, пожежі, дорожньо-транспортні пригоди та аварії.

Основними показниками, які студент аналізує у відповідності з програмою магістерської роботи є: рівень виробничого травматизму та профзахворювань; кількість технологічних процесів

та обладнання, що не відповідає вимогам нормативних актів про охорону праці; забезпеченість засобами індивідуального захисту та санітарно-побутовими приміщеннями; витрати на соціальне страхування від нещасних випадків та профзахворювань тощо. Відповідно проведеного аналізу студент-магістрант розробляє пропозиції щодо покращення СУОП підприємства.

ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРИЙОМІВ РОБОТИ З УСТАТКУВАННЯМ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА З МЕТОЮ РЕАЛІЗАЦІЇ ЇХ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

М. І. Никитенко, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Для майбутніх фахівців ресторанного господарства важливо впродовж навчального процесу розібратись в конструктивних особливостях і принципі дії різних типів устаткування (механічного, теплового, холодильного) і вивчити основні прийоми роботи з таким устаткуванням, яке дозволяє створювати кулінарні шедеври і приготувляти високоякісні страви. Від цього залежить успіх будь-якого підприємства ресторанного господарства.

Провідні компанії і фірми вітчизняних і зарубіжних виробництв пропонують різноманітне устаткування у відповідності із тенденціями розвитку підприємств ресторанного господарства. Замість великих з повним циклом обробки продуктів перевага надається невеликим підприємствам, часто спеціалізованим.

Щоб експлуатація устаткування була ефективною має бути правильний підбір і обслуговування обладнання, складовими яких є:

- високоякісна інсталяція і налагодження устаткування;
- інструктаж і навчання персоналу;
- правильний вибір основних прийомів роботи устаткування;
- контроль за дотриманням правил експлуатації;
- гарантійне і сервісне обслуговування.

Сучасне устаткування повинно бути ефективним, багатофункціональним, займати мінімальні виробничі площі, забезпечувати економію енергоресурсів, бути зручним в експлуатації і обслуговуванні; мати добрий дизайн.

Під час проходження виробничої практики, для поглиблення знань і успішного використання устаткування в подальшій своїй роботі студенти повинні вивчити такі основні прийоми роботи з устаткуванням:

- ознайомитись з конструкцією, документацією і інструкцією по експлуатації устаткування;
- перевірити технічний і санітарний стан устаткування, правильність його збірки;
- перевірити надійність заземлення устаткування до заземлюючого контуру;
- перевірити працездатність автоматики і регулюючих пристроїв;
- перевірити роботу устаткування на холостому ході і при виявленні неполадок (шум, вібрація та ін.) їх ліквідувати або викликати відповідний обслуговуючий персонал;
- при готовності устаткування до робочого циклу, проводити технологічний процес, вибір режимів і параметрів обробки у відповідності з технологією приготування і інструкцією по експлуатації устаткування;
- при виявленні порушень і неполадок в роботі устаткування при проведенні технологічного процесу не дозволяється їх ліквідувати в робочому режимі на працюючому обладнанні;
- по закінченні роботи на устаткуванні очистити його від залишків продукції, промити поверхні, які контактують з продуктами у відповідності із санітарними вимогами і просушити.

Удосконалення студентами своїх знань під час проходження виробничої практики, по улаштуванню устаткування, основних прийомах його роботи і обслуговування, дозволить грамотно розбиратись в обладнанні, вміти вибрати краще, щоб отримати найкращу якість страв.

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИК СТУДЕНТІВ-ТОВАРОЗНАВЦІВ

Г. М. Кожушко, д. т. н., професор; **Л. М. Губа**, к. т. н., доцент;
Г. Д. Кобищан, к. т. н.

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В умовах глобалізації світової економіки та входження України в європейський простір роботодавці у сфері торгівлі ставлять вимоги до кваліфікації та компетенцій випускників вузів згідно із професійними стандартами за міжнародними класифікаціями професій.

Важливою формою в підготовці майбутнього фахівця є виробнича практика (стажування). Вона виконує наступні функції в системі професійної підготовки студентів:

- навчальну – актуалізація, поглиблення теоретичних знань, їх застосування для вирішення ситуаційних задач, формування умінь та навичок;
- розвиваючу – розвиток пізнавальної, творчої активності майбутніх фахівців, комунікативних та психологічних властивостей;
- виховну – формування соціальної активності майбутнього фахівця, захоплення та любові до обраної професії;
- діагностичну – перевірка рівня професійної підготовки майбутніх фахівців, ступеню професійної придатності до обраної діяльності.

Виробнича практика (стажування) студентів-товарознавців є невід’ємною складовою частиною навчального процесу. Її структура та зміст розробляються відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик бакалаврів та спеціалістів.

Практика проводиться на підприємствах та в організаціях торговельної і виробничої сфери. Вона передбачає індивідуальні та самостійні заняття під керівництвом викладача та керівника практикою від підприємства за програмою, зміст якої визначається профілем підприємства чи сферою малого бізнесу. Її метою є:

- закріплення та поглиблення знань з курсів «Товарознавство», «Технічне регулювання (Основи стандартизації, метрології та управління)», «Матеріалознавство та основи технології виробництва товарів» та ін. з питань формування асортименту, споживних властивостей та якості основних груп товарів в процесі їх виготовлення;

- виявлення та оцінювання дефектів, визначення сорту, контролю якості готової продукції, аналізу структури асортименту товарів, які виготовляються конкретним підприємством тощо;

- придбання практичних навичок організаційної роботи на підприємствах різних форм власності;

- отримання студентами навичок самостійної практичної діяльності в напрямку своєї майбутньої професії.

Безперечно, товарознавство – це одна із основних спеціалізацій в торгівлі, але в сучасних умовах функції товарознавця в класичній формі значно розширені. Сучасні вимоги роботодавців до фахівців з товарознавства – не тільки знання і практичні навички з основ товарознавства, управління якістю, знання вимог до маркування, нормативно-технічних документів, але і здійснення контролю за виконанням умов постачання, транспортування, приймання, прогнозування руху товарів, оформлення претензійних матеріалів щодо якості, розміщення товарів у торговельних залах, орієнтування у змінах споживчого попиту на товар, вміння приймати управлінські рішення.

Зважаючи на актуальність практичної підготовки студентів, згідно із сучасними вимогами роботодавців, потрібно внести необхідні корективи в ОПП і програми практики.

Для того, щоб професійна діяльність фахівців з товарознавства була більш затребувана на ринку праці, необхідно модернізувати навчальний процес з метою працевлаштування не тільки в торговельну сферу, але і в інші – виробничу, страхову, експертну, сферу індивідуальних послуг. Відповідно до того, як буде змінюватися навчальна програма, необхідно змінювати і програму практики. Потрібно створювати набір програм практики для специфічних напрямків майбутньої діяльності випуск-

ників. Програми мають бути адаптовані до особливостей підприємств і організацій, де проводиться практика. Керівник практики від вузу повинен мати практичний досвід роботи у цій сфері або пройти стажування на цьому або подібному підприємстві чи організації.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА НАБУТТЯ КВАЛІФІКАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВИПУСКНИКА СПЕЦІАЛЬНОСТІ 8.03050301 «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

В. В. Гончаренко, д. е. н., професор

В. І. Клименко, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Під час навчання у ВУЗ (і) рано чи пізно кожен студент повинен виконати такий вид роботи як виробнича практика. Вона є невід’ємною частиною навчального процесу, і допомагає зорієнтуватися та знайти себе в професії. Виробнича практика – це практична частина освітнього процесу у вищому або середньо спеціалізованому навчальному закладі, яка відбувається на підприємствах в режимі реального робочого процесу.

Для майбутнього випускника спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка» проходження виробничої практики – важлива форма набуття кваліфікації. Оскільки такий вид роботи надає можливість майбутнім випускникам спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка» на практиці закріпити отримані теоретичні знання та навички, зорієнтуватися в реальному робочому процесі і побачити «плюси» та «мінуси» обраної спеціальності, які не побачиш в теорії, отримати досвід взаємодії з досвідченим професіоналом-наставником; безпосередньо контактувати з професійним співтовариством; отримати навички пошуку роботи та спілкування з роботодавцем, зорієнтуватися в професії і визначитися з напрямком подальшого зростання; дослідити ринок праці і зрозуміти, що саме зараз затребуване, і чому ще потрібно підучитися, підшукати собі робоче місце, що підходить для старту кар’єри, отримати початковий досвід, якого так не вистачає молодим фахівцям при влаштуванні на

роботу після навчання, і отримати свій перший запис у трудовій книжці і нарешті все таки зробити свої перші успіхи і проявити здібності в обраній спеціальності перед, можливо, майбутнім роботодавцем [1].

Однак від проходження практики «плюси» отримують не лише студенти а й підприємства. Хоча виробнича практика і пов'язана з низкою труднощів, однак, є прекрасною можливістю залучити собі на підприємство цінні молоді кадри.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт RGOB [Електронний ресурс]: rjob.ru/. – Режим доступу: http://rjob.ru/articles/proizvodstvennaya_praktika/

НАСКРІЗНИЙ ПРОЦЕС ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ (НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ) «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА» НА ПІДПРИЄМСТВАХ- СУБ'ЄКТАХ ЗЕД ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

О. В. Шкурупій, д. е. н., професор;

***Т. О. Білоброва, к. е. н., доцент; Т. А. Дейнека, к. е. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»***

У забезпеченні якісної освітньої діяльності у вищих навчальних закладах усе більшого значення набуває практична підготовка студентів. Випускник університету, який має практичний досвід роботи, більш адаптований до майбутньої трудової діяльності, може краще оцінити виробничу ситуацію та вирішити певні професійні завдання. Підготовка висококваліфікованих фахівців, знання і вміння, яких, створюють необхідні умови конкурентоспроможності професії на сучасному ринку праці, потребує постійного поєднання теоретичного навчання з реаліями господарського життя, що здійснюється шляхом проходження студентами щорічних практик.

Таким чином, теоретичне навчання студентів в університеті повинно супроводжуватися набуттям практичних навичок протягом усього періоду навчання. З цією метою для студентів напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» розроб-

лена програма практичної підготовки у формі наскрізної практики, яка охоплює різні аспекти практичної діяльності економіста відповідно до обсягу і структури теоретичних знань протягом усього періоду навчання. Наскрізна практика забезпечує тісний взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання, а також диференціацію практики в залежності від рівня теоретичної підготовки. Розроблено такі види навчальної практики:

1. Вступ до фаху (університетська освіта) (1 курс, 1 семестр).
2. Практикум з іноземної мови (1 курс, 2 семестр).
4. Практикум з інформатики (1 курс, 2 семестр).
5. Виробниче стажування (2 курс, 2 семестр).
6. Виробниче стажування (3 курс, 2 семестр).

Розроблено такі види виробничої практики:

1. Виробнича практика із зовнішньо-економічної діяльності за напрямом підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка».
2. Виробнича передмагістерська практика за напрямом підготовки 8.030503 «Міжнародна економіка».

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» виробнича практика (стажування) – це набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності.

Виробнича практика (стажування) є невід'ємною складовою навчального процесу з напрямку підготовки «Міжнародна економіка» за бакалаврською програмою підготовки, що реалізується у Вищому навчальному закладі «Полтавський університеті економіки і торгівлі» та носить обов'язковий характер. Виробнича практика (стажування) здійснюється на 1 курсі у 2-му семестрі та триває протягом 3-х тижнів.

Навчальна практика – це практика, яка проводиться в навчальному закладі під керівництвом викладача, за окремо підготовленою програмою, з вирішенням конкретних господарських ситуацій та узагальненням їх даних. Завданням навчальної практики є ознайомлення студентів зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загально-професійних та спеціальних дисциплін.

Навчальна практика передбачає освоєння студентами 1 курсу напрямку підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» теоретичного курсу «Вступ до фаху» (Університетська освіта) у 1 се-

местрі протягом 1 тижня, практикуму з іноземної мови у 2 семестрі протягом 2 тижнів та практикуму з інформатики у 2 семестрі протягом 2 тижнів. Виробниче стажування, яке студенти проходять на 2 та 3 курсі, передбачає ознайомлення з особливостями організації та здійснення зовнішньоекономічної діяльності конкретних підприємств.

Виробнича бакалаврська практика із зовнішньоекономічної діяльності відбувається на 4 курсі у 8 семестрі і триває протягом 4 тижнів. Вона передбачає завершення формування у студентів системи спеціальних знань, умінь, навиків, достатніх для виконання професійних обов'язків, що передбачені для первинних посад у зовнішньоекономічних службах підприємств (організацій, установ).

У період проходження навчальної та виробничої практик, на основі здобутих під час навчання знань, формуються професійні уміння і навички з підготовки та прийняття самостійно обґрунтованих організаційно-економічних рішень у реальних умовах господарювання, розвиваються потреби у постійному нагромадженні фахового досвіду, новітніх знань та розвитку творчих здібностей студентів.

ФОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Є. Є. Гончарова, *ст. викладач*

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В сучасних умовах розвитку освіти змінюються вимоги до навчального процесу і практичної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Важливою складовою сучасних перетворень в системі вищої освіти є створення і розвиток умов для формування у студентів саморегуляції під час організації їх практичної підготовки.

У наукових дослідженнях саморегуляція визначається як здатність людини самостійно ініціювати цілеспрямовану активність, що надає можливість отримувати високу результативність своєї діяльності.

У навчанні саморегуляція розглядається як оволодіння засобами виконання навчальних операцій таким чином, щоб зміна умов завдання, утруднення при його виконанні призводило до активізації процесу мислення і дозволяло самостійно знаходити шляхи до розв'язання завдання чи вирішення проблеми [3].

Саморегуляція – це багатогранне психолого-педагогічне утворення, що розглядається як процес і результат навчальної діяльності, якому притаманна специфічна структура і технологія організації, що забезпечує оволодіння учнями процедурами цілісного процесу саморегуляцій [1]. Механізми саморегуляції навчальної діяльності надають можливість студенту віднайти вірний шлях до реалізації своєї діяльності у залежності від поставленої мети. Програма саморегуляції залежить від індивідуально-психологічних особливостей студента, а саме: нервової системи, самоорганізації, вольових якостей та звичок. Основу саморегуляції складає функціонування регулятивних процесів. У психологічній літературі їх поділяють на довільні і мимовільні. Мимовільні процеси залежать від фізіологічних особливостей індивіда. Свідому регуляцію розуміють як системно-організаційний процес внутрішньої психічної активності людини по ініціації, побудові, підтриманню і управлінню різними видами і формами довільної активності, що безпосередньо реалізує досягнення поставлених людиною цілей.

Основні принципи саморегуляції діяльності людини були сформульовані О. О. Конопкіним. До них він відніс системність, активність, усвідомлення, а також дослідив структуру саморегуляції та її компоненти. У сучасних дослідженнях саморегуляцію розглядають як взаємозв'язок самостійних рішень студента у процесі досягнення цілі діяльності. У роботах Б. Г. Ананьева, В. В. Давидова, З. І. Калмикової, В. І. Морсанової, С. Л. Рубінштейна у основу саморегуляції покладаються здібності і розумова активність учнів.

Саморегуляція у *соціальному аспекті* розглядається як здатність людини знайти відповідно до своїх здібностей і уподобань місце у суспільстві, у *психологічному* – розкриває механізми формування саморегуляції через взаємодію свідомості, підсвідомості, рефлексії, мислення. *Педагогічний* аспект саморегуля-

ції – створення методик і дидактичних умов, які б сприяли формуванню окремих компонентів саморегуляції і системи у цілому [3].

Структура становлення саморегуляції включає у себе: перехід готових цілей, поставлених перед студентами у внутрішні цілі; усвідомлення моделі значущих умов як джерела інформації про умови діяльності; осмислене виконання програми дій; оцінку результатів, їх корекцію [2]. Кожен із вищеперерахованих структурних компонентів стимулює відносно самостійні дії, які доповнюють і узгоджують одна одну. Усвідомлення студентами проміжних і кінцевих результатів дій надає змогу винести судження про якість навчально-пізнавальної діяльності.

Таким чином, можна стверджувати, що саморегуляція як внутрішній контроль над власними діями передбачає: проектування результату дії; процес порівняння еталону з результатом навчальних досягнень; усвідомлення правильності чи помилковості дії з подальшим її продовженням чи корекцією.

Рівень саморегуляції залежить від досвіду, отриманого у процесі навчальної діяльності, від етапу навчання. Він змінюється у залежності від розвитку пізнавальних процесів. Саморегуляція у навчанні «є вищим ступенем діяльності, коли вміння виконувати навчальні операції перетворюється на навички і послідовність їх здійснюється автоматично» [3, с. 160].

У формуванні саморегуляції значну роль відіграє зростання самостійності у виборі рішень при виконанні поставлених завдань, чому сприяє виконання студентом самостійної роботи.

Спеціальними дидактичними засобами, що забезпечать функціонування процесу саморегуляції студентів під час проходження виробничої практики може бути мапа індивідуальних досягнень. Мапа індивідуальних досягнень дозволяє презентувати освітній процес у вигляді цілісної системи навчальних занять, взаємопов'язаних складовими процесу освіти: цільовим, змістовим, контрольним, рефлексивним таким чином, щоб кожен студент усвідомив якість процесу особистого сходження сходами навчальних досягнень. Мапа передбачає окреслення цілей розвитку студентів і планування засвоєння ними знань, форму-

вання і розвиток спеціальних умінь. Визначені нею параметри є кінцевим результатом засвоєння навчального матеріалу.

Дослідження в області саморегуляції навчальної діяльності у ВНЗ свідчить про те, що дана тема заслуговує пильної уваги, вивчення і подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Гриньова М. В. Саморегуляція / Марина Вікторівна Гриньова – Полтава : АСМІ, 2006. – 264 с.
2. Гриньова М. В. Саморегуляція / Марина Вікторівна Гриньова. – Полтава : АСМІ, 2012. – 310 с.
3. Гриньова М. Саморегуляція як основа успішної навчальної діяльності молоді / Марина Гриньова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8 (Ч. 2). – С. 159–163.

ЧИТАННЯ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК КОМПОНЕНТ ПРАКТИКИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Т. Г. Король, к. пед. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Глобальні економічні перетворення та реформування системи вищої освіти нашої держави з метою її входження до єдиного європейського освітнього простору висувають ряд вимог до підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, у тому числі й у фінансово-економічній та торговельній сферах. Важливим фактором досягнення належного рівня професійної компетентності майбутніх спеціалістів у цих галузях є ефективна організація практики під час навчання у ВНЗ у формі як вузівських навчальних практик з окремих профільних дисциплін для студентів молодших курсів, так і безпосереднього стажування на виробництві з відривом від навчання для старшокурсників.

З огляду на той факт, що іншомовна комунікативна компетентність (здатність випускника ВНЗ до практичного застосування іноземної мови як засобу універсального міжнародного спілкування в рамках реалізації професійної діяльності) сама по собі є необхідним компонентом професійної підготовки фахівця,

а її формування так чи інакше сприяє вдосконаленню його загальної професійної компетентності пропонуємо визначити її місце та потенціал в організації практики студентів економічних ВНЗ, спрямованої на набуття ними необхідних практичних навичок і вмінь безпосередньої професійної діяльності.

Загальновідомо, що читання іншомовної фахової літератури є і залишається одним із найдоступніших видів іншомовної комунікації в межах академічної та професійної діяльності. Навчити читати іноземною мовою означає надати можливість майбутньому спеціалісту отримувати актуальну й необхідну інформацію професійної спрямованості з різноманітних джерел. При цьому формування іншомовної компетентності в читанні фахової літератури у ВНЗ полягає не стільки в оволодінні студентами необхідними мовними знаннями, мовленнєвими навичками та вміннями, скільки здатністю до їхнього ефективного застосування з метою розв'язання конкретних професійно-комунікативних завдань, властивих професійним ситуаціям певного фаху. Частково така здатність формується за рахунок моделювання в межах навчальних вправ та контрольних тестових завдань з читання певних ситуацій реальної академічної чи професійної діяльності, що передбачають залучення саме іншомовної фахової літератури, вилучення інформації з іншомовного текстового повідомлення відповідно до визначених кількісних та якісних критеріїв. Проте, у такий спосіб можливо лише окреслити перспективи використання одержаних результатів читацької діяльності для вирішення тих чи тих змодельованих професійних завдань та відпрацювати реалізацію лише окремого допоміжного аспекту професійної діяльності, вилученого із широкого основного контексту. Саме з цієї причини навчання іншомовного читання фахової літератури потребує такого ж підкріплення у вигляді навчальної практики, як і будь-яка інша профільна дисципліна. На цій підставі розглядаємо читання іншомовної фахової літератури як невід'ємний компонент організації практики будь-якої форми у вищій школі.

Навчальні плани переважної більшості напрямів підготовки економічного ВНЗ передбачають проходження студентами першого курсу навчальної практики безпосередньо з іноземної

мови. Вона, у свою чергу, спрямована на комплексне формування й удосконалення студентських іншомовних компетентностей в усіх видах мовленнєвої діяльності, у тому числі й у читанні фахової літератури. Неабиякий потенціал реалізації цієї мети вбачаємо у застосуванні проектних методик навчання, інтегрованих до конкретного професійного контексту. У такому разі читання іншомовної фахової літератури забезпечує збір та опрацювання великої кількості іншомовної інформації з друкованих й електронних джерел з її подальшим опрацюванням та трансформацією для продукування як усних повідомлень чи презентацій, так і письмових звітів, рефератів чи навіть наукових розвідок. Це дозволяє розглядати навчальну практику з іноземної мови як необхідну, але не достатню передумову для формування у майбутніх випускників здатності використовувати читацькі навички й уміння в професійній діяльності.

Завдання як навчальних практик, так і стажувань із інших профільних дисциплін повинні також включати пошук необхідних джерел іноземною мовою, їхнє опрацювання з метою вилучення актуальної інформації та логічно завершуватися її ефективним використанням під час безпосереднього виконання конкретного професійного завдання. Тільки у такий спосіб досягається гармонійність та послідовність професійної підготовки майбутнього фахівця, забезпечується його практична готовність до реалізації майбутньої професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ЧИННИК УСПІШНОГО ПРОХОДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Н. С. Сухачова, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

На сьогоднішній день в умовах глобалізації суспільства, входження України у світову ринкову економіку та розвитку нових суспільних відносин за світовими стандартами розвинутих країн, зростає необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі міжнародної економіки і бізнесу. Інте-

грація у світовий культурний, освітній і економічний простір вимагає розробки системи, основою якої є компетентісний підхід у процесі підготовки спеціаліста нового типу. У рамках цього підходу у ході навчання іноземній мові передбачено формування комунікативної компетенції, яка забезпечить володіння іноземною мовою на рівні, який уможливує її використання у професійній діяльності і, зокрема, у ході проходження майбутніми спеціалістами виробничої практики.

Основою комунікативної компетенції є комплекс знань, умінь і навичок, які дозволяють студентам здійснювати мовленнєву діяльність засобами іноземної мови. Розвиток комунікативної компетенції можливий за умови використання низки комунікативних вправ та завдань, метою яких є досягнення певного результату. Прикладом таких комунікативних вправ, які сприяють формуванню у студентів комунікативної компетенції, є усне представлення матеріалу (презентація), вправи на перекодування інформації із однієї форми в іншу, монологічне висловлювання на задану тематику чи вільно обрану тему (розповідь, опис, міркування), дискусія у формі бесіди. Останній вид вправ видається дуже плідним, оскільки сприяє розвитку особливого напрямку навчальної діяльності – самостійної роботи. Учасники цього процесу виявляють значну активність, обмінюючись думками з приводу тієї чи іншої проблеми. Групова дискусія передбачає наявність навичок монологічного і діалогічного мовлення.

Ще одним видом комунікативних вправ є проект, який передбачає пошукову та дослідницьку роботу з самостійним плануванням матеріалу, використанням різних джерел з необхідним теоретичним матеріалом та представленням готового проекту.

Отже, вміло підібрані з урахуванням зростання складності, побудовані на знайомому, професійно спрямованому, актуальному для студентів тематичному матеріалі комунікативні вправи та завдання є необхідною умовою успішного проходження студентами виробничої практики та подальшої професійної діяльності майбутніх фахівців в умовах інтеграції України у світовий культурний, освітній та економічний простір.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ТОВАРОЗНАВЦІВ ВНЗ

Л. М. Мироненко, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Головною метою проведення практичних занять з фізики для студентів-товарознавців є закріплення та переведення у довготривалу пам'ять теоретичних знань; формування навичок і вмінь з даної дисципліни; оволодіння початковими професійними навичками товарознавця; накопичення первинного досвіду щодо дослідження фізичних характеристик товару в цілому і т. ін.

Однією з головних передумов для досягнення поставленого завдання, на нашу думку, є професійна спрямованість практичних занять з фізики для студентів-товарознавців, що досягається шляхом упровадження, під час опанування студентами практичними навичками і вміннями, наступних підходів, а саме:

- розробка та використання різноманітних фізичних задач не тільки з розділів фізики, які складені у відповідності з освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів напряму «Товарознавство і торговельне підприємництво», робочою програмою з фізики, але і задач професійного змісту;

- наведення прикладів, що дають пояснення важливості вивчення тієї чи іншої фізичної величини, чи фізичного закону або явища у майбутній професії, під час розгляду основних теоретичних відомостей з певної теми;

- упровадження інноваційних методів навчання (творчих завдань, фізичних диктантів, тестів, конкурсів, нестандартних завдань, професійного змісту тощо).

Не менш важливим, у контексті поставленої нами проблеми, є усвідомлення того факту, що формування професійної спрямованості на практичних заняттях з фізики у студентів-товарознавців, значною мірою залежить від професійної підготовки викладача фізики. Адже, приступаючи до розробки кожного практичного заняття викладач фізики повинен враховувати цільовий (визначення освітньої, виховної та розвиваючої мети), стимулююче-мотиваційний (використання навчальних проблем-

них прикладів, проблемно-розрахункових задач, проблемно-експериментальних завдань професійного змісту тощо), змістовий (наповнення базового змісту фізичної освіти навчальною інформацією, що має професійну спрямованість); операційно-діяльнісний (вибір форм, методів і засобів навчання) компоненти навчання, що в свою чергу вимагає відповідного рівня сформованості його професійної (педагогічної) майстерності.

Враховуючи все вище викладене, слід зазначити, що формування професійної спрямованості студентів на практичних заняттях з фізики необхідно починати з розробки та використання в навчальному процесі відповідного інформаційно-методичного супроводу: електронних навчальних посібників, професійно-орієнтованого збірника задач тощо. Адже, застосування сучасних засобів навчання, і електронних в тому числі, забезпечує найбільш ефективне засвоєння великого об'єму інформації майбутніми спеціалістами, розвиваючи при цьому професійне мислення студентів та закладаючи основи для формування аналітичної складової професійної компетентності майбутніх товарознавців у ВНЗ.

ПРОЦЕС ВЗАЄМОДІЇ ВНЗ ТА ПІДПРИЄМСТВ-БАЗ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

Н. В. Карпенко, *д. е. н., професор*

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Однією із негативних тенденцій, які свідчать про незадовільний стан української освіти, є її невідповідність європейським і світовим ринкам праці. Європейська освіта, в першу чергу націлена на формування тих рис, що формуються під впливом саме практичної підготовки майбутніх спеціалістів.

В останні часи в Україні набули великого значення нові методи отримання знань, які, в першу чергу, зорієнтовані, на зв'язок теорії з практикою. До таких відносяться організаційні знання. Сутність організаційних знань полягає в отриманні знань та навичок, при спілкуванні із партнерами, конкурентами, в процесі виконання конкретного завдання, прийняття відповідного рішення. Разом з цим виникає питання. Яким чином нав-

чальний заклад IV рівня акредитації може розвивати названу методику отримання знань? Вивчаючи наведений метод, ми прийшли до висновку – що він є знаряддям отримання практичного досвіду для студентів, а також можливістю отримання теоретичних знань для всього менеджерського персоналу будь-якого підприємства. Отже, ми пропонуємо в схему формування організаційного знання ввести додаткову компоненту – саме вищий навчальний заклад.

Рисунок 1 – Схема отримання організаційного знання між вищим навчальним закладом та виробничим підприємством

Доцільно зазначити, що саме організаційні знання будуються на формуванні принципів компетенції. Підприємство (організацію) можна уявити як відповідний набір фізичних, людських та організаційних ресурсів, які у відповідному співвідношенні створюють основу його конкурентних переваг. Зв'язок між ресурсами ті стійкими перевагами підприємства опосередковується його здібностями і основними компетенціями. Здібності підприємства являють собою його можливості комбінувати ресурси таким чином, щоб досягти конкурентних переваг. В процесі навчання формування у студентів потрібних для підприємства компетенцій полягає у поєднанні знань, умінь, навичок, установок та особистих рис студента, які використовуються в процесі роботи для виконання вимог відповідної посади.

Для отримання організаційних знань, а отже і компетенцій, існують чотири способи – досвід, імітація, набуття та синергізм.

Досвід – передбачає отримання відповідних навичок коли підприємство набуває знання через відповідні спроби, врахо-

вуючи помилки та результати попередніх заходів. В нашому випадку – експериментують та досліджують студенти.

Імітація – передбачає спробу вивчити досвід передових заходів на підприємствах-конкурентах та запровадити його в діяльності свого підприємства. Створюється можливість проведення бенчмаркінгового аналізу, співставляючи діяльність обраного підприємства із його конкурентами при виконанні студентами наукових проектів, курсових та дипломних робіт.

Набуття – передбачає придбання та використання відповідної необхідної інформації, що раніше була недосяжною для підприємства. У випадку співробітництва з ВНЗ за рахунок застосування набутих студентами теоретичних знань, постійного контролю за їх використанням з боку викладача, підприємство отримує можливість сформувати нові підходи у своїй бізнесовій діяльності. Новітні знання збагачують конкурентні переваги підприємства, що взаємодіє із навчальним закладом, дозволяє йому координувати різні виробничі та бізнесові навички, а отже – інтегрувати складні ринкові процеси.

Нами пропонується наступний алгоритм такої взаємодії: залучення до участі у проекті конкретного підприємства через укладання з ним відповідної угоди про співпрацю; розробка плану (макету) проведення маркетингових досліджень; формування інформаційної та методичної бази для розробки проекту; ознайомлення студентів та викладачів з діяльністю підприємства – виїзне заняття, зйомки відеофільму та ознайомлення з ним всіх студентів, що приймають участь у проекті; розподіл студентів за їх особливими побажаннями за об’єктом та за напрямом дослідження; проведення моніторингу ринку відповідного товару; участь студентів у конкретних PR-заходах підприємства; проходження виробничої практики на підприємстві; розробка відповідного звіту про виконану роботу у вигляді курсової чи дипломної роботи; можливе працевлаштування випускників.

Підприємство у разі інтеграції виробничих зусиль із процесом навчання майбутніх фахівців з маркетингу отримає: необхідну теоретичну інформацію; залучення студентів до PR-акцій; план маркетингової діяльності, маркетингових заходів; спеціа-

ліста, підготовка якого здійснювалася під безпосереднім керівництвом кваліфікованого викладача та керівника підприємства.

Таким чином, запропонований підхід дозволяє сформувати необхідні знання, уміння та навички, яких вимагає виробниче підприємство від майбутнього спеціаліста з маркетингу.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ-МАРКЕТОЛОГІВ

Н. І. Яловега, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одна з головних особливостей підготовки студентів-маркетологів у вищій школі – її зв'язок з життям, з конкретними особливостями майбутньої практичної діяльності. Оскільки весь шлях розвитку вищої освіти – це свідоме бажання наблизити теоретичну підготовку до практичної.

Практика має велике значення для підготовки та формування майбутнього фахівця з маркетингу і дає змогу: володіти необхідними знаннями щодо сучасних змін у мікро-, макросередовищі, тенденціях розвитку внутрішнього і зовнішнього ринків товарів та послуг, умінням і навичками прийняття та пошуку інноваційних шляхів вираженої раціональності у майбутній професійній діяльності; приймати професійні рішення з урахуванням їх соціально-економічних та психологічних наслідків; володіти уміннями та навичками застосування прогресивного досвіду з питань управління маркетинговою діяльністю підприємств.

В самому загальному вигляді можна визначити такі послідовні етапи практичної підготовки студентів-маркетологів ВНЗУ «Полтавський університет економіки і торгівлі»: практичні заняття, на яких починається формування первинних навичок (із спеціальних дисциплін); навчальна практика – завданням якої є ознайомлення студентів із специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загально-професійних і спеціальних дисциплін, робітничих професій, передбачених навчальним планом відповідної спеціальності; виробнича практика – метою якої є поглиблення

та закріплення теоретичних знань з маркетингових дисциплін в реальних умовах функціонування підприємств.

Мета проходження маркетингової виробничої практики – ознайомитись безпосередньо на підприємствах, в організаціях, установах з виробничим процесом, закріпити, поглибити та систематизувати знання і вміння, отримані при вивченні певного циклу теоретичних дисциплін, а також здобути певний практичний досвід.

Основними завданнями маркетингової виробничої практики виступають такі: ознайомлення з ринковою діяльністю суб'єктів підприємництва; формування практичних навичок економічної діяльності на підприємстві; набуття навичок самостійної практичної діяльності з обраного напрямку підготовки; ознайомлення з порядком створення та організацією діяльності служби маркетингу; вивчення порядку проведення маркетингових досліджень; засвоєння сутності та механізму впровадження маркетингового плану на підприємстві; вивчення роботи підприємства, яка пов'язана з маркетинговою діяльністю.

Після проходження маркетингової виробничої практики, студенти повинні знати кваліфікаційні вимоги до фахівців за обраною спеціальністю; основні види, завдання та зміст маркетингової діяльності; вміти організовувати і здійснювати маркетингові дослідження, сегментацію ринку та вибір цільових сегментів, розробляти комплекс маркетингових заходів з товарної, цінової, комунікаційної політики, стратегічного планування, впровадження та контролю програм маркетингу.

Розглядаючи питання удосконалення змістовної складової виробничої практики студентів-маркетологів, першочерговим завданням, на наш погляд, виступає вирішення завдання підвищення професійного рівня майбутніх маркетологів. Актуальність цієї проблеми підтверджується невдоволенням керівників практик стосовно змісту та організації практик, їх недостатнім теоретичним обґрунтуванням.

З іншого боку, керівники багатьох підприємств якщо й погоджуються виступати в якості бази практики, то підходять до цього процесу формально, тому що вбачають в сьогодишніх практикантах безпосередніх конкурентів у майбутньому. Проб-

лемою є також відсутність необхідної матеріальної бази, внаслідок чого деякі спеціальні дисципліни вивчаються виключно з теоретичного боку, а застосувати свої знання на практиці майбутні спеціалісти можуть лише після працевлаштування.

Отже, підсумовуючи розгляд даного питання, слід зазначити наступні напрями вдосконалення змістовної складової виробничої практики студентів-маркетологів:

- підвищення професійного рівня майбутніх маркетологів;
- переведення формального аспекту проходження виробничої практики в реальні умови набуття якісних навичок майбутньої спеціальності;
- розширення матеріальної бази та комп'ютерного програмного забезпечення підготовки студентів-маркетологів з метою покращення практичної складової навчального процесу.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ЯК ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ ФОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

В. М. Бондаренко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасні трансформаційні процеси економіки вимагають динамічної професіональності – інтегральної здатності самостійно організовувати і планувати свою діяльність, приймати рішення, обґрунтовувати їх, нести відповідальність за свої дії. Завдання, що стоять перед вищою школою, вимагають нового підходу до вдосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців у процесі навчання.

Тісний зв'язок теоретичного навчання з практичною підготовкою – характерна риса вищої освіти. Складовою навчально-виховного процесу підготовки у вищих навчальних закладах фахівців з маркетингу є виробнича практика. Її форми, зміст, методи значною мірою впливають на якість фахової підготовки. Виробнича практика – одна із форм навчання, невід'ємна складова процесу підготовки фахівців, основним завданням якої є якість практичної підготовки випускників за освітньо-кваліфікаційним рівнем: бакалавр, спеціаліст, магістр, і проводиться на оснащених відповідним чином сучасних підприємствах, в ор-

ганізаціях різних галузей господарства. Метою виробничої практики є закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, формування професійного вміння приймати самостійні рішення в певних виробничих умовах, оволодіння сучасними методами, формами організації, знаряддями праці в галузі майбутньої спеціальності, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати на практиці. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Основним завданням практики, що визначає її навчальне навантаження, є формування в умовах виробництва професійних здібностей студента на основі використання його теоретичних знань у різноманітних ситуаціях, притаманних майбутній професійній діяльності фахівця. Тому виробнича практика як вид навчального заняття будуватиметься у формі самостійного виконання студентом в умовах виробництва визначених програмою реальних облікових і управлінських завдань. Педагогічна ефективність практики істотно підвищується у разі доповнення самостійної роботи студента іншими формами навчальної роботи (екскурсії, індивідуальні завдання тощо), які проводяться безпосередньо на підприємстві з широким залученням фахівців-практиків. Після виконання студентом програми виробничої практики різко зростає його зацікавленість у навчанні, усвідомленість вивчення нових дисциплін, підвищується успішність, якість виконання курсових, випускної та дипломної робіт, активізується зацікавлення до науково-дослідної роботи.

Практична підготовка має великий вплив на виховання і розвиток всіх сторін особистості. Винятково важливе значення практичної підготовки і для розумового розвитку особистості.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ЗАКРІПЛЕННЯ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ

В. М. Трайно, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

На сучасному етапі розвитку країни вищі навчальні заклади посідають провідне місце в структурі соціально-економічного

розвитку суспільства. Від діяльності вищої школи значною мірою залежить процес створення найбільшого багатства держави – її інтелектуального потенціалу. Роль вищої освіти посилюється й актуалізується тенденціями суспільно-економічного розвитку, такими як глобалізація суспільного розвитку, перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства, до суспільства знань. Вихід на новий якісний рівень розвитку суспільства призводить до необхідності підготовки висококваліфікованих фахівців, які оволоділи навичками, вміннями та способами організації майбутньої професійної діяльності.

Ефективність усієї навчально-виховної роботи зі студентами в значній мірі визначається не лише методами викладання, але і формами його організації. Основними формами організації навчального процесу у вищих закладах освіти є: лекції, практичні заняття (семінари), індивідуальні заняття, самостійна робота студентів, виробнича практика та ін.

Виробнича практика є невід’ємною складовою частиною навчально-виховного процесу та своєрідною формою його організації і, як правило, проводиться за межами навчального закладу – на сучасних підприємствах, фірмах і організаціях, профіль діяльності яких відповідає майбутній спеціальності студента.

Порядок та особливості проходження практики студентами вищих навчальних закладів встановлюється Законом України «Про вищу освіту» та Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України.

Основним завданням виробничої практики є якість практичної підготовки випускників за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр, спеціаліст, магістр. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Виробнича практика представляє собою одну із найбільш складних форм навчального процесу як в організаційному, так і в методичному плані, оскільки для її підготовки і здійснення необхідно поєднати характерні особливості виробничої сфери та навчального закладу.

Цілями виробничої практики є

- знайомство з реальними особливостями виробництва, зі змістом і характером своєї майбутньої професійної діяльності;

- формування і розвиток професійних вмінь і навичок, необхідних для успішної роботи на підприємстві;
- формування професійного вміння приймати самостійні рішення у певних ринкових умовах;
- виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності;
- закріплення, узагальнення та систематизація отриманих теоретичних знань, які були отримані у процесі навчання, шляхом їх використання у практичній діяльності.

Структура виробничої практики залежить від цілей та змісту практичного навчання і в результаті повинна забезпечувати цілісну підготовку студента до професійної діяльності.

Отже, виробнича практика для студента – невід’ємна важлива частина навчального процесу, яка покликана закріпити отримані теоретичні знання та навички, допомогти сформувати практичні навички роботи по спеціальності для полегшення виходу студентів на ринок праці по закінченні вищого навчального закладу.

ВИРОБНИЧЕ СТАЖУВАННЯ – ПЕРШИЙ КРОК ДО НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

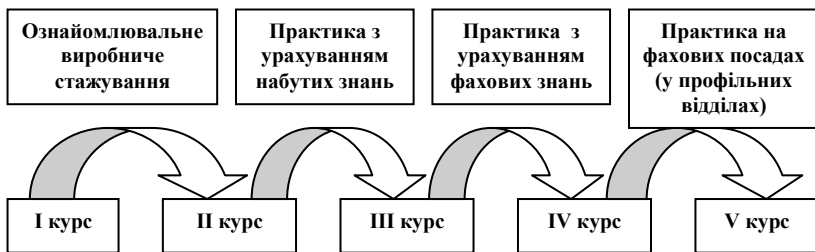
А. М. Захаренко-Селезньова, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В умовах сучасного ринку, з урахуванням напрямку економічного спрямування України на євроінтеграцію, значно зростають вимоги до підготовки кваліфікованих спеціалістів. Фахівців, здатних за умов мінливої кон’юнктури здійснювати обґрунтовані кваліфіковані рішення, які призводять до стабільного стану підприємства на ринку.

Навчально-виробниче стажування є невід’ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців. Саме тому, виробниче стажування, а на старших курсах – виробнича практика, надають можливість покрокового оволодіння майбутньою спеціальністю.

Розглянемо більш детально, на якому етапі ми маємо за можливість запропонувати студентам.

Перший етап, після першого курсу, надається можливість студентам ознайомитись із основними напрямками майбутньої діяльності, чим саме займаються відповідні відділи в структурі підприємства, ознайомитись з діяльністю підприємства в цілому.

Другий етап, після другого курсу, студенту надається можливість використати свої знання, після вивчення дисциплін 1–2 курсів, в відділах що пов'язані із майбутньою спеціальністю, в якості стажерів.

Третій етап, після третього курсу, надає можливість майбутнім спеціалістам на практиці застосувати набуті фахові знання і використовувати їх у вигляді практичної роботи на підприємстві.

На четвертому етапі, після четвертого курсу, студент має можливість працювати весь термін практики за обраною спеціальністю в якості співробітника відділу нижчої ланки (під наглядом робітника відділу вищої ланки).

Слід зауважити, що доцільно проходження практик на всіх етапах, студентом на одній базі (підприємстві). Це надає, з однієї сторони, можливість набувати необхідні фахові компетенції покроково для студента, а з іншої сторони – підприємству (базі практики) практично готувати для себе майбутніх співробітників.

Виробниче стажування для майбутніх фахівців за своїм змістом є складовою стандарту вищої освіти університету. Воно допомагає, після ознайомлення з практичними аспектами майбутньої спеціальності, визначити обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог майбутнього фахівця.

Зацікавленість підприємств (баз практики) в майбутніх спів-

робітниках, надає можливість заохочувати студентів для проходження практики саме на даному підприємстві, а також виховувати спеціалістів з урахуванням майбутніх компетенцій та фахових запитів до професіоналів в будь-якій галузі.

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЯК ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРАКТИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ

В. І. Перебийніс, *д. е. н., професор*

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Ю. В. Перебийніс

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету України імені Ярослава Мудрого

Контроль є однією з основних функцій управління, зокрема, управління освітньою діяльністю.

Контроль практичної підготовки студентів як одного з видів навчального процесу, на наш погляд, полягає:

- по-перше, у визначенні якості набуття студентом у процесі практики комплексу знань, умінь і навичок з певної навчальної дисципліни (чи групи дисциплін, які вивчалися впродовж одного чи декількох семестрів);
- по-друге, у корегуванні виконуваних студентами-практикантами завдань практичної підготовки, передбачених програмою практики.

Види контролю практичної підготовки студентів варто класифікувати за змістом, етапами, формами організації, способами здійснення.

За змістом доцільно виділяти:

- контроль трудових, матеріальних, фінансових ресурсів, що використовуються у процесі практичної підготовки;
- контроль процесу практичної підготовки як сукупності певних операцій, оскільки з позицій операційного менеджменту контроль є функцією управління операціями.

За етапами варто виокремлювати:

- попередній контроль практичної підготовки, який перш за все включає оцінку забезпечення практикантів необхідними

ресурсами (керівниками практики, робочим місцем, документацією, зокрема, програмою практики);

- поточний контроль, що полягає в з'ясуванні та усуненні перешкод, недоліків, які заважають студентам досягати мети практичної підготовки;

- рубіжний контроль, що у процесі практичної підготовки може бути проведений керівником практики від підприємства (організації) або ж суміщений з підсумковим контролем, який проводиться у ВНЗ комісією викладачів кафедри;

- підсумковий контроль практики, який складається з двох стадій і здійснюється: на підприємстві (організації) керівником практики, який в результаті цього надає характеристику практиканту, що відображається в щоденнику; у ВНЗ під час захисту звіту про практику. В цілому ж підсумковий контроль практичної підготовки передбачає оцінку рівня виконання плану практики.

За формами організації можна виділяти:

- контроль практичної підготовки з боку підприємства (організації);

- контроль практичної підготовки з боку ВНЗ;

- самоконтроль практичної підготовки, що полягає у контролюванні студентом власних дій, процесів з виконання програми практики.

За способами здійснення доцільно виокремлювати:

- суцільний (тотальний) контроль практичної підготовки, який охоплює увесь час перебування студентів на практиці;

- вибіркового контроль практичної підготовки, що може здійснюватися, зокрема, згідно правила Парето (принципу «80:20»).

Варто виокремити такі напрями удосконалення реалізації функції контролю управління практичною підготовкою студентів:

- оскільки одним з вузьких місць в управлінні практичною підготовкою студентів багатьох ВНЗ є контроль умінь і навичок, який, як правило, здійснюється не в процесі практичної підготовки, а по його завершенні на підставі щоденника та письмового звіту практиканта, то навчальним закладам варто знайти

можливості для надання відряджень викладачам – керівникам практики для виїзду в місця проведення практик, особливо за умови розпорошеності практикантів за різними об'єктами практики;

- варто актуалізувати реалізацію ідеї наскрізності навчальних/виробничих практик, передбачивши збільшення часу, зокрема, виробничих практик;

- важливим є поєднання зовнішнього контролю (з боку науково-педагогічних працівників) з самоконтролем, що здійснює студент як об'єкт навчального процесу. Співвідношення контролю і самоконтролю, на наш погляд, значною мірою залежить від рівня мотивації студента;

- зазначені форми і методи контролю практичної підготовки мають бути зорієнтовані на подальше працевлаштування випускників.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ І ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

В. Ф. Іванюта, д. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Практична підготовка студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття ними професійних навичок та вмінь. Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами, засобами майбутньої професійної діяльності, її організації, формування професійних умінь і навичок, виховання потреби їх систематичного поновлення.

Практика студентів:

- є складовою частиною процесу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах;

- передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до різних освітніх та кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст, магістр.

Перелік видів практик для кожної спеціальності або спеціа-

лізації, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються в навчальних планах.

Зміст і послідовність практики визначається відповідними програмами та іншими методичними документами, які розробляються університетом згідно з навчальним планом.

Для надання методичної та організаційної допомоги проходження практичного навчання, відповідно до Галузових стандартів вищої освіти та Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України розробляється Програма практичної підготовки та методичні рекомендації щодо її проходження. Програма виробничої практики визначає тематичний план та конкретний зміст практики, методику її проходження, форми та методи контролю, вимоги до звіту та проведення підсумків практики і призначена для практичного керівництва при організації та проведенні практичної підготовки як для студентів, так і для керівників практики від університету та від підприємства (організації, установи).

Разом з тим аналіз змісту звітів за проходження виробничої практики студентів університету дає підстави констатувати обмеженість виконуваних завдань на підприємствах і установах – базах проходження практики. Для більшості студентів-практикантів проходження практики обмежується написанням звіту за практику, використовуючи документи підприємства. Недостатньо уваги приділяється роботі студентів-практикантів дублерами на робочих місцях менеджерів відповідного рівня, їх участі у виробничих нарадах, зборах, самостійному вирішенні виробничих питань. Такий стан практичної підготовки є наслідком обмеженого впливу на проходження практики керівниками від університету.

Виробниче стажування є продовженням навчального процесу в умовах виробництва, актуальною формою поєднання теорії і практики у навчанні. Програма виробничого стажування визначає тематичний план, зміст і порядок його проходження, методику складання звіту за стажування, і призначена для практичного керівництва при організації та проведенні практичної підготовки як для студентів, так і для керівників стажування від університету та від підприємства (організації, установи).

Робочі місця студентів у структурних підрозділах баз виробничого стажування в процесі його проведення повинні забезпечувати набуття ними практичних умінь і навичок із питань, передбачених програмою, та освоєння ними робіт, визначених кваліфікаційною характеристикою.

Практика за кордоном у вигляді обміну студентами та викладачами надає можливість познайомитися з особливостями відповідної галузі тієї чи іншої країни, обмінятися результатами і досвідом роботи, налагодити ділові і творчі стосунки з колегами.

Для підвищення якості проходження виробничої практики доцільно було б у програми та методичні рекомендації студентам практикантам включити завдання по виконанню роботи дублерами керівників виробничих підрозділів, відвідання ними виробничих нарад, передбачити ширшу можливість впливу на процес проходження всіх видів практики керівників від університету.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо проходження виробничої практики студентами спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Л. В. Олексенко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В Україні окреслено стратегічні завдання випереджувального інноваційного удосконалення системи вищої освіти й науки як основи розвитку нації, держави й особистості. Вирішення важливих завдань соціально-економічного розвитку, освіти й культури в Україні можливе тільки за умови висококваліфікованих фахівців-професіоналів, спроможних забезпечувати ефективність своєї праці. Це вимагає від вищих навчальних закладів удосконалення навчально-виховного процесу, формування у студентів активності й самостійності, готовності до самоосвіти й самовдосконалення, підвищення фахової майстерності, освоєння

нових форм, методів і прийомів професійної діяльності. При цьому зазначимо, що внутрішніми джерелами успішно-діяль- нісної активності й самостійної особистості фахівця є пошук шляхів формування їх професійно-практичних умінь у процесі набуття знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Практична підготовка, що є базовою ціннісною орієнтацією фахівця, містить у собі сукупність взаємозалежних установок на ставлення до самого себе, до колег, роботодавців, до організації взаємодії й являє собою найважливішу змістовну характеристику професійної спрямованості особистості майбутнього фахівця. Реалізація практичної підготовки розглядається як допомога студентам у розв'язанні особистісно-значимих проблем і завдань. Вона спрямована на розвиток таких особистісних установок, що дозволяють кожному студенту стати суб'єктом конкретної професійної діяльності, власного розвитку й зіставити свої можливості з психологічними вимогами професії до спеціаліста.

Практична підготовка – обов'язковий компонент освітньо- професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня, що має на меті вироблення у студентів професійних навичок і вмінь. Це складова, підсистема професійної підготовки [3].

Міністерство освіти і науки України також вважає, що питання якості професійно-практичної підготовки, формування праксеологічних умінь у вузах має стати одним із найважливіших показників ефективної діяльності вищого навчального закладу не тільки при проходженні процедури ліцензування й акредитації, так і при проведенні поточних і комплексних перевірок [2].

Питання формування праксеологічних умінь студентів, їх практичної фахової підготовки у вищих навчальних закладах України досить актуальне, багатоаспектне й вимагає нових наукових розробок і досліджень, вирішення ряду важливих проблем:

- розробка й прийняття на державному рівні Концепції професійно-практичної підготовки студентів з урахуванням специфіки галузей освітньої діяльності, яка б визначила пріоритетні напрями розвитку та вдосконалення професійно-практичної підготовки студентів і відповідно тактичну схему її реалізації. Май-

бутній фахівець повинен мати реальне уявлення про місце роботи, вимоги що ставлять до неї;

– з метою створення професійної спрямованої організації навчального процесу та покращення співпраці ВНЗ із роботодавцями та їх зацікавленості у такій роботі, необхідно розробити комплексну програму навчання студентів професії, яка була б професійно спрямована на всіх курсах (від першого до випускного) на підготовку майбутнього фахівця, де кожна дисципліна повинна стати складовою професійно-практичної підготовки (практики в установах, на підприємствах; освоєння професійної лексики; інтерв'ю з провідними фахівцями тощо). Студент повинен перетворитися з пасивного учасника навчально-виховного процесу в активного суб'єкта.

Вирішення цих проблем дасть змогу розвивати в студентів професійно-практичні компетенції: соціальну (З ким працювати?), професійну (Що робити?), методичну (Як працювати?), особисту (Чому я можу це робити?), формувати праксеологічні вміння [1].

Список використаних джерел

1. Васирина М. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України. – Режим доступу: <http://library.udpu.org.ua/>
2. Про практичну підготовку студентів // Лист Міністерства освіти і науки України від 7 лютого 2009 р. – № 1/9–93.
3. Професійна освіта: Словник : навч. посіб. / уклад С. У. Гончаренко та ін., за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ СТАЖУВАНЬ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ОБЛІК І АУДИТ» НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ОРГАНІЗАЦІЯХ

Ю. А. Верига, к. е. н., професор; Т. В. Гладких, доцент;

Н. О. Кулявець, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Усі учасники навчального процесу у вищих начальних закладах, а це професорсько-викладацький склад, студенти, ад-

міністрація, навчально-допоміжний персонал працюють на досягнення єдиної мети – підготувати висококваліфікованих фахівців, сформувати у них здатності до самостійної творчості – відтворення нових знань, практичного застосування набутого і спроможності передати знання новим поколінням носіїв знань. Сучасний бізнес потребує фахівців, які б мали певний досвід і могли б з перших днів роботи вирішувати ситуації, які виникають у господарській діяльності суб'єкта господарювання. Підготовка фахівців з обліку і аудиту, як і будь-якого іншого фаху включає три складових: теоретичну, практичну та наукову частину. Враховуючи це, для студентів усіх курсів було введено навчальні та виробничі практики, які дозволили закріпити отримані теоретичні знання. Однак, під час проходження виробничої практики студент лише спостерігає за тим, як працює бухгалтер, переписує документи і реєстри за окремими об'єктами обліку і дуже рідко йому доручають виконувати певний обсяг робіт, отже практичного досвіду студент отримує дуже мало.

Поняття «стажування» для студентів ВНЗ введено з 01.01.2013 р. Законом № 5067 «Про зайнятість населення» з метою збільшення конкурентоспроможності молоді, зокрема ст. 8, 24 регулюють заходи щодо сприяння зайнятості молоді та гарантують права особи на професійне навчання. Стажування студентів ВНЗ є формою підвищення їх професійного рівня, яке створює умови для професійної адаптації та отримання ними досвіду практичної роботи. При стажуванні, на відміну від практики, студент є дублером, виконує певний обсяг робіт і несе за це відповідальність.

Для підвищення якості підготовки фахівців та набуття ними практичних навичок Вчена рада ВНЗУ «ПУЕТ» прийняла у 2014р. рішення про запровадження безперервного стажування студентів усіх спеціальностей. Кафедрою бухгалтерського обліку і аудиту розроблена та затверджена Експериментальна програма наскрізної практичної підготовки (виробничого стажування) студентів напряму підготовки (спеціальності) «Облік і аудит», а також програми стажування. В залежності від курсу навчання програмами передбачено стажування на різних посадах: на 1 курсі – секретар або оператор комп'ютерного набору;

на 2 курсі – продавець (комірник) або касир, а на 3 курсі – бухгалтер з обліку розрахунків з покупцями і постачальниками, бухгалтер з обліку запасів, бухгалтер з обліку розрахунків з оплати праці. Перед стажуванням на загальних зборах викладачі кафедри спільно з центром зв'язків з виробництвом університету проводять обов'язковий інструктаж з основних положень програми, ознайомлюють студентів з організацією, місцем і порядком проходження стажування. На підприємстві закріплюється керівник стажування – працівник бухгалтерії, який має досвід та стаж роботи за відповідною професією.

За результатами стажування студентів кафедрою проведена перша «Конференція за результатами виробничого стажування студентів I–IV курсів напряму підготовки «Облік і аудит»», метою якої було обговорення результатів виробничого стажування, критична оцінка порядку його організації та методичного забезпечення, узагальнення пропозицій студентів щодо удосконалення програм виробничого стажування. Під час конференції проведено анонімне анкетування студентів. Результати анкетування дозволили зробити наступні висновки: майже всі студенти залишилися задоволеними результатами проходження виробничого стажування; половина з них охарактеризували його як крок у майбутню професію та як можливість подальшого працевлаштування; більшість переконалися у правильності вибору майбутньої професії, і в той же час виявили слабкі місця в теоретичній підготовці. Разом з позитивними сторонами окреслені і окремі, на думку студентів, недоліки: конфіденційність інформації, складність виконання окремих пунктів стажування. Внесено пропозиції щодо більш ретельного і предметного інструктажу перед стажуванням, можливості самостійного вибору студентом посади для проходження стажування. Конференція та анкетування є підтвердженням необхідності проходження стажувань, а пропозиції студентів будуть стимулом для доопрацювання програм стажування, оскільки це перший досвід і є ще над чим працювати.

Доцільним буде також і врахування світового досвіду стажування студентів ВНЗ, наприклад Канади, де студенти самостійно

шукають майбутнє місце стажування, шляхом розміщення резюме на підприємствах, на яких бажають стажуватися та в подальшому отримати роботу. З нашої точки зору, стажування буде ефективним при умові зарахування студентів на робочі вакантні місця з виплатою заробітної плати та записом в трудовій книжці, що дозволить студенту при складанні резюме в пошуку майбутньої роботи вказати наявність практичного досвіду із зазначенням підприємств та посад де стажувалися на виробництві.

УЗГОДЖЕНІСТЬ МАТЕРІАЛУ ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК І АУДИТ» ІЗ ЗАВДАННЯМИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «МЕНЕДЖМЕНТ»

В. А. Кулик, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Основними напрямками професійної діяльності бакалавра з менеджменту є інформаційно-аналітична, організаційно-управлінська та адміністративно-господарська. Крім того, бакалавр з менеджменту за умов набуття відповідного досвіду може адаптуватися до таких напрямів суміжної професійної діяльності як економічна, маркетингова, обліково-контрольна.

Для набуття навичок ведення практичної діяльності студентам вищих навчальних закладів навчальними пропонується такий вид навчання як виробнича практика.

Зокрема, у ВНЗУ «Полтавський університет економіки і торгівлі» студентам напряму підготовки «Менеджмент» програми професійного спрямування «Менеджмент туристичного бізнесу», у межах проходження виробничої практики пропонується виконання завдань за темами наведеними у Методичних рекомендаціях щодо проходження виробничої практики [1, с. 14–15].

Кожна із наведених тем, передбачає необхідність використання матеріалу дисципліни «Облік і аудит» [2, с. 9–11] (табл. 1).

Таблиця 1 – Використання матеріалу дисципліни «Облік і аудит» при проходженні виробничої бакалаврської практики

Назва теми	Матеріал дисципліни «Облік і аудит», що може бути використаний при виконанні завдань за темою
Тема 1. Підприємство туристичного бізнесу як об'єкт управління	Тема 1. Теоретичні основи бухгалтерського обліку
Тема 2. Система та організація управління підприємством туристичного бізнесу	Тема 3. Організація бухгалтерського обліку діяльності суб'єктів господарювання
Тема 3. Вплив факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства туристичного бізнесу	—
Тема 4. Економічна характеристика підприємства туристичного бізнесу	Тема 4. Бухгалтерський облік основних господарських процесів діяльності суб'єктів господарювання Тема 7. Методика аудиту фінансової звітності
Тема 5. Стратегічне управління підприємством туристичного бізнесу (SWOT-аналіз)	Тема 7. Методика аудиту фінансової звітності
Тема 6. Процес управління підприємством туристичного бізнесу	Тема 7. Методика аудиту фінансової звітності
Тема 7. Функції управління підприємством туристичного бізнесу	Тема 4. Бухгалтерський облік основних господарських процесів діяльності суб'єктів господарювання
Тема 8. Система управління персоналом підприємства туристичного бізнесу	Тема 4. Бухгалтерський облік основних господарських процесів діяльності суб'єктів господарювання
Тема 9. Правове забезпечення діяльності та управління безпекою підприємства туристичного бізнесу	Тема 3. Організація бухгалтерського обліку діяльності суб'єктів господарювання
Тема 10. Організація та управління маркетинговою діяльністю туристичного підприємства	Тема 7. Методика аудиту фінансової звітності
Тема 11. Управління екскурсійною діяльністю підприємства туристичного бізнесу	—

Отже, освітня мета дисципліни «Облік і аудит» полягає в тому, щоб студент отримав чітке уявлення про елементи процесу

бухгалтерського обліку та аудиту в їх взаємозв'язку, зрозумів роль та місце бухгалтерської служби на підприємстві та перспективи розвитку наукових та практичних знань з бухгалтерського обліку та аудиту. Викладання дисципліни «Облік і аудит» є надзвичайно важливим для студентів напряму підготовки «Менеджмент», про що свідчить узгодженість матеріалу дисципліни із тематичним планом виробничої практики.

Список використаних джерел

1. Барибіна Я. О. Методичні рекомендації щодо проходження виробничої практики за КМСОНП для студентів напряму підготовки «Менеджмент» програми професійного спрямування «Менеджмент туристичного бізнесу» / Я. О. Барибіна, І. В. Черниш. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2012. – Спосіб доступу: Електронний читальний зал ПУЕТ.
2. Кулик В. А. Облік і аудит: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни студентами напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» / В. А. Кулик, М. М. Зюкова. – Полтава: ПУЕТ, 2014. – 314 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОХОДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ ПРАКТИКИ З ДИСЦИПЛІНИ «АУДИТ»

О. В. Артюх-Пасюта, к. е. н., доцент;

А. Ж. Пшенична, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни. Однак на сучасному етапі розвитку аудиту в Україні постало багато проблем. Однією з проблем є недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів, що тягне за собою не освоєння ринку аудиторських послуг.

Підготовка конкурентноздатного спеціаліста являє собою складну по структурі та змісту процедуру. Критеріями підготовки спеціаліста системи управління можуть бути такі чинники як здатність випускника ВНЗ до швидкої адаптації в умовах

середовища функціонування підприємства, здатність приймати оптимальні управлінські рішення.

Проблемність питання, також, полягає в тому, що рівень знань аудитора, потрібний для проведення аудиторської перевірки, складається із загального знання економіки й галузі, в якій діє суб'єкт господарювання, а також з конкретних знань про його діяльність. Проте рівень знань необхідних аудиторіві, як правило нижчий рівня знань, якими володіє управлінський персонал.

Безперервне зростання обсягів інформації, невинне оновлення техніки і технологій обумовлюють ті труднощі, які виникають при проходженні студентами практики з дисципліни «Аудит».

Практика забезпечує безперервність та послідовність одержання необхідного обсягу практичних знань, які відповідають кваліфікаційному рівню спеціаліста.

Основною метою проходження практики з дисципліни «Аудит» є закріплення у студентів теоретичних знань і практичних навичок для здійснення аудиторських перевірок фінансово-господарської діяльності; обґрунтування власної думки щодо достовірності фінансової звітності та фінансового стану суб'єктів господарювання.

Основними завданнями, що мають бути вирішені у процесі проходження практики з дисципліни «Аудит», є закріплення студентами: знань з теорії контролю та основ аудиту; теоретичних знань та практичних навичок із застосування організаційних та методичних прийомів аудиту; практичних навичок з оцінки фінансово-господарської діяльності та розробки стратегії розвитку підприємства; основних положень МСА з формування та обґрунтування аудиторської думки.

Виконуючи завдання практики, студенти повинні проявити творчий, системний підхід до аналізу і оцінки стану організації обліку на підприємстві, порядку складання фінансової звітності, а також організації внутрішнього аудиту для розробки пропозиції щодо їх подальшого поліпшення.

Виробнича практика надає студентам можливість набути практичні навички за обраним фахом, адаптуватися до вироб-

ничого середовища і, таким чином, підготуватися до подальшої роботи в сфері аудиторських послуг.

Майбутні фахівці з обліку і аудиту повинні володіти необхідними навичками здійснення контролю фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів.

На наш погляд програма виробничої практики студентів з дисципліни «Аудит», повинна містити дещо іншу тематику, яка б сприяла підвищенню загального рівня знань майбутнього фахівця системи управління підприємством.

Аудиторами надаються послуги з найактуальніших питань підприємницької діяльності: здійснюються тематичні і вибіркові перевірки, експертизи, економіко-правовий аналіз засновницьких документів та бізнес-планів, аналіз показників фінансової звітності, консультації та ін. Для виведення окремих підприємств з кризового стану здійснюються діагностичний, профілактичний, санаційний та інші види аудиту, що мають запобіжний, превентивний характер. Тому, всі ці питання повинна охоплювати програма проходження виробничої практики студентами з дисципліни «Аудит».

Список використаних джерел

1. Про аудиторську діяльність: закон України від 22.04.93р. зі змінами і доповненнями // [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: <http://www.liga.net>
2. Концепція системи забезпечення якості аудиторських послуг в Україні: рішення Аудиторської палати України від 26.09.2013 р. № 279/7// [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: <http://www.apu.com.ua>.
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2012 року) [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: <http://www.apu.com.ua>.
4. Положення про постійне удосконалення професійних знань аудиторів України: рішення Аудиторської палати України від 31.05.2007 р. № 178/5, зі змінами від 24.07.2014 № 296/12// [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: <http://www.auditorukr.com.ua>.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

М. М. Зюкова, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Економічна галузь, яка швидко розвивається потребує підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних, мобільних, активних та запитаних на ринку праці фахівців.

Це значною мірою залежить від системи організації навчального процесу підготовки кадрів у навчальних закладах відповідного профілю.

Важливим фактором набуття необхідного досвіду та компетенцій студентами є обов'язкове проходження практики в умовах майбутньої фахової діяльності.

Відповідним чином спланований та організований процес проходження виробничої практики дає можливість студентам набути необхідні навички практичної діяльності та оволодіти професійними знаннями, здобути досвід самостійного виконання певних функціональних обов'язків, властивих певній посаді.

Все вищезазначене свідчить про актуальність та необхідність вивчення змісту та структури практичної підготовки фахівців економічного напрямку як неодмінної складової процесу підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців-економістів.

Відомо, що стандарти вищої освіти є основою оцінки якості *вищої освіти* та професійної підготовки, а також якості *освітньої діяльності вищих навчальних закладів* незалежно від їх типів, рівнів *акредитації* та форм навчання.

Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів містять складові: перелік спеціалізацій за спеціальностями; варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів; варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки; варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти; навчальні плани; програми навчальних дисциплін.

Зміст освіти визначається галузевим стандартом, зокрема –

освітньо-кваліфікаційною характеристикою, освітньо-професійною програмою та засобами діагностики.

Освітньо-професійна програма є державним нормативним документом, в якому визначається нормативний зміст навчання, встановлюються вимоги до змісту, обсягу і рівня освіти та професійної підготовки зі спеціальності.

Освітньо-професійна програма є складовою частиною системи стандартів вищої освіти.

Освітньо-професійна програма передбачає такі цикли:

- професійної підготовки;
- гуманітарної підготовки;
- професійної та практичної підготовки.

Отже, одним з циклів освітньо-професійної програми є професійна та практична підготовка, яка передбачає проходження виробничої практики.

Основним навчально-методичним документом практики є наскрізна програма, яка містить цілі та завдання, які пов'язані із завданнями на кожному етапі практики, послідовність, тривалість та зміст етапів практики.

Крім того, наскрізна програма містить перелік знань, умінь та навичок та рекомендації щодо перевірки рівня оволодіння цими знаннями, уміннями та навичками. А також, наскрізна програма містить вимоги щодо форми та змісту звіту, який складається студентом за результатами проходження практики.

Виробнича практика студентів є засобом адаптації студента до умов професійної діяльності.

Протягом проходження практики діяльність студента підлягає контролю як з боку керівника від бази практики, так і керівника від навчального закладу.

Набуті знання та професійні навички мають бути послідовно відображені у звіт з практики та у щоденнику.

Виробнича практика проводиться з метою набуття професійного досвіду студентом в та його підготовки до самостійного виконання професійних обов'язків.

Таким чином, виробнича практика є неодмінної складовою програми підготовки фахівців економічного напрямку та є основ-

ним засобом закріплення знань, отриманих студентом в ході теоретичної фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України. Верховна Рада України. Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. – Спосіб доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Нестуля О. О. Модернізація освітньої діяльності університету: завдання, інноваційні технології та досвід впровадження : навч. посіб. Т. 1–Т. 9 / О. О. Нестуля, В. П. Косаріна, М. Є. Рогоза, Н. І. Огуй, Н. В. Герман. – Полтава : ПУСКУ, 2009. – 797 с.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЧОГО СТАЖУВАННЯ СТУДЕНТІВ І ТА II КУРСІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ОБЛІК І АУДИТ»

Ю. О. Ночовна, к. е. н., доцент;

Н. І. Самбурська, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Однією із сучасних вимог європейської системи вищої освіти є підвищення рівня практичної підготовки та забезпечення мобільності студентів. Задля реалізації цієї мети у навчальні плани підготовки бакалаврів з обліку і аудиту ПУЕТ у 2013–2014 н. р. вперше було включено виробниче стажування.

Метою виробничого стажування є закріплення теоретичних знань, отриманих студентом під час навчання в університеті, набуття практичних навичок та умінь на відповідній посаді шляхом безпосереднього виконання або участі у виконанні відповідних професійних завдань.

Сьогодні професія бухгалтера вимагає все більшої диференціації знань як у функціональній, так і у предметній площині. Ринок праці потребує знань специфіки конкретної галузі економіки, виду економічної діяльності, особливостей оподаткування, обліку і звітності в банках, в бюджетних установах, на малих підприємствах тощо. Проте з огляду на об'єктивну неможливість проходження студентами I та II курсів напряму підготовки

«Облік і аудит» виробничого стажування на посаді бухгалтера нами було розроблено альтернативні програми стажування.

Програма виробничого стажування для студентів I курсу напряму підготовки «Облік і аудит» передбачала проходження стажування на одній із двох альтернативних посад за вибором студента та за наявності у штатному розписі підприємства: секретаря або оператора комп'ютерного набору.

Програма виробничого стажування для студентів II курсу напряму підготовки «Облік і аудит» передбачала проходження стажування на посаді продавця (комірника) або касира за вибором студента та за наявності у штатному розписі підприємства.

За результатами виробничого стажування кафедрою бухгалтерського обліку і аудиту проведено конференцію та анонімне анкетування студентів. Позитивним є те, що близько 90 % студентів залишилися задоволеними результатами виробничого стажування. 44 % опитаних охарактеризували його як крок у майбутню професію, 33 % – як можливість подальшого працевлаштування, 15 % – як з користю проведений час. Майже 60 % студентів із загальної кількості під час виробничого стажування переконалися у правильності вибору майбутньої професії, а 40 % студентів стажування дозволило виявити слабкі місця в теоретичній підготовці. Близько 75 % студентів позитивно оцінили наявність альтернативи вибору посади стажування, а 70 % студентів оцінили програми стажування на «добре» за 5-бальною шкалою, решта виставила їм оцінку «відмінно». В оцінці власних здобутків під час проходження виробничого стажування однастайності було набагато менше: на «відмінно» результати власного стажування оцінило 52 % студентів, на «добре» – 33 % студентів, на «задовільно» – 15 % студентів.

Окремим студентам довелося зіткнутися із такими труднощами виробничого стажування:

- конфіденційність інформації;
- недостатність практичного досвіду роботи;
- складність виконання окремих завдань стажування;
- не передбаченість посади стажування штатним розписом підприємства.

Однак, незважаючи на це перший досвід організації та результати виробничого стажування студентів напряму підготовки «Облік і аудит» слід оцінити позитивно. Адже, на нашу думку, запропоновані посади виправдали себе, були цікавими і в міру складними. Програми виробничого стажування адекватно сприймалися студентами та керівниками стажування від підприємства, вирізнялися змістовністю, насиченістю і різноманітністю завдань. Особливий інтерес у студентів викликали завдання творчого характеру, пов'язані з підготовкою презентації підприємства, власного резюме на посаду стажування, фотографії робочого дня, описом робочого місця тощо.

У ході стажування студентам вдалося набути практичного досвіду роботи з нормативними та первинними документами, обробки й узагальнення фактичних даних, вирішення реальних господарських ситуацій і конкретних професійних завдань, відчутти атмосферу трудового колективу, набути навичок професійного спілкування.

Отже, традицію проходження виробничого стажування студентами напряму підготовки «Облік і аудит» слід обов'язково продовжувати, поступово удосконалюючи порядок організації, зміст програм та методичне забезпечення стажування. Це сприятиме зростанню інтересу студентів до майбутньої професії, підвищенню якості освітніх послуг та конкурентоспроможності наших випускників.

ВИРОБНИЧЕ СТАЖУВАННЯ СТУДЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Н. В. Прохар, к. е. н., доцент; **Н. В. Хоменко**, к. е. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Першочерговим завданням будь-якої держави, у тому числі й України, має бути визначення правових, економічних та організаційних засад реалізації державної політики у сфері зайнятості населення. На навчальні заклади, незалежно від їх виду та типу, повинні бути покладені обов'язки щодо забезпечення відповідності рівня професійної кваліфікації випускників потребам ринку праці, а також постійного підвищення їх конкуренто-

спроможності, що може бути реалізовано за рахунок направлення студентів на стажування.

З прийняттям Закону України «Про зайнятість населення» від 5.07.2012 р. № 5067-VI, виробниче стажування студентів передбачається за професією (спеціальністю), за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, на умовах, визначених договором про стажування у вільний від навчання час [1].

Метою стажування студентів третього курсу напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит» є розширення, поглиблення, систематизація та закріплення теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для майбутньої фахової діяльності за допомогою безпосереднього виконання (або участі у виконанні) на базі стажування обов'язків:

- бухгалтера з обліку розрахунків з покупцями і постачальниками;
- бухгалтера з обліку запасів;
- бухгалтера з обліку розрахунків з оплати праці.

Стажування на запропонованих посадах, на думку авторів, має передбачати:

- дослідження організаційних засад ведення бізнесу;
- вивчення законодавчих та нормативно-правових актів, що стосуються обраної для стажування посади;
- розгляд внутрішніх розпорядчих документів з організації певної ділянки обліку, на якій проходить стажування;
- вивчення порядку складання, оформлення та опрацювання первинних документів за обраною для стажування посадою, а також реєстрів синтетичного й аналітичного обліку;
- дослідження особливостей відображення облікових об'єктів, що стосуються обраної для стажування посади, у звітності підприємства;
- вивчення особливостей обліку за обраною для стажування посадою в електронному середовищі;
- складання фотографії робочого дня бухгалтера.

Термін стажування за обраною посадою визначений тривалістю в чотирнадцять днів, але, відповідно до законодавства, не

може перевищувати шість місяців. Тому збільшення тривалості стажування студентів та найбільш оптимальне поєднання з навчальним процесом має розглядатися як обов'язкова складова процесу підготовки фахівців та здобування ними практичних навичок.

Проблемність якісного стажування студентів, на думку авторів, визначається, переважно, організаційними чинниками, серед яких найвагомішими є:

- неготовність керівників від бази стажування надавати доступ стажерам до необхідної інформації, заборона самостійного здійснення стажерами певних облікових процедур;

- наявність «законодавчих прогалин» щодо юридичного оформлення стажування (оформлення внутрішніх розпорядчих документів, запис до трудової книжки тощо);

- відсутність вільних фінансових ресурсів у навчальних закладів щодо оплати праці керівників стажування від підприємств чи організацій;

- відсутність податкових пільг для підприємств та організацій, які виступають базами стажування;

- відсутність загальнодержавної електронної бази підприємств та організацій, які забезпечують стажування студентів.

Таким чином, виробниче стажування студентів є дієвим чинником підвищення їх конкурентоспроможності, а юридичне оформлення стажування значно полегшить отримання молодими фахівцями першого робочого місця.

Список використаних джерел

1. Про зайнятість населення: Закон України від 5.07.2012 р. № 5067-VI. – Спосіб доступу: <http://www.nau.kiev.ua>.

СТАЖУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

С. І. Мельник, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Важливим напрямом модернізації вітчизняної вищої освіти в умовах створення єдиного Європейського освітнього та науко-

вого простору є підвищення її конкурентоспроможності, забезпечення високої якості освітніх послуг з формування компетентних, високоосвічених, креативних, мобільних фахівців з інноваційним типом мислення, здатних працювати в команді, приймати рішення у нестандартних ситуаціях, навчатися упродовж всього життя, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, адекватно реагувати на постійні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві. Якість вищої освіти є інтегральним показником, який характеризує ефективність всіх напрямів діяльності вищих навчальних закладів згідно з Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року №1556-VII. При цьому слід зауважити, що важливим критерієм якості вищої освіти в умовах сьогодення є задоволення потреб суспільства, держави, роботодавців у фахівцях з високим рівнем професійної компетентності та особистісного розвитку. Тобто, головним в оцінці ефективності навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі є його результати: знання, компетенції і практичні навички випускників. За цих умов показниками якості вищої освіти мають виступати працевлаштування випускників за фахом та доходи, які вони отримують.

Отже, сучасні бухгалтери, аудитори повинні мати не тільки високий рівень професіоналізму, а і вміння здійснювати активну управлінську і підприємницьку діяльність, приймати оптимальні рішення в ситуаціях вибору, налагоджувати ділові контакти з партнерами, створювати доброзичливий мікроклімат в колективі, бути лідерами, вирізнятися динамізмом, конструктивністю, дотримуватись вимог професійної етики. Професійна компетентність фахівців економічного спрямування передбачає підтримку професійних знань та вмінь на рівні, який би сприяв отриманню клієнтами або роботодавцями якісних професійних послуг, що базуються на сучасних тенденціях практики, законодавства та методиках, а також дотримання стандартів професійної освіти.

За цих умов невід'ємною компонентою процесу формування якісних професійних компетентностей фахівців з обліку і аудиту є їх безперервна практична підготовка. Вона сприяє поглибленню теоретичних знань студентів; оволодінню навичками практичної роботи; формуванню у студентів професійних умінь прий-

няття управлінських рішень; вихованню внутрішньої потреби творчого застосування професійних знань в практичній діяльності.

Безперервна практична підготовка студентів забезпечує тісний взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання, послідовне накопичення практичних навичок протягом всього періоду навчання, диференціацію практики в залежності від рівня теоретичної підготовки і виконується в такій послідовності: навчальна практика «Вступ до фаху» (Університетська освіта), виробниче стажування (виробнича практика), I курс; виробниче стажування (виробнича практика), II курс; виробниче стажування (виробнича практика) з фінансового обліку, III курс; виробнича бакалаврська практика, IV курс; виробнича переддипломна практика, V курс.

Слід зазначити, що на особливу увагу з точки зору підвищення ефективності практичної підготовки фахівців заслуговує стажування, в процесі якого студенти набувають досвід виконання обов'язків з певного виду професійної діяльності (секретар, оператор комп'ютерного набору, продавець, комірник, касир, бухгалтер з обліку виробничих запасів, бухгалтер з обліку розрахунків з покупцями і постачальниками, бухгалтер з обліку розрахунків з оплати праці та ін.

Безпосередня участь студентів у виробничій діяльності, активна взаємодія з різними середовищами забезпечують швидку адаптацію майбутніх фахівців до їхньої професійної діяльності, сприяють розкриттю їх особистісних і професійно значущих якостей, готує їх до вирішення професійних проблем в умовах невизначеності на ринку праці. Крім того, в процесі стажування створюється оптимальне виховне середовище для формування активної громадянської позиції студента у ставленні до життя, у повсякденній практичній діяльності.

При цьому високий рівень виконання студентами усіх видів безперервної практичної підготовки студентів, у тому числі і стажування, може бути забезпечений тільки за умови, що базами практики виступатимуть фінансово-стійкі з високим рівнем організації облікової і фінансово-економічної роботи суб'єкти господарювання, установи акціонерних комерційних банків і

страхових компаній, служби державних податкових органів та інші установи.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ТА ВИРОБНИЧОГО СТАЖУВАННЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ОБЛІК І АУДИТ»

М. О. Виноградова, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про вищу освіту» практична підготовка осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними вищими навчальними закладами договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку [1].

Виробнича практика та стажування є складовою частиною навчально-виховного та науково-дослідного процесу підготовки фахівців з обліку і аудиту, завершальним етапом їх практичної підготовки і має на меті формування у них практичних навичок самостійної роботи у сфері бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту та умінь працювати за обраною спеціальністю у ринковій економіці.

Метою практики та стажування є подальше поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі навчання у вищому навчальному закладі; набуття необхідних практичних та організаційних навичок самостійної роботи у сфері організації та технології ведення бухгалтерського обліку, використання засобів обчислювальної техніки, методів та засобів контролю, аналізу та аудиту діяльності суб'єктів господарювання; підбір практичного матеріалу для написання дипломної роботи.

Виробнича практика та стажування для студентів напряму підготовки/спеціальності «Облік і аудит» ОКР «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр» організується відповідно до навчального плану. Зміст практики та стажування визначається програмою, яка відображає структуру звіту та напрями дослідження.

Загальне організаційне керівництво практикою та стажуван-

ням здійснюється завідувачем кафедри. Методичне керівництво та контроль за проходженням практики виконуються викладачами кафедри, у яких цей вид робіт передбачено в навантаженні.

Керівництво за місцем виробничої практики покладається на кваліфікованих спеціалістів виробництва. Викладачі, призначені керівниками виробничої практики, заздалегідь складають і узгоджують її програму з керівниками виробництва, при цьому звертаючи особливу увагу на графік руху практикантів на робочих місцях відповідно до вимог програми.

Наприкінці практики чи стажування студент подає на кафедру звіт, який складається відповідно до програми та індивідуального календарного графіка. У ньому повинні знайти відображення всі питання, які вивчав студент, а також розрахунки та економічне обґрунтування, виконане під час проходження практики та стажування.

За результатами виробничої практики та стажування студентів напряму підготовки/спеціальності «Облік і аудит» на кафедрі бухгалтерського обліку і аудиту щорічно організовується підсумкова студентська конференція.

Таким чином, тут дуже стисло було надано основну мету та показано організаційний процес проведення виробничої практики та стажування студентів. Виходячи з чого, може скластися враження про відсутність проблемних питань, яких, нажаль, останнім часом накопичилось чимало.

Одним з них є саме бази практики й стажування та фактична незацікавленість їхнього персоналу в студентах-практикантах чи стажистах. Як правило, там студент вважається зайвим «тягарем», у якому керівники практики/стажування від підприємства не мають ані матеріальної чи моральної зацікавленості, ані часу. Фактично практикант/стажист не веде певної ділянки обліку, звіти з практики/стажування, як правило, пишуться на матеріалах відповідних посібників чи підручників, копії звітних форм, реєстрів обліку чи первинних документів від базового підприємства, звичайно, додаються, але самостійно студент їх не складає і нажаль, як правило, має дуже приблизне уявлення про певні методики чи особливості ведення обліку.

Чи зможе такий випускник після проходження виробничої практики чи стажування і, як правило, отримання в подальшому відповідного диплома про вищу освіту, відразу поринути у всі, подекуди дуже непрості, питання ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності та відразу встати «за кермо» бухгалтерії на певному підприємстві? Звичайно, відповідь може бути неоднозначною, і один із сотні випускників дійсно на це здатний (але тут уже мова йде про власні високі здібності особистості й зацікавленість пізнавати нове й необхідне). А інші дев'яносто дев'ять відсотків дипломованих фахівців? Менша частина з них ще декілька років буде виконувати певні технічно-облікові роботи під керівництвом досвідчених бухгалтерів-практиків. Більша ж частина, нажаль, так і не розпочне свою виробничу діяльність за отриманим фахом.

Вважаємо, що прийшов час зазначити – існуючи зараз підходи до організації виробничої практики та стажування майбутніх фахівців за напрямом підготовки/спеціальністю «Облік і аудит» не є ефективними. Можливо, необхідно більш детально вивчати досвід міжнародної спільноти за цими питаннями і пригадати, що ще у 60–80-ті роки попереднього сторіччя виробнича практика майбутніх бухгалтерів була дійсно виробничою, і саме вона надавала перші практичні навички та була тим катализатором, який ставав першим реальним кроком для загартування численної когорти досвідчених фахівців із такою необхідною для країни професією – «бухгалтер».

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

В. О. Подольська, доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасний етап еволюції української професійної освіти все більше надає їй рис та якостей, що спостерігаються й загально-

прийняті у світовому освітньому просторі. Значною мірою це стосується запровадження та розвитку такої сучасної форми організації освітнього процесу, як дистанційне навчання. На цей час впровадження дистанційного навчання в Україні здійснюється в основному завдяки ініціативі та самостійними зусиллями ВНЗ із застосуванням власних технічних і фінансових можливостей. В той же час у Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні відзначено, що забезпечення функціонування дистанційної освіти як рівноцінної форми практичної підготовки студентів з видачею державних документів, а також дистанційного навчання за окремими курсами чи блоками курсів з видачею свідоцтв (сертифікатів) відповідних навчальних закладів може бути здійснене за умови системного підходу та програмно-цільового методу на базі створення, впровадження й розвитку національної системи дистанційної освіти в Україні, яка буде інтегруватись в Європейський та світовий освітній простір.

Дистанційне навчання – це метод, який може використовуватись як в рамках нової, дистанційної форми здобуття освіти, так і в рамках традиційних форм – очної та заочної, а також при навчанні, що не має мети одержання систематичної освіти. Однак при цьому дистанційне навчання дозволяє створити і нову форму здобуття освіти, а саме дистанційну освіту, для якої дистанційне навчання є основою.

Слід зауважити, що дистанційна освіта має створюватися за принципами самоорганізації та децентралізації. Принцип децентралізації в літературі визначається як головний принцип побудови дистанційної освіти, адже ніяке міністерство в більшості випадків не може повністю відстежити процеси, що відбуваються на місцях, проаналізувати, оцінити й узагальнити практику дистанційного навчання сотень освітніх закладів. Між тим, освітня система держави не може допускати анархії і потребує певних стандартів, які повинні базуватися на принципах толерантності, адміністративного демократизму, створення сприятливих економіко-правових умов у цій сфері за допомогою механізмів узгодження підходів і точок зору різних суб'єктів системи освіти. Найбільш важливою, на наш погляд, умовою самоор-

ганізації дистанційної освіти є інтенсивна внутрішня кооперація вітчизняних навчальних закладів та їх інтеграція у світовий освітній простір. Проте на даний час міжвузівська кооперація в Україні залишає бажати кращого, адже вона здійснюється у вельми обмежених обсягах, в системі вищої школи не існує практики вільного обміну (принаймні офіційно) базами даних, програмно-методичними матеріалами, електронними бібліотеками тощо. Кожен ВНЗ створює свої власні освітні продукти, при цьому роботи дублюються і матеріальні ресурси та інтелектуальні зусилля іноді витрачаються марно. Особливість дистанційної форми навчання полягає в тому, що навчальний процес складається саме з самостійної роботи студентів із засвоєння навчального матеріалу, який має бути заздалегідь підготовлений і потім наданий студенту ВНЗ. Вважаємо, що розроблений електронний ресурс повинен включати наступні якісні характеристики: цільова орієнтація курсу; зміст курсу; мотивація вивчення курсу (використання алгоритмів логічної безперервності, системи заохочення); можливість засвоєння навчального матеріалу в залежності від цілей навчання (професійна потреба); методичні можливості вивчення курсу (різні сценарії: самонавчання, самопідготовка тощо); комплексність навчально-методичного супроводу (підручник, посібник з вивчення дисципліни, збірник задач тощо); доцільність ілюстративного матеріалу (графіка, анімація, звук); комунікаційні можливості курсу (інтерактивність, зв'язок студент – викладач, студент – студент тощо); інформаційна підтримка (допомога студентам і викладачам при виникненні несподіваних ситуацій); контроль знань (проміжний, рубіжний, підсумковий); можливість просування курсу на міжнародному ринку освітніх послуг (представлення навчального матеріалу на іноземних мовах з урахуванням особливостей міжкультурних комунікацій); можливість навчання студентів із фізичними вадами; можливість відновлення навчального матеріалу; дотримання авторських прав.

Основними перешкодами для кооперації освітніх установ, на нашу думку, є: технологічна відсталість навчальних закладів в

інформаційно-телекомунікаційній сфері, відсутність узгоджених стандартів щодо елементів дистанційного навчання, невідповідність викладацького персоналу до спілкування між собою у єдиному форматі під час надання освітніх послуг за дистанційною формою, занадто жорсткі «комерційні» відношення між ВНЗ як «конкурентами» на ринку освітніх послуг. Усе більше вищих навчальних закладів України розпочали створення дистанційних навчальних курсів для мережі Інтернет, але їх фахівці не мають достатнього досвіду, кваліфікації та відповідної методичної підтримки щодо організації такої форми освіти. Через це одним із стратегічних напрямків розвитку дистанційної освіти повинна бути масова підготовка спеціалістів із розробки дистанційних програмно-методичних комплексів, адміністрування дистанційної освіти, тьюторів тощо.

Усі ці негаразди нашої освітньої системи спричиняють моральну й технологічну неготовність наших навчальних закладів до нового формату «гри» на світовому ринку освітніх послуг. Через це наша держава не тільки не може пропонувати ці послуги на експорт (що могло б бути суттєвим додатком до вітчизняного бюджету), а й поступово втрачає внутрішній освітній ринок. Зазначимо, до речі, що, наприклад, Австралія одна із перших країн світу, де з'явилося дистанційне навчання та з чисельністю населення у 23,8 млн чол. експортує за кордон освітні послуги за дистанційними технологіями понад 30 років. В цій країні освіта за внеском у валовий національний продукт стоїть на третьому місці після виробництва вугілля та туризму. В Японії аудиторна технологія навчання забезпечує щорічне зростання валового національного продукту на 2–3 %.

Підсумовуючи зазначимо, що вирішення проаналізованих проблем системи дистанційної освіти, сприятиме підвищенню рівня освітніх послуг і забезпеченню, у першу чергу, українського ринка праці висококваліфікованим конкурентоспроможними фахівцями.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЧИХ НАВИЧОК ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ В КОМЕРЦІЙНОМУ КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

О. В. Шевченко, к. і. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасний вищий навчальний заклад, незалежно від його форми власності, – це складний «організм», від взаємодії кожної складової якого залежить кінцевий успіх. Сучасне проходження виробничої практики (на базі комерційних підприємств) забезпечує перехід від аналізу інформаційних потреб комерційної установи у документальній інформації до застосування необхідних даних для структурних підрозділів підприємства. Сучасний розвиток напряму підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності являє собою сполучення різноманітних підходів до змісту і форми проходження виробничої практики та визначення спеціалізації студента-випускника.

Виробничі основи підготовки фахівців з документознавства – це вихідні найголовніші положення, які визначають загальний підхід до обґрунтування концепції навчально-виховного процесу підготовки фахівців в комерційному комунікаційному середовищі України. Вони базуються на:

- результатах вивчення та прогнозування структури соціальної та виробничої діяльності фахівців з вищою освітою в галузі документно-інформаційних комунікацій у комерційній сфері відповідно до потреб ринку праці;
- вимогах до фахівця, згідно яких визначається зміст освіти в даній галузі.

Для визначення виробничих основ підготовки документознавців необхідно вирішити такі завдання:

1. Виявити сутність понять «документно-інформаційні комунікації» та «документно-інформаційне забезпечення» у застосуванні їх до комерційної діяльності.
2. Виявити специфічні особливості виробничої діяльності

фахівців-документознавців, сформулювати основні їх завдання у межах основних комплексів їх функціональної спеціалізації і на цій основі визначити перелік знань і умінь, необхідних для здійснення майбутньої професійної діяльності.

3. Виявити умови підготовки фахівців та розробити методичні підходи до вивчення сучасних інноваційних технологій в документознавстві.

4. Експериментально перевірити ефективність розроблених підходів і виявити готовність фахівця до професійної діяльності.

У процесі навчання у вищому навчальному закладі потрібно забезпечити розвиток у студентів системного мислення, усвідомлення необхідності застосування знань до прийняття рішень, для дослідження складних комерційних процесів. Перед викладачами стоїть складне завдання – навчити майбутніх фахівців-документознавців раціонально використовувати інформаційно-комунікаційні технології, їхні технічні можливості та програмне забезпечення обчислювальної техніки в інформаційно-аналітичній роботі комерційних підприємств.

Таким чином, згідно з сучасною концепцією проходження виробничої практики дедалі більше уваги надається оптимізації та індивідуалізації освіти, широкому застосуванню інформаційних технологій, що допоможе майбутнім фахівцям використовувати власний інтелектуальний потенціал на благо суспільства.

Впровадження інноваційних технологій у навчально-виробничий процес дає змогу готувати конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем кваліфікації, який відповідає вимогам сучасного комерційного виробництва, з творчим мисленням та прагненням до постійного професійного вдосконалення.

Вихід на інноваційні технології освіти, мета яких підготувати конкурентоспроможного спеціаліста з необхідним рівнем особистих і професійно значущих якостей, що оптимально задовольнять запити виробництва, відкриває нові горизонти для навчальної діяльності.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ (НА ПРИКЛАДІ РОЗГЛЯДУ В ДОКУМЕНТАЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ)

В. Г. Спрінсян, кандидат мистецтвознавства, доцент
Одеський національний політехнічний університет

Сьогодні можна спостерігати велику потребу в постійному вдосконаленні професійного рівня, освоєнні і здобутті нових навичок в документознавстві. Освіта переходить під гасло «Навчання впродовж усього життя», а суспільство вимагає інтенсифікації процесів передавання знань, що стають доступнішими. Все це прискорює темпи загального розвитку, які, в свою чергу, висувають нові вимоги до проходження виробничої практики. Таким чином, згідно з сучасною концепцією навчання дедалі більше уваги надається оптимізації та індивідуалізації освіти, широкому застосуванню інформаційних технологій у здобутті виробничих навичок, що допоможе майбутнім фахівцям використовувати власний інтелектуальний потенціал на благо вітчизняного суспільства.

Слід зазначити, що питання підготовки фахівців за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» знаходяться у центрі уваги документознавчої науки і практики. Постає актуальна проблема впровадження інноваційних технологій в коло теоретичних та практичних питань організації виробничої практики, методів та засобів навчання.

Під інноваційними технологіями розуміється якісно нова сукупність форм, методів та засобів навчання, виховання й управління, яка приносить суттєві зміни у результат виробничого процесу.

Вихід на інноваційні технології освіти, мета яких підготувати конкурентоспроможного спеціаліста з необхідним рівнем особистих і професійно значущих якостей, що оптимально задовольнять запити виробництва, відкриває нові горизонти для організації проходження виробничої практики.

Одним з напрямів модернізації є удосконалення методів та форм проходження виробничої практики.

Оскільки застарілі методи та засоби навчання не відповідають нинішнім вимогам і не підлягають тенденціям стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, то це спонукає до впровадження інноваційних методів та використання й адаптування цих технологій у процес виробничої практики.

Фахівці з документаційного менеджменту під час проходження виробничої практики можуть виконувати завдання, які безпосередньо пов'язані з інформаційними технологіями:

- збирати, систематизувати й аналізувати інформацію про систему керування будь-яким господарським об'єктом;
- аналізувати виробничо-господарську діяльність, інформаційні зв'язки між адміністративними, виробничими та іншими процесами;
- досліджувати й аналізувати функціонування та інформаційні потреби діючої інформаційної системи і визначати можливості її модернізації;
- аналізувати результати обробки і збереження інформації з подальшим їх використанням для поліпшення роботи інформаційної системи;
- виконувати інформаційно-аналітичну підтримку бізнес-проектів;
- виконувати проектування технологічного процесу збирання, обробки, збереження і передачі інформації;
- створювати, використовувати, коригувати бази даних;
- опрацьовувати дані з використанням табличних процесорів та текстових редакторів;
- забезпечувати власні інформаційні потреби та інформаційне обслуговування працівників організації та ін.

Сьогодні основна увага під час виробничої практики фахівців з документаційного менеджменту акцентується на тому, щоб вони оволодівали професійними навичками, закріплювали знання й уміння, перетворювали їх на інструмент практичної дії та комунікації.

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ДЛЯ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

В. М. Столярчук, к. т. н., доцент;

Л. І. Куш, майстер виробничого навчання

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Становлення української вищої освіти відбувається в умовах швидко змінюваних загальноцивілізаційних процесів, що вимагає принципово нових підходів до вирішення її проблем. Прагнення України ввійти до світового освітнього простору, подальше зміцнення економічних і культурних зв'язків між країнами, розвиток технологій обумовлюють необхідність підвищення ефективності професійної підготовки. Водночас сама система професійної освіти в Україні, на яку покладено головну відповідальність за підготовку наступних поколінь спеціалістів вищої кваліфікації, переживає складний період реформувань. Життєво важливе значення на сьогодні має проблема підготовки якісно нових спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Її вирішення забезпечить покращення самого процесу підготовки фахівців. Сучасне навчання вимагає нових підходів до методології викладання та навчальних програм більш сфокусованих на студентів. Ключова роль у вирішенні цієї проблеми відводиться також і викладачеві, його високому професійному рівні та здатності готувати сучасних фахівців у відповідності з потребами ринку.

Стрімкий науково-технічний прогрес обумовив широкий доступ до інформаційних ресурсів. Нині ринки праці дедалі більше потребують навичок високого рівня та перехресних компетенцій. На сучасному етапі розвитку суспільства зникає потреба в фахівцеві як носії певної кількості інформації. На противагу цьому все більше актуалізується потреба у високому рівні практичної підготовки спеціаліста – його здатності до реалізації набутих знань. Випускник університету, маючи високі професійні практичні навички, може краще оцінити ситуацію, вирішити певні професійні питання та більш адаптований до майбутньої трудової діяльності, працевлаштування та кар'єрно-

го розвитку. Отже, такий фахівець має й підвищену конкурентоспроможність на ринку праці.

Аналізуючи навчальний процес студентів ПУЕТ за напрямом «Готельно-ресторанна справа», можна відмітити використання різноманітних форм і методів їх практичної підготовки. Високому рівню підготовки студентів сприяє проходження ними виробничої практики як на вітчизняних, так і на закордонних підприємствах готельно-ресторанної сфери. Це забезпечує можливість студентам уже на початкових курсах отримувати беззаперечно високі практичні професійні навички. Для кращої адаптації на виробництві майбутніх фахівців студентам поряд із виробничою практикою надана можливість проходження професійного накопичувального стажування, як за літній період, так і протягом року в поєднанні з навчанням за індивідуальним графіком. Професійне накопичувальне стажування набуває все більшої популярності серед студентів факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ПУЕТ, оскільки забезпечує можливість оволодіння сучасними методами та формами організації праці, формує в них професійні вміння та навички для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи, виховує потребу систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності. У результаті, маючи знання, навички та досвід роботи, випускники стають затребуваними, конкурентоспроможними при працевлаштуванні. Підтвердженням цьому є їх затребуваність передовими як вітчизняними, так і закордонними підприємствами (готельно-ресторанні комплекси «Papillon», «Iberostar», «Susesi» м. Анталія, Туреччина; готель «Villa Sandra» м. Болеславов, Польща; готелі мережі «Рейкарц», ресторани мережі «Апельсин» м. Ялта, Крим).

Вагомим фактором впливу на підвищення рівня фахової кваліфікації випускників є мобільність як самих студентів, так і викладачів. Мобільність спонукає до мовного плюралізму та розвитку особистості, підтримуючи багатомовні традиції Європейського простору вищої освіти, підвищує співпрацю. У свою чергу, це сприяє підвищенню кваліфікації, забезпечує привабливі умови роботи та кар'єрних шляхів, що конче потрібно су-

часному викладачеві. Розвиток мобільності вимагає значних зрушень і відповідних реформувань. Необхідні відкриті міжнародні процедури, адаптація мобільності до вітчизняних умов, гнучкі навчальні варіанти шляхів її реалізації, активна інформаційна політика, підтримка грантів і кредитів, повне визнання результатів навчання тощо. Виникає необхідність у створенні умов для забезпечення належного розвитку цього процесу та стимулювання активної участі в ньому викладачів.

Реформа навчальних програм триває й вестиме до модернізації та підвищення якості освіти. Мобільність студентів і викладачів є одним із шляхів розвитку української освіти та забезпечує можливість формування фахівця високого професійного рівня. Здатність фахівця широко використовувати сучасні методи практичної реалізації своїх навичок сприяє інноваційній діяльності підприємства, а в результаті його конкурентоспроможності. Отже, в виграші всі сторони, задіяні в процесі реформування.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ВИРОБНИЧОЇ БАНКІВСЬКОЇ ПРАКТИКИ

С. П. Прасолова, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сутність конкурентоздатності фахівця в сучасних умовах визначається вже не сумою набутих ним у вищому навчальному закладі конкретних знань, умінь і навичок, а набором компетенцій, які фактично характеризують різноманітну, значно ширшу реалізаційну здатність особистості. Це потребує пошуку найбільш ефективної моделі підготовки конкурентоспроможного фахівця фінансово-кредитного профілю, основою якої є їх практична підготовка, орієнтована на формування здатності студентів до кваліфікованої діяльності за обраною спеціальністю.

Ключовим елементом такої компетентісної моделі є методологічно обґрунтована цілісна система професійно-практичної підготовки в ПУЕТ, за на всіх етапах практичної підготовки відбувається послідовний розвиток компетенцій студентів з урахуванням сучасних вимог ринку праці. Чітке визначення міс-

ця виробничої практики в структурно-логічній схемі практичної підготовки фахівців з банківської практики (рис. 1), а також формулювання в рамках комплексної програми практичної підготовки змісту виробничої практики забезпечує безперервність та послідовність одержання студентами необхідного обсягу практичних знань і навичок, які відповідають поетапній підготовці студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та «магістр».

Рисунок 1 – Місце та зміст виробничої банківської практики у структурно-логічній схемі практичної підготовки фахівців з банківської справи

А саме, за рис. 1 на 1 та 2 курсах передбачено проходження студентами **навчальної практики та виробничого стажування**, що є ознайомчим етапом на якому студенти отримують уявлення про майбутню професію.

Виробниче стажування (ІІІ курс) полягає в ознайомленні з конкретною майбутньою спеціальністю як помічника, дублера фахівця. На цьому етапі студенти отримують перший практичний досвід.

Виробнича (цільова) практика (4 курс) дає можливість студенту виконувати обов'язки фахівця на робочому місці, він здійснює весь цикл роботи у банківській установі.

Кінцевою ланкою практичної підготовки є **переддипломна (державна) практика** (5 курс). Вона проводиться на робочому місці з виконанням усіх функціональних обов'язків майбутнім фахівцем з банківської справи.

Протягом наскрізної програми виробничої практики студенти починають засвоювати основи професійної майстерності, формувати стиль індивідуальної діяльності, набувають умінь співпраці та спілкування в колективі, тобто відбувається процес первинної професійної соціалізації. Таку проблему неможливо вирішити силами однієї кафедри чи навіть силами одного навчального закладу. З нашої точки зору, необхідно цю проблему вирішувати всебічно: **на державному рівні; галузевому; навчальних закладів.**

Таким чином, ефективність організації практичної підготовки повинна забезпечуватися на державному та галузевому рівнях, співпрацею студентів та викладачів ВНЗ, а також створенням оптимальної системи взаємодоповнення і взаємозбагачення двох структур, – банку і ВНЗ у справі підготовки сучасного спеціаліста, який би володів необхідними знаннями, мав сучасну практичну підготовку, володів новітніми технологіями з банківництва, є реальним завданням побудови загальної теорії вищої професійної освіти.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА, ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ЗНАНЬ

Л. В. Левченко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Нині виробнича практика *студентів* є невід’ємною складовою системи підготовки кваліфікованого фахівця з будь-якого напрямку, яка має сприяти перш за все формуванню його особистісної та професійної зрілості, як майбутнього спеціаліста та проводиться на базі кращих виробничих підрозділів підприємств та організацій, які мають сучасну техніку, високий рівень організації праці, застосовують прогресивні технології. Тому правильна та раціональна організація і проведення виробничої практики є одним з найважливіших умов поліпшення якості підготовки фахівців.

За своїми завданнями та організацією виробнича практика суттєво відрізняється від періодів навчання, що їй передували.

До основних завдань практики раціонально віднести: *розвиток* і зміцнення інтересу до майбутньої професії у студентів; підготовку студентів до усвідомленого і поглибленого вивчення спеціальних дисциплін; ознайомлення з професійними вміннями та практичними навичками за обраною спеціальністю.

Виробнича практика може проводитися: безперервним циклом, паралельно з теоретичним *навчанням* або чергуючись з ним по днях, тижнях, комбіновано (поєднуючи елементи першого і другого варіантів). Вибір форми практики доцільно здійснювати з врахуванням відповідності її змісту та змісту аудиторного навчання.

Зміст виробничої практики має забезпечувати *дидактично* обґрунтовану послідовність *процесу* формування у студентів системи професійних умінь і навичок на всіх етапах практики, ускладнення завдань у міру переходу від одного етапу практики до іншого.

З метою забезпечення системності при проходженні виробничої практики необхідно весь цей процес ретельно спланувати, задокументувати та проконтролювати.

Успішне проходження виробничої практики дозволить студенту:

- дуже добре закріпити отримані теоретичні знання та їх актуалізувати;
- самостійно попрацювати в реальних умовах;
- розкрити творчий потенціал;
- «з середини» познайомитися з структурою підприємства (установи);
- дізнатися про функціонування та взаємозв'язок підрозділів баз практики;
- побачити технологію виробництва (процес роботи установи);
- ознайомитися з відкритою документацією;
- узагальнити інформацію, щодо організації праці;
- можливість реального заробітку.

Якісне виконання завдань у період практики забезпечить саморозвиток та професійне становлення студенту – майбутньому фахівцю.

НАСКРІЗНА ПРАКТИКА ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ.

Н. Г. Романова, к. ф.-м. н., доцент;

О. В. Лозова, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В умовах жорсткої конкуренції між випускниками вищих учбових закладів на ринку праці, підвищується цінність не тільки високих теоретичних знань студентів, а й здобутий під час навчання в університеті практичний досвід з обраної спеціальності. саме тому для модернізації освітньої системи України на сьогоднішній день досить актуальним є вдосконалення змісту та організації проведення виробничої практики студентів.

Виробнича практика студентів напрямів підготовки 6.030601 «Менеджмент організації» та 7.03060101, 8.03060101 «Менеджмент організації та адміністрування» є одним із видів навчаль-

них занять, безпосередньо орієнтованого на професійно-практичну підготовку студентів.

Метою проходження виробничої практики є закріплення і поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі професійної підготовки, придбання практичних навичок, компетенцій і досвіду самостійної діяльності за допомогою практичного виконання обов'язків співробітників організації, а також розв'язання завдань підготовки до виконання курсових проектів і випускної кваліфікаційної роботи (ВКР) відповідно до вибраного напрямку дослідження.

Враховуючи те, що під час навчання студенти проходять кілька виробничих практик, виникає необхідність єдиного, цілісного та системного підходу до них, узгодження та координації діяльності по керівництву практиками. Саме такий цілісний підхід відрізняє наскрізну практику. Він проявляється в рекомендації зберігати єдину базу практик на весь період навчання, в єдиних принципах підходу до всіх видів практик.

Єдина база виробничої практики під час всього терміну навчання студента в університеті дасть можливість більш детально ознайомитись з усіма видами робіт, які є на підприємстві, постійно мати тісний контакт із спеціалістами, а також перспективу подальшого працевлаштування в даній організації.

Саме тому пропонуємо об'єднати всі виробничі практики, які студенти проходять за п'ять років навчання в одну довгострокову виробничу практику, розділивши її на певні підвиди, виходячи із рівня підготовки студента (курсу навчання):

- учбово-ознайомча (для студентів першого курсу, які знайомляться із специфікою своєї професії і потребують теоретичних знань із функціонування підприємства в цілому);
- управлінська (для студентів другого курсу, яка націлена на ознайомлення з особливостями своєї обраної професії);
- економічна (для студентів третього курсу, які мають необхідність у отриманні фінансової та статистичної звітності для виконання перших практичних курсових робіт із реальними розрахунками по конкретно взятому підприємстві);
- аналітична (для студентів четвертого курсу, яка направлена на поглиблення знань і виконання їх в практичній діяль-

ності свого досліджуваного підприємства, а також внесення пропозицій щодо вдосконалення його діяльності);

- наукова (для магістрів п'ятого курсу, яка розрахована для студентів, які планують займатися науковою або викладацькою діяльністю);

- переддипломна (для спеціалістів п'ятого курсу та магістрів шостого курсу, основною ціллю даної практики є виконання всіх набутих знань в практичній діяльності підприємства для працевлаштування).

Таким чином, при застосування наскрізної практики в навчальному процесі не тільки створюються умови для більш ефективної самостійної та практичної роботи студентів, але забезпечується наступність між учбово-ознайомчою, управлінською, економічною, аналітичною, науковою та переддипломною практикою, послідовно вдосконалюються практичні навички та уміння менеджера.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

С. М. Овсяннікова, викладач-методист;

О. О. Заброда, викладач, спеціаліст II категорії

*Миргородський художньо-промисловий коледж
імені М. В. Гоголя Полтавського національного технічного
університету імені Ю. Кондратюка*

Особливе місце у системі підготовки та формуванні особистості молодшого спеціаліста за напрямом 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність» належить виробничій практиці, яка сприяє закріпленню, поглибленню і збагаченню спеціальних знань, опануванню професійних умінь і навичок, формуванню фахових якостей.

Освіта в Україні зазнає останнім часом значних змін. Змінюються підходи до оцінки знань студентів, впроваджуються нові освітні стандарти, створюється загальна система оцінки якості освіти [1]. Зокрема, вимагає вирішення питання про формування нової системи оцінки професійної компетентності

студентів, що відповідає світовим стандартам якості професійної освіти. Адже від того, як здійснюються перевірка і оцінка знань студентів, багато в чому залежить якість підготовки випускників, а, отже, і імідж навчального закладу, його рейтинг в середовищі вітчизняних і світових навчальних закладів [2].

Нові Державні освітні стандарти передбачають комплексний підхід в підготовці майбутніх документознавців, тобто здатність застосувати знання з практики, уміння і компетенції, необхідні в повсякденній роботі. Важливим аспектом професійної підготовки майбутніх спеціалістів є освоєння практичних навичок [2]. Проведення виробничої практики забезпечує придбання і закріплення необхідних умінь, формування професійних компетенцій, готовність до самостійної і індивідуальної роботи, ухвалення відповідальних рішень у рамках професійної компетенції.

Найбільш важливими принципами організації практики є безперервність, системність і комплексність методів оцінювання компетенцій студентів. Метою виробничої практики є закріплення і поглиблення досвіду самостійної професійної діяльності.

Для того, щоб студенти під час практики засвоїли практичні навички, необхідно перед практикою пройти повторний контроль готовності до виконання основних завдань.

При проходженні практики виконану роботу студента оцінює безпосередній керівник від підприємства (організації) і рекомендує оцінку за практику. Але підсумкова (остаточна) оцінка практики залежить від оцінки керівника від навчального закладу.

На залік виносяться теоретичні і практичні питання роботи. Керівник практики від закладу оцінює оформлення щоденника і виставляє підсумкову оцінку за практику.

Таким чином, новий підхід до оцінки виробничої практики припускає вдосконалення теоретичної підготовки до практики під час вивчення теоретичного курсу навчання, що дозволяє більш поглиблено оцінити різні навички студентів як базовому так і керівникові від внз, придбані в період практики.

До перспективних напрямів подальшого вивчення проблеми інноваційності практичної складової ми віднесли – поєднання теорії і практики при впровадженні інноваційних технологій.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання вдосконалення системи підготовки висококваліфікованих кадрів, де можливо посилити та поєднати наявні вітчизняні традиції й інновації підготовки з наявним досвідом впровадження інновацій у практику студентів.

Список використаних джерел

1. Вища освіта і Болонський процес : навч. посіб. – К. : Вища школа. – 2007. – 155 с.
2. Професійна освіта : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; відп. ред. Н. Г. Ничкало. – К., 2000. – 380 с.
3. Система педагогічної освіти та педагогічних інновацій : зб. наук. пр. – Київ-Полтава, 2002. – 101 с.

ЕЛЕМЕНТИ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ- ТЕЛЕЖУРНАЛІСТІВ ДО ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

К. В. Грубич, ст. викладач

Київський національний університет культури і мистецтв

Кожна наука або науковий напрямок, що вивчає ті чи інші аспекти комунікації або дотичні з комунікаційними проблемами виділяє свій предмет вивчення. Теорія комунікації складалася як міждисциплінарний напрямок. Василькова В. В. та Демидова І. М. вважають, що її виникнення було пов'язане з необхідністю рефлексії з приводу власної діяльності представниками засобів масової комунікації в умовах «інформаційного вибуху», що обумовило переважання у цій сфері знань журналістів і лінгвістів, а також вибір у якості теоретичного підґрунтя загальнонаукових принципів інформаційного підходу. А оскільки сфера досліджень журналістів та лінгвістів – уся багатоаспектність людської діяльності, ми залишаємося при своїй думці, що комунікація пронизує усі сторони життя суспільства, соціальних груп та окремих індивідів, які весь час спілкуються між собою.

Спираючись на тезу канадського філософа Маршала Маклюєна з його книги «Розуміння медіа», що як з операційної, так і з практичної точки зору засіб комунікації є повідомлення,

Відтак «повідомленням» або технологією, є та зміна масштабу, швидкості чи форми, що спричинена ним у людських справах. Телебачення змінило людські справи кардинально, ставши універсальним засобом для усіх відомих видів спілкувань.

Французький літератор П'єр Рондьер ще у 60-тих роках минулого століття висловлював захоплення порівняно молодим тоді засобом масової комунікації (ЗМК), відзначаючи, що телебачення – неперевершений засіб передачі інформації. Телебачення дозволяє нам на власні очі спостерігати спілкування людей, вести репортаж із самого середовища подій, що відбуваються. У цьому його величезна перевага перед рештою засобів спілкування.

Мені, як викладачеві дисципліни «Сценарна майстерність» та фахівцеві, котрий 25 років працює журналістом і телеведучим на провідних телеканалах України, очевидною є необхідність навіть перед першою виробничою практикою студентів молодших курсів у редакційних телевізійних колективах навчити їх починати свою творчу діяльність із визначення теми, ідеї майбутнього телевізійного твору. Інструментарієм для цього є пошук вдалого сценарного задуму і сценарного ходу телевізійного сюжету або окремої програми.

Спираючись на ст. 7.3 «Педагогічної Конституції Європи», де, зокрема, йдеться про те, що «ключовими стратегіями успішної діяльності вчителя є: автентичність, виключність, візуалізація знань, демократичність, діалогічність, дослідництво, інтегративність, конструктивізм, лідерство, особистісна зорієнтованість», автор вирішив залучити до дослідження проблеми правильного використання у телевізійній творчості таких елементів комунікаційних телевізійних технологій як сценарний задум та сценарний хід студентів другого курсу відділення дикторів та телеведучих інституту кіно і телебачення КНУКМ напередодні їхньої зимової виробничої практики. Результати такої співпраці, на наш погляд, виявилися корисними як для студентів, так і для викладача. На наш погляд, першовитоки сценаристського фаху, без володіння яким не станеш успішним тележурналістом, лежать у царині розуміння природи сценарного задуму та сценарного ходу. Практичні навички з їх опану-

вання починаються саме під час виробничих практик студентів у редакціях різноманітних телевізійних мовників.

Будь-який наш задум починається з імпульсу-просвітління, одразу майже неусвідомленого «штрикування в мозку» від випадкових картинки, погляду, запаху або ж дощу, що став падати зненацька, а ви цієї миті не маєте парасольки. Світосприйняття кожного справжнього тележурналіста завжди налаштоване на хвилю «вилову» або «полювання» оригінальних задумів, які здатні із зернинки-відкриття заколоситися нивою успішного проекту. Це схоже на зародження життя, коли формується поки що безтілесний, але конструктивний творчий задум у струнку модель майбутнього телевізійного продукту, набирає цілісності та цікавості, заряджається впевненістю у вірогідності глядацького успіху. Бо неординарний хід – ключ, що надійно замикає замки уваги телеглядачів саме на тому каналі, де будуть показувати задуманий автором проект.

Скажімо, для когось яблуко, навіть надкушене, символ успіху і престижу з панельки модного гаджету. Для іншого – мішень, яку середньовічні лучники ставили на голови наляканих ворогів і намагалися задля забави влучити у неї своїми стрілами. А для когось – просто фрукт.

Наші задуми схожі на яблука. Їх у головах безліч, а результат дають одиниці. Особливо у телебаченні. Для мене задум (далі цитуємо контрольні роботи студентів-другокурсників 2013–2014 навчального року) – це те, «що гуляє у наших думках, а потім в один момент дозріває, як яблуко, і ми починаємо це втілювати. Весь задум перетворюється на такий собі кошик, який ми наповнюємо «яблуками», тобто своїми ідеями, темами, своїм наміром, діяльністю, різними фактами і доказами. І тут я починаю шукати переконливі речі, які стануть найкращими і найвиразнішими способами для втілення в життя свого задуму. А далі все йде по певному плану: конфлікт, цільова аудиторія, пошук авторського стилю... І вперед, до втілення в життя свого проекту!».

Для іншої студентки задум – «футбольний матч: ти біжиш по зеленій духмяній траві з м'ячем і не знаєш, чи вдасться тобі влучити в ціль. Обманувши воротаря, ти б'єш... і влучаєш у

стійку воріт. Далі вираховуєш свої помилки, починаєш усе спочатку. Нарешті – гол!!!».

Аби наша журналістська робота завжди приносила результат, запам'ятаймо, що тривалість подібних «матчів творчості» не завжди буває однаковою. І інформаційна замітка, і інтерв'ю, і коментар, і ток-шоу або документальний фільм вимагають дотримання певних правил створення повідомлення, щоб воно було адекватно сприйняте глядачем. На думку французького дослідника ще раннього періоду розвитку телебачення П'єра Шефера, ефективність кіно і телебачення полягає у тому, що на людину при перегляді кінофільму і телепрограми впливає звукозоровий образ, коли думка й ідея, що передаються, сприймаються значно повніше і глибше; інформація діє не лише на думки, але і на почуття, як це буває лише при безпосередньому живому спілкуванні. Через поліфонічність впливу аудіовізуальних засобів інформації тривалість роботи та ступінь втручання автора-працівника телебачення у життєвий матеріал будуть різними у різних жанрах публіцистики. Сценаристу необхідно володіти всіма прийомами та засобами створення екранного образу, втілення на екрані творчого задуму.

Тож, відправляючись у велике телевізійне плавання, раджу усім слухачам курсу «Сценарна майстерність», починати готувати снасті «на березі», добряче прорахувавши свої шанси втілити гарний задум у реальність за допомогою нетривіального сценарного ходу. Задум як магніт, до якого потім притягнуться усі інші «металеві» деталі. Найвлучніше, якщо задум буде несподіваним, проривним; він повинен стати початком «телевізійної війни».

ЗАВДАННЯ, СПРЯМОВАНІ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДЕЛІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

О. В. Карпенко, к. е. н., професор;

В. Д. Карпенко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Важливими чинниками забезпечення якості вищої освіти у ХХІ столітті є гармонійне поєднання фундаментальної та прак-

тичної підготовки майбутніх бакалаврів та магістрів. Вивчення зарубіжного досвіду та проектування ситуації в Україні дозволяє констатувати, що сучасні роботодавці вимагають від випускників не лише наявності диплома про вищу освіту, оскільки бізнес очікує висококваліфікованих професіоналів із творчим ставленням до роботи, з інноваційним мисленням, із розвинутими інтелектуальними здібностями, практичними навичками роботи та вміннями працювати (співпрацювати) у колективі, що реалізує спільну мету. У цьому контексті актуалізується проблема взаємозв'язку ВНЗ з потенційними роботодавцями.

На рівні держави відсутній механізм, завдяки якому роботодавці залучались би до розробки навчальних планів, формування програм практики та її організації на виробництві, розробки спільних науково-практичних досліджень на замовлення бізнес-структур. Значна кількість підприємств неспроможна самостійно забезпечувати навчання та розвиток персоналу. Це означає, що університет повинен самостійно шукати способи реалізації співпраці з роботодавцями. Тому серед багатьох проєктів, започаткованих в університеті, результативними на цьому шляху є:

- діяльність Молодіжного бізнес-центру ПУЕТ, створеного у 2013 р. та націленого на реалізацію державної політики розвитку малого підприємництва через створення сприятливих правових та організаційно-економічних умов для започаткування власного бізнесу, його ведення та розвитку, консалтингову діяльність на рівні регіону із залученням досвідчених підприємців міста, представників громадських організацій;

- започаткований у 2014–2015 н. р. відкритий науково-методологічний семінар «Наука та вища освіта: проблеми взаємодії та виклики сучасної модернізації», учасники якого, ознайомившись із зарубіжним досвідом модернізації освіти почали активне обговорення проблем, пов'язаних з практичною підготовкою та працевлаштуванням студентів, відстеженням їх кар'єрного зростання;

- діяльність Міжнародного науково-освітнього центру ПУЕТ з організації стажування та постійного інформаційно-консультативного супроводу студентів, що перебувають за кордоном (у

Туреччині, Німеччині, Польщі, Греції тощо), сприяння одночасному отриманню «подвійних дипломів». Такий досвід випускників особливо цінується роботодавцями на європейському ринку праці та у компаніях з іноземними інвестиціями;

- проекти з отримання додаткових цінностей для студентів, що реалізують Центр німецької мови та культури та кафедра ділової іноземної мови;

- діяльність наукових центрів, лабораторій та кафедр які проводять дослідження, залучаючи студентів і формуючи практичні навички проведення досліджень; організовують заходи науково-практичного характеру, здійснюють консультації за профілем своєї діяльності;

- функціонування Центру зв'язків з виробництвом, що має сталі партнерські угоди з підприємствами – базами практики для студентів усіх спеціальностей. та щорічно проводить Ярмарку вакансій.

На особливу увагу заслуговує досвід проведення у 2013 р. виробничого стажування після першого курсу та зміст програм його проведення.

Опрацювання зарубіжного досвіду засвідчує переваги створення у ВНЗ спеціальних структур з різними назвами (Бюро вакансій, Професійний центр чи офіс, Відділ професійної підтримки, Бізнес-інкубатор) та наявності створених веб-сайтів для забезпечення зворотного зв'язку з випускниками та роботодавцями, тому він потребує подальшого вивчення.

Зацікавити роботодавців можна шляхом надання ефективних консультацій студентам, що проходять виробниче стажування (практику) та виконують реальні завдання.

Реалізація місії вищої школи у суспільстві з одного боку та місії університету, а з другого – покращення результатів участі ПУЕТ у рейтингах ВНЗ потребує концентрації зусиль на вирішення наступних завдань.

1. Започаткувати наукові дослідження щодо працевлаштування випускників університету.

2. Удосконалювати започаткований досвід обговорення актуальних питань на засіданнях проблемних семінарів, круглих

столів за участю науковців, бізнесменів, власників підприємств, представників місцевої влади та студентів.

4. Забезпечувати реальність спільної співпраці викладачів та студентів, залучених до тимчасових творчих колективів з виконання науково-дослідних тем, особливо тих, що мають регіональне практичне значення.

5. Позиціонувати університет як платформу для обговорення актуальних питань розвитку торгівлі, ресторанного бізнесу, сучасних харчових, інформаційних та педагогічних технологій, менеджменту якості; центр надання консультаційних послуг з ведення бізнесу, бухгалтерського обліку та господарського права, експертизи товарів; центр навчання підприємців та діагностики процесів для потреб навчання та консалтингу.

6. Створити механізм отримання зворотного зв'язку з підприємствами щодо кількості та рівня набутих компетенцій випускниками, що в них працюють.

7. Постійно оновлювати зміст завдань для самостійної роботи, оскільки при її виконанні також формуються практичні навички, забезпечуючи актуальність завдань практиці господарювання. Формувати не лише чітко визначені компетенції, а розвивати здібності генерувати нові ідеї ведення ефективного та соціально відповідального бізнесу.

8. Відповідально розмежовувати практичну та теоретичну складові педагогічної діяльності та наближати зміст теоретичного навчання до практичної діяльності передових вітчизняних та зарубіжних підприємств. Заохочувати залучення до викладання на молодших курсах найбільш досвідчених викладачів-теоретиків, а на старших – викладачів-практиків та власне практиків. Дотримуватися структуро-логічної схеми підготовки фахівця відповідного напрямку підготовки, не порушуючи послідовність формування системних знань задля задоволення особистих амбіцій окремих викладачів, залишаюся вірним концепції студенто-орієнтованого навчання.

9. Схвалити досвід організації виробничої практики (стажування), започаткований кафедрами у 2013–2014 н. р. у разі позитивних відгуків студентів, які її проходили.

ДИДАКТИЧНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

О. Ф. Манжос, д. б. н., професор;

А. Б. Бородай, к. вет. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Підготовка фахівця неможлива без набуття певного досвіду роботи на виробництві. Тенденція вузівської підготовки спрямована на накопичення знань, а недостатнє їх практичне застосування у виробничій практиці породжує недоліки в подальшій роботі. Практика, що організована в реальних умовах виробництва, характеризується великою кількістю функціональних обов'язків, різноманітних відносин; адекватна змісту й структурі професійної діяльності. Для багатьох студентів саме практика створює умови для самоперевірки рівня підготовки та придатності до професійної діяльності. Проте, часто практична підготовка є «слабкою ланкою» в загальному процесі підготовки кваліфікованого працівника.

Головними завданнями виробничої практики є соціальна, психологічна та фізіологічна адаптація студентів до умов виробництва, удосконалення й конкретизація професійних знань, умінь і навичок, накопичення досвіду самостійної роботи в ході виконання складних виробничих робіт, засвоєння прогресивних технологій, оволодіння сучасним обладнанням, засобами механізації та автоматизації; запозичення досвіду роботи кращих працівників виробництва; вивчення технічної і технологічної документації підприємства, питань наукової організації праці; формування навичок, умінь, застосування знань на практиці, розв'язання складних виробничих завдань.

Основним організаційно-методичним документом, що регламентує діяльність студентів і керівників практики, є наскрізна програма практики, що розробляється випусковою кафедрою і затверджується ректором університету. Програми практик повинні відповідати вимогам галузевих стандартів вищої освіти, враховувати специфіку спеціальності та зміни, тому вони повинні переглядатись та доопрацьовуватись кожні п'ять років.

Програма виробничої практики повинна складатись з урахуванням таких принципів:

а) **комплексність** – передбачає різноманіття трудових операцій, виробничих технологій, що дають можливість формувати широке коло професійних умінь і навичок на рівні сучасного виробництва;

б) **мобільність** – передбачає залучення студентів до такої діяльності, яка б давала можливість виконувати різноманітні види робіт, пов'язаних як зі спеціальністю, так і з суміжними професіями;

в) **конкурентоспроможність** – продукція, яка виробляється під час практики, повинна користуватися попитом на ринку;

г) **технологічність** – передбачає, що під час практики студенти ознайомлюються з сучасними технологіями виробництва, новітнім обладнанням, опановують сучасні способи технологічних операцій;

д) **безпека** – під час практики необхідно спрямовувати студентів на дотримання правил санітарії та гігієни, безпеки життєдіяльності, техніки безпеки, наукової організації праці.

Дидактичні проблеми організації та змісту практики студентів пов'язані з тим, що будь-яка система навчання не відтворює, навіть у навчальних майстернях і лабораторіях, усього розмаїття обладнання, технологічних процесів, виробничих ситуацій реального підприємства.

Зміст практики повинен визначатися характером виробничого процесу на підприємстві, виходячи водночас із таких загальних вимог до програми практики:

- загальні положення (фонд часу, що відводиться на практику, строки її проведення, норми часу, які встановлюються для практикантів під час виконання завдань різного рівня складності, відомості про режим праці);

- навчальні та виховні завдання виробничої практики;

- характер і зміст роботи, функції, які повинні виконувати студенти (складність, санітарно-гігієнічні вимоги та ін.);

- характеристика робочих місць студентів під час практики;

- приблизний перелік робіт, обов'язків, які мають виконувати практиканти;

– передові прийоми та методи роботи фахівців, нові технології, методи, засоби праці, що їх мають засвоїти студенти.

Таким чином, на сьогодні існує потреба системної підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних та мобільних на ринку праці фахівців. Саме це забезпечує проходження студентами виробничої практики, під час якої вони не тільки засвоюють основи професійної майстерності, формують стиль індивідуальної діяльності, але й набувають уміння співпраці та спілкування в колективі, тобто відбувається процес їхньої первинної професійної соціалізації.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗМІСТУ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НА 2–3 КУРСАХ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ЕКОНОМІЧНА КІБЕРНЕТИКА»

*К. Ю. Вергал, к. е. н., доцент; О. К. Кузьменко, к. е. н., доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Підготовка висококваліфікованих фахівців, знання і вміння, яких, створюють необхідні умови конкурентоспроможності професії на сучасному ринку праці, потребує постійного поєднання теоретичного навчання з реаліями господарського життя, що здійснюється шляхом проходження студентами щорічних практик.

Перша та друга виробничі практики є невід’ємними складовими освітньо-професійної програми підготовки фахівців. Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами у 3–4 та 5–6 семестрах навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь за напрямом підготовки «Економічна кібернетика». Відповідно до навчального плану підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» (6.030502 «Економічна кібернетика») виробнича практика для студентів II курсу напряму підготовки 6.030502 «Економічна кібернетика» проводиться після четвертого навчального семестру, для III курсу – після шостого навчального семестру. Тривалість практик 6 тижнів.

Наступність між першою і другою виробничою практикою необхідно розглядати як одну з умов безперервної практичної підготовки студента, яка повинна реалізовуватися через узгодженість цілей, завдань, змісту, методів практик та передбачати взаємозв'язок з пройденими навчальними дисциплінами. Даний зв'язок реалізується шляхом закріплення та тісного погодження теоретичних основ дисциплін, що вивчаються протягом 2–3-х курсів, з практикою, яка здійснюється студентами безпосередньо на підприємствах.

Завдання першої і другої практики розбиті на дві частину: економічну та економіко-математичну (для другого курсу) / інформаційної (для третього курсу).

Завдання економічної частини пов'язані з аналізом діяльності підприємства, ознайомленням з його організаційною структурою, фінансовими результатами за останні 3 роки. Для другого курсу з метою актуалізації та закріплення набутих знань з таких навчальних дисциплін як «Бухгалтерський облік» та «Статистика», передбачено проведення аналізу фінансово-господарської діяльності, оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності суб'єкта господарювання, ділової активності та прибутковості капіталу. Студент повинен за результатами розрахунків зробити обґрунтовані висновки та визначити шляхи покращення фінансового стану суб'єкта господарювання та надати пропозиції щодо вдосконалення збору і обробки статистичних даних, якості статистичної інформації. Завдання виробничої практики для студентів третього курсу ґрунтуються на знаннях з дисциплін: «Економіка підприємства», «Економіка праці та соціально-трудові відносини», «Гроші і кредит», «Фінанси», «Економічний аналіз» та присвячені аналізу персоналу підприємства в розрізі його якісного і кількісного складу та систем організації оплати праці; дослідженню інвестиційної діяльності підприємства, аналізу показників валової, товарної, чистої і реалізованої продукції і прослідкувати їх динаміку за останні три роки, визначити фактори, які її обумовили, дослідженню показників і методів оцінки якості продукції, робіт, послуг.

Економіко-математична частина першої виробничої практики пов'язана з важливістю впровадження сучасних математичних

методів та досягнень кібернетики в економічну практику суб'єктів господарювання та в різні галузі народного господарства. А тому завдання студентів полягає у аналізі наявних економіко-математичних моделей, які використовує підприємство у своїй діяльності та розробці рекомендацій щодо напрямки подальшого розвитку підприємства та визначенню заходів оптимізації досліджуваних процесів.

З метою вирішення проблем оптимізації інформаційних потоків, які функціонують всередині системи студент в межах інформаційної другої виробничої практики повинен проаналізувати структуру та зміст інформаційного забезпечення підприємства, ознайомитися із структурою існуючого програмного забезпечення на підприємстві, ступенем та спрямованістю його використання та проаналізувати діючу на підприємстві автоматизовану систему обробки економічної інформації, описавши структуру бази даних та систему управління базами даних (СУБД).

Таким чином, підготовка висококваліфікованих фахівців з економічної кібернетики, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до компетентної, відповідальної та ефективної діяльності за своєю спеціальністю (спеціалізацією), неможливе без проходження виробничих практик, спрямованих на практичне закріплення й стимулювання їх професійних навичок, спрямовуючи основу для підвищення універсальності підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030502 «Економічна кібернетика».

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

А. Г. Фарісєєв, асистент

Практика студентів є обов'язковою складовою частиною процесу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах і проводиться на відповідним чином оснащених базах практики вищих навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях різних галузей господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі і державного управління.

Важливим питанням у практичній підготовці майбутніх фахівців є забезпечення її неперервності і послідовності в набутті необхідного обсягу практичних знань, умінь та навичок відповідно до різних кваліфікаційних рівнів.

Практична підготовка студентів є обов'язковим компонентом професійної підготовки. Її проходження необхідне для здобуття кваліфікаційного рівня і має за мету набуття студентами професійних умінь та навичок.

У вищих навчальних закладах студенти проходять навчальну, навчально-виробничу і виробничу практику. Основне місце в організації виробничого навчання займає виробнича практика, яка дає можливість студенту виконувати обов'язки фахівця на робочому місці, здійснювати за своєю спеціальністю весь цикл основних робіт, усвідомити механізм дії підрозділу, у якому проводиться виробнича практика, вивчити значну за обсягом ділянку виробництва і набути навички організації, управління і контролю.

Виробнича практика студентів на штатних робочих місцях – це заключний етап їхньої професійної підготовки. До завдань, що розв'язуються у процесі виробничої практики, належать: соціальна, психологічна й фізіологічна адаптація студентів до виробничих умов; удосконалення й конкретизація професійних знань, навичок й умінь; спеціалізація з обраної професії; накопичення досвіду самостійної роботи в ході виконання складних виробничих робіт та ін.

Для забезпечення високої ефективності виробничої практики необхідно встановити зв'язок між вищим навчальним закладом та відповідним закладом для проведення практики – господарством, підприємством, фірмою, банком тощо.

До основних форм підготовки студентів до виробничої практики варто віднести екскурсії на підприємство чи установу, для більш глибокого ознайомлення практикантів з виробництвом, самостійне вивчення їх діяльності через особисте спостереження за працівниками чи шляхом виконання обов'язків дублера. Важливе значення в підготовці до виробничої практики є набуття студентами навичок володіння прогресивними технологіями,

навичками роботи на сучасному обладнанні й устаткуванні, засобами механізації й автоматизації, високопродуктивними пристроями й інструментами, досвідом передовиків і новаторів виробництва, що дозволить досягти високого професійного рівня на виробництві. Досягнення високого кар'єрного росту для кожного студента можливе лише при умові вивчення питань наукової організації праці, теоретичного опрацювання правил складання заводської технічної документації на дійсних зразках документів, формування навичок й умінь як застосовувати отриманні знання на практиці, так і розв'язувати складні виробничі завдання.

Отже, для повноцінного проходження виробничої практики студентами вищих навчальних закладів вона повинна організовуватись на штатних робочих місцях конкретного підприємства, а навчання проводиться на зразках новітніх досягнень техніки і технології виробництва, на сучасній матеріально-технічній базі.

Список використаних джерел

1. Теорія і методика професійної освіти / [Курлянд З. Н., Бартенева І. О., Богданова І. М. та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2012. – 390 с.
2. Навчальна і виробнича практика студентів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ispu_kioivist_Ficyla_Pedagogika_VSh/720.html

МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ- МЕНЕДЖЕРІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В. А. Власенко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Трансформаційні зміни, що відбуваються останнім часом в економіці України, змушують багатьох науковців, аналітиків, фахівців-практиків формувати та впроваджувати новітні підходи до організації практичної підготовки спеціалістів у сфері

галузевої науки. Вирішенню цього нагального завдання покликана актуальна взаємовигідна співпраця закладів національної освітньої системи і провідних підприємств у контексті реалізації Національної доктрини вищої освіти України.

Не викликає сумніву, що лише науково-теоретична підготовка випускників у межах навчальної аудиторії на сьогодні вже не може задовольнити потреби сучасних роботодавців, більшість із яких віддають перевагу проведенню додаткового навчання молодих співробітників по завершенню процедури первинної співбесіди із кандидатом на вакантне робоче місце і після працевлаштування. І, в якості основної причини своїх дій, наводять, зокрема, недостатньо належну та формальну увагу з боку вузів до організації виробничої практики студентів.

З цих причин надзвичайно актуальними, дискусійними та невирішеними питаннями залишаються необхідність узгодження у робочих навчальних планах підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями і галузями знань тривалості проходження виробничої практики, подолання формалізму у процесі її проходження з боку студентської аудиторії та представників підприємства (організації, установи), що виступає базою практики, підвищення рівня зацікавленості персоналу в організації процедури наставництва у межах структурних підрозділів і на робочих місцях. Фахівці підприємства, разом із керівниками виробничої практики, повинні розуміти, що збереження і передача набутих знань та досвіду від одного покоління до іншого є основою розвитку будь-якого цивілізованого суспільства, запорукою формування його національних традицій і культурних цінностей, формою примноження інтелектуального потенціалу, на противагу загальноприйнятій точці зору щодо несвідомого виховання своїх майбутніх конкурентів і необхідності стримування цього процесу.

Вважаємо за необхідне відзначити те, що особливо гостро зазначені питання стосуються процесу організації виробничої практики для студентів-менеджерів як майбутніх керівників, фахівців і спеціалістів суб'єктів господарської діяльності різних організаційно-правових форм і галузевої приналежності. Навпа-

ки, на наш погляд, лише академічні знання, навіть із розширенням прикладного наповнення дисциплін управлінського циклу, без уявлення умов виробничого середовища і особливостей протікання виробничих процесів, не можуть гарантувати для майбутнього менеджера відповідність вимогам займаної посади і гарантії стабільної зайнятості у довгостроковій перспективі.

З цих причин особливу увагу слід звернути на методичні та практичні аспекти організації виробничої практики для студентів-менеджерів. Методичні аспекти регламентуються в основному існуючими програмами виробничої практики, розробленими в межах випускаючої кафедри університету за кожним напрямом підготовки і науковою спеціальністю, інструктажами з охорони праці та техніки безпеки, інструктивними матеріалами і пам'ятками студентам, щоденником, звітом.

Разом з тим, в умовах останніх змін системи вищої освіти в Україні ці питання повинні регулюватися ще й практичними інструментами, серед яких особливе місце слід відвести організації ознайомчих екскурсій по структурним підрозділам підприємства, здійсненню контролю за належною роботою інструкторів і наставників, плануванню тематики прикладного диспуту із фахівцями-практиками, які мають значний досвід роботи за даним напрямом, створенню належної системи стимулювання кожного студента-практиканта і його безпосереднього керівника від бази практики.

Зрештою, тільки забезпечення співставлення цілей студента (оволодіння навичками практичної роботи на підприємстві та самопрезентації особистості) з цілями бази виробничої практики (зацікавлення перспективної молоді до роботи в межах його структурних підрозділів на умовах випробувального терміну і повної зайнятості) є запорукою її успішної організації, проходження і виконання. Активна участь випускової кафедри у зазначених питаннях лише сприятиме якісній імплементації програм практик у навчальний процес шляхом застосування компетентісного підходу щодо його організації.

Таким чином, підвищення зацікавленості до майбутніх управлінців буде проявлятися лише у тому випадку, коли вироб-

нича практика стане визначальним стрижнем опанування теоретичних знань, умінь та навичок і набуття компетентностей фахівця, базисною складовою його кар'єрного зростання у мінливих умовах оточуючого середовища. Важливе місце слід відвести формуванню тріадного зв'язку «університет – студент – підприємство» у напрямі підвищення ефективності планування, організації і проходження виробничої практики. Ці питання залишаються предметом подальших наукових досліджень.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ

Н. В. Омельченко, к. т. н., доцент;

М. Г. Мартосенко, к. т. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сьогодні досить гостро стоїть питання стосовно того, як наблизити характер навчання студентів до вимог сучасного життя і скоротити тривалість після-вузівської адаптації випускника, як дати йому не лише гарні теоретичні пізнання, а й навички реальної професійної діяльності в світі ринкової економіки, як зробити його здатним відразу ж після навчання у ВНЗ включитися в серйозну практичну діяльність та отримати хорошу роботу за фахом. Колишня система централізованого розподілу молодих спеціалістів зруйнована, а національна система працевлаштування випускників в умовах нових форм власності, ринкових відносин та конкуренції на ринку праці досі не склалась та законодавчо не виписана. Разом з тим, важливою нормою нової редакції ЗУ «Про вищу освіту» є те, що керівники підприємств, установ та організацій зобов'язані забезпечити створення належних умов для проходження практики на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства.

У зв'язку з переходом більшості підприємств у приватну форму власності питання організації якісної практичної підготовки студентів вирішуються досить складно. Керівництвом практики студентів керівники та фахівці займаються вкрай не

охоче, мотивуючи це відсутністю матеріальної зацікавленості і зайнятістю; студентам рідко надається оплачувана робота відповідно до отриманої кваліфікації тощо.

Під час підготовки товарознавців-експертів кафедра на належному організаційно-методичному рівні забезпечує здійснення практичного навчання студентів. Воно реалізується через лабораторно-практичні заняття, практикуми, навчальні тренінги та виробничі практики. Практична підготовка товарознавців-експертів спрямована на те, щоб максимально наблизити навчальний процес до реалій майбутньої професійної діяльності. Сьогодні кафедра намагається забезпечити практичну підготовку у провідних підприємствах Полтавської та інших областей України. Щорічно банк баз практик поповнюється. Навчальні тренінги та виробничі практики проводяться на базі оснащених лабораторій, НДЦ «Незалежна експертиза», спеціально облаштованої комп'ютерної аудиторії та філії кафедри при ДП «Полтава стандарт метрологія». Під час проведення навчальних практик та тренінгів студенти використовують спеціальні програмні продукти, інструктивні матеріали, бланки первинних документів тощо. Кафедрою постійно проводиться цілеспрямована робота з налагодження довгострокових взаємовигідних зв'язків та укладення договорів з провідними підприємствами регіону та створена база цих підприємств для проходження професійної практики студентами. Це сприяє посиленню партнерських зв'язків між кафедрою та майбутніми роботодавцями.

Особливою формою партнерських зв'язків кафедра вбачає зв'язки з випускниками університету, які передбачають не тільки констатацію їх кар'єрного зростання, але й тісну співпрацю з тими випускниками, які працюють за фахом, таким чином збільшуючи перелік підприємств, які можуть бути потенційними базами практики та місцем для працевлаштування майбутніх випускників.

В сучасних умовах формування ринку праці особливого значення набуває зацікавленість підприємств-партнерів, які можуть бути готові створити з вузом спільні структури, сприяючи об'єднанню та координації інтелектуального, науково-тех-

нічного та технологічного потенціалів для підвищення якості підготовки фахівців. Підприємства зацікавлені в гнучкій формі навчання, оперативно реагуючій до мінливих умов і кон'юнктури ринку. Це вимагає від ВНЗ нових підходів до цільової підготовки фахівців, що полягає в необхідності розробки нормативно-правової та методичної бази, зміни структури і функцій управління навчальним процесом, впровадження нових технологій навчання. Створення економічно врегульованих умов, у перехідний період, що спонукали б підприємства та організації до підписання відповідних договорів з ВНЗ можуть бути вирішені тільки на державному рівні.

Підприємства при організації у себе виробничих практик можуть ефективно вирішувати свою задачу, пов'язану зі створенням кадрового потенціалу виробництва. Тому дуже важливо мати можливість познайомитися з майбутнім співробітником ще під час проходження ним виробничої практики, а ще краще і не однієї. У кожному конкретному випадку ознаки стратегічного партнерства між ВНЗ та підприємством повинні формуватися, виходячи з двосторонніх інтересів, утворюючи в результаті комплексну програму взаємодії «вуз-підприємство», яка може змінюватися і коригуватися.

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

О. П. Лугівська, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Динамізм соціально-економічної ситуації в суспільстві, необхідність підвищення ефективності управління професійною орієнтацією майбутніх фахівців, здатних самореалізувати свої знання та життєві плани за обраною спеціальністю та задовольнити зростаючі вимоги роботодавців до їх підготовки, вимагають забезпечення у вищих навчальних закладах практико-орієнтованого навчання студентів з новими підходами до його змісту, організації та проведення.

Для вирішення даної задачі необхідно зорієнтувати практичні зв'язки вуза і підприємств, баз практики, в систему їх взаємного сприяння в освітньому просторі щодо розробки спільної стратегії і планів розвитку процесу виробничої практики студентів.

Модернізація процесу організації виробничої практики повинна передбачати подальший розвиток інтеграційних механізмів, які забезпечують ефективний взаємозв'язок вищої школи з роботодавцями з таких питань: як скоро фахівець-випускник знайде собі роботу, чи достойно буде винагороджуватися його праця, чи задоволений буде роботодавець новим співробітником. Для цього необхідно сформувати бази практики, розробити критерії оцінки відповідності знань майбутніх фахівців вимогам роботодавця, визначити коло актуальних завдань для підприємства, забезпечити партнерські відносини з розробкою форм їх участі в навчальному процесі.

Спільно з підприємством слід розробити завдання для проходження практики, які б відображали основні функції практиканта як відповідно до навчально-методичного комплексу дисциплін спеціальності, так і задачам, які актуальні для роботодавця; перелік професійних знань для освоєння студентами, які на думку підприємства формують майбутнього фахівця, та критерії оцінки професійної діяльності практиканта.

Як показує практичний досвід попередніх виробничих практик, не всі студенти були задоволені організацією практики, не завжди їх допускали до необхідної інформації, керівництво практикою з боку підприємств і оцінка професійних навичок студентів-практикантів у багатьох випадках були формальними, окремі підприємства не виявляли зацікавленості в організаційній участі щодо проведення практики студентами, не розуміли завдання практики.

Аналіз відгуків з підприємств виявив необхідність посилення базової економічної підготовки студентів, використання інноваційних методів і сучасних технологій проведення практичних занять, включаючи методи групової роботи, рішення практичних ситуацій з використанням нових методик обробки інформації та аналізу, бізнес-тренінгів тощо.

З метою вирішення виявлених проблем важливе введення попереднього етапу практики через залучення спеціалістів підприємств до формування освітніх програм, ведення практичних курсів, що в межах організації самостійної роботи на протязі семестру дозволить відпрацювати навички використання різних методик вирішення практичних завдань, сформувати професійні знання з врахуванням вимог роботодавців і підготувати студента до проходження практики в умовах реального підприємства.

Контроль проходження практики з боку викладача від кафедри у тісному взаємозв'язку з керівником від підприємства забезпечить зворотній зв'язок і своєчасне коригування проблемних ситуацій.

Таким чином, системна співпраця з роботодавцями під час проходження студентами виробничої практики, широке використання досвіду створення на базі вищих навчальних закладів і підприємств навчально-науково-виробничих комплексів, що дозволяють враховувати інтереси розвитку закладу освіти і підприємства, сприяють підвищенню ефективності управління процесом професійної орієнтації на рівні вищого закладу, організації практичного навчання, забезпечують інтеграцію в системі «вуз-підприємство» у напрямі професійної підготовки, підвищують ефективність проведення наукових досліджень тощо.

Список використаних джерел

1. Зверко Т. Практичні аспекти управління професійною орієнтацією студентів у ВНЗ // Вища школа. – 2014. – № 1. – С. 91–95.
2. Менеджмент организации: итоговая аттестация студентов, преддипломная практика и дипломное проектирование / учеб. пособие под ред. Э. М. Короткова, С. Д. Резника. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 387 с.
3. Котляревская И. В. Инновационный подход к организации производственной практик студентов вуза / И. В. Котляревская // Университетское управление: практика и анализ. – 2012. – № 1. – С. 65–74.

НЕОБХІДНІСТЬ СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О. В. Чернявська, д. е. н., професор;

О. А. Горбунова, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Підготовка майбутніх економістів до професійної взаємодії неможлива без створення студентам умов для саморозвитку й самовдосконалення, що забезпечується проходженням виробничої практики студентів в у межах діючих навчальних планів підготовки фахівців.

Виробничу практику студенти проходять на стабільно функціонуючих підприємствах різних сфер діяльності, форм власності, організаційно-правових форм, їх об'єднаннях; у бюджетних організаціях, фінансових і кредитних установах (банках, кредитних спілках, довірчих товариствах, лізингових і страхових компаніях, інститутах спільного інвестування, недержавних пенсійних фондах і ін.), інфраструктурних ланках ринку цінних паперів (НКЦПФР, біржах, брокерських конторах тощо) та на інших об'єктах, які можуть забезпечити виконання програми виробничої практики та надати необхідну інформацію для виконання виробничої роботи.

Отримання необхідної та якісної інформації, яку у подальшому можна використати при проходженні виробничої практики, залежить від правильної організації та постановки спостережень (збору статистичної інформації).

Статистичним спостереженням називають науково організований облік і збирання за єдиною програмою масових даних про явища та процеси суспільного життя [2, с. 162].

Розрізняють дві форми статистичного спостереження:

1) звітність – система узагальнених і взаємопов'язаних економічних показників поточного обліку, які характеризують результати діяльності підприємства за звітний період;

2) спеціальні статистичні спостереження та переписи – проводять для збору інформації про процеси та явища, які не охоп-

лені статистичною звітністю, але відомості про них необхідні для проведення наукового дослідження.

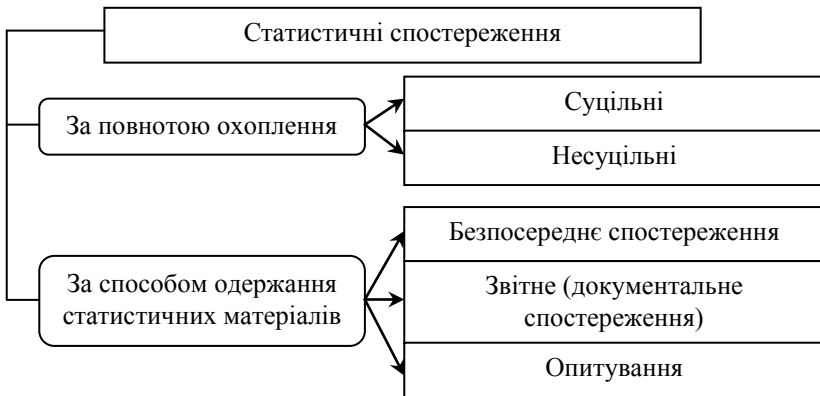

Рисунок 1 – Класифікація статистичних спостережень

Основною формою отримання інформації щодо об'єкта дослідження є державна звітність підприємств і організацій, яка поділяється на статистичну та фінансову.

Відповідно до Закону України «Про державну статистику», державна статистика – централізована система збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації, а державна статистична діяльність – сукупність дій, пов'язаних з проведенням державних статистичних спостережень та наданням інформаційних послуг, спрямована на збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації, забезпечення її достовірності, а також удосконалення статистичної методології [1].

Статистична звітність подається державним органам статистики у вигляді встановлених законом документів (форм статистичних звітів) за підписами посадових осіб.

Фінансова звітність – відображає майновий та фінансовий стан підприємства як результат господарської діяльності за звітний період із наростаючим підсумком за встановленими на

визначений час державою типовими формами та інструкціями з підписами відповідальних осіб (керівника та бухгалтера підприємства).

Виробнича практика є комплексною і має завершити формування у студентів-випускників системи спеціальних знань, умінь і навичок, достатніх для виконання професійних обов'язків і інноваційних завдань, які передбачені для первинних посад магістрів на підприємствах (організаціях, установах). Таким чином, джерела отримання даних для надбання вмінь і навичок за напрямками професійної діяльності при проходженні виробничої практики студентів економічних спеціальностей розрізняють від типу об'єкта, який досліджується: 1) окремий суб'єкт господарювання (статистична та фінансова звітність конкретних суб'єктів господарювання); 2) певний вид економічної діяльності (галузь), регіон (статистичні довідники); 3) макроекономічні показники (матеріали галузевих (регіональних) маркетингових досліджень).

Список використаних джерел

1. Про державну статистику [Електронний ресурс]: Закон України від 17.09.1992 р. № 2614-XII: станом на 27.03.2014 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>. – Заголовок з екрана.
2. Мазаракі А. А. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб.; за ред. А. А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 280 с.

СЕКЦІЯ 3   ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ   ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО- ТРЕНІНГОВОГО КОМПЛЕКСУ (НТК) УНІВЕРСИТЕТУ «ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО (ВП)

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНО- ТРЕНІНГОВОГО КОМПЛЕКСУ «ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО» У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЗА ФАХОМ «ФІНАНСИ І КРЕДИТ»

В. Ю. Стрілець, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Високий рівень конкуренції, що став характерним для ринку освітніх послуг в останні роки, створює потребу у забезпеченні вищого навчального закладу новітнім методичним, кадровим, матеріально-технічним наповненням та модернізації освітньої системи із застосуванням інноваційних технологій. При цьому одним із шляхів забезпечення високої конкурентоспроможності пряму підготовки «Фінанси і кредит» є впровадження інноваційних педагогічних технологій та методів.

Характерними рисами навчання студентів за фахом «Фінанси і кредит» є виділення двох етапів: вивчення фундаментальних теоретичних основ фінансової науки та отримання практичних навичок діяльності на різних ланках фінансової системи країни. При цьому саме практика, що є невід'ємною складовою підготовки студентів за фахом «Фінанси і кредит», дає можливість формування компетентного висококваліфікованого фахівця, який буде конкурентоспроможним на вітчизняному та світовому ринках праці.

Основними перевагами застосування даної платформи у навчальному процесі студентів-фінансистів є: використання віртуального середовища сприяє формуванню професійних навичок без додаткового залучення фахівців з практичної підготов-

ки; самостійна робота над завданнями підвищує зацікавленість студента до навчального процесу, сприяє усвідомленню важливості знань, відпрацьованих умінь та навичок для майбутньої професійної діяльності; можливість моделювання наслідків прийнятих рішень без шкоди для реального підприємства; вільний вибір студентом часу та місця роботи у платформі «Віртуальне підприємство»; візуалізація зв'язків фінансового відділу з іншими відділами підприємства, що дає можливість визначити вплив кожного рішення на всю організаційну структуру підприємства; полегшення схеми зв'язків виробництва з університетом.

Проте, впровадження технологій навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» в навчальний процес наразі має певні труднощі та проблеми. До загальних недоліків, що спричиняють складність реалізації бізнес-процесів «Віртуального підприємства» у вищих навчальних закладах належить: неможливість врахування факторів зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства; складність інтерфейсу роботи та обтяжливість інструкційного матеріалу, що спричинить значні затрати часу та необхідність залучення фахівця по роботі у платформі «Віртуальне підприємство».

Поряд з цим, до специфічних недоліків навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство», які притаманні його використанню у навчальному процесі студентів за фахом «Фінанси і кредит» належать: мінливість фінансового законодавства, що може спричинити невідповідність фінансової роботи віртуального підприємства з реальними вимогами до неї; автоматизація розрахунків фінансових коефіцієнтів не сприяє розумінню студентом сутності кожного показника, а також необхідності знати формули для їх розрахунку; в процесі складання фінансової звітності програма автоматично заповнює статті, а тому студент може не володіти знаннями щодо інформаційного забезпечення фінансової роботи; робота у віртуальному підприємстві передбачає наявність розширених знань всіх функцій підприємства (операційної, маркетингової діяльності, управління людськими ресурсами тощо), що не є ключовими у

навчальному процесі студентів за фахом «Фінанси і кредит». Обмеженість знань у одній з функцій може спричинити прийняття неефективних рішень, що в свою чергу будуть впливати на фінансовий стан віртуального підприємства.

Проте визначені недоліки застосування навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» можна подолати шляхом врахування необхідності вивчення теоретичних основ всіх бізнес-процесів, що відбуваються на віртуальному підприємстві при складанні робочого навчального плану студентів за фахом «Фінанси і кредит».

Підсумовуючи, зазначимо, що ґрунтовний коректний підхід до інтегрування навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» у навчальний процес студентів за фахом «Фінанси і кредит» буде сприяти удосконаленню освітнього процесу та підвищить ефективність навчання.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНІНГОВОГО КОМПЛЕКСУ

О. М. Коросташов, к. ю. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Згідно нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України та відповідних наказів Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» з метою створення і впровадження у навчальний процес і наукову діяльність університету сучасних програмно-технологічних і організаційно-методичних засобів і систем, які забезпечать формування у майбутніх фахівців навичок і умінь, необхідних для розв'язання професійних та наукових задач і завдань з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних систем на кафедрі права-знавства розроблено Концепцію юридичної служби навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та Положення про юридичний відділ навчаль-

но-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Відповідно до зазначеного Положення юридичний відділ є самостійним структурним підрозділом навчально-тренінгового комплексу (НТК) «Віртуальне підприємство».

Відділ очолює начальник – завідувач кафедри правознавства. Начальник юридичного відділу має заступника – відповідального за НТК «Віртуальне підприємство» від кафедри правознавства. Обов'язки заступника визначаються начальником юридичного відділу. Керівниками структурних підрозділів юридичного відділу є провідні викладачі кафедри правознавства з відповідних навчальних дисциплін. Обов'язки керівників структурних підрозділів визначаються начальником (заступником начальника) юридичного відділу.

Студенти академічних груп являються працівниками юридичного відділу. Обов'язки студентів академічних груп – працівників юридичного відділу визначаються керівниками відповідних структурних підрозділів юридичного відділу і реалізуються під час навчальних занять та самостійної роботи студентів.

Взаємодія юридичний відділу з іншими структурними підрозділами НТК «Віртуальне підприємство» відбувається в електронному режимі шляхом листування.

Юридичний відділ має право: запитувати й одержувати від структурних підрозділів зведення, довідкові й інші матеріали, необхідні для здійснення діяльності відділу; давати структурним підрозділам і окремим фахівцям рекомендації з питань, що входять у компетенцію відділу; вживати заходів при виявленні порушень законності на підприємстві і доповідати про ці порушення начальнику юридичного відділу; за узгодженням з начальником юридичного відділу залучати експертів і фахівців у галузі права для консультацій, підготовки висновків, рекомендацій і пропозицій тощо.

Юридичний відділ взаємодіє з усіма структурними підрозділами ПУЕТ та має право на одержання наказів, розпоряджень,

інструкцій, проектів угод для візування і правової експертизи; матеріалів для висунення претензій і позовів до контрагентів з приводу порушення ними договірних зобов'язань; претензій, пред'явлених підприємству контрагентами; наявних відомостей про постачальників, інших контрагентів; заявок на пошук необхідних нормативно-правових документів.

Юридичний відділ має право на надання структурним підрозділам ПУЕТ результатів правової експертизи на відповідність чинному законодавству наданих для візування угод, наказів, розпоряджень, інструкцій; погоджених претензій і позовів до контрагентів із приводу порушення ними договірних зобов'язань; відповідей на претензії і позови контрагентів із приводу порушення структурними підрозділами договірних зобов'язань; роз'яснень діючого законодавства і порядку його застосування; аналізу змін в чинному законодавстві України.

Відповідальність за належне і своєчасне виконання функцій відділу несе начальник юридичного відділу, його заступник, керівники структурних підрозділів юридичного відділу.

Відповідальність студентів академічних груп – працівників юридичного відділу юридичного відділу встановлюється відповідними посадовими інструкціями.

Таким чином, як уявляється, застосування у навчальному процесі діяльності юридичного відділу навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» сприятиме підвищенню якості правової підготовки студентів, формуванню у них відповідних професійних вмінь та навичок.

ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТАМИ НА РЕСУРСАХ ВІРТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

О. М. Юдін, к. т. н, доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Протягом останніх років Інтернет в Україні переживає бурхливий розвиток. Кількість користувачів мережі постійно збільшується, так за даними компанії Gemius, в Україні на

кінець другого кварталу 2014 року налічувалося понад 18,8 млн. регулярних користувачів Інтернет у віці 14 років і старше. У порівнянні з минулим роком кількість користувачів зросла понад на 2 млн осіб, тобто приблизно на 12 % [1]. Зростання Інтернет-аудиторії забезпечує збільшення об'єму обороту електронної комерції. У порівнянні з минулим роком ріст e-commerce в Україні може скласти вражаючі 37 % [2]. Ці факти свідчать про необхідність організації практичної підготовки в області інтернет-маркетингу у фахівців відповідної спеціальності. Певну підтримку в вирішенні цієї задачі може надати організація виробничої практики на ресурсах віртуального підприємства.

Сучасні світові тенденції підготовки фахівців економічних спеціальностей орієнтовані на бізнес-освіту, яка передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, віртуальне підприємство з цих позиції відіграє значну роль у підготовці фахівців адаптованих до реального бізнес-середовища. У рамках віртуального підприємства можна моделювати складні комплексні процеси та ситуації, аналізувати можливі варіанти вирішення виникаючих проблем, здійснювати експертні оцінки.

Проте, необхідно враховувати, що для студентів даної спеціальності навчальні ситуації мають моделюватися за допомогою сайту віртуального підприємства. Тобто, у даному випадку, проведення практики у віртуальному підприємстві потребує створення сайту. Разом з тим, для набуття навичок вирішення деяких задач, що мають бути сформовані у майбутнього фахівця з інтернет-маркетингу, можна використовувати наявні веб-ресурси університету і сайти мережі Інтернет. Наприклад, можна моделюватися наступні такі види діяльності:

- виконання маркетингового аналізу сайтів у певній предметній області і написання рекламних текстів з урахуванням вимог методів пошукової оптимізації;
- аналіз відвідуваності сторінок одного з сайтів університету, наприклад, студентського порталу (Polto.org);
- розробка сценаріїв поведінки відвідувачів сайтів університету;

- пошук майданчиків (сторінок сайтів) у мережі Інтернет з метою розміщення медійної реклами;
- відпрацювання методики купівлі посилань за визначеними пошуковими запитами на біржах посилань;
- створення і супроводження кампанії контекстної реклами у сервісі Adwords пошукової системи Google, наприклад, з метою залучення на сайт університету потенційних майбутніх студентів.

Важливим завданням, пов'язаним з організацією проходження студентами віртуальної практики, є розробка програми і методичних вказівок. Потрібно ретельно визначити умови проходження практики, коло задач, які потрібно буде вирішувати студентам. В основу методичних вказівок з проходження студентами виробничої практики на ресурсах віртуального підприємства можуть бути покладені навчально-методичні матеріали курсу «Інтернет в маркетингу» [3].

У висновках слід зазначити про певні обмеження проходження студентами практики на ресурсах віртуального підприємства. Наприклад, не можливо створити психологічну атмосферу діяльності реального відділу маркетингу, взаємовідношення, що існують між його співробітниками у реальному світі. В даному випадку, не можливо здійснити формування комунікаційних здібностей разом з професійними навичками, хоча ці вміння можуть дуже суттєво вплинути на кар'єрний ріст майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Інтернет-аудитория Украины, июнь 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gemius.com.ua/1435/internet-auditorija-ukrainy-ijun-2014.html>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 3.11.14.
2. Объемы рынка электронной коммерции в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reclamare.ua/blog/obemy-rynka-elektronnoj-kommercii-v-ukraine/> – Назва з екрана. – Дата звернення: 3.11.14.

3. Юдін О. М. Інтернет в маркетингу : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни студентами спеціальності 7.03050701, 8.03050701 «Маркетинг» за КМСОНП ПУЕТ / О. М. Юдін. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 146 с.

ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Н. В. Рогова, к. т. н., доцент;

С. С. Рибакова, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасний ринок праці у сфері готельно-ресторанна справа, потребує молодих, кваліфікованих працівників з якісною освітою, та досвідом роботи за обраним фахом. Але нажаль на даний момент розвитку сфери готельно-ресторанна справа підготовка фахівців у вищих навчальних закладах здебільшого орієнтована на теоретичну та індивідуальну підготовку студента без формування навиків роботи у єдиному трудовому колективі, де результати роботи усіх співробітників тісно пов'язані між собою. На превеликий жаль, навіть найуспішніші випускники вищих навчальних закладів не адаптовані до роботи на підприємствах готельного та ресторанного господарства. На першому робочому місці кожен випускник потребує суттєвої психологічної трансформації та перебудови отриманих теоретичних та практичних навиків у Вищому навчальному закладу до організації своєї роботи у колективі.

В сучасних ринкових умовах поставлені дуже серйозні вимоги щодо підготовки спеціалістів готельного-ресторанного бізнесу: у кожному учбовому закладі, який готуватиме або вже готує фахівців для сфери готельних послуг, повинен бути учбово-виробничий готель еталонного зразка зі всім навчально-методичним забезпеченням, учбові лабораторія-ресторан, лабораторія-бар, сучасні лінгафонні кабінети тематичного напрямку,

комп'ютерно-інформаційне забезпечення (автоматизовані системи управління готельними підприємствами), тощо.

Нагальною проблемою практичної підготовки студентів є також відношення керівників навчальних закладів до студентів. Нажаль, більшість з них не розуміє важливості стажування майбутніх спеціалістів. Готелі бажають отримати висококваліфікований персонал і ніяким чином не приймати участі в його підготовці. Навіть підприємства, що погодилися взяти студентів на стажування, приділяють молодим фахівцям недостатню увагу. Викладачі хочуть отримати від студентів аналітичний звіт про роботу, виконану ними відповідно до кваліфікаційних вимог, які містяться в характеристиці. Але, студенти не завжди можуть описати свою практику, тому що підприємство рідко дає можливість реально відпрацювати ці практичні навички.

Основна ідея створення і використання віртуального підприємства в навчальному процесі полягає в розробці ділової гри у вигляді єдиного взаємозв'язаного комплексу фахових завдань. В процесі підготовки до проведення такої гри студент крім засвоєння загальних теоретичних положень та практичних знань має досконало «вивчити» свою роль. Такий підхід дозволяє значно підвищити готовність студента до сприйняття і засвоєння нових знань на базі інтегрованого навчання. Ділова гра дозволяє моделювати реальні процеси управління підприємством на різних його етапах: планування, обліку, контролю, аналізу та регулювання. Студенти знаходяться в центрі управлінського процесу, що сприяє виникненню інтересу, зосередженню уваги студентів на навчальному матеріалі. В процесі гри легко контролювати якість отриманих знань, навичок і рівень їх засвоєння.

«Віртуальне підприємство» на якому проводитимуться як практичні заняття, тренінг-курси і проходження практики студентами, дозволить:

- освоїти електронні системи управління закладів готельно-ресторанного бізнесу;
- освоїти продуктивні інновації в готельно-ресторанному бізнесі;

- освоїти використання організаційних інновацій в готельно-ресторанному господарстві.
- організовувати роботу ЗРГ;
- підвищити професійну майстерність майбутніх працівників готельно-ресторанного господарства.

Таким чином впровадження в освітній процес «Віртуального підприємства» надасть змогу випускникам Вищого навчального закладу «Полтавського університету економіки і торгівлі» засвоїти сучасні методи управління підприємствами готельно-ресторанного господарства, та отримати навички роботи з сучасними інформаційними системами підприємства.

Використання «віртуального підприємства» для проведення практичної підготовки студентів, дає можливість випускникам Вищого навчального закладу «Полтавського університету економіки і торгівлі» бути конкурентоспроможними на ринку праці після здобуття кваліфікації та отримання спеціальності з організації роботи готельно-ресторанного господарства.

НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИЙ БАНК ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

О. М. Захарченко

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

*Теорія без практики – мертва,
практика без теорії – сліпа.*

В. Зубков

Перехід українського суспільства до ринкової економіки зумовив кардинальні зміни в системі працевлаштування. На сучасному ринку праці немає практики обов'язкового працевлаштування молодих фахівців – випускників ВНЗ. Більше того, пошук першого робочого місця відбувається в умовах гострої конкуренції, де основними критеріями відбору є освітній рівень і досвід роботи. Причому останнього в молодих випускників ВНЗ, як правило, немає, і роботодавці оцінюють рівень їх підго-

товленості до реальних умов праці на підставі таких критеріїв, як прикладна теоретична підготовка, практичні навички та особисті якості, набуті і розвинені під час навчання.

Основною метою практичної підготовки є формування основ професійної майстерності студентів у певній галузі діяльності та розвиток професійних компетенцій. Практична підготовка включає здатність правильно діяти в певній ситуації, застосовуючи свій професійний досвід для самостійного вирішення проблем і завдань, які виникли у стандартних та нестандартних ситуаціях.

У процесі роботи щодо підвищення рівня практичної підготовки майбутніх фахівців з банківської справи постає необхідність вирішення таких завдань:

- здійснення навчання, максимально наближеного до банківської практики, як міст між теорією і технологічними процесами у фінансово-кредитній системі;
- забезпечення розуміння студентом важливості технологічних процесів у банківській практиці і відповідальності за їх проведення;
- використання прогресивних, інноваційних технологій навчання, спрямованих на підготовку високопрофесійних фахівців, здатних вирішувати виробничі питання сучасного банківництва.

Вдосконалення практичної підготовки студентів-банкірів має відбуватися на основі впровадження у навчальний процес навчально-тренувальних банків (НТБ), що являють собою комплексну імітаційну модель професійної діяльності банківського працівника, полігон для відпрацювання професійних навичок. НТБ є однією з форм адаптації студентів до умов та характеру їх майбутньої роботи у банківських установах.

В Україні перший навчально-тренувальний банк був створений у 1996 році у Черкаському інституті банківської справи. Сьогодні такі банки є майже в усіх українських ВНЗ. Прикладами навчально-тренувальних банків можуть слугувати: НТБ «Україна-Німеччина» (Київський університет ринкових відно-

син), НТБ «АкадемБанк» (Українська академія банківської справи, м. Суми), НТБ «Славутич» (Черкаський інститут банківської справи), НТБ «Унібанк» (Полтавський університет економіки і торгівлі), віртуальний банк «Інтелбанк» (Харківський інститут банківської справи), НТБ «АКАДЕМ-Банк (Чернігівський державний інститут економіки і управління)», «Навчально-тренувальний банк СУЕМ» (Східноєвропейський університет, м. Черкаси), НТБ «Gryvnia» (Європейський університет, м. Київ), навчально-тренувальна лабораторія «Віртуальний студентський банк Львова» (Львівський інститут банківської справи), НТБ «Волинь» (Національний університет харчових технологій, м. Київ) та ін.

Навчально-тренувальний банк можна створювати в двох варіантах. По-перше, як банк, замкнений у собі, який здійснює імітаційне моделювання банківських операцій «в своїх стінах» і який може використовуватися для рольових ігор, виробничих ситуацій, проєктів та планових ігор при вивченні матеріалу, що виходить за рамки окремого предмету (за умови, що вивчення матеріалу спонукатиме до дії). По-друге, як розширений варіант із зовнішніми контактами та діловими зв'язками, при якому тренувальний банк (як фіктивний банк) може здійснювати поточні банківські операції для кола українських тренувальних фірм, які створені при учбових закладах.

На нашу думку, практична підготовка буде ще більш ефективною, коли викладач буде мати зі студентами зворотній зв'язок після проходження ними виробничої практики та після працевлаштування. Це дасть змогу вдосконалювати методику проведення занять, відповідно до вимог сьогодення, впроваджувати сучасні банківські продукти та технології.

Отже, використання навчально-тренувального банку в навчальному процесі дає можливість студентам під час навчання отримати практичну підготовку відповідно до сучасних вимог банківських та фінансово-кредитних установ і надасть впевненість у своїх можливостях при подоланні адаптаційного періоду на робочому місці.

Список використаних джерел

1. Голіков В. І. Організаційно-методичні основи створення навчально-тренувальних фірм у вищих навчальних закладах України / В. І. Голіков, І. В. Голіков, М. В. Фатєєв // Електронний вісник НУК. – 2010. – № 2.
10. Мішутіна Н. П. Впровадження навчально-тренувальної банківської системи як важливий напрямок практичної підготовки майбутніх фахівців банківської сфери / Н. П. Мішутіна // Фінансовий простір. – 2014. – № 2 (14). – С. 93–97.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО БАНКУ (НТБ)

О. В. Шиндер

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

На етапі розвитку системи стадійної підготовки фахівців важливим напрямком вирішення проблеми формування системного економічного мислення виступає поєднання високої теоретичної підготовки студентів з практикою. Ринкові перетворення в економіці потребують формування особистісних якостей та психологічної готовності студентів-майбутніх фахівців з банківської справи до виконання професійних функцій в умовах зростаючої конкуренції на ринку праці. В цих умовах актуальним для вищих навчальних закладів (ВНЗ) залишається питання запровадження на їх базі навчально-тренувальних аудиторій для проведення виробничої практики за відповідними напрямками підготовки майбутніх фахівців.

Метою практики на базі НТБ є поглиблення теоретичних знань і попереднього практичного досвіду студентів та оволодіння професійними навичками у сфері надання банківських послуг та організації банківської діяльності.

Метою функціонування навчально-тренувального банку (НТБ) є здійснення практичного навчання студентів, орієнтованого на потреби банків, що передбачає:

- забезпечення формування умінь та практичних навичок студентів з дисциплін професійної підготовки;
- прискорення процесу професійної адаптації студентів;
- поглиблення теоретичних знань, вивчення банківських операцій в імітаційному режимі, зміцнення міждисциплінарних зв'язків;
- вироблення первинних навичок роботи з банківськими, юридичними, фінансовими документами;
- ознайомлення з новітніми інформаційними технологіями і ресурсами у банківській сфері;
- формування професійних умінь для прийняття самостійних управлінських рішень, підготовки звітних та аналітичних матеріалів;
- засвоєння сучасних методів та форм організації обслуговування клієнтів комерційних банків;
- набуття навичок орієнтування майбутніх фахівців з банківської справи у сучасних банківських продуктах, визначення їх конкурентоспроможності, методів продажу;
- підготовка студентів до роботи в якості клієнтів комерційного банку;
- виховання у студентів потреби систематичного оновлення знань, бачення їх практичного професійного застосування;
- відпрацювання можливих стандартних і нестандартних варіантів професійної поведінки майбутніх банківських працівників.

Виробничу практику необхідно проводити за інтерактивними методами, що передбачають:

- заняття за конкретною підсистемою «Інтегрованої банківської системи», які сприяють формуванню навичок автоматизованої обробки документів;
- заняття у формі аналізу і розв'язання виробничих ситуацій, які закріплюють знання та уміння, що попередньо засвоєні студентами;
- виконання завдань з визначення помилок при оформленні документів і проведенні банківських операцій.

Навчальні виробничі ситуації створюються на підставі принципів рольової гри під контролем викладача, що дає можливість скорегувати і спрямувати поведінку і професійну діяльність студентів відповідно до визначених завдань.

Таким чином, проведення виробничої практики на базі навчально-тренувального банку шляхом інтерактивних методів і форм, ігрових методик дозволить підвищити не тільки рівень теоретичних знань студентів з банківських технологій, операцій, інформаційних систем, а й дасть змогу одержати майбутнім фахівцям з банківської справи комунікативні навички, достатню психоемоційну готовність до якісного виконання посадових обов'язків, закласти основи високого професіоналізму.

ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ФАКТОР СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО- ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

***М. Є. Рогоза, д. е. н., професор; Є. І. Івченко, к. т. н., доцент,
В. І. Божко***

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

За прогнозами спеціалістів в найближчі роки провідні компанії в усіх секторах економіки перейдуть від звичайного бізнесу до електронного. Цей процес вплине на кожний сектор економіки, всі сторони виробництва, фінансових послуг, охорони здоров'я, роздрібної торгівлі, індустрії розваг і мас-медіа, телекомунікації та виконавчої влади тощо. Традиційний бізнес буде співіснувати з електронним, але в недалекому майбутньому стане лише частиною більш великих електронних структур.

Зважаючи на вищезазначені процеси розвитку економіки постає задача забезпечення високого рівня конкурентоздатності випускників ВНЗ економічного профілю, що володіють найсучаснішими технологіями економічного менеджменту. Однією з найефективніших методик її вирішення є наближення середовища навчання до реальних умов роботи майбутніх фахівців, що, як можливий варіант, може бути реалізовано завдяки створенню віртуального підприємства в освітньому середовищі ВНЗ.

Варто зазначити, що сучасні світові тенденції підготовки фахівців економічної спрямованості орієнтовані на бізнес-освіту, яка передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок. З цих позицій «віртуальне підприємство» відіграє значну роль у підготовці високопрофесійних фахівців, адаптованих до реального бізнес-середовища. У його рамках моделюються складні комплексні процеси та ситуації, аналізуються можливі варіанти вирішення виникаючих проблем, здійснюються експертні оцінки тощо. «Віртуальні підприємства» допомагають готувати конкурентоспроможних фахівців, які домагаються значних успіхів не тільки в ході навчання, але, що більш важливо, і після закінчення університету. Це дозволяє університету піднятися ще на одну ступінь вищої освіти міжнародного класу.

Крім того, впровадження в освітній процес віртуальних підприємств надає можливість студентам засвоїти сучасні методи управління підприємством та отримати навички роботи з найбільш широко використовуваними сучасними інформаційними системами організацій та підприємств усіх галузей господарської діяльності.

Для формування ефективного навчально-тренінгового середовища у формі «віртуального підприємства», необхідні: чітка стратегія; постійний професійний розвиток суб'єктів навчального процесу; застосування методів Smart-педагогіки та дидактики; вирішення проблеми компетенції для суспільства знань; реалізація та постійний розвиток ефективної системи управління навчально-тренінговим комплексом (НВК); сформоване за найсучаснішими принципами технологічне середовище функціонування.

Реалізація проекту зі створення віртуального підприємства у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (далі ПУЕТ) базується на наступних принципах:

- комплексний, системний підхід до створення навчально-тренінгового комплексу (НТК) «Віртуальне підприємство» в межах всього університету;
- реалізація проекту на основі концептуальної структури віртуального підприємства без орієнтації на функціональні можливості конкретної інформаційної системи;

– забезпечення плідної взаємодії групи фахівців-експертів з предметних областей з представників кафедр університету та фахівців навчально-наукового інформаційного центру.

Відзначимо, що структурні підрозділи ПУЕТ мають більш ніж 10-річний досвід використання системного підходу до автоматизації основних процесів в університеті.

У його основі:

– застосування комплексних рішень, що забезпечують наскрізну автоматизацію діяльності ВНЗ і найбільш ефективно вкладення коштів на етапі побудови інформаційної системи та гарантують мінімізацію вартості володіння на етапі експлуатації та розвитку системи;

– використання тих інноваційних технологій і рішень, які пройшли апробацію на практиці, стали фактично стандартними при реалізації різних додатків;

– відкритість і адаптивність рішень, можливість їх розширення завдяки розвитку нових прикладних систем на базі різних технологій.

Застосування системного підходу до створення та функціонування НТК «Віртуальне підприємство» забезпечить більш раціональне використання кадрового потенціалу, гарантує необхідний рівень цілісності структури «Віртуального підприємства», підвищить ступінь організаційної стійкості створеного НВК, з великою ймовірністю дасть синергетичний ефект в його розвитку.

ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ НА БАЗІ СЕКТОРУ РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПУЕТ

Є. М. Ємець, к. ф.-м. н., доцент;

Г. В. Карнаухова, ст. викладач;

Ол-ра О. Ємець, к. ф.-м. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Полтавський університет економіки і торгівлі є флагманом з інформаційних технологій в регіоні та в країні, і, зокрема, актив-

но розвиває дистанційні технології навчання. З метою забезпечення дистанційного навчання в ПУЕТ функціонує сектор розробки електронних засобів навчання, який може бути гарною базою практики для студентів напрямку «Інформатика», спеціальності «Соціальна інформатика».

При проходженні практики студенти можуть отримати нові знання, засвоїти отримані під час навчання навички і знання в наступні способи:

1. Ознайомитися з платформою дистанційного навчання Moodle; вивчити її роботу, структуру; способи викладення інформації – виклавши матеріали викладачів: лекції, презентації; методичні рекомендації для лабораторних занять; тести тощо.

2. Оскільки студенти-інформатики вивчають дисципліни «Основи комп'ютерного дизайну», «Обробка зображень та мультимедіа», то вони можуть бути залучені до монтажу відео-та мультимедіа-матеріалів для дистанційних курсів. Зокрема, кафедрою математичного моделювання та соціальної інформатики (ММСІ) ПУЕТ знято на відео лекції з дисципліни «Методи оптимізації та дослідження операцій». Для використання в дистанційному курсі цього відео-контенту потрібно розбити відео на розумно малі частини, провести монтаж лекцій, в тому числі, вставити, де це потрібно, слайди з презентаціями лекцій.

3. Студенти-інформатики вивчають дисципліни «Бази даних та інформаційні системи», «Стандарти в інформаційних технологіях», а отже можуть бути залучені до розробки технічної документації для платформи дистанційного навчання.

4. Студенти як майбутні ІТ-фахівці вивчають комплекс дисциплін, як розробляти програмне забезпечення, зокрема, дисципліни «Інформатика», «Програмування», «Паралельні та розподіленні обчислення», тому можуть залученими до розробки програм-тренажерів для дистанційних курсів за алгоритмами викладачів. (Як відомо, однією з вимог МОН України до дистанційних курсів є наявність для задач, що носять розрахунковий характер, програм-тренажерів).

Кафедра ММСІ вже має колосальний досвід по розробці програм-тренажерів в кооперації зі студентами в рамках їх дипломних робіт.

За останні два навчальних роки студентами-інформатиками було розроблено та передано на впровадження у сектор розробки електронних засобів навчання ПУЕТ 40 тренажерів для 12 дистанційних навчальних курсів («Алгебра і геометрія», «Архітектура обчислювальних систем», «Випадкові процеси», «Дискретна математика», «Математичний аналіз», «Методи оптимізації та дослідження операцій», «Обробка та організація електронної інформації», «Офісні комп'ютерні технології», «Системи та методи прийняття рішень», «Теорія інформації і кодування», «Теорія ймовірності і математична статистика», «Чисельні методи») кафедри ММСІ ПУЕТ.

5) Окремою галуззю програмування є веб-програмування, яке є обов'язковим для вивчення майбутніми програмістами і викладається, зокрема, в курсах «Інтернет-технології», «Програмування та підтримка веб-застосовувань», «Інтернет-програмування». Це означає, що студентам напряму «Інформатика» та спеціальності «Соціальна інформатика» можна давати завдання по автоматизації процесів в системі дистанційного навчання Moodle.

Кафедра ММСІ вже має успішний досвід – студентом-бакалавром Фесиком О. О. в рамках бакалаврської роботи під керівництвом доцента кафедри ММСІ, к. ф.-м. н., провідного інженера-програміста сектору розробки електронних засобів навчання, Ольховського Д. М. був автоматизований процес формування навчальної документації в системі дистанційного навчання Moodle, що є платформою для створення та розміщення дистанційних курсів Полтавського університету економіки і торгівлі.

Таким чином, використання сектору розробки електронних засобів навчання ПУЕТ в якості бази практики для ІТ-студентів дає змогу навчити студентів розв'язувати багато різних реальних практичних задач, що буде сприяти їх професійному та кар'єрному становленню.

БІЗНЕС-ІНКУБАТОРИ НА БАЗІ ВНЗ ЯК НАВЧАЛЬНО-ТРЕНІНГОВИЙ КОМПЛЕКС ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТАМИ-МАГІСТРАМИ

Н. М. Краус, к. е. н., доцент;

К. М. Краус

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сьогодні, формуючи інноваційно-орієнтовану економіку слід пам'ятати, що в основі стратегії інноваційного розвитку України повинна лежати діяльність сучасних бізнес-інкубаторів, що створюються при ВНЗ. Їх розвиток є ефективним в разі застосування системного підходу до їх управління. Саме цей підхід передбачає комплексне вивчення процесів управління і виявлення резервів розвитку. Загальна модель сучасного інноваційного бізнес-інкубатора при ВНЗ України та механізм її реалізації за етапами представлено на рис. 1.

Відображена модель розглядається як нова форма інноваційного розвитку країни, під якою розуміють тематичне спрямування наукових досліджень, площадку для обговорення і розробки довгострокових проектів із залученням студентів-випускників.

Особливість бізнес-інкубаторів при ВНЗ полягає в тому, що в основу кожного з них покладена технологічна платформа. Технологічна платформа – це комунікаційний інструмент, спрямований на активізацію умов по створенню перспективних комерційних технологій, нових продуктів (послуг), залучення додаткових ресурсів для проведення досліджень та розробок на основі участі всіх зацікавлених сторін (бізнесу, науки, уряду, суспільства), вдосконалення нормативно-правової бази в сфері науково-технологічного, інноваційного розвитку.

Особливістю технологічних платформ є їх формування як цілісності потреб виробництва і проведення науково-технологічних робіт на базі ВНЗ із залученням магістрів, аспірантів, докторантів для досягнення цілей та стратегії стійкого і ресурсно-відновлюваного розвитку сучасного суспільства.

В даній моделі результатом діяльності інноваційного бізнес-інкубатора – є об'єднання наукового потенціалу із врахуванням наукових досягнень багатoproфільних колективів вчених ВНЗ та науково-дослідних інститутів (НДІ). Таким чином, застосування моделі інноваційного бізнес-інкубатора дозволяє здійснювати інтеграцію наукового, освітнього і матеріально-технічного потенціалу. Така інтеграція, в свою чергу, є фактором конкурентоздатності інноваційного розвитку бізнес-інкубатора.

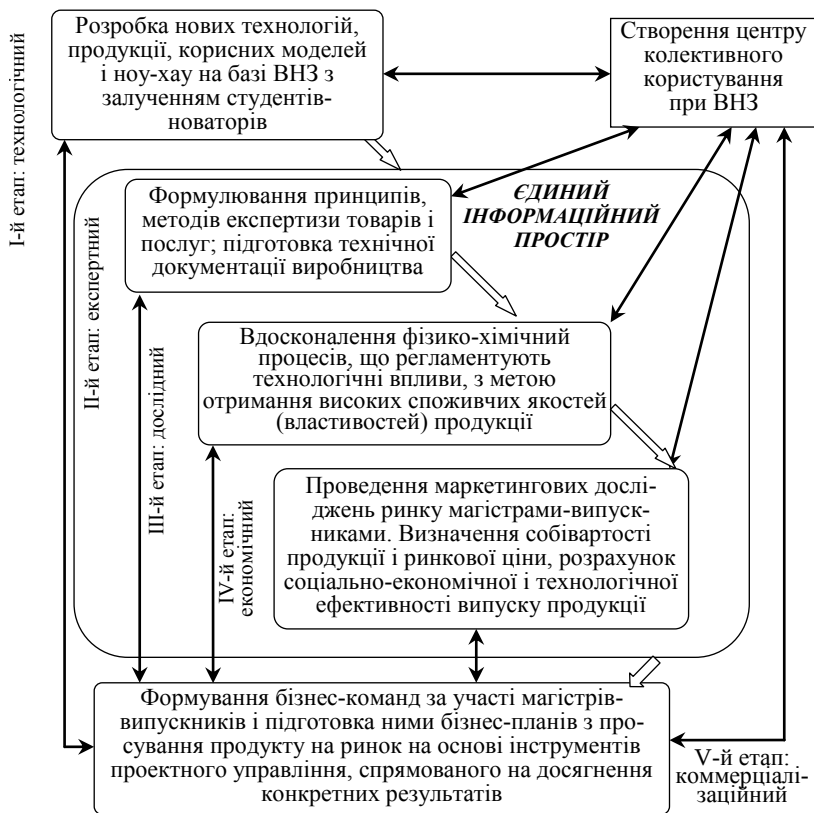

Рисунок 1 – Модель діяльності інноваційного бізнес-інкубатора при ВНЗ із залученням магістрів-випускників до проходження виробничої практики на них

Отже, університети здійснюють підвищення якості освітніх процесів і підготовку спеціалістів-новаторів, які володіють актуальними й затребуваними на ринку праці компетенціями. Наукові інститути-організації і установи, бізнес-інкубатори забезпечують формування попиту на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи й їх результати, та залучають молодих спеціалістів-новаторів до науки. Як наслідок, бізнес має ким задовольнити свої потреби у висококваліфікованих спеціалістах-інноваторах, що найкраще відповідають запитам суб'єктів господарювання інноваційної сфери.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ-МАРКЕТОЛОГІВ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО- ТРЕНІНГОВОГО КОМПЛЕКСУ (НТК) УНІВЕРСИТЕТУ «ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО (ВП)»

О. А. Івасенко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Метою виробничої практики студентів-маркетологів у ПУЕТ є оволодіння ними сучасних методів, форм організації та напрямками праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них на базі одержаних у ВНЗ знань професійних вмінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних умовах, виховання потреби систематичного поновлення своїх знань та творчого їх застосування у практичній діяльності.

Підвищення ефективності сучасного бізнесу потребує раціонального сполучення теоретичних знань фахівців-маркетологів з умінням вирішувати практичні питання, підвищення рівня виробничої підготовки, диктує необхідність поширення і зміцнення зв'язків ВНЗ з відповідними галузями народного господарства.

Майбутній маркетолог повинен досконало володіти своєю спеціальністю, мати широку наукову і практичну підготовку. Бути добрим організатором, здатним на практиці застосовувати принципи наукової організації праці, вміти працювати з людь-

ми. Реалізується поставлена мета шляхом самостійного вивчення виробництва і виконання кожним студентом в умовах підприємства виробничих завдань, що визначаються програмою.

Застосування в навчальному процесі навчально-тренінгового комплексу (НТК) університету «віртуальне підприємство (ВП)» дозволить інтегрувати навчальний процес у сучасні інформаційних маркетингові технології, наблизить майбутнього фахівця до реальної роботи сучасного підприємстві, дозволить скоротити час професійної адаптації випускників університету до реальних потреб сучасного бізнесу, підготовки та перепідготовки фахівців з маркетингу різних галузей економіки.

Одним із особливостей навчально-тренінгового комплексу (НТК) університету «віртуальне підприємство (ВП)» гнучкість та системність процесів управління в сфері маркетингу, що дозволяє сформувати творчу особистість студента, здатного реалізувати свій інтелектуальний і культурно-освітній потенціал в умовах становлення ринкових відносин в Україні.

Після закінчення практики студенти-маркетологи повинні вміти збирати та обробляти матеріали з конкретної теми наукового дослідження, надавати практичну допомогу підприємству в розробці шляхів забезпечення його конкурентоспроможності, бізнес-плануванні та просуванні його продукції на зовнішні ринки та володіти: методами оцінки мікро та макроекономічних відносин, що виходять за національні межі в процесі інтернаціоналізації та глобалізації, методами вивчення та задоволення потреб споживачів як пріоритетних суб'єктів ринку.

**МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ, ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ДО
ЗАКОРДОННОЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ**

А. В. Хван, ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Практичне навчання студентів – одна з форм проведення фахової підготовки, що є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів для здобуття кваліфікаційного рівня і проводиться відповідно до Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (наказ № 161 Міністерства освіти України від 02.06.1993), Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (наказ № 93 Міністерства освіти України від 08.04.1993), Положення про проведення практики студентів аграрних вищих навчальних закладів України за кордоном (наказ № 264 Міністерства аграрної політики України від 15.06.2005).

Метою практичного навчання за кордоном є сприяння інтеграції національної економічної освіти до світового освітнього простору на основі закріплення теоретичних знань студентів та вивчення практичного досвіду ведення сучасного господарства за новітніми технологіями в країнах з розвиненим економічним сектором.

Під час навчання студенти полтавських вишів мають можливість здобути професійний досвід в таких країнах як Швеція, Данія, США, Німеччина, Швейцарія, Греція, Туреччина, Чорногорія. Зокрема, протягом 2013–2014 навчального року 183 студенти ПУЕТ стажувалися за кордоном. Практичний досвід студенти здобули взявши участь в літній програмі стажування

«Work & Travel» (США), працюючи у мережах готелів «Papillon», «Alba», «Isis» (Туреччина), та в готелях Kyllini Beach Resort та Fodele Beach Hotel що в Греції, а також в готелі Rehana Sharm Resort в Єгипті.

Іншими складовими стажування за кордоном є вивчення іноземних мов та теоретичних курсів за фахом, знайомство з економічними, політичними та культурними особливостями країн Європи і Азії. Академія готельного бізнесу та громадського харчування у Познані, Краківська Академія імені А. Ф. Моджевського у Польщі, «Інститут мов» міста Кассель у Німеччині, Вища школа провінції Ено Кондорсе у Бельгії, Бакинський слов'янський університет в Азербайджані, Євразійський національний університет імені Л. М. Гумільова у Казахстані стали партнерами ПУЕТ у наданні навчальних послуг майбутнім фахівцям.

Знання іноземної мови є головним критерієм при відборі студентів для закордонного стажування. Оскільки існують певні особливості підготовчого процесу, вимоги до володіння іноземною мовою потребують спеціального методичного та педагогічного підходів. Обумовлено це перш за все, це обмеженістю в часі, необхідністю вивчення загальноновживаної і фахової лексики, володінням навичками вільного спілкування, подоланням певних психологічних перешкод.

Для більш ефективної підготовки студентів Полтавський університет економіки і торгівлі пропонує спеціалізовані курси з іноземної мови, методи викладання яких враховують особливості навчального процесу. Викладачами успішно використовуються елементи комунікативної методики. Це одна з найпопулярніших методик вивчення іноземних мов в світі. Найбільше уваги при цьому приділяється говорінню і аудіюванню, тобто основна частина уроку буде присвячена спілкуванню. Викладач якомога більше спілкується мовою, яку вивчають. Таким чином основною метою цієї методики є занурення студента в мовне середовище, навчання спілкуванню іноземною мовою, вивчення лексики. Комунікативний підхід передбачає інтенсивну взаємодію між студентами на уроці, парні та групові завдання, багато завдань з аудіювання.

Методика, яка розроблена професором Г. А. Китайгородською пропонує проводити навчання в умовах real life. На початку заняття кожному студенту присвоюється певна роль (менеджер, директор, бізнесмен, тощо), якої він повинен дотримуватися протягом всього заняття.

Методика Дениса Рунова дозволяє опанувати мовою на достатньому рівні вже за 8 місяців. Специфіка цього методу навчання полягає у тому, що вся інформація, яку потрібно вивчити стискається до саме таких розмірів, які може сприйняти мозок людини. Всі аспекти мови, а саме говоріння, аудіювання, граматики, читання подані у досить жорсткій системі, якої потрібно дотримуватись для отримання бажаного результату. Використання дистанційних курсів з іноземної мови, які розміщені в оболонці Moodle, дають можливість виконувати граматичні, лексичні вправи і тестування самостійно, за межами аудиторії.

Таким чином, володіння іноземною мовою є визначальною умовою стажування за кордоном і потребує синтезу різних методик викладання та активне використання сучасних технічних та інформаційних ресурсів.

AUFBAUSTUDIENGANG «WIRTSCHAFTSÜBERSETZEN UND WIRTSCHAFTSDOLMETSCHEN» ALS EIN INTERNATIONALES STUDIENPROJEKT

Olena Kobzar, Dr. Phil., Prof.

HS der UkrKoopUnion «Universität für Wirtschaft und Handel»

Heutzutage ist die Wirtschaft nicht mehr nur auf den Herstellungs- und Vertriebsverfahren konzentriert, sondern auch besonders an Information und Kommunikation, und nämlich auf die Entwicklung der Informations- und Kommunikationstechnologien. Dabei tritt die Übersetzung als unersetzliche Komponente in einer globalisierten Welt auf, um die Wirtschaft zu internationalisieren. Da die wirtschaftlichen Institutionen und Einrichtungen sich gezwungen sehen, in mehreren Sprachen zu agieren, sind das Übersetzen in Wirtschafts-, Handels-, und Finanzbereichen sowie die Übersetzungen in internationalen Organisationen zu einer immer

weiter verbreiteten beruflichen Praxis geworden. Viele Bildungsinstitute, unter ihnen auch die Universität für Wirtschaft und Handel, Poltawa (PUET), sind sich der Notwendigkeit bewusst, professionelle Übersetzer in diesem Bereich auszubilden. So will PUET neben dem BWL-Studium einen neuen Studiengang wie Wirtschaftsübersetzen und –dolmetschen in ihren Programmen anbieten. Die Ziele sind:

1) Die erhaltenden BWL-Kenntnisse in die Merkmale der mehrsprachigen Kommunikation in Bereiche der internationalen Wirtschaft, Handel und Finance zu integrieren;

2) Die neuesten Studienmethoden im Rahmen der Wirtschafts- und institutionellen Übersetzung (Rechnungswesen, Finanzen, Marketing, Logistik, Werbung, Verkauf, Versicherungen, Makroökonomie, Makrofinanzen, Währungspolitik, Tourismus, Unternehmensführung, Verwaltung, Immobilien usw.) zu aktualisieren;

3) Studien über Übersetzungsaufträge, Dokumentationsressourcen, Textsorten oder die IKT in Beziehung zu Wirtschaft und Handel vorzunehmen;

4) Den Studierenden mit der Arbeitsweise und den Erfahrungen professioneller Handels- und Wirtschaftsübersetzer vertraut zu machen;

5) Neue Technologien (IKT) und Nutzung von Dokumentarressourcen anzustellen.

Der Studiengang Wirtschaftsübersetzen und –dolmetschen wird auf der Fakultät für Wirtschaft und Management PUET organisiert, mit dem Zweck der Ausbildung der Fachleute, die nicht nur 2 und mehr Fremdsprachen beherrschen, sondern Grundkenntnisse in BWL, internationaler Wirtschaft und Management, in interkultureller Kommunikation haben und erfolgreiche Kontakte mit den ausländischen Partnern knüpfen und weiterführen können. Spezialisierung: Fachübersetzen (Bachelor).

Im Rahmen des Studienganges wird den Studierenden (wie ukrainischen als auch ausländischen) die Möglichkeit geboten, sich in Form von zwei einsemestrigen Studienaufenthalten (Austauschsemester, Gastsemester, Sommersemester) und Praktika an Partnereinrichtungen in zwei Ländern in bestimmten praxisrelevanten Bereichen zu spezialisieren, um durch dieses im Ausland

erworbene zusätzliche Wissen noch bessere Arbeitsmarktchancen auf dem internationalen Arbeitsmarkt zu haben.

Die Grundausrichtungen dieser Spezialisierung sind Wirtschaftsübersetzen und –dolmetschen und neue Technologien Wirtschaftsübersetzen und –dolmetschen in Unternehmen.

Studierende, die sich für die Teilnahme am Studiengang Wirtschaftsübersetzen und –dolmetschen bewerben, sollten mindestens 240 ECTS (davon mindestens 90 ECTS in übersetzerrelevanten Bereichen) erworben haben, mithin also 8 Fachsemester erfolgreich absolviert haben. Die Zielsprachen: Englisch, Russisch, Ukrainisch, Deutsch, Französisch. Auf Grund der geplanten Zusammenarbeit der Partnereinrichtungen wäre es förderlich, Englisch als eine Arbeitsfremdsprache zu haben.

Jeder Partner stellt ein Studienprogramm im Umfang von 25 ECTS zur Verfügung, welches ca. einem Semester Lehre entspricht. In bestimmte Angebote sind auch Optionen integriert. Den Studierenden werden die ausländischen Partnereinrichtungen vorschlagen, für die sie sich bewerben können. Zu den innerhalb eines Studienjahres erworbenen 50 ECTS werden 10 ECTS für eine an der Heimathochschule anzufertigende Hausarbeit vergeben, so dass die üblichen 60 ECTS pro Studienjahr erworben werden. Es wurde folgende Studieninhalte vom IfS vorgeschlagen (man kann sie weiter variieren).

- 4 semestriger Aufbaustudiengang auf Master-Niveau;
- 2 Grundsemester in der Ukraine, 1 Praxissemester in Deutschland, 1 Diplomsemester in der Ukraine;
- Abschluß: ukrainisches Diplom und internationales Zertifikat;
- Sprachenkombination: Ukrainisch/Russisch – Deutsch – Englisch.

Verlangtes Sprachniveau Deutsch und Englisch

- Einstiegsniveau Deutsch und Englisch B 2.
- Voraussetzung zur Zulassung zum Praxissemester: Deutsch C 1.
- Während des Praxissemester am IfS: TestDaF und TOEIC am IfS.

Bei schwächeren Sprachkenntnissen Deutsch besteht die Möglichkeit der Teilnahme an einem Intensivkurs zur Vorbereitung des Praxissemesters am IfS.

So könnte der neue Studiengang sein Ziel erreichen, die Spezialität und Komplexität dieser Art von Übersetzung zu betonen und somit die Beziehungen zwischen den verschiedenen Elementen, wie z. B. Terminologie, neuen Technologien, Lehre, Vergleichsanalysen und Übersetzungsaufträgen u.a. den Studenten vorzutragen.

ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО СТАЖУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О. В. Березін, д. е. н., професор;

М. Г. Безпарточний, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

При підготовці студентів економічних спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр» чинним законодавством України та внутрішніми нормативними документами навчальних закладів передбачається проходження виробничого стажування на підприємствах різних організаційно-правових форм та форм власності. Необхідно зазначити, що проходження студентами економічних спеціальностей виробничого стажування зумовлює низку труднощів, пов'язаних з пошуком відповідного об'єкта практики, використання статистичної та бухгалтерської звітності підприємств, адаптації студента до практичного здійснення завдань у сучасних умовах господарювання підприємства, призначення відповідальної особи на підприємстві та здійснення керівництва практикою з наданням відповідної фахової допомоги.

З метою усунення згаданих недоліків, удосконалення навчального процесу у навчальних закладах та забезпечення ефективного проходження студентами економічних спеціальностей виробничої практики звернемося до іноземного досвіду. Нами опрацьовано значний обсяг інформаційних ресурсів та вивчено досвід організації виробничого стажування студентів економічних спеціальностей у процесі участі у грантових програмах та міжнародного обміну у країнах Балтії та ЄС.

Необхідно зазначити, що за кордоном обсяг годин на проходження студентами економічних спеціальностей виробничого стажування складає 3 кредити (130–150 год). Розповсюдженими

формами стажування є *internship bachelor degree* та *internship master's degree*. Студентам надається можливість самостійного пошуку об'єкта стажування, разом з тим, навчальний заклад теж може його запропонувати. Об'єктами стажування можуть бути урядові структури, підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності, неприбуткові організації, науково-дослідні інститути. Відмінною особливістю є те, що університетам у країнах світу підприємства надають пропозиції щодо можливості проходження виробничого стажування студентами з метою їх подальшого працевлаштування. Крім того, усі пропозиції містяться на сайті університету і за відповідним посиланням на джерело студент може розглянути таку пропозицію й подати на розгляд форму із запитом та відповідним пакетом документів на проходження виробничого стажування. Специфічними формами проходження студентами економічних спеціальностей виробничого стажування є *Summer Internship Program* та *Erasmus Program*. *Summer Internship Program* забезпечує проходження студентом стажування у літній період, що дозволяє більше зосередитися на практичній діяльності об'єкта, також ці програми є більш тривалими, ніж звичайні (бакалаврські та магістерські). *Erasmus Program* передбачає проходження виробничого стажування в європейських університетах, які включені до даної програми. Це дозволяє студентам реалізувати принцип мобільності та пройти виробниче стажування поза межами базового навчального закладу. Усі згадані програми виробничого стажування не передбачають винагороду за їх проходження, але надзвичайно популярними є програми з наданням стипендіального фінансування та грантів на проходження виробничого стажування студентами від урядових організацій, неурядових фондів, провідних компаній.

Цікавим є те, що формою звітності може бути аналітична записка (обсягом до 20 аркушів), чи наукова стаття. Аналітична записка обов'язкового рецензується незалежним експертом навчального закладу за відповідним профілем, і лише потім передається студентові для захисту. Наукова стаття публікується у відповідному журналі у межах навчального закладу чи в інших виданнях, визначених вищим навчальним закладом. Опубліко-

вана стаття розглядається як захист проходження студентом виробничого стажування.

За результатами проходження виробничого стажування керівник з об'єкта практики надсилає до навчального закладу повідомлення (факсом чи електронною поштою) про виконання поставлених завдань перед студентом з відповідними пропозиціями та рекомендаціями.

Таким чином, враховуючи іноземний досвід організації виробничого стажування, пропонується забезпечити можливість альтернативного проходження студентами економічних спеціальностей виробничої практики та внесення відповідних змін до чинної нормативно-правової бази про вищу освіту в Україні.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У ВНЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Л. В. Дробиш, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні відбуваються суттєві зміни, які зумовлені специфікою переходу освітніх парадигм від традиційної до компетентнісно орієнтованої, що посилюється процесом входження вищої освіти до європейського простору. Основна проблема вищої школи України нині – це підготовка фахівців європейського рівня з вищою економічною освітою, які були б здатні розв'язувати складні соціально-економічні проблеми розвитку держави. Відповідно, в Україні нагальною залишається потреба у дослідженні нових шляхів і засобів формування й розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців.

Вирішення завдань підготовки висококваліфікованих фахівців вимагає закріплення набутих у ВНЗ теоретичних знань і формування практичних навичок, необхідних для роботи на підприємстві. З цією метою студенти ВНЗ проходять виробничу практику, яка покликана сформувати професійні вміння, навички приймати самостійні рішення на певних ділянках роботи у реальних виробничих умовах шляхом виконання окремих функ-

цій і завдань, властивих майбутній професії. Ознайомлення із зовнішнім і внутрішнім середовищами діючих підприємств, їх виробничою структурою, зі специфікою реалізації теоретичних підходів до управління виробничими процесами надає студентам можливість не лише набути практичних навичок за обраним фахом відповідно до кваліфікаційного рівня, але й адаптуватися до виробничого середовища та підготуватися у подальшому до роботи на виробництві. Зазначимо, що завдяки поєднанню теоретичної та практичної підготовки, випускники отримують підприємницькі ідеї, які є інноваційними та водночас реальними.

Однак, недосконалість процесу організації виробничої практики студентів ВНЗ України призвела до того, що майбутні фахівці при високій теоретичній підготовці зовсім не адаптовані до виробничого процесу. Усе це потребує кардинальних змін у навчальному процесі.

У цьому зв'язку, актуальним є вивчення досвіду організації виробничої практики студентів у ВНЗ Європейського Союзу. Зокрема, заслуговує на увагу досвід практичної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ Німеччини. На нашу думку, елементи дуальної системи освіти Німеччини мають знайти своє відображення у підготовці фахівців у ВНЗ України усіх рівнів акредитації, адже поєднання навчання і праці сприятиме відпрацюванню необхідних компетенцій майбутнього фахівця. Таке поєднання теорії та практики забезпечує високу кваліфікацію німецьких фахівців, що отримала визнання у всьому світі. Навчальні професії у межах дуальної системи затверджуються у щільній співпраці між федерацією, землями та соціальними партнерами і орієнтуються на вимоги ринку праці.

Запозичення досвіду Німеччини та використання дуального принципу у ВНЗ України буде корисним як для студентів, так і для підприємств. При цьому студенти матимуть можливість не лише якісної підготовки та отримання професійних компетенцій, а й фінансову впевненість під час навчання та перспективу працевлаштування після закінчення ВНЗ.

Вважаємо, що з метою забезпечення ефективності організації практики та поліпшення підготовки студентів ВНЗ України до майбутньої професійної діяльності необхідно: проводити дослідження з метою вивчення потреби у фахівцях певного напрямку підготовки (спеціальності) у роботодавців; сформувати систему галузевих зв'язків між ВНЗ та роботодавцями для забезпечення здобуття студентами професійних навичок під час проходження виробничої практики; розробити і запровадити систему ранньої адаптації випускників на первинних посадах; зосередити увагу у програмах виробничих практик на практичних питаннях згідно навчального плану для забезпечення набуття відповідних навичок та закріплення здобутих знань; сприяти підготовці наскрізних програм практики, проводити роботу з наукових досліджень; поширювати практику проведення навчальних занять із залученням спеціалістів з підприємств-філій кафедр тощо. Така організація підготовки фахівців, на нашу думку, сприятиме підвищенню рівня практичної підготовки фахівців, формуванню й розвитку у них ключових компетенцій, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню ефективності подальшої професійної діяльності.

Отже, щоб подібна система підготовки фахівців діяла в Україні, потрібно роботодавцям усвідомити пряму залежність між прибутком, який вони отримують завдяки професійним кадрам, та необхідністю самостійно формувати кадровий склад підприємства.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Л. А. Лугівська, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

З кожним роком вимоги підприємств-роботодавців до спеціалістів зростають, що пов'язано з недостатньою їх практичною підготовкою. Вищі навчальні заклади, що готують фахівців в галузі економіки орієнтовані на надання широкого кола знань з

різних напрямів господарської діяльності. Це пов'язано, з одного боку, високою конкуренцією на ринку праці серед випускників, а з іншого боку – їх можливістю працевлаштування у різних секторах економіки (державні установи, приватні підприємства, створення власного бізнесу тощо). Тобто у вітчизняних навчальних закладах формування навчального процесу здійснюється за принципом – дати більше різних знань, які дозволять швидко зорієнтуватися майбутнім спеціалістам на практиці. Вирішити цю проблему можна шляхом розвитку вмінь студентів в організації своєї праці, відповідальності, дисциплінованості, комунікабельності, навичок працювати в колективі, які можна отримати на виробничій практиці. На жаль, виробнича практика студентів в Україні триває чотири тижні навчального часу, що є недостатнім для формування вищезазначених навичок у студентів. При цьому практикант не отримує якісної спеціалізованої підготовки, а база практики не надає належних умов для проходження виробничої практики. Тут виникає проблема у пошуку підприємства або установи, яка буде зацікавлена у залученні студентів до своєї діяльності. У США застосовується досвід платного стажування, коли вузи або навіть студенти самостійно укладають угоди з престижними підприємствами.

У вузах країн Європейського Союзу на початкових етапах навчання студентів кафедри укладають угоди з потенційними роботодавцями, які зацікавлені в отриманні саме таких спеціалістів. За період практики вони ознайомлюють студента з майбутнім місцем роботи і допомагають в набутті відповідних практичних та психологічних навичок. При цьому такий навчальний заклад розробляє відповідно до вимог виробництва нові методи планування підготовки спеціалістів, що спрямовані на збільшення часу на професійну підготовку. Наприклад, виробнича практика у Франції становить п'яту частину від загального періоду навчання. У Німеччині студенти протягом усього періоду навчання обов'язково повинні пройти хоча б одну виробничу практику, а в більшості вузів – декілька практик. Але ініціатива повинна йти, насамперед, від студентів, які знаходять місце практики, що дозволить їм швидко працевлаштуватись після

закінчення університету, набуті потрібні навички (на їх погляд) та зв'язки у конкретній сфері діяльності. Багато німецьких підприємств пропонують пройти «практику вільного слухача» (Hospitantz), що не потребує особливих навичок і розрахована на практикантів, що роблять перші кроки на шляху до своєї професії. Виділяють окремий різновид добровільної практики – стажування у суспільно-корисній сфері (Praktikum im gemeinnützigen Bereich). Така виробнича практика передбачає отримання кваліфікації, але не має жодного стосунку до майбутньої професії. Таким чином, студенти прагнуть отримати навички, що допоможуть їм підвищити свою конкурентоспроможність на ринку праці. Використання даного виду стажування є перспективним для вітчизняних вузів, які обмежують студентів у виборі бази практики, орієнтуючись на специфіку підготовки фахівців.

У Німеччині також є і обов'язкова виробнича практика, яка включена в навчальну програму окремих вузів і факультетів. Студенти самостійно шукають місця для проходження такої практики. Але тут ситуація відрізняється від українських реалій, оскільки німецькі підприємства зацікавлені у залученні до своєї діяльності стажерів. Керівники практики від вузів дають майбутнім практикантам звіти їх попередників для ознайомлення з місцями практик і вибору найкращого. Даний різновид практики передбачений навчальним планом і триває в середньому від 3-х до 6-ти місяців. Серед європейських студентів популярним є надання вільного доступу для інших студентів до своїх звітів з практик. Це здійснюється для допомоги майбутнім стажерам у виборі місця практики і не потрапляння на підприємства, де основним завданням є ксерокопіювання і приготування кави. У країнах ЄС також існує проблема використання студентів-практикантів як низькооплачуваної робочої сили.

Таким чином, у вітчизняних навчальних закладах поєднання практичної і теоретичної підготовки студентів повинно бути першочерговим завданням. Необхідно впроваджувати європейський досвід у цьому напрямку, стимулюючи студентів до пошуку якісно-ефективних баз практик, які їм повинні допомогти стати високоефективними і дисциплінованими професіоналами.

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ВНЗ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Н. В. Фесенко, к. е. н., ст. викладач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Необхідність пошуку кращого «місця під сонцем» все більше спонукає до активізації академічної мобільності студентів вітчизняних вишів. Це один із найбільш раціональних напрямів підвищення якості підготовки трудових ресурсів, який дозволяє отримати не тільки професійний, навчальний, науковий, але й культурний досвід.

Використання ефективних міжнародних освітніх програм дозволяє суттєво розширити можливості перспективних молодих вчених (студентів, аспірантів та здобувачів). Крім того, академічна мобільність забезпечує обмін знаннями, створення інтерактивних освітніх продуктів, міжнародних науково-дослідних проектів.

Зазвичай виділяють наступні види академічної мобільності:

- вертикальна – передбачає повний термін навчання за кордоном;
- горизонтальна – визначає обмежений термін навчання (семестр, навчальний рік);
- зворотня – стажування іноземних студентів у ВНЗ України;
- пряма – стажування вітчизняних студентів за кордоном;
- організована – здійснюється за допомогою підтримки партнерів – учасників процесу навчання та обміну;
- індивідуальна – ґрунтується на власній ініціативі студентів.

За результатами дослідження, проведеного Центром дослідження суспільства на основі даних міністерств, статистичних відомств та асоціацій університетів різних країн, у період з 2008 по 2013 рр. кількість українських студентів, які навчалися за кордоном, зросла в 1,5 рази – з 21,5 тис. до 32,6 тис. осіб [1].

Найбільш привабливими країнами для українських студентів є Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Іспанія, Франція, Канада та

Австрія. Поступово збільшується кількість вітчизняних студентів і в університетах Великобританії, Австралії, Швейцарії.

Підвищення академічної мобільності зумовлено, як правило, наступними факторами: висока якість освіти за кордоном, доступ до провідних наукових та навчальних центрів, можливість отримання подвійного диплома. Разом з цим, супутніми чинниками є ознайомлення з соціальними, культурними, історичними особливостями країни, удосконалення іноземної мови завдяки безпосередньому перебуванню в мовному середовищі, розширення кола знайомих, можливість працевлаштування за кордоном.

Цікавим є те, що до ВУЗів, які втрачають популярність останніми роками потрапили навчальні заклади США, Швеції, і, як не дивно, Росії. Так, інформація за кілька останніх років свідчить, що у 2010–2011 навчальному році російські дипломи отримали 4919, а в 2011–2012 рр. – 4 644 українських студентів [1].

Незважаючи на поступову активізацію міжнародної академічної мобільності, її розвиток в Україні відбувається досить повільно. Однією з суттєвих перепон на шляху вступу до глобального освітнього простору є процес фінансування. Враховуючи відсутність можливості переважної більшості вітчизняних вузів заплатити за навчання чи стажування за кордоном, українське студентство здійснює фінансування за рахунок особистих коштів, закордонних благодійних фондів, коштів спонсорів, що приймає учасників процесу тощо. Ще одним стримуючим чинником на шляху просування на світовому освітньо-науковому ринку є відсутність інформації стосовно здобування грантів на навчання за кордоном та досить складні схеми їх отримання.

Таким чином, активізація академічної мобільності забезпечить прискорення інтеграції до Європейського освітнього простору, вдосконалення інноваційного розвитку вітчизняних вузів та забезпечить інтеграцію наукових напрацювань та виробничої сфери, підвищить якість вітчизняної освіти та розширить горизонти працевлаштування українських молодих фахівців.

Список використаних джерел

1. <http://www.rbc.ua/ukr/news/society/kolichestvo-ukrainskih-studentov-vyehavshih-na-uchebu-za-15022014172500>.

АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ БЕЗПЕКИ СТУДЕНТІВ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ЗА КОРДОНОМ

Л. І. Маніна, к. т. н., доцент;

Ю. О. Рублик, студент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одним із пріоритетних напрямів під час проходження виробничої практики за кордоном є забезпечення особистої (індивідуальної) безпеки студента. Цей напрям збігається з природною потребою людини – бути в безпеці та бажання уникнути страждань. Якщо в технічних та організаційних напрямках захисту досягнуті відповідні успіхи, то в напрямі психологічного захисту студента, як колективного, так і індивідуального, поки що здійснюються тільки перші кроки.

Нейролінгвістичне програмування (НЛП) в зарубіжжі на даному етапі є найбільш ефективним способом орієнтації людини на особисту безпеку, про що свідчить статистика з травматизму, показники якої в чотири рази менші, ніж в Росії та Україні.

НЛП почалося як моделювання досвіду відомих психотерапевтів, навчання здобуткам цих лікарів, які змінюють на краще індивідуальність людини і при цьому використовуючи принцип «не нашкодь». В аспекті системи охорони праці студентів під час виробничої практики за кордоном система НЛП дозволить підтримувати належний рівень безпеки, враховуючи відповідні обставини та види реакцій працюючого на конфлікт.

Відомо, що будь-який конфлікт – це травма на психологічному рівні. В залежності від виробничих побутових обставин та характеру людина може по різному реагувати на конфліктні ситуації. Реакція людини на конфлікт супроводжується відповідними моделями поведінки, які є самозахистом, тому що питання безпеки є одним із найважливіших в житті. Ці моделі поведінки не завжди є оптимальними як для здоров'я, так і для загальної психологічної ситуації. Виявлені психофізіологічні причини (непорозуміння, брудна лайка, несумісність дій, безвідповідальність та ін.) викликають негативні емоції і відповідні

часто неконтрольовані дії, наслідком яких є нещасні випадки та загальні захворювання. Модель неврологічних рівнів допомагає проаналізувати контекст небажаної реакції на ситуації. Моделювання безпеки працюючих передбачає терапію, творчість, комунікативні технології. НЛП використовується в багатьох галузях. Вже напрацьовані стратегії з великим успіхом можуть бути використані в системі удосконалення навчання, самопрограмуванні поведінки студента на особисту безпеку під час харчування, відпочинку, виробничої практики на підприємстві.

НЛП дозволяє сприймати світ багатопозиційно, з різних кутів зору, що сприяє одержанню оптимальної інформації в аспекті безпеки, допомагає студенту в його особистому удосконаленні та зростанні.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ 6.030503 «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА» ЗА КОРДОНОМ

Л. С. Франко

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Практичне навчання студентів – одна з форм проведення практичної підготовки, що є обов'язковою компонентою освітньо-професійної програми підготовки фахівців для здобуття кваліфікаційного рівня і проводиться відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 30 квітня 1993 р. за № 35) [1].

Студенти напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» уже декілька років поспіль досить активно проходять виробничу практику за кордоном, яка носить назву – стажування. Програми стажування пропонуються студентам міжнародним науково-освітнім центром Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ). Серед країн у яких студенти ПУЕТ мали можливість пройти

стажування у 2014 році були: Туреччина, Греція, Чорногорія, Росія, Азербайджан, Польща, Бельгія, США, Німеччина, Китай. Студенти напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» віддають перевагу проходженню стажування в готелях Туреччини: «Papillon Hotels», «Calista Luxury Resort», «Ela Quality Resort Hotel», «Concorde de Luxe Resort», «Cornelia Hotels», «Gloria Hotels&Resorts», з якими ПУЕТ має підписані договори про співробітництво. Департаменти, у яких стажуються студенти: «Reception», «Guest Relation», «Animation», «Food & Beverage».

У 2013 році 34 студенти ПУЕТ різних напрямів підготовки проходили стажування у готелях Туреччини, з них 5 – напряму підготовки «Міжнародна економіка». У 2014 році також 5 студентів-міжнародників відвідали Туреччину з метою практичного навчання.

Підставою для участі у конкурсному відборі для проходження стажування за кордоном є анкета студента за встановленим зразком, яка подається до міжнародного науково-освітнього центру ПУЕТ.

До участі у стажуванні за кордоном допускаються :

- студенти 1–5 курсів та студенти першого року навчання, які навчаються за інтегрованими навчальними планами (скорочений термін);
- студенти, що успішно навчаються, беруть активну участь у громадському житті університету;
- студенти, що мають високий рівень знань з іноземної мови.

Відбір кандидатів для участі у міжнародних програмах стажування за кордоном проводиться на основі відкритого конкурсу та висновків приймаючої сторони. Основними критеріями відбору осіб з числа бажаючих взяти участь у програмах стажування за кордоном є:

- успішність навчання (середній бал не менше 4.0);
- фахове спрямування претендентів та висновок представників приймаючої сторони;
- володіння іноземною мовою;
- наявність закордонного паспорта.

Залежно від конкретного напрямку підготовки студентів та навчального плану визначається вид (департамент), тривалість і терміни проходження стажування за кордоном.

Стажування допомагає студентам удосконалити раніше набуті теоретичні знання і застосувати їх на практиці, здобути нові професійні компетенції, навчитися працювати у команді, а також удосконалити свої знання англійської, німецької мов і опанувати турецьку.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти України // Сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>. – Назва з екрана.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗДІБНОСТІ ТА УМІННЯ ЯК КОМПОНЕНТИ МАЙСТЕРНОСТІ МАГІСТРА-ПЕДАГОГА ПІД ЧАС СТАЖУВАННЯ ЗАКОРДОНОМ

В. В. Стеценко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Педагогічна майстерність – це синтез педагогічних знань, умінь, навичок, методичного мистецтва та особистих якостей магістра-педагога. Проблема здібностей та залежних від них умінь в структурі суб'єкта педагогічної діяльності досліджувалась багатьма науковцями, які виділили цілу групу педагогічних здібностей і умінь. Найбільш повно концепція педагогічних здібностей розкрита Н. В. Кузьміною. Вона виділяє два їх рівні – перцептивно-рефлексивний та проєктивний. Перцептивно-рефлексивні здібності звернені до об'єкта-суб'єкта педагогічного впливу, тобто споживача готельних послуг (відпочиваючого у готелі), у зв'язку з самим собою (педагогом), вони вміщують: а) почуття об'єкта, пов'язане із емпатією; б) почуття міри чи такту; в) почуття приналежності – чутливості педагога до переваг і недоліків власної діяльності та особистості, які проявля-

ються у взаєминах з відпочиваючими: як він сприймається відпочиваючими, який відгук він викликає в них і чому. Саме ці прояви чутливості є основою педагогічної інтуїції, яка є невід'ємною складовою педагогічної майстерності магістра-педагога у його взаємодії зі споживачами готельних послуг.

До другого рівню відносяться проєктивні педагогічні здібності, які звернені до способів впливу на об'єкт-суб'єкт відпочиваючого у готелі, з метою формування у нього потреби в саморозвитку, самоствердженні, в громадянському і професійному становленні. Цей рівень включає гностичні, проєкційні, конструктивні, комунікативні та організаторські здібності. Важливим для нас є висновок Н. В. Кузьміної про те, що досвідченість та стаж педагогічної роботи самі по собі не призводять до продуктивності в діяльності, а досягненню вищих рівнів продуктивності сприяє насамперед взаємозв'язок педагогічних та інших спеціальних здібностей.

В психології загальновизнаним є твердження, що здібності не тотожні знанням та умінням, але вони є передумовою набуття досвіду. Педагогічні здібності та уміння поступово формуються в процесі діяльності, по мірі свідомого та відповідального виконання педагогом своїх функцій. Найбільш повно, педагогічні уміння, як основа високого рівню педагогічної майстерності, розкриваються А. К. Марковою, яка виділяє дев'ять їх груп.

Перша група педагогічних умінь – здатність бачити в педагогічній ситуації проблему та оформити її у вигляді педагогічної задачі, виходити зі складних педагогічних ситуацій; передбачати близькі та віддалені результати вирішення проблеми.

Друга група педагогічних умінь – це здатність розрізняти успішність та особистісні якості; передбачати та враховувати можливі складності для об'єкта під час неформального спілкування; розробляти для відпочиваючих індивідуальні програми; застосовувати різноманітні прийоми та форми спілкування та виховання (під час роботи дитячим аніматором).

Третю групу утворюють уміння використовувати психолого-педагогічні знання, передовий педагогічний досвід, будувати плани розвитку своєї педагогічної діяльності. Четверта група –

це вміння створювати умови для реалізації внутрішніх резервів партнера по спілкуванню та забезпечення його психологічної безпеки. П'ята група – уміння зрозуміти позицію іншого, проявити інтерес до його особистості; інтерпретувати та читати його внутрішній стан за відтінками поведінки, володіти засобами невербального спілкування; прийняти точку зору об'єкта («педагогічна децентрація»); використовувати демократичний стиль керівництва.

Шоста група – це передусім уміння тримати стійку професійну позицію педагога, який розуміє значущість своєї професії та може протидіяти труднощам задля соціальних та загальнолюдських моральних цінностей; реалізовувати та розвивати свої педагогічні здібності; керувати своїм емоційним станом. Сьома група – уміння усвідомлювати перспективи свого професійного розвитку, визначати особливості свого індивідуального стилю.

Восьма група об'єднує уміння визначати характеристику об'єкта на початку та в кінці певного періоду, стимулювати готовність до самонавчання та безперервного самовдосконалення. Дев'ята група умінь – створювати умови для корекції вад характеру, світогляду, розвитку особистості.

Усвідомлення магістром-педагогом власних здібностей, шляхів їх формування, вимог до педагогічних знань і умінь, до якостей особистості є запорукою його професійного цілеспрямованого становлення та підвищення педагогічної майстерності.

ЗАКОРДОННЕ СТАЖУВАННЯ – ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНОГО РІВНЯ

Т. В. Вакуленко, асистент;

С. О. Овчіннікова, асистент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Зі стрімким розвитком туризму як в світі, так і в Україні, ринок праці стає все більш вимогливим до фахівців готельно-ресторанної та туристичної галузі. Реагуючи на це, сучасні процеси в українській системі вищої освіти, були спрямовані на інтеграцію до Європейської освіти, що зробило можливим для

студентів вищих навчальних закладів України в цілому, та студентів Полтавського університету економіки і торгівлі зокрема, участь у закордонних практиках, стажуваннях, програмах обміну, конкурсних програмах та грантах.

Проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки студентів існує в основному через відсутність достатньої матеріально-технічної бази, багато дисциплін вивчаються з теоретичного боку, а застосувати свої знання на практиці молоді фахівці можуть лише влаштувавшись на роботу. Молоді фахівці, випускники вузів не достатньо підготовлені до реальної роботи в підприємствах індустрії гостинності. Під час адаптації в колективі та на робочому місці, існує проблема пристосування теоретичних знань, отриманих під час навчання, в практичній діяльності. Тому для тих, хто хоче почати розвиватися в професійному відношенні і ставати майстром своєї справи вже під час навчання, і існує таке поняття, як стажування. Особливо корисні міжнародні стажування для студентів тих спеціальностей, на яких готуються фахівці туристичної та готельно-ресторанної галузі.

Доцільним є вивчення та застосування досвіду організації навчання майбутніх фахівців туристичної сфери в тих країнах, що вже мають розвинену та всесвітньо визнану систему туристичної освіти, таких як Швейцарія та США. В закордонних закладах освіти не менше ніж 50 % загальної навчальної підготовки відводиться на практичну підготовку, а в деяких навчальних закладах Європи тривалість практики складає 9 місяців, тобто більше 50 %. У навчальних закладах Великобританії є концепція вченого Дональда Шона, спрямована на сприйняття і усвідомлення студентом змісту діяльності у процесі її здійснення. На думку науковця, навички та вміння можна набути лише спостерігаючи за діями досвідчених фахівців, співпрацюючи з ними, аналізуючи свої власні практичні дії, спільно обговорюючи помилки, проблемні ситуації тощо [1, с. 175].

Проходження практики або стажування за кордоном є насиченим за інтенсивністю й об'ємом отримання інформації. Адже під час міжнародного стажування студент не тільки отримує

навики та знання, необхідні для подальшої роботи в галузі гостинності, але й знайомиться зі структурою підприємства, організацією роботи закладів гостинності різних країн світу, системою управління персоналом, що функціонує. Студент має можливість проаналізувати ефективність управління персоналом на підприємстві готельного господарства, маючи для цього теоретичні знання, отримані під час навчання та власний практичний досвід.

Однією з основних переваг міжнародного стажування для студентів є також занурення до нового мовленнєвого середовища. Студент під час стажування знаходиться в оточенні іноземної мови і він обов'язково має брати участь у спілкуванні цією мовою для розв'язання практичних завдань, тим самим розширюючи знання специфічних для галузі термінів.

З розвитком процесів глобалізації, розширенням сфери міжнародного спілкування, інтенсифікацією міжкультурних обмінів, розвитком інтернаціонального туризму, активізацією ділових стосунків із закордонними партнерами знання іноземних мов та досвід роботи на підприємствах різних країн світу в наш час є необхідним для фахівця у галузі гостинності, а закордонне стажування є одним з найважливіших елементів підготовки фахівця міжнародного рівня в цій галузі.

Список використаних джерел

1. Килимистий С. М. Анімація в туризмі: навч. посіб. / Килимистий С. М. – К.: Вид-во ФПУ, 2007. – 188 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОРДОННОЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (СТАЖУВАННЯ) В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

А. М. Соколова, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Виробнича практика є однією із форм проведення практичної підготовки студентів та обов'язковою компонентою процесу підготовки фахівців, основним завданням якої є якість опану-

вання випускниками практичними навичками і проводиться відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93 [1].

Глобалізація суспільства, євроінтеграція України та процеси утвердження принципів демократичної, правової, соціальної держави, поряд з необхідністю проведення економічної, освітньої та інших реформ вимагають від фахівців всіх сфер діяльності нашої держави підвищення кваліфікації та розвиток професіоналізму і нової форми мислення відповідно до міжнародних освітніх стандартів.

Оскільки метою закордонної виробничої практики (стажування) є сприяння інтеграції національної освіти до світового освітнього простору на основі закріплення теоретичних знань студентів та вивчення практичного досвіду ведення сучасного національного господарства за новітніми технологіями країн з розвинутою економікою, то дослідження даного питання стає все більш актуальним.

Ефективність будь-якого процесу в різних сферах національної економіки значною мірою залежить від якості засвоєння студентами компетенцій, що дозволяють вести активну практичну науково-дослідну та інноваційно-творчу роботу. З цього приводу варто зазначити, що саме в процесі закордонного стажування, коли відбувається адаптація освіти України до європейських та світових стандартів і технологій, формуються кадри, які відрізняються високим рівнем професійної компетентності та здатності до фахової і особистісної самореалізації в умовах демократії, ринкових відносин та глобалізації.

При професійній підготовці студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, спеціаліст або магістр, викладачам необхідно приділяти належну увагу таким актуальним сферам наукової діяльності, як пошук грантів, участь у національних і міжнародних освітніх і дослідницьких програмах, здійснення проектних розробок, участь у програмах обміну тощо.

Стажування за кордоном допомагають реалізації однієї із засад та умов динамічного розвитку сучасного європейського освітнього простору – мобільності студентів вищої школи. Реа-

лізація зазначеного принципу європейської освітньої політики полягає у сприянні переходу освіти на транскордонний та транснаціональний рівень. Тому що як навчання, так і виробнича практика за кордоном дозволяє розширити індивідуальний досвід студента, здобути знання про інші моделі функціонування національного господарства, розширити мережу своїх зв'язків і контактів, стріє вивченню кількох іноземних мов тощо. Дані перспективи роблять студента комунікативнішим та конкурентоздатнішим працівником на ринку праці.

До шляхів вдосконалення закордонної виробничої практики (стажування) в умовах глобалізації можна віднести: покращення якості програм та рівня досліджень закордонних виробничих практик; посилення академічної та культурної інтернаціоналізації європейської вищої освіти; сприяння особистісному розвитку студентів та підвищення їх самоосвіти; заохочення до міжнародного обміну студентами; забезпечення навчання студентів навичкам отримання грантів; збільшення державних та міждержавних угод із державними та міждержавними стипендіями, фондами, грантами, програмами та молодіжними проектами; залучення студентів до участі у міжнародних конференціях, семінарах, дистанційних курсах тощо.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] : наказ від 08.04.1993 р. № 93 / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>. – Назва з екрана.

РОЛЬ ЗАКОРДОННОЇ ПРАКТИКИ У ЯКІСНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

***Г. Ф. Хоружий, д. філос. н., професор
Університет банківської справи НБУ***

Підвищення ефективності підготовки фахівців значною мірою залежить від рівня організації практики студентів у відпо-

відних галузях економіки, фінансів та сферах освіти, культури, охорони здоров'я, торгівлі та державного управління. В процесі практики студенти оволодівають сучасними формами і методами організації праці, способами та навичками виконання відповідних операцій. Практика сприяє вихованню потреби систематично оновлювати свої знання та творчо застосовувати в роботі. Тому практика передбачає неперервність і послідовність її проведення, наявність необхідного обсягу практичних знань та вмінь і їх відповідність освітнім та кваліфікаційним рівням. В залежності від певної спеціальності чи спеціалізації студентів практика може бути науковою, навчальною, фінансовою, банківською, економічною, педагогічною, технологічною тощо. Особливим етапом практичної підготовки фахівців є переддипломна практика студентів, яка проводиться перед виконанням дипломного проекту. Зміст і послідовність практики визначається програмою, що розробляється кафедрою чи відповідальним за проведення практик.

Практика студентів вищих навчальних закладів проводиться на відповідних базах практики, які повинні відповідати вимогам навчальної програми. З базами практики (підприємствами, банками та іншими фінансово-кредитними установами, організаціями) завчасно укладаються договори на її проведення. Свої особливості має практика іноземних студентів.

Велике значення для підвищення якості підготовки фахівців має навчальна практика і стажування за кордоном, які дозволяють:

- набути практичні знання і навички з обраної спеціальності;
- ознайомитись з функціонуванням схожої професійної сфери за кордоном;
- отримати досвід роботи і життя в іншому культурному середовищі, ознайомитись з історичними та культурними пам'ятками, а також традиціями певної країни;
- скористатися новими можливостями для самореалізації;
- підвищити рівень володіння іноземною мовою, зокрема збагатити професійну лексику, розширити володіння розмовною мовою.

Університет банківської справи НБУ організує практичне навчання студентів у Національному банку Польщі, у відділеннях банку РКО ВР у м. Любліні та м. Познані. У м. Празі (Чеська Республіка) практиканти знайомляться з Національним банком, з Міністерством фінансів, Фондовою біржею та страховими компаніями. Кожен день практики організується таким чином, що поєднує ознайомлення з певним досвідом на прикладі певного структурного підрозділу, відвідання лекції одного з керівників та передбачає культурну програму. Студенти нашого Університету, які закінчили також за програмою «подвійного диплому» Вищу школу менеджменту в Барселоні (Іспанія), після закінчення навчання мають можливість пройти стажування і за певних умов знайти роботу.

Слід зазначити також, що практика та стажування можуть сприяти і працевлаштуванню, оскільки розглядаються як перший крок у професійне життя. Таким чином, зарубіжна практика українських студентів виступає важливим чинником професійної підготовки, розвитку культури і адаптації до умов життя і праці в інших європейських країнах.

МАЙСТЕР-КЛАС КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ВНЗ

С. І. Нестуля, к. і. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Будь яка країна, яка сьогодні прагне розвивати сучасну економіку прекрасно розуміє, що найбільшу частку ВВП нової економіки складає саме інформаційний сектор. Простою і водночас найскладнішою проблемою підприємств та організацій у ХХІ ст. є ефективна комунікація.

Специфіка роботи у динамічному ринковому середовищі підприємств, менеджерів, керівників змушує їх до постійного спілкування. Відтак вони мусять брати до уваги усі нюанси комунікації, адже як би парадоксально це не звучало, та саме від ефективної комунікації між працівниками залежить досягнення спільних цілей, а значить результативність діяльності підприємства.

Саме тому цій проблемі сьогодні присвячені дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків...

Етимологічне походження терміну «комунікація» від латинського «communication» – «повідомлення, передача, робити спільним, об'єднувати». «Комунікація» – це процес обміну інформацією між відправником та отримувачем.

Мовне спілкування розглядають з різних точок зору. Перший – це людина у світі комунікацій у процесі обміну інформацією. У цьому випадку людина розглядається як суб'єкт комунікативних зв'язків. Другий варіант спілкування характеризується його структурою, видами та типами. Тому розрізняють різні види цього спілкування: обговорення, дискусії, ділові та рольові ігри, переговори, торги, суперечки.

Ключовими елементами комунікативного процесу є **комунікатор** – особа, яка ініціює процес, **кодуючи** думки та ідеї, під-

бирає відповідні **символи** (слова) за допомогою яких відправляється та передається **повідомлення** через комунікативний канал **отримувачу**.

Ефективна комунікація дозволяє співробітнику: перетворювати дані в інформацію, що має зміст та сенс; далі інформація перетворюється у відомості, що мають безпосереднє відношення до практичної виробничої ситуації, наступним кроком є обмін цими відомостями з іншими. Предметом комунікації є його характеристика, яка визначає змістовний характер людської взаємодії: кожен професіонал зобов'язаний уміти запитати та відповісти, вислухати та зрозуміти, пояснити та довести, створити атмосферу довіри у спілкуванні та вміти переконати, віднайти людський контакт на психологічному рівні, зняти напругу, попередити чи розв'язати конфліктну ситуацію. Отже спілкування, як реальне явище – це практичний процес. Який би аспект ми не розглядали – це процес реальної, практичної взаємодії між суб'єктами спілкування. Практичний підхід до комунікативного процесу пов'язаний з його організацією, зіставленням різних практичних форм з метою їх оптимізації, засвоєння практичних прийомів. Для ефективної комунікації важливим є набуття та закріплення його практичних навиків. Відтак, ми вважаємо однією із найважливіших навичок випускника ВНЗ у досягненні ним успіху в практичній діяльності – ефективну комунікацію.

THE SIGNIFICANCE OF COMMUNICATION SKILLS IN PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE LAWYERS

K. H. Boberska

*Higher Educational Institution of Ukoopspilka
«Poltava University of Economics and Trade»*

Personal abilities to interact with others, adequately interpreting received information are called communication skills. Individuals who neglect their achievements, become unsuccessful and they are more difficult to realize themselves. These skills are very important in society where every day it is necessary to interact with many

people. Some professions require to pay more attention to communication skills, because in certain circumstances the primary method of work is communication. One such area is legal activity.

At this stage of the Ukrainian state development, there is the need to involve in all spheres qualified lawyers, who are able efficiently and quickly overcome various communication barriers, establish business relationships with representatives of public authorities or citizens. In this case, the primary means of implementation of professional legal activity, is communication, and expecifically are communication skills.

The effectiveness of a lawyer's work depends on many factors. Along with high-quality legal education, knowledge of the law and legal process lawyers should have the necessary professional and moral qualities, certain organizational ability, general culture, ability to work with people, sense of duty, fairness and responsibility, know and have oratory.

The sufficient level of communication skills implies that future lawyer have two main groups of skills, namely: general communication skills (situations of everyday interpersonal interaction) and professional communication skills (professionally meaningful communicative skills). In general, the process of forming a focused professional communication skills of future lawyer depends on solving specific problems, namely: development of humanist thought; awareness of the values of the legal profession; formation of professional and communicative abilities and skills; activation of motivational sphere for obtaining legal profession; introspection and didactic reflection, etc. [1].

Allen E. Smith and Patrick Nester emphasize, that the primary communication skills of future lawyers are: skill of asking questions, communication about legal action, listening behavior and its effect on success [2]. Also the authors of this research paper recommend using special communicative and behavior techniques for building the relationships. For example, one of these methods is lawyer self disclosure. During interviewing partners or clients lawyers give examples from their work experience or law case. It helps to get the attention and trust of a client.

According to the work *Competency standards for entry level lawyers* lawyer's skills consist of problem solving, work management and skills, trust and office accounting. Professional lawyers should be able to demonstrate oral communication skills, legal interviewing skills, advocacy skills and dispute resolution skills [3]. The authors give the features of each skill and explain its main goal.

Future lawyers should remember that the principal part in their professional activity include work with clients. That's why future lawyers need to know and be able to prevent the occurrence of certain communicative and behavior mistakes, which often do practicing lawyers, such as: saying nothing, failing to accurately respond to the client, using clichés, distorting what the client says, ignoring his feelings, ignoring client clues about the inaccuracy of the lawyer's responses to him, feigning understanding, parroting the client's words back to him, allowing the client to ramble too much, doing nothing else but communicating empathy, using inappropriate language, using legal jargon or stilted phrases, responding defensively or negatively to client questions, asking too many questions, asking only leading questions, and asking questions whose answers do not help the lawyer in counseling the client [2].

So, to become successful lawyers in future students should learn ways of solving communicative problems and develop their own rhetorical skills during manufacturing and educational practices in courts and law enforcement organs, gaining experience of practical workers and using their own adopted theoretical material in legal disciplines on practice.

References

1. Василенко М. Є. Професійна комунікативна компетентність майбутнього правника: лінгвістична проєкція [Електронний ресурс] / Василенко М. Є. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua>. – Назва з екрана.
2. Allen E. Smith. Lawyers, Clients and Communication Skill [Електронний ресурс] / Allen E. Smith, Patrick Nester. – Режим доступу: <http://www.law2.byu.edu/lawreview/archives/1977/2/smi.pdf>. – Назва з екрана.

3. Competency standards for entry level lawyers [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.aplec.asn.au/Pdf/Competency_Standards_for_Entry_Level_Lawyers.pdf. – Назва з екрана.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

О. М. Овчаренко, к. е. н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В обов'язки сучасного менеджера входить виконання представницьких функцій, спілкування зі своїми підлеглими та керівництвом, вирішення напружених конфліктних ситуацій, проведення ефективних ділових переговорів, нарад та зборів. Йому важливо мати не тільки знання в області управління, але і готовність вирішувати професіональні задачі в умовах ділової комунікації. Тому при підготовці конкурентоспроможних менеджерів виникає потреба у формуванні їх комунікативних навичок.

Навички – сформовані шляхом частого повторення дії, для яких властивий високий ступінь освоєння і відсутність поелементної свідомої регуляції. Процес формування навичок передбачає визначення їхніх компонентів і таке оволодіння операцією, яке дозволяє досягнути найвищих показників на основі вдосконалення і закріплення зв'язків між компонентами, їхньої автоматизації і високого рівня готовності дії до відтворення.

Комунікативні навички – це вміння використовувати в процесі міжособистісного спілкування всі форми комунікації (вербальні і невербальні), а також вміння впливати на всі канали комунікації і сприйняття інформації (аудіальний, візуальний, кінестетичний і дігитальний) з метою досягнення бажаного результату.

Комунікативні навички менеджера формуються на основі товариськості, яка закріплюється в поведінці та стає передумовою розвитку таких якостей особистості, як спрямованість на

спілкування, інтерес до людей, рефлексія, емпатія. Всі ці якості необхідні для роботи в сфері професій «людина-людина». Менеджери з високим рівнем сформованості комунікативних навичок відчують потребу в управлінській діяльності та активно прагнуть до неї, швидко орієнтуються в складних ситуаціях, розкуті в новому колективі, ініціативні, у важких справах або важких ситуаціях приймають самостійні рішення, відстоюють свою думку і працюють над тим, щоб вона була прийнята колегами, самі шукають справи, які б задовольнили їх потребу в комунікативній та організаторській діяльності.

Для ефективного формування комунікативних навичок пропонуємо поводити констатуючий та формуючий експерименти.

Констатуючий експеримент полягає у проведенні тестування студентів за наступними психодіагностичними методиками: методика діагностики комунікативної толерантності; методика діагностики полікомунікативної емпатії; методика вивчення здібностей до самоуправління в спілкуванні.

Формуючий експеримент полягає у розробці соціально-психологічного тренінгу формування толерантності, емпатійності у спілкуванні та здібності до самоуправління у спілкуванні.

Отримані результати діагностування студентів, проведеного на кафедрі менеджменту, показали високі показники, це свідчить про те, що формування навичок професійної діяльності майбутніх менеджерів ведеться успішно, оскільки навички підлаштовуватись до поведінки партнера, готовність до діалогу, здібність змінювати стиль спілкування в залежності від ситуацій – це і є метою досягнення самоуправління в спілкуванні. А ці навички для менеджерської роботи є дуже важливими.

Для розвитку комунікативної компетенції майбутніх менеджерів доцільно використовувати методи активного навчання, до яких відносять групові дискусії, case-study (розбір практичних ситуацій), баскет-метод (ухвалення рішення на основі отриманої інформації), ділові й рольові ігри. Даний вид навчання досить ефективний, тому що дає можливість практикуватися в конкретній області знань, вирішувати конкретні завдання й т.д. Також ці методи дають можливість моделювати реальні ситуації й різно-

манітні варіативні обставини в професійній діяльності, знаходити рішення конкретного завдання, оцінити наслідки ухваленого рішення й відчути почуття відповідальності за свій вибір і дії. Переваги даного методу в тому, що він дозволяє студентам айдпрацювати навички міжособистісного спілкування в типових робочих ситуаціях, одержати зворотний зв'язок, скорегувати своє поведження й знаходити альтернативні способи рішення проблем. Ефективність даних методів в плані навчання комунікативним навичкам дуже висока, тому що, як сказав Чжуан Цзи: «Істина повинна бути пережита, а не подана». До недоліків такого виду навчання можна віднести нестачу теоретичного матеріалу, тому що для того, щоб на практиці відпрацьовувати коректні й діючі стратегії поведження, необхідно знати їх, тобто володіти теоретичною базою в даній області.

Наукове видання

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Матеріали XL Міжнародної
науково-методичної конференції
(м. Полтава, 25–26 лютого 2015 року)

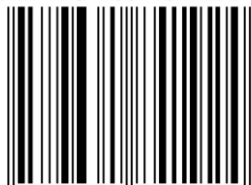
Головний редактор М. П. Гречук
Комп'ютерна верстка Г. А. Бжікян

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 23.
Тираж 75 пр. Зам. № 77.*

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Ковалю, 3, м. Полтава, 36014;
☎ (0532) 50-24-81

Свідчення про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.

ISBN 978-966-184-192-4

9 789661 841924 >